

poročilo o razvoju 2011

Poročilo o razvoju 2011

ISSN 1581-6567

Ljubljana, maj 2011

Izdajatelj: UMAR, Ljubljana, Gregorčičeva 27

Odgovarja: mag. Boštjan Vasle, direktor

Odgovorna urednica: mag. Rotija Kmet Zupančič

Pomočnik urednice: Matevž Hribernik

Avtorice in avtorji Poročila o razvoju 2011 so: **mag. Rotija Kmet Zupančič** (vodja projekta, urednica, Uvodna pojasnila, Glavne ugotovitve, Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast, Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti, Uporaba in dostop do interneta); **Matevž Hribernik** (pomočnik urednice, Kazalniki razvoja Slovenije, Institucionalna konkurenčnost, Učinkovitost pravosodja, Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja); **Lidija Apohal Vučkovič** (Glavne ugotovitve, Moderna socialna država in večja zaposlenost, Izboljšanje prilagodljivosti trga dela, Modernizacija sistemov socialne zaščite, Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti); **mag. Marijana Bednaš** (Glavne ugotovitve, Makroekonomska stabilnost, Dolg sektorja država); **mag. Gonzalo Capriolo** (Makroekonomska stabilnost, Dolg sektorja država); **mag. Tanja Čelebič** (Izobraževanje in usposabljanje, Dostopnost negospodarskih storitev splošnega pomena in stanovanj, Kultura, Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca, Javni izdatki za izobraževanje, Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja, Diplomanti na področju znanosti in tehnologije, Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, Zasebni izdatki za izobraževanje, Vključenost odraslih v izobraževanje, Knjižna proizvodnja in splošne knjižnice); **Lejla Fajič** (Makroekonomska stabilnost, Realna rast bruto domačega proizvoda); **mag. Barbara Ferk** (Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Kultura); **mag. Marko Glažar** (Sintezna ocena razvoja); **Marjan Hafner** (Finančne storitve, Bilančna vsota bank, Zavarovalne premije, Tržna kapitalizacija); **Katarina Ivas, MSc** (Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja, Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Emisije toplogrednih plinov, Okoljski davki in implicitna davčna stopnja na rabo energije); **dr. Jana S. Javornik** (Indeks človekovega razvoja); **Slavica Jurančič** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Tržni delež, Stroški dela na enoto proizvoda); **dr. Alenka Kajzer** (Izobraževanje in usposabljanje, Izboljšanje prilagodljivosti trga dela, Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, Začasne zaposlitve, Delne zaposlitve); **mag. Maja Kersnik** (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Trajno obnavljanje prebivalstva, Izdatki za socialno zaščito, Tveganje revščine in materialna prikrajšanost); **Dušan Kidrič** (Modernizacija sistemov socialne zaščite); **Mojca Koprivnikar Šušteršič** (Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti, Delež nefinančnih tržnih storitev); **Jasna Kondža** (Ravnovesje sektorja država, Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji, Ekonomska struktura davkov in prispevkov); **mag. Mateja Kovač** (Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Intenzivnost kmetovanja, Intenzivnost poseka lesa); **Saša Kovačič** (Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Minimalna plača); **dr. Valerija Korošec** (Učinkovitost pravosodja, Zadovoljstvo z življenjem); **Tomaž Kraigher** (Trajno obnavljanje prebivalstva, Povprečno število let šolanja, Stopnja delovne aktivnosti, Stopnja brezposelnosti, Koeficient starostne odvisnosti, Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov, Stopnja rodnosti, Selitveni koeficient); **Janez Kušar** (Izboljšanje gospodarjenja s prostorom); **Mojca Lindič, MSc** (Produktivnost dela); **dr. Ivo Lavrač** (Izboljšanje gospodarjenja s prostorom); **dr. Jože Markič** (Plačilnobilančno ravnovesje, Bruto zunanji dolg, Delež izvoza in uvoza v BDP); **dr. Ana Murn** (Učinkovita in cenejša država, Kakovost javnih financ, Institucionalna konkurenčnost, Učinkovitost pravosodja, Državne pomoči, Subvencije); **mag. Tina Nenadič** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja); **Janja Pečar** (Skladnejši regionalni razvoj, Regionalne razlike v BDP, Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti); **Jure Povšnar** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Energetska intenzivnost, Obnovljivi viri energije, Delež cestnega prometa v blagovnem prometu); **dr. Matija Rojce** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Institucionalna konkurenčnost, Neposredne tuje investicije); **dr. Metka Stare** (Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT); **Dragica Šuc, MSc** (Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike); **Branka Tavčar** (Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči); **Miha Trošt** (Inflacija); **mag. Ana Tršelič Selan** (Makroekonomska stabilnost); **mag. Ana Vidrih** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT, Podjetniška aktivnost, Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost, Inovacijska aktivnost podjetij, Intelktualna lastnina); **Ivanka Zakotnik** (Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast, Emisijsko intenzivne industrije, Faktorska struktura blagovnega izvoza); **Eva Zver** (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Dostopnost negospodarskih storitev splošnega pomena in stanovanj, Izdatki za zdravstvo, Izdatki za dolgotrajno oskrbo, Zmogljivosti zdravstvenega varstva).

Uredniški odbor: Lidija Apohal Vučkovič, mag. Marijana Bednaš, Lejla Fajič, Katarina Ivas, MSc, dr. Alenka Kajzer, Janez Kušar, dr. Ana Murn, dr. Metka Stare, mag. Boštjan Vasle

Oblikovanje grafiknov: Marjeta Žigman

Oblikovanje: Katja Korinšek, Pristop

Računalniška postavitev: Bibijana Cirman Naglič, Ema Bertina Kopitar

Tisk: Tiskarna Eurograf d.o.o.

Naklada: 170 izvodov

© Razmnoževanje publikacije ali njenih delov ni dovoljeno. Objava besedila in podatkov v celoti ali deloma je dovoljena le z navedbo vira.

Kazalo

Uvodna pojasnila.....	7
-----------------------	---

Glavne ugotovitve.....	9
------------------------	---

I. del – Razvoj po prioritetah Strategije razvoja Slovenije..... 13

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast	15
1.1 Makroekonomska stabilnost	15
1.2 Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja	20
1.3 Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti	24
1.3.1 Nefinančne tržne storitve.....	25
1.3.2 Finančne storitve.....	27
2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta... 30	
2.1 Izobraževanje in usposabljanje.....	30
2.2 Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij	33
3. Učinkovita in cenejša država.....	37
3.1 Kakovost javnih financ.....	37
3.2 Institucionalna konkurenčnost	41
3.3 Učinkovitost pravosodja.....	43
4. Moderna socialna država in večja zaposlenost	45
4.1 Izboljšanje prilagodljivosti trga dela	45
4.2 Modernizacija sistemov socialne zaščite.....	46
4.3 Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti.....	50
4.3.1 Dohodki in izdatki prebivalstva.....	51
4.3.2 Dostopnost negospodarskih storitev splošnega pomena in stanovanj	53
5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	55
5.1 Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike.....	55
5.2 Trajno obnavljanje prebivalstva.....	61
5.3 Skladnejši regionalni razvoj.....	62
5.4 Izboljšanje gospodarjenja s prostorom	63
5.5 Kultura.....	64

II. del – Kazalniki razvoja Slovenije 67

1. PRIORITETA: Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast	69
Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči	70
Realna rast bruto domačega proizvoda.....	72
Inflacija	74
Dolg sektorja država	76
Ravnovesje sektorja država	78
Plačilnobilančno ravnovesje	80
Bruto zunanji dolg.....	82
Produktivnost dela.....	84
Tržni delež.....	86
Stroški dela na enoto proizvoda.....	88

Faktorska struktura izvoza blaga	90
Delež izvoza in uvoza v BDP	92
Neposredne tuje investicije	94
Podjetniška aktivnost	96
Delež nefinančnih tržnih storitev	98
Bilančna vsota bank	100
Zavarovalne premije	102
Tržna kapitalizacija delnic	104

2. PRIORITETA: Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta.....

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo.....	108
Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva	110
Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja.....	112
Javni izdatki za izobraževanje.....	114
Zasebni izdatki za izobraževanje	116
Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca	118
Vključenost odraslih v izobraževanje	120
Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost	122
Diplomanti naravoslovja in tehnike.....	124
Inovacijska aktivnost podjetij.....	126
Intelektualna lastnina.....	128
Uporaba in dostop do interneta	130

3. PRIORITETA: Učinkovita in cenejša država

Izdatki institucionalnega sektorja država	134
Ekonomska struktura davkov in prispevkov	136
Subvencije	138
Državne pomoči.....	140

4. PRIORITETA: Moderna socialna država

Stopnja delovne aktivnosti.....	144
Stopnja brezposelnosti	146
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	148
Začasne zaposlitve	150
Delne zaposlitve	152
Izdatki za socialno zaščito.....	154
Izdatki za zdravstvo.....	156
Izdatki za dolgotrajno oskrbo	158
Indeks človekovega razvoja	160
Minimalna plača	162
Tveganje revščine in materialna prikrajšanost.....	164
Zmogljivosti zdravstva	166
Zadovoljstvo z življenjem	168

5. PRIORITETA: Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Emisije toplogrednih plinov	172
Energetsko intenzivne industrije	174
Energetska intenzivnost	176
Obnovljivi viri energije	178
Delež cestnega prometa v blagovnem prometu.....	180
Okoljski davki in implicitna davčna stopnja na rabo energije.....	182
Intenzivnost kmetovanja	184

Intenzivnost poseka lesa.....	186
Koeficient starostne odvisnosti	188
Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov	190
Stopnja rodnosti	192
Selitveni koeficient.....	194
Regionalne razlike v BDP na prebivalca	196
Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti	198
Knjižna proizvodnja in splošne knjižnice	200
 Literatura in viri.....	 202
 III. del – Priloga.....	 209
Izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah SRS	211

Uvodna pojasnila

Poročilo o razvoju je dokument, s katerim spremljamo uresničevanje Strategije razvoja Slovenije (SRS), ki jo je Vlada RS sprejela junija 2005. SRS opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije do leta 2013, ki jih razvršča v pet razvojnih prioritet z akcijskimi načrti. Letošnje poročilo podaja pregled in oceno uresničevanja strategije v obdobju od sprejetja do leta 2010, razen v primerih, ko so zadnji razpoložljivi podatki na voljo le za bolj oddaljeni leti (2009, v redkih primerih leto 2008). Pri tem, glede na to da gre za letno poročilo, posebej izpostavljamo spremembe v zadnjem letu, za katerega razpolagamo s podatki. S Poročilom o razvoju 2011 se je Vlada RS seznanila dne 5. 5. 2011 na svoji 133. redni seji in ga sprejela kot strokovno osnovo za vodenje ekonomske in razvojne politike.

*Poročilo o razvoju je razdeljeno na dva dela: prvi prinaša **pregled uresničevanja SRS na področju petih razvojnih prioritet**, v drugem pa je podrobneje predstavljen napredek po posameznih **kazalnikih razvoja Slovenije**.* Ugotovitve v Poročilu večinoma temeljijo na rezultatih nabora kazalnikov za spremljanje razvoja, oprli pa smo se tudi na druge vire (domače in tuje raziskave, poročila o izvajanju področnih strategij in programov), še posebej na področjih, kjer zaradi pomanjkanja podatkov ni ustreznih kazalnikov. V prilogi Poročila predstavljamo kvantificirano sintezno oceno razvoja, ki dopolnjuje ekspertni pristop Poročila, a hkrati ne nadomešča celovite ocene napredka na posameznem področju, saj je omejena s časovno in geografsko razpoložljivostjo podatkov, potrebnih za njen izračun.

Pri interpretaciji nekaterih kazalnikov razvoja je v obdobju velikih nihanj gospodarske aktivnosti potrebna previdnost, saj na njihove vrednosti poleg kvalitativnih sprememb močno vplivajo tudi spremembe bruto domačega proizvoda. Gre za kazalnike, ki so zaradi primerljivosti med državami in v času izraženi v primerjavi z bruto domačim proizvodom (kot odstotek BDP). Vendar pa v razmerah velikih nihanj bruto domačega proizvoda med leti ti kazalniki ne odražajo nujno kvalitativnih sprememb pojava ampak zgolj drugačno osnovo primerjave. To je nujno upoštevati pri analizi spremembe njihove vrednosti v času, pa tudi v primerjavi z drugimi državami. V letošnjem Poročilu zato pri teh kazalnikih še posebej izpostavljamo tudi spremembe absolutnih vrednosti v tem letu.

*Pri pripravi Poročila smo uporabili uradne **podatke domačih in tujih inštitucij, ki so bili na razpolago do konca marca 2011**.* V analizah smo Slovenijo večinoma primerjali s sedemindvajsetimi članicami EU, le izjemoma, kjer še ni bilo na voljo podatkov za zadnji novi članici EU, Bolgarijo in Romunijo, pa smo uporabili povprečje petindvajseterice (EU-25). Kadar v tekstih uporabljamo izraz evropsko povprečje ali povprečje EU, tako mislimo na skupino držav EU-27, ko govorimo o starih članicah, gre za skupino držav EU-15, kot nove članice pa imenujemo skupino držav EU-12, ki se je Evropski uniji pridružila v zadnjih dveh širitvah v letih 2004 in 2007.

Glavne ugotovitve

Usmeritve SRS: Strategija razvoja Slovenije (SRS) opredeljuje štiri temeljne razvojne cilje: (i) gospodarski razvojni cilj – v desetih letih¹ doseči povprečno raven ekonomske razvitosti (merjeno z BDP na prebivalca po kupni moči) Evropske unije; (ii) družbeni razvojni cilj – izboljšati kakovost življenja in blaginjo; (iii) medgeneracijski in sonaravni razvojni cilj – uveljavljati načela trajnosti na vseh področjih razvoja, vključno s trajnim obnavljanjem prebivalstva; (iv) razvojni cilj Slovenije v mednarodnem okolju – postati v svetu prepoznavna in ugledna država.

¹ Ker so bili zadnji razpoložljivi podatki o BDP na prebivalca po kupni moči ob sprejetju SRS leta 2005 na voljo za leto 2003, se cilj doseči povprečno razvitost EU v desetih letih nanaša na leto 2013.

*V obdobju gospodarske krize se je raven slovenskega bruto domačega proizvoda na prebivalca (po kupni moči) oddaljila od evropskega povprečja, kar pomeni odmik od uresničevanja **osrednjega gospodarskega cilja SRS**. Po zadnjih podatkih Eurostata je leta 2009 BDP na prebivalca po kupni moči v Sloveniji predstavljal 88 % povprečja EU, kar je za 3 o. t. nižja raven kot leto prej in le še rahlo nad ravno, ki smo jo dosegali ob sprejetju SRS leta 2005 (87 %). Vrzal se je zaradi šibkejšega gospodarskega okrevanja kot v EU po naši oceni nadalje povečala tudi leta 2010, za katero sicer še ni na voljo uradnih podatkov Eurostata. Iz dekompozicije BDP na prebivalca (na produktivnost in stopnjo zaposlenosti) izhaja, da Slovenija za EU zaostaja v ravni produktivnosti, zaostanek za EU pa se je v obdobju 2005–2009 še povečal. Stopnja zaposlenosti pa je od leta 2007 višja kot v EU.*

Gospodarsko nazadovanje v zadnjih dveh letih je v veliki meri posledica dejstva, da je povečevanje gospodarske aktivnosti v obdobju pred gospodarsko krizo v premajhni meri temeljilo na strukturnih premikih in izboljšanju konkurenčnosti. Visoka gospodarska rast v obdobju 2006–2008 je bila dosežena v razmerah ugodne mednarodne konjunktore in visoke dostopnosti finančnih virov na mednarodnih trgih ter dodatno spodbujena z visokimi javnimi investicijami v infrastrukturo. Spremembe v gospodarski strukturi in strukturi podjetij v smeri tehnološko zahtevnih dejavnosti in intenzivne uporabe znanja pa so bile skromne. V ozadju šibkih sprememb v strukturi gospodarstva in njegovi konkurenčnosti je bila premajhna usmerjenost v tehnološko prestrukturiranje, inoviranje in dvig dodane vrednosti. Tako je bila v dosedanem obdobju izvajanja SRS industrijska politika bolj kot v krepitev konkurenčnosti in razvoj podjetništva usmerjena v ohranjanje obstoječih, z razvojnega vidika neperspektivnih podjetij. Tudi učinkovitost in povezanost politik za prehod v družbo znanja, ki je ena ključnih usmeritev SRS na področju gospodarskega razvoja, je bila premajhna. V obdobju zadnjih let se je sicer povečal obseg vlaganj v raziskave in razvoj, dosežen je bil tudi napredek glede splošne inovacijske uspešnosti, še vedno pa obstaja vrzel med vlaganji in rezultati na področju raziskovalne in inovacijske dejavnosti, ki je pogojena tudi s strukturo gospodarstva. Poleg tega se soočamo z relativno nizko učinkovitostjo terciarnega izobraževanja, ki je tudi premalo usklajeno s povpraševanjem po diplomantih na trgu dela. Kljub naporom za zmanjševanje administrativnih ovir za razvoj podjetništva, zapleteni birokratski postopki še vedno otežujejo nastanek podjetij, njihovo poslovanje in investicije. Na drugi strani pa relativno toga zakonodaja s področja trga dela ovira hitrejše ukinjanje nerentabilnih delov podjetij. Hitrejši podjetniški razvoj, zlasti v smeri ustvarjanja višje dodane vrednosti na zaposlenega, ki ga spremlja zaposlovanje visokokvalificirane delovne sile, pomembno ovira tudi visoka davčna obremenitev dela. S tem in pa s togostjo regulative trga dela povezani visoki stroški dela pa niso omejitev le za hitrejši podjetniški razvoj ampak tudi za priliv neposrednih tujih investicij, ki imajo lahko s prenosom znanj in tehnologij pomembno vlogo pri dvigu ravni produktivnosti podjetij. Do sedaj tudi ni bila izpeljana učinkovita privatizacija gospodarstva, kar je preko manj učinkovitega vodenja podjetij prav tako zmanjševalo konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Učinkovito prestrukturiranje in razvoj pa je ob sicer pozitivni vlogi pri spodbujanju razvoja perspektivnih podjetij v določeni meri zaviral še bančni sektor, ki je v razmerah visoke gospodarske aktivnosti deloval zelo prociklično in tako podpiral alokacijo finančnih sredstev tudi v manj produktivne naložbe.

Ob poslabšanju konkurenčnosti je slovensko gospodarstvo v obdobju krize soočeno z omejenimi viri financiranja in močnim poslabšanjem stanja javnih financ, kar dodatno zožuje možnosti za hitrejše okrevanje. Gibanja v stroškovni konkurenčnosti slovenskega gospodarstva so bila v zadnjem triletnem obdobju (2008–2010) zaradi relativno visoke rasti stroškov dela v letih 2008 in 2010 ter močnega padca produktivnosti v letu

2009 precej bolj neugodna kot v povprečju EU. To je vodilo v močno znižanje relativne dobičkonosnosti slovenskega gospodarstva, ki je bilo največje v evrskem območju in je torej bolj kot v drugih državah zožilo možnosti za okrevanje gospodarstva z lastnimi viri. Na drugi strani pa se podjetja v razmerah visoke zadolženosti ob premalo učinkovitem delovanju domačih finančnih trgov in nizko dostopnostjo na mednarodnih trgih soočajo s težavami pri pridobivanju finančnih virov. Poleg tega se podjetja srečujejo z naraščajočo plačilno nedisciplino, v zadnjem času pa tudi s povečanimi inflacijskimi pritiski, ki izhajajo iz visokih ravni cen surovin in energije na svetovnem trgu. V obdobju gospodarske krize se je poslabšal tudi položaj Slovenije na svetovnem blagovnem trgu, saj se je iz skupine držav z nadpovprečno rastjo preselila v skupino držav z nadpovprečnim poslabšanjem tržnega deleža. Z gospodarsko krizo so se porušila nekatera makroekonomska ravnovesja, zlasti na področju javnih financ, kjer do sedaj še ni prišlo do večjih premikov glede fiskalne konsolidacije. Omejevanje rasti izdatkov sektorja država je namreč v največji meri izhajalo iz interventnega zadrževanja rasti plač in socialnih transferjev ter iz krčenja investicij in investicijskih transferov, kar dodatno zavira že sicer šibko domače povpraševanje. Nezadostno ukrepanje na področju konsolidacije javnih financ vodi do poslabšanja percepcije Slovenije na mednarodnih finančnih trgih, kar bi še omejilo dostop do finančnih virov za državni in posredno zasebni sektor ter povečalo stroške servisiranja dolga, ob naraščajočih izdatkih, povezanih s staranjem, pa vplivalo na zmanjšanje potenciala za nadaljnji gospodarski razvoj.

*Leti 2009 in 2010 nista prinesli nadaljnjega napredka pri doseganju **družbenega cilja SRS**, to je trajnostnega povečanja blaginje in kakovosti življenja.* Zaradi gospodarske krize in posledično slabšanja razmer na trgu dela se je v obeh letih znižala zaposlenost in povečala brezposelnost, hkrati pa je zaradi demografskih gibanj in pričakovane pokojninske reforme prišlo do povečanega upokojevanja. To je zmanjšalo število prejemnikov plač in povečalo obseg tistih, pri katerih so dohodek iz aktivnosti nadomestili socialni transferji. Tako se je v letu 2009 razpoložljivi dohodek prebivalstva prvič po letu 1996, odkar ga merimo, realno zmanjšal, v njegovi strukturi pa se je opazno povečal delež socialnih prejemkov. V letu 2009 se je zmanjšala tudi potrošnja gospodinjstev. Razpoložljivi dohodek se je po naši oceni v letu 2010 ponovno nekoliko povečal, rast zasebne potrošnje pa je bila skromna. S povečanjem števila prejemnikov socialnih transferjev se je v razmerah nizke gospodarske aktivnosti po naši oceni precej povečal tudi delež izdatkov za socialno zaščito v primerjavi z bruto domačim proizvodom. Ob tem ko se je življenjski standard prebivalstva poslabšal, pa razpoložljivi kazalniki za leto 2009 kažejo zmanjšanje neenakosti v plačah in dohodkovne neenakosti, prav tako se ni povečalo tveganje revščine. Prvo je v pretežni meri posledica strukturnih sprememb v zaposlenosti (ukinjanja delovnih mest z nizko stopnjo izobrazbe in nizkimi plačami), še vedno relativno nizko raven tveganja revščine pa lahko pripišemo učinku socialnih transferjev (ti v Sloveniji zmanjšajo tveganje revščine več kot za polovico). Poslabšanje stanja na trgu dela so blažili tudi ukrepi vlade za ohranjanje delovnih mest in precej povečan obseg aktivne politike zaposlovanja. Precejšen dvig minimalne plače v letu 2010 je izboljšal položaj prejemnikov najnižjih plač in vplival na dvig povprečne plače. Ker je bil to eden od dejavnikov, ki je preko višjih stroškov dela vplival na poslabšanje konkurenčnosti gospodarstva in s tem na povečanje brezposelnosti, pa je bil po naši oceni njegov učinek na socialni položaj prebivalstva manj pozitiven.

Na področju socialne zaščite so bile po večletnih pripravah v letu 2010 sprejete nekatere pomembne sistemske spremembe, del pa jih je še v pripravi. Sprejeta je bila nova pokojninska zakonodaja, ki naj bi omogočila, da se delež izdatkov za pokojnine v primerjavi z BDP v naslednjih 15 letih ne bi bistveno spremenil. Spremenjena je bila tudi zakonodaja na področju denarnih prejemkov za prebivalce v težkem gmotnem položaju, katere namen je učinkovitejša pomoč države prebivalcem v socialni stiski. Nova zakonska ureditev za področje trga dela je olajšala dostop mladih do nadomestil za brezposelnost in povečala njihovo višino. Druga zakonodaja s področja socialne zaščite je še v pripravi, z njo pa naj bi se na področju zdravstvene dejavnosti in dolgotrajne oskrbe uredil način financiranja. Ta naj bi bil skladen z zahtevami po večji dostopnosti ter ustreznim razmerjem med še znosnim obsegom javnih plačil in kakovostjo ter količino storitev, ki jih nudijo prebivalcem. Čimprejšnja uveljavitev sistemskih sprememb je nujna, saj so se v letih 2009 in 2010 težave javnih blagajn pri pokrivanju izdatkov v okviru sistemsko nespremenjene ureditve povečale in jih je bilo treba reševati z nesistemskimi (interventnimi) ukrepi, kar pa ne pomeni trajne rešitve.

Gibanja na področju obremenjevanja okolja so se z gospodarsko krizo izboljšala, kar je sicer premik v smeri **sonaravnega in medgeneracijskega cilja SRS**, vendar ne pomeni trajnega zmanjšanja pritiskov na okolje, ki ostajajo izziv, zlasti v luči doseganja okoljskih ciljev EU do leta 2020. Emisije toplogrednih plinov, ki so se do leta 2008 povečevale, so se leta 2009 precej znižale, s čimer smo se sicer približali kjotskemu cilju (za leto 2012), vendar pa pri tem ni prišlo do potrebnega zmanjšanja emisijske intenzivnosti gospodarstva (emisije na enoto BDP), ki bo na daljši rok nujno za zaježitev emisij. Z gospodarsko krizo in upadom mednarodnih trgovinskih tokov je k znižanju emisij v letu 2009 največ prispevalo zmanjšanje porabe energije v prometu, to je sektorju, ki je bil v obdobju gospodarske konjunktуре glavni dejavnik povečevanja emisij. Na nižje nakupe energentov v Sloveniji in manjšo rabo energije v prometu je po naši oceni vplivalo tudi precejšnje zvišanje trošarin v letu 2009, a je bil vpliv tega dejavnika manjši od učinka gospodarske krize. Predvsem zaradi nižje porabe energije v prometu se je v letu 2009 znižala tudi energetska intenzivnost gospodarstva, ki pa je bila še vedno na relativno visoki ravni iz leta 2007 in višja kot v povprečju EU. V letu 2009 se je v razmerah visoke proizvodnje hidroenergije (zaradi ugodnih hidroloških razmer) in nizke skupne porabe energije precej povečala tudi raba obnovljivih virov energije, ki pa še vedno večinoma niha v odvisnosti od proizvodnje hidroenergije in se je po naši oceni leta 2010 (ob ponovno večji rabi energije zaradi okrepljene gospodarske aktivnosti) ponovno znižala. Glede rabe obnovljivih virov energije je Slovenija v letu 2010 sicer dosegla cilj nacionalnega energetskega programa, precejšen napredek, predvsem na področju rabe ostalih obnovljivih virov energije, ki se pri nas še relativno malo izkoriščajo, pa bo v naslednjih desetih letih potreben za doseg cilja v okviru strateških usmeritev EU. Področje ravnanja z odpadki je v letu 2009 zaznamovalo nadaljnje izboljševanje pri industrijskih in gospodinjstvih odpadkih, vendar pa glede ravnanja z odpadki gospodinjstev še vedno močno zaostajamo za EU.

*Uresničevanje **razvojnega cilja Slovenije v mednarodnem okolju** – postati v svetu prepoznavna in ugledna država – povezujemo predvsem z vključitvijo Slovenije v pomembne mednarodne integracije v zadnjih letih.* Uresničevanja tega cilja zaradi pomanjkanja ustreznih mednarodno primerljivih kazalnikov ne moremo meriti na metodološko enak način kot ostale cilje strategije. Mednarodno prepoznavnost Slovenije zato povezujemo z njenim vključevanjem v mednarodne integracije in prevzemanjem aktivne vloge v njih. Leta 2004 je Slovenija postala članica Evropske unije in zveze NATO, tri leta po vstopu v EU pa se je priključila tudi Ekonomski in monetarni uniji (EMU). Od julija 2010 pa je tudi članica Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), ki združuje gospodarsko najrazvitejše države na svetu. Na prepoznavnost in ugled v svetu pa pomembno vpliva tudi dejavno sodelovanje v omenjenih mednarodnih povezavah.

Vlada RS je v obdobju krize sprejela ukrepe za blažitev in izhod iz krize ter izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva, ki so bili do sedaj (tudi zaradi relativno kratkega obdobja izvajanja) le delno izpeljani, začela pa je tudi postopke za pripravo nove strategije razvoja Slovenije do leta 2020. Potem ko je vlada v letu 2009 sprejela ukrepe za blažitev krize (predvsem za področje trga dela), je bil v začetku leta 2010 sprejet nabor ukrepov s ciljem spodbuditi gospodarsko aktivnost in zagotoviti postopno odpravo makroekonomskih neravnovesij. Ta je bil po naši oceni v največji meri izveden na področju trga dela, z vidika izhoda iz krize pa je najbolj problematična konsolidacija javnih financ, ki je počasnejša od predvidene. V začetku leta 2011 se je vlada na počasnost okrevanja slovenskega gospodarstva in upadanje konkurenčnosti odzvala s sprejetjem ukrepov za izboljšanje konkurenčnosti, sprejela pa je tudi zaveze Slovenije za izboljšanje konkurenčnosti v okviru Pakta za evro. V obdobju krize sprejeti ukrepi večinoma naslavlajo področja, opredeljena v Strategiji razvoja Slovenije, ki opredeljuje ključne razvojne cilje do leta 2013. Vlada pa je že začela tudi postopke za pripravo nove strategije razvoja Slovenije, ki bo odgovorila na spremenjene razmere v slovenski družbi in mednarodnem okolju ter bo predstavljala ključne cilje in usmeritve politik za obdobje do leta 2020.

Ključni izziv Slovenije v prihodnjih letih je na trajnosten način obnoviti gospodarski razvoj s ciljem povečati blaginjo prebivalstva. Za vzdržen gospodarski napredek in nastanek novih delovnih mest je ob ureditvi razmer v finančnem sektorju in uravnoteženju javnih financ nujna predvsem usmeritev vseh naporov v povečanje konkurenčnosti. Glede na ugotovljene slabosti preteklega gospodarskega razvoja je treba ukrepe politik usmeriti v povečanje zahtevnosti proizvodov in storitev, dvig produktivnosti in deleža dejavnosti z višjo dodano vrednostjo na zaposlenega. Za to je ključna krepitev inovacijske dejavnosti, učinkovit prenos znanja, povečanje učinkovitosti izobraževanja, izboljševanje izobrazbene ravni in usposobljenosti delovno aktivnega prebivalstva, zagotavljanje učinkovitega regulatornega okolja za podjetništvo, zmanjševanje administrativnih ovir, povečanje fleksibilnosti trga dela ter učinkovito varstvo konkurence, zlasti v reguliranih sektorjih, kot so mrežne dejavnosti. Konkurenčnost gospodarstva omejuje tudi zmanjšanje zaupanja v pravno državo. V prihodnje bo zato treba izboljšati učinkovitost pravosodnega sistema in zagotoviti pravni okvir, ki bo zagotavljal učinkovitejše poslovanje in vodenje podjetij. V razmerah gospodarske krize, ko smo priča propadanju manj konkurenčnih delov gospodarstva in s tem velikemu povečanju brezposelnosti, je nujno, da država vzpostavi pogoje za nastajanje novih delovnih mest, v okviru sistema varne prožnosti (učinkovit sistem vseživljenjskega učenja in programov aktivne politike zaposlovanja) pa podpre realokacijo delovne sile in tako olajša prehod brezposelnih v zaposlenost. Pri tem je smiselno, da še posebej spodbuja zaposlovanje na področjih, kjer se kažejo povečane potrebe (npr. storitve, povezane s staranjem prebivalstva, zelena delovna mesta), ob tem pa je treba krepiti tudi nove modele sodelovanja med zasebnim in javnim sektorjem. Visoka stopnja zaposlenosti prebivalstva je predvsem preko zagotavljanja ekonomske neodvisnosti in socialne vključenosti eden od pomembnih elementov blaginje prebivalstva. Pomembno področje z vidika zagotavljanja blaginje so tudi sistemi socialne zaščite, kjer je že prišlo do spremembe pokojninske zakonodaje, na področju zdravstvene in dolgotrajne oskrbe pa jih bo še treba prilagoditi, tako da bodo odgovarjali na zahteve po povečani dostopnosti teh storitev, hkrati pa ne bodo ogrožali stabilnosti javnih financ. Velik izziv, na katerega mora Slovenija v prihodnji letih učinkovito odgovoriti, pa je tudi doseganje ključnih strateških ciljev ob čim manjšem obremenjevanju okolja. Da z gospodarskim razvojem ne bi še naprej povečevali pritiskov na okolje, je treba napore usmeriti v zmanjšanje emisijske intenzivnosti gospodarstva, zlasti z znižanjem emisij iz prometa, v izboljšanje energetske učinkovitosti in večjo rabo obnovljivih virov energije.

I. razvoj po prioritetah Strategije razvoja Slovenije

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

Usmeritve SRS: Prioriteta SRS konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast vključuje naslednje cilje: zagotavljanje makroekonomske stabilnosti¹, spodbujanje podjetniškega razvoja in povečanje konkurenčnosti ter povečanje konkurenčne sposobnosti storitev. V okviru cilja zagotavljanja makroekonomske stabilnosti se SRS osredotoča na tri temeljne naloge: povečati prilagodljivost fiskalne in dohodkovne politike, zagotoviti dolgoročno vzdržnost javnih financ in cenovno stabilnost. V okviru cilja povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja daje SRS poudarke razvoju področij, kjer ima Slovenija konkurenčne prednosti, podjetništvu ter razvoju malih in srednje velikih podjetij, spodbujanju in razvoju inovativnega okolja in inovativnosti, internacionalizaciji ter konkurenci na trgih mrežnih dejavnosti. Pri povečanju konkurenčne sposobnosti storitev SRS prioriteto opredeljuje potrebo po okrepljenosti dejavnikov učinkovitosti storitev in poenostavitvi administrativnega okolja za njihovo izvajanje, poseben poudarek pa je dan storitvam, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (poslovne, finančne, distribucijske, infrastrukturne), saj imajo te storitve največji vpliv na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva.

¹ Konkretna cilja SRS na tem področju sta uspešna vključitev v ERMII in prevzem evra, kar je Slovenija dosegla v letu 2007. Po vstopu v EMU zato cilj ostaja zagotavljanje makroekonomske stabilnosti.

V obdobju gospodarske krize se je **raven slovenskega bruto domačega proizvoda na prebivalca** precej oddaljila od evropskega povprečja. Po zadnjih podatkih Eurostata je leta 2009 BDP na prebivalca po kupni moči v Sloveniji predstavljal 88 % povprečja EU, kar je za 3 o. t. nižja raven kot leto prej in le še rahlo nad ravno, ki smo jo dosegali ob sprejetju SRS leta 2005 (87 %). Vrzal se je zaradi šibkejšega gospodarskega okrevanja kot v EU po naši oceni nadalje povečala tudi leta 2010, za katero sicer še ni na voljo uradnih podatkov Eurostata. Nazadovanje v zadnjih dveh letih je večinoma posledica dejstva, da je povečevanje gospodarske aktivnosti, ki je bilo v letih pred gospodarsko krizo (2006–2008) doseženo v razmerah ugodne mednarodne konjunktore, visoke dostopnosti finančnih virov na mednarodnih trgih in visokih javnih investicij v infrastrukturo, v premajhni meri temeljilo na strukturnih premikih in izboljšanju kvalitativnih dejavnikov konkurenčnosti. V preteklih konjunktorno sicer ugodnih letih so bile tako spremembe v gospodarski strukturi in strukturi podjetij v smeri

tehnološko zahtevnih dejavnosti in intenzivne uporabe znanja skromne. V obdobju krize smo zato soočeni z relativno velikim poslabšanjem konkurenčnosti in posledično počasnim okrevanjem gospodarstva po zelo visokem začetnem skrčenju. Ob strukturnih slabostih je z gospodarsko krizo prišlo tudi do porušanja nekaterih makroekonomskih ravnovesij, zlasti na področju javnih financ. Ponovno se povečujejo tudi inflacijski pritiski. Poleg tega se podjetja v razmerah visoke zadolženosti ob premalo učinkovitem delovanju domačih finančnih trgov in nizko dostopnostjo na mednarodnih finančnih trgih soočajo s težavami pri pridobivanju finančnih virov. Zaskrbljujoča pa je tudi naraščajoča plačilna nedisciplina.

Vrnitev na pot dohitevanja ravni gospodarske razvitosti EU ob ureditvi razmer v finančnem sektorju in uravnoteženju javnih financ zahteva predvsem usmeritev vseh naporov v povečanje konkurenčnosti. Glede na ugotovljene slabosti preteklega razvoja je treba ukrepe ekonomskih politik usmeriti v povečanje produktivnosti in deleža dejavnosti z višjo dodano vrednostjo na zaposlenega. Za to je ključna krepitev inovacijske dejavnosti, učinkovit prenos znanja, povečanje učinkovitosti izobraževanja, izboljševanje izobrazbene ravni in usposobljenosti delovno aktivnega prebivalstva, zagotavljanje učinkovitega regulatornega okolja za podjetništvo, zmanjševanje administrativnih ovir, povečanje fleksibilnosti trga dela ter učinkovit nadzor nad konkurenco, zlasti v reguliranih sektorjih, kot so mrežne dejavnosti. Konkurenčnost gospodarstva omejuje tudi prepočasno reševanje gospodarskih zadev na sodiščih. V prihodnje bo zato treba izboljšati učinkovitost pravosodnega sistema in zagotoviti pravni okvir, ki bo zagotavljal učinkovitejše poslovanje in vodenje podjetij.

1.1. Makroekonomska stabilnost

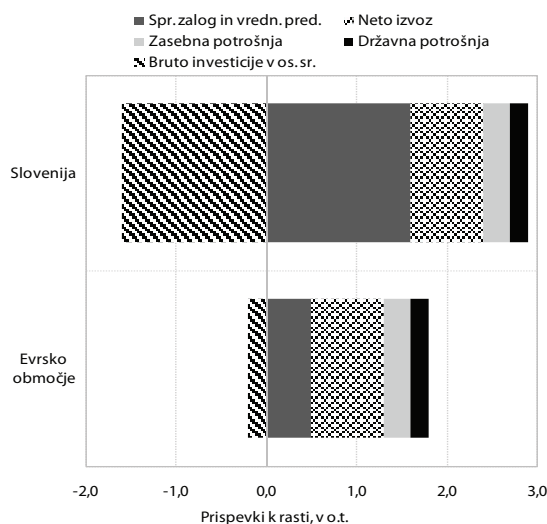
Bruto domači proizvod se je ob okrepljenem izvoznem povpraševanju in relativno visokem prispevku spremembe zalog v letu 2010 povečal za 1,2 %. Pozitivni signali za gospodarsko aktivnost so iz tujega povpraševanja prihajali že v drugi polovici leta 2009, v letu 2010 pa so se še okrepili. Rast izvoza je temeljila na tehnološko zahtevnejših proizvodih. Za okrevanje je bilo ključno mednarodno okolje v glavnih partnericah EU, vendar pa so se tudi ti impulzi tekom leta upočasnili, kar je bilo skladno z upočasnjevanjem gospodarske rasti v teh državah zaradi nižje rasti svetovne trgovine, izteka začasnih spodbud in uvajanja varčevalnih ukrepov za znižanje javnofinančnih primanjkljajev. Rast izvoza izven EU pa je bila nižja zaradi nadaljnjega realnega padca izvoza na trge nekdanje Jugoslavije. Regionalna usmerjenost slovenskega izvoza izven EU, z visokim deležem trgov nekdanje Jugoslavije, se je poleg relativno slabše tehnološke strukture slovenskega izvoza lani pokazala za dejavnik, ki vpliva na počasnejše okrevanje izvoza v primerjavi z nekaterimi drugimi državami EU. Hitrejšo okrevanje bruto domačega proizvoda v

Sloveniji pa so zavirali zlasti domači dejavniki. Domača potrošnja je namreč raven iz leta 2009 presegla le za 0,4 %, za ravnijsko iz leta 2009 pa je zaostajala predvsem v segmentu gradbenih investicij. Gradbeništvo, ki je bilo v preteklih letih panoga z nadpovprečno rastjo aktivnosti, se je tudi v letu 2010 močno skrčilo (na raven iz leta 2005). Poleg padca naročil za vse tipe gradenj (najbolj se je od začetka krize znižala gradnja stanovanj) je položaj v gradbeništvo še dodatno poslabšala močna zadolženost in težave v bančnem sektorju, ki so se lani še zaostrele². Te so po naši oceni skozi leto postajale tudi vse pomembnejši zaviralni dejavnik financiranja investicij v opremo in stroje, ki so raven iz leta 2009 sicer presegle za 6,8 %. Po nadpovprečni rasti gradbene dejavnosti v predhodnih letih, zaradi katere je njen delež v BDP do leta 2008 zrasel na 7,3 % (v EU 5,8 %), je bil padec gradbene aktivnosti v Sloveniji v letih 2009 in 2010 skupaj eden največjih v EU in pomemben dejavnik večjega padca investicij v Sloveniji v primerjavi z EU, s tem pa tudi zaostajanja v okrevanju gospodarske rasti. Ta je v evrskem območju lani dosegla 1,7 % (v EU 1,8 %). Poleg hitrejšega okrevanja izvoza in manjšega znižanja investicij je k višji gospodarski rasti v EU prispevala tudi rast potrošnje gospodinjstev. Potrošnja gospodinjstev je sicer po revidiranih podatkih tudi v Sloveniji dosegla rahlo rast (0,5 %). Vendar je treba pri tem nujno opozoriti, da trenutne plačilnobilancične podlage v letu 2009 še ne predstavljajo prave osnove za izračun, saj podatki še niso dokončni, zato po naši oceni pozitivne stopnje rasti zasebne potrošnje v letu 2010 ne odražajo nujno dejanske krepitve potrošnje slovenskih gospodinjstev³. Rast potrošnje države, ki je bila v letih 2008 in 2009 višja kot v EU, pa se je pod vplivom varčevalnih ukrepov tudi

pri nas lani znižala (na 0,8 %) in je bila podobna kot v EU. Visok prispevek h gospodarski rasti v Sloveniji pa je lani izhajal iz spremembe zaloga (1,6 o. t.), potem ko so se po močnem padcu v letu 2009 zaloge lani povečale. V primerjavi z EU je bil ta prispevek v Sloveniji precej višji.

Rast cen življenjskih potrebščin je bila z 1,9 % v letu 2010 na podobni ravni kot v predhodnih dveh letih, podobna pa je bila tudi v celotnem evrskem območju. Umirjena rast cen je zaznamovala večino skupin indeksa, kar je odraz splošnih gospodarskih razmer. Od teh gibanj pa so večinoma odstopala le povišanja cen proizvodov v povezavi z vplivi rasti cen energentov in neenergetskih surovin na svetovnih trgih in cen tistega blaga, kjer je prišlo do zvišanja davčnih obremenitev, katerih vpliv na inflacijo je bil v letu 2010 podobno visok kot v letu 2009. Medtem ko se je rast cen energetskih surovin relativno hitro prenesla v maloprodajne cene energentov, kar je povezano tudi z načinom določanja teh cen, pa se rast svetovnih cen neenergetskih surovin in hrane, ki je bila še višja, v maloprodajne cene do konca lanskega leta še ni prelila v tolikšni meri. Do večjega prenosa v maloprodajne cene je pri hrani začelo prihajati v začetku leta 2011, nakazovala pa ga je krepitev rasti cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih⁴ in rasti cen iz uvoza, kjer je bila rast cen pri proizvajalcih (iz EU) ob koncu leta višja kot pri nas. Rast cen, ki se ne oblikujejo tržno in so pod neposrednim nadzorom vlade, je bila lani skromna (0,8-odstotna). Že drugo leto pa so se nadaljevali pritiski s strani rasti cen komunalnih storitev, ki so nastali po prenosu pristojnosti izdajanja soglasij za spremembe teh cen na lokalno raven, zaradi česar jih je vlada konec avgusta lani zamrznila. Mednarodna primerjava na osnovi harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin kaže, da je bila inflacija v Sloveniji in evrskem območju lani 2,2-odstotna. Podobno kot v Sloveniji so tudi v celotnem evrskem območju rast cen zaznamovale zlasti višje cene energentov in davčni vplivi, pri čemer je bil prispevek teh dejavnikov k inflaciji v Sloveniji večji kot v povprečju EMU. Prispevek povišanja cen energentov v Sloveniji je bil višji zaradi nekoliko višje rasti cen energentov v Sloveniji kot v EMU (predvsem zemeljskega plina in daljinske energije) in zaradi ohranjanja večjega deleža energentov v strukturi potrošnje gospodinjstev. Že drugo leto so bila precej višja tudi povišanja trošarin in drugih dajatev (v Sloveniji so k inflaciji prispevala 0,6–0,7 o. t., v evrskem območju približno 0,3 o. t.). Cene storitev, ki najbolj zaostajajo za povprečjem evrskega območja in so se v preteklih letih tudi hitreje krepile, so lani stagnirale (+0,1 %; v EMU so se povečale za 1,3 %). To je bila posledica znižanja cen šolske prehrane zaradi uvedbe subvencij. V primeru da do tega ne bi prišlo, pa bi bila rast cen storitev v Sloveniji podobna kot v evrskem območju, skupna rast cen pa ponovno med višjimi v evrskem območju.

Slika 1: Gospodarska rast v Sloveniji in evrskem območju, prispevki glavnih komponent potrošnje, leto 2010



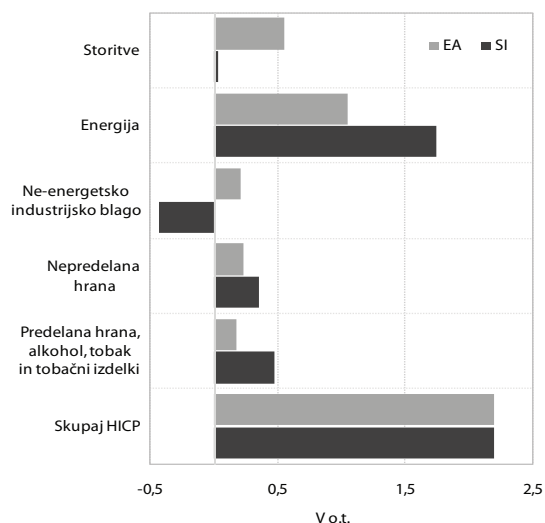
Vir: SURS, Ameco.

² Glej tudi poglavje 1.3.2. Finančne storitve.

³ Na to kažejo tudi podatki na trgu dela o gibanju zaposlenosti in plačah, realizacija prihodka v trgovini ter ostali kazalniki potrošnje gospodinjstev v lanskem letu.

⁴ Rast cen industrijskih proizvodov je bila lani zlasti pod vplivom rasti cen kovinskih proizvodov, relativno visoke rasti so beležili tudi v proizvodnji kemikalij in farmacevtskih preparatov, okrepila se je tudi rast prehranskih proizvodov.

Slika 2: Prispevek posameznih skupin cen blaga in storitev k inflaciji v Sloveniji in EMU, leto 2010



Vir: Eurostat Portal Page – Harmonised indices of consumer prices, 2011.

Rast plač je bila v obdobju od 2008 do 2010 močno zaznamovana s krizo v gospodarstvu in z uvajanjem reforme plač v javnem sektorju. V drugi polovici leta 2008 je krepitev rasti plač zasebnega sektorja zadnjih let prekinila gospodarska kriza ter z njo zaostreni pogoji poslovanja in padec naročil. Zasebni sektor se je na to najprej odzval z manjšim obsegom opravljenih nador in skrajševanjem delovnega časa, kar se je nadaljevalo tudi v letu 2009. Nominalna rast bruto plače v zasebnem sektorju se je v letu 2009 zelo upočasnila (s 7,8 % na 1,8 %), ob precejšnji spremembi v strukturi zaposlenih zaradi odpuščanj zaposlenih pretežno z nizkimi plačami pa je bila še višja, kot bi bila ob predpostavki nespremenjene strukture zaposlenih (0,9-odstotna). V letu 2010 se je rast bruto plače v zasebnem sektorju ponovno okrepila (5,2 %). Na rast je vplival predvsem dvig minimalne plače (okoli 3 o. t.), prav tako pa je bil lani še prisoten učinek sprememb v strukturi zaposlenosti sektorja (okoli 0,5 o. t). V obeh letih so bila z vidika prilagajanja gospodarskim razmeram nepričakovana le izplačila božičnic in trinajstih plač, ki so bila le rahlo skromnejša kot v letu 2008. Njihova višina in delež zaposlenih, ki jih prejmejo, sta bila, kot vseskozi, poleg finančnih in zavarovalniških dejavnosti najvišja v dejavnostih z velikim lastništvom države, to je v oskrbi z elektriko in plinom, oskrbi z vodo, ter rudarstvu. Za leti 2011 in 2012 je Vlada sprejela priporočila, da se prejemki iz naslova poslovne uspešnosti v javnih podjetjih in gospodarskih družbah, ki so v večinski lasti države, ne izplačujejo⁵. V javnem sektorju do prilagoditve v letu 2008 še ni prišlo; v primerjavi s predhodnim letom se je rast plač močno okrepila in bila tudi višja kot v

zasebnem sektorju. Začetek krize je namreč sovpadel z začetkom izvajanja več let načrtovane plačne reforme s ciljem odprave plačnih nesorazmerij med posameznimi poklicnimi skupinami v javnem sektorju, kar je imelo za posledico relativno visoko rast plač prav v obdobju, ko so se plače v zasebnem sektorju že pričele umirjati. Prvi dve četrtini sredstev za odpravo plačnih nesorazmerij sta bili tako izplačani avgusta 2008⁶ in januarja 2009, kar je vplivalo na visoko rast plač v letu 2008 (9,7 %), v letu 2009 pa je bila že nekoliko nižja (6,5 %), saj so bili tekom leta sprejeti ukrepi, ki so jo deloma zajezili, v letu 2010 pa povsem zaustavili (0,0 %)⁷. Lanskoletna stagnacija plač, ki naj bi se glede na sprejete dogovore nadaljevala tudi v letu 2011, bo tako kratkoročno prispevala k stabilizaciji javnih financ. Dolgoročno pa dogovori niso omejili rasti stroškov dela v javnem sektorju, temveč so, upoštevajoč tudi morebitno nadaljnjo rast zaposlenosti v teh dejavnostih, rast le preložili na prihodnja leta, ko lahko pričakujemo ponovno precejšnje zvišanje stroškov dela v javnem sektorju. To pomeni tudi ohranjanje visokih nihanj v gibanju plač v javnem sektorju med leti. Glede na pričakovano nadaljnje zvišanje stroškov dela v javnem sektorju ob dokončni implementaciji novega plačnega sistema javnega sektorja bi bilo zato treba sprejeti učinkovitejše ukrepe za omejitev rasti števila zaposlenih v javnem sektorju oziroma za njihovo zmanjševanje ter usklajevanje plač v javnem sektorju prilagoditi gibanju produktivnosti dela.

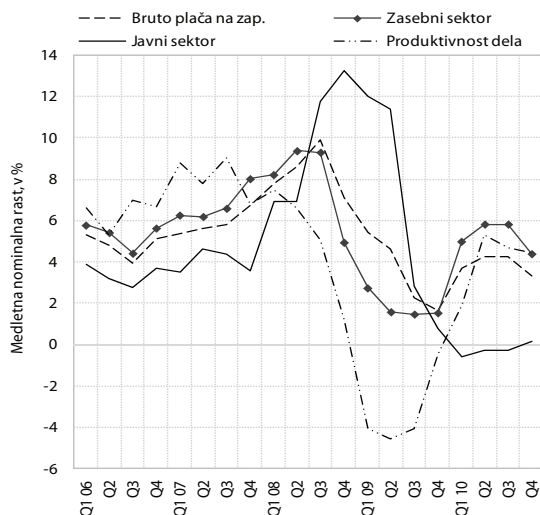
⁵ 2011 in 2012 ne izplačujejo izredni osebni prejemki iz naslova poslovne uspešnosti (božičnica, trinajsta plača,...), prihranjena sredstva pa se namenijo za razvojna sodelovanja. Prav tako je bilo sprejeto priporočilo glede višine regresa za letni dopust, in sicer, da se ta izplača v višini minimalne plače. Vlada je pozvala uprave in nadzorne svete oziroma upravne odbore gospodarskih družb, da ravnajo v skladu s temi priporočili.

⁶ Prva četrtina je bila izplačana s poračunom od maja 2008 naprej.

⁷ Vlada in socialni partnerji so v letih 2009 in 2010 podpisali tri dogovore, ki so bili realizirani s pripadajočimi aneksi h Kolektivni pogodbi za javni sektor ter s sprejemom zakonov, in sicer: Dogovor o ukrepih s področja plač v javnem sektorju zaradi spremenjenih makroekonomskih razmer za obdobje 2009-2010 (24.2.2009), Dogovor o ukrepih na področju plač v javnem sektorju za obdobje december 2009-november 2011 (28.10.2009) in Dogovor o ukrepih na področju plač in drugih prejemkov v javnem sektorju za leti 2011 in 2012 (Uradni list RS, št. 89/10), Zakon o interventnih ukrepih zaradi gospodarske krize (ZIUZGK - Uradni list RS, št. 98/09), Zakon o začasnem znižanju plač funkcionarjev (Uradni list RS, št. 20/09, 13/10), Zakon o interventnih ukrepih (Uradni list RS, št. 94/10), Aneks št. 1 h Kolektivni pogodbi za javni sektor (Uradni list RS, št. 23/09), Aneks št. 2 h Kolektivni pogodbi za javni sektor (Uradni list RS, št. 91/09), Aneks št. 4 h Kolektivni pogodbi za javni sektor (Uradni list RS, št. 89/10). Na tej podlagi je bilo premaknjeno izplačilo tretje in četrte četrtine sredstev za odpravo plačnih nesorazmerij (na obdobje po presejanju 2,5-odstotne gospodarske rasti), za eno leto so zamrznjena napredovanja na delovnem mestu v višji plačni razred, zaostril se je mehanizem usklajevanja plač z inflacijo, višina regresa za letni dopust je ostala v višini iz leta 2008, začasno je ukinjeno izplačevanje redne delovne uspešnosti, omejen pa je tudi obseg sredstev za izplačilo povečanega obsega dela. V primeru, da do teh dogovorov ne bi prišlo, bi bila rast plač zaposlenih v javnem sektorju v letih 2009 in 2010 podobno visoka kot v letu 2008.

⁵ Vlada je za leti 2011 in 2012 22.7.2010 sprejela Priporočila o omejitvi plač in drugih osebnih prejemkov zaposlenih v javnih podjetjih in gospodarskih družbah, ki opravljajo gospodarske javne službe, ki veljajo tako za javna podjetja in gospodarske družbe, ki so v neposredni večinski lasti države ali samoupravnih lokalnih skupnosti, za njihove odvisne družbe ter vse nadaljnje odvisne družbe. V njih je bilo sprejeto priporočilo, da se v letih

Slika 3: Nominalna rast bruto plače na zaposlenega in produktivnost dela



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Demografsko socialno področje – Trg dela, 2011.

Po močnem poslabšanju stanja **javnih financ** v letu 2009, ki je bilo predvsem posledica vpliva gospodarske krize in deloma tudi strukturnih dejavnikov, v letu 2010 ni prišlo do bistvenega izboljšanja. Primanjkljaj sektorja država se je v letu 2010 ohranil na visoki ravni (5,5 % BDP) in je bil le za 0,5 o. t. nižji kot leta 2009, ko se je stanje javnih financ močno poslabšalo (za 4,2 o. t. BDP glede na leto 2008), tako da ni prišlo do opaznejšega premika pri javnofinančni konsolidaciji⁸. Prihodki so se nekoliko povišali, njihova rast in struktura pa sta v veliki meri sledili makroekonomskim razmeram, le v segmentu trošarin in davka od dohodka pravnih oseb so na gibanja prilivov vplivali tudi ukrepi fiskalne politike, vključno z davčno reformo v predkriznem obdobju. Nekoliko, čeprav manj kot prihodki, so se v letu 2010 nominalno nekoliko povečali tudi izdatki. Najhitreje sta naraščali skupini izdatkov, povezani z naraščajočim zadolževanjem in

⁷ RS, št. 89/10), Zakon o interventnih ukrepih zaradi gospodarske krize (ZIUZGK - Uradni list RS, št. 98/09), Zakon o začasnem znižanju plač funkcionarjev (Uradni list RS, št. 20/09, 13/10), Zakon o interventnih ukrepih (Uradni list RS, št. 94/10), Aneks št. 1 h Kolektivni pogodbi za javni sektor (Uradni list RS, št. 23/09), Aneks št. 2 h Kolektivni pogodbi za javni sektor (Uradni list RS, št. 91/09), Aneks št. 4 h Kolektivni pogodbi za javni sektor (Uradni list RS, št. 89/10). Na tej podlagi je bilo premaknjeno izplačilo tretje in četrte četrtine sredstev za odpravo plačnih nesorazmerij (na obdobje po preseganju 2,5-odstotne gospodarske rasti), za eno leto so zamrznjena napredovanja na delovnem mestu v višji plačni razred, zaostiril se je mehanizem usklajevanja plač z inflacijo, višina regresa za letni dopust je ostala v višini iz leta 2008, začasno je ukinjeno izplačevanje redne delovne uspešnosti, omejen pa je tudi obseg sredstev za izplačilo povečane obsega dela. V primeru, da do teh dogovorov ne bi prišlo, bi bila rast plač zaposlenih v javnem sektorju v letih 2009 in 2010 podobno visoka kot v letu 2008.

⁸ Rebalans proračuna za leto 2010, ki je bil sprejet julija 2010, je le usklajil odhodke z nižje ocenjenimi prihodki in ni prispeval h konsolidaciji javnih financ preteklem letu.

poslabšanimi razmerami na trgu dela (naraščajoče število brezposelnih in socialno ogroženih). V nasprotju z ukrepi, predvidenimi v Programu stabilnosti – dopolnitev 2009 in Izhodni strategiji lani ni prišlo do znižanja sredstev za zaposlene, znižali pa so se odhodki za investicije in za investicijske transfere⁹. Takšna sprememba strukture ob le delno izpeljanih ukrepih za omejevanje rasti izdatkov opozarja, da je k njihovem zelo skromnemu povečanju v letu 2010 deloma prispevalo tudi izrinjanje razmeroma fleksibilnih izdatkov zaradi naraščajočih stroškov obresti, kar pa ni skladno z razvojno vlogo javnih financ. Ob takšnih javnofinančnih gibanjih je bil primanjkljaj sektorja država v letu 2010 sicer malenkost pod ravno, predvideno v Programu stabilnosti, že letos pa bo, upoštevajoč napoved MF v uradni objavi podatkov v okviru postopka presežnega primanjkljaja, za 1,3 o. t. BDP višji od predvidenega v Programu stabilnosti – dopolnitev 2009. Ocenjujemo, da je pri tem odstopanje nominalnih zneskov večje pri prihodkih, zlasti pri prilivih sredstev EU, kar kaže, da kljub izboljševanju še ni prišlo do načrtovanega povečanja absorpcijske sposobnosti. K bolj nadzorovani rasti javnofinančnih odhodkov v prihodnjih letih naj bi prispevalo fiskalno pravilo¹⁰, ki predvideva njihovo skromno rast. Večjo razvojno naravnost strukture izdatkov pa bo možno doseči z učinkovitim izvajanjem razvojnega načrtovanja, ki ga tudi predvideva Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna. S tem bi se razvojne prioritete učinkoviteje povezale s posameznimi programi, omogočeno pa bi bilo tudi sprotno izločanje neučinkovitih ter preoblikovanje premalo učinkovitih razvojnih programov. Počasnejša predvidena konsolidacija v letošnjem in prihodnjem letu je verjetno prispevala k nekoliko dražjemu zadolževanju v začetku leta 2011, vplivala pa je tudi na poslabšanje prihodnjih obetov v oceni kreditnega tveganja Slovenije iz »stabilnih« v »negativne« (Standard&Poor's, december 2010), zato je konsolidacija javnih financ prioriteta naloga za vzpostavitev stabilnega makroekonomskega okvira in preprečitev poslabšanja percepcije Slovenije pri udeležencih na finančnih trgih. Ukrepe za zniževanje primanjkljaja je treba uveljaviti in začeti izvajati takoj, zlasti ukrepe strukturne narave, ki bodo omogočili znižanje primanjkljaja javnih financ na vzdržen način. Za vzdržno konsolidacijo pa je ključna tudi čimprejšnja uveljavitev pokojninske reforme zaradi pritiska na izdatke, povezane s staranjem prebivalstva skladno s pričakovanimi demografskimi trendi. Prav tako je konsolidacija potrebna tudi zaradi velikega obsega poroštev države, ki predstavljajo potencialno obveznost in tveganje za hitro povečanje javnega dolga.

V zadnjih dveh letih se je **dolg sektorja država** povečal za dobrih 15 o. t. BDP, **javnogarantirani dolg** pa za 9 o. t. BDP. Potem ko se je leta 2009 dolg sektorja država močno povečal zaradi povečanja primanjkljaja in predhodnega

⁹ Glej poglavje 3.1 Kakovost javnih financ.

¹⁰ Na podlagi Uredbe o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna (Ur. list 54/2010).

zadolževanja za financiranje primanjkljaja v letu 2010, se je rast zadolževanja v letu 2010 upočasnila, vendar je ob koncu leta raven dolga znašala že 38,0 % BDP in je bila za 16,1 o. t. BDP višja kot leta 2008. Čeprav se Slovenija še naprej uvršča med države z razmeroma nizkim deležem dolga države v BDP, pa se po relativnem obsegu povečanja dolga glede na BDP v zadnjih dveh letih že približuje povprečju EU. Pogoji zadolževanja za Slovenijo (donosnost 10-letne obveznice do dospelja) so bili zlasti v prvi polovici leta 2010 bolj ugodni kot leta 2009, vendar slabši kot v obdobju pred krizo. Pri tem je razlika v donosnosti do dospelja 10-letnih slovenskih obveznic glede na referenčno nemško obveznico v drugi polovici leta 2010 začela naraščati pod vplivom dolžniške krize v evrskem območju, a znatno manj kot v visoko rizičnih članicah evrskega območja. Po znatnem povečanju leta 2009¹¹ se je rast javnogarantiranega dolga nadaljevala tudi lani, čeprav nekoliko počasneje; konec leta 2010 je znašal 7,7 mrd EUR oziroma 21,5 % BDP. Čeprav poročstva države do vnovčitve neposredno ne povečujejo javnega dolga, pa njihova višina in ocena verjetnosti vnovčitve lahko vplivata na poslabšanje percepcije države na finančnem trgu in posledično povečujeta pribitke ter tako dodatno dražita zadolževanje. V tej luči je toliko bolj pomembno ohraniti kreditne ocene na doseženih ravneh z izpolnjevanjem danih zavez glede konsolidacije javnih financ in uvajanja sistemskih sprememb, ki so ključne za dolgoročno vzdržnost javnih financ, izboljševati pa treba tudi kakovost in preglednost javnofinančnih statistik v smeri njihove prilagoditve mednarodnim metodologijam.

Izrazito znižanje **primanjkljaja tekočega računa plačilne bilance** je od začetka krize povezano predvsem z gospodarsko aktivnostjo, v zadnjih dveh letih pa je prišlo tudi do vidnega izboljšanja črpanja sredstev EU. Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance se je po močnem znižanju v letu 2009 (s 6,7 % na 1,5 % BDP) lani še nadalje znižal (1,1 % BDP). Krčenje primanjkljaja je bilo v letu 2009 večinoma posledica znižanja blagovnega primanjkljaja, ki se je v letu 2010 zaradi poslabšanja pogojev menjave že rahlo povečal. Lansko znižanje primanjkljaja tekočega računa je bilo posledica nadaljnega znižanja primanjkljaja pri dohodkih od kapitala. Ta se je v letu 2009 znižal predvsem zaradi močnega upada neto odplačil obresti na zunanji dolg, zaradi razdolževanja poslovnih bank in padca obrestnih mer, v lanskem letu pa je bilo znižanje primanjkljaja predvsem posledica manjših neto odlivov od lastniškega kapitala neposrednih naložb, potem ko so slovenska podjetja v tujini po oceni¹² beležila manjše odlive sredstev iz naslova reinvestiranih dobičkov kot v letu 2009. V celem letu so bila sicer nižja tudi neto odplačila obresti, v drugi polovici leta pa je že prišlo do obrata, tako da so začela presegati ravni

iz leta 2009. Umirilo se je namreč zniževanje odplačil obresti poslovnih bank iz naslova kreditov, zaradi dinamike zapadanja plačil obresti na izdane obveznice in zadolžnice države pa so se plačila obresti iz tega vira še povečala. V zadnjih dveh letih se je vidno izboljšalo črpanje sredstev iz proračuna EU, kar je lani primanjkljaj tekočih transferjev po petih letih prevesilo v presežek. Potem ko je v letu 2009 na izboljšanje neto položaja državnega proračuna do proračuna EU (na 155,6 mio EUR) najbolj vplivalo povečano črpanje iz kohezijskega sklada, se je neto položaj v letu 2010 (326,4 mio EUR) povečal predvsem zaradi povečanega črpanja sredstev iz sklada za regionalni razvoj za krepitev regionalnih razvojnih potencialov infrastrukture in sredstev Evropskega socialnega sklada za razvoj človeških virov. Še nadalje pa se je lani znižal presežek v menjavi storitev, in sicer predvsem zaradi višjega primanjkljaja v menjavi licenc, patentov in avtorskih pravic.

Po hitri rasti v letih 2007 in 2008 je povečevanje **bruto zunanjega dolga** v zadnjih dveh letih upočasnjeno, v strukturi dolga pa se krepí delež javnega in javno garantiranega dolga. Bruto zunanji dolg Slovenije je konec leta 2010 dosegel 40,9 mrd EUR in je bil v primerjavi z decembrom 2009 višji za 0,6 mrd EUR. V primerjavi z letom 2009, ko se je dolg povečal za 1,0 mrd EUR, se je povečevanje dolga lani tako še upočasnilo, po tem ko se je v letih 2007 in 2008 dolg zelo hitro povečeval (za 10 mrd oz. 4,5 mrd EUR). V tem obdobju so k hitri rasti zadolževanja prispevale predvsem poslovne banke, ki so se v zadnjih dveh letih kot posledica zapadanja odplačil najetih kreditov in težav z dostopnostjo do novih virov financiranja močno razdolžile. K povečanju bruto zunanjega dolga je tako kot v letu 2009 tudi lani največ prispevala zadolžitev države za pokritje povečanega javnofinančnega primanjkljaja in odplačil dolga¹³. Za Slovenijo je značilno tudi enakomerno zapadanje dolgov, brez večjih koncentracij v posameznem letu, s čimer je tveganje refinanciranja enakomerno razpršeno. Lani se je nadaljevalo tudi povečevanje dolga, za katerega z izdanimi poroštvi jamči država. Javnogarantirani dolg se je v letu 2009 povečal zlasti zaradi danih poroštev k izdaji dveh obveznic poslovnih bank, v letu 2010 pa je povečanje tega dolga v veliki meri izhajalo iz zadolžitve pravnih in fizičnih oseb, ki so dobile jamstvo po zakonih o jamstveni shemi. Zadolževanje bank z državnim poroštvom je bankam omogočilo pridobivanje po nastopu krize zelo omejenih finančnih sredstev na mednarodnih kapitalskih trgih. Hitra rast javnega in javno garantiranega dolga v zadnjih dveh letih je ob razdolževanju zasebnega sektorja povečala njun delež v skupnem bruto zunanjem dolgu, ki je bil lani na najvišji ravni doslej (40,3 %). Skupna višina slovenskega bruto zunanjega dolga v primerjavi z bruto domačim proizvodom pa se še vedno ohranja

¹¹ Predvsem zaradi jamstev v višini 2 mr EUR, ki jih je država podelila domačim bankam za zadolževanje (glej tudi Poročilo o razvoju 2010, 2010).

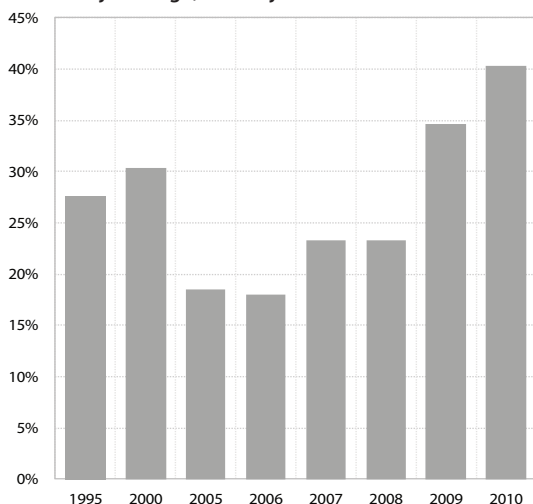
¹² Trenutni plačilno bilančni podatki o reinvestiranih dobičkih so zaenkrat še ocena Banke Slovenije, na podlagi večletnih povprečij, dejanski podatki pa bodo v plačilno bilanco vključeni

¹² po tem, ko bodo na voljo zaključni računi podjetij za preteklo leto. Ocenjujemo pa, da tudi po dejanskih podatkih v letu 2010 najverjetneje ne bo prišlo do takšnega neto odliva kapitala iz naslova reinvestiranih dobičkov, kot je bil v letu 2009 (335 mio EUR), zaradi dezinvestiranja slovenskih podjetij v tujini.

¹³ Glej tudi odstavek o dolgu sektorja država v tem poglavju.

precej nižje kot v povprečju evrskega območja. Konec leta 2010 je bruto zunanji dolg Slovenije znašal 113,4 % BDP, kar je precej manj kot v evrskem območju, kjer je že v letu 2009 dosegel 205,3 %. Samo takšna primerjava sicer ne zadošča za oceno o morebitnih tveganjih servisiranja tega dolga, saj je treba višino zunanjega dolga presojati v kontekstu širših makroekonomskih in drugih okoliščin države, kot so potencialna gospodarska rast, struktura dolga, višina obresti na najeta posojila, koncentracija odplačil po posameznih letih itn. Se je pa v Sloveniji v zadnjem letu situacija v nekaterih dejavnostih v povezavi z njihovo visoko zadolženostjo in splošnimi gospodarskimi razmerami zaostila (npr. gradbeništvo, trgovina) in že vpliva na zmožnost servisiranja njihovega dolga. Preko izpostavljenosti bančnega sektorja do teh dejavnosti pa imajo razmere v bančnem sektorju povratne negativne učinke na kreditiranje celotnega gospodarstva.

Slika 4: Delež javnega in javno garantiranega dolga v skupnem bruto zunanjem dolgu, Slovenija



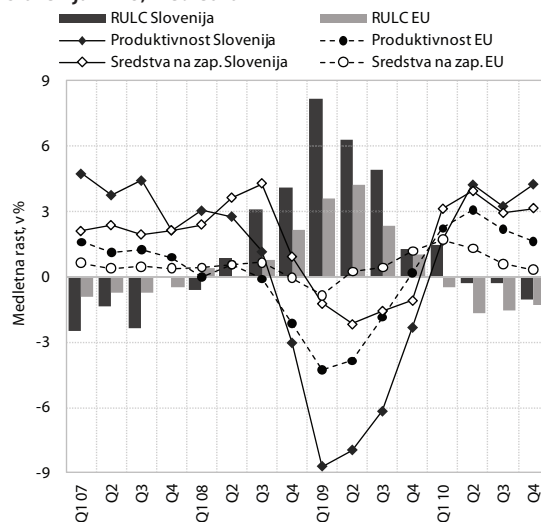
Vir: Bilten Banke Slovenije, 2011.

1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja

Stroškovna konkurenčnost slovenskega gospodarstva se je v letih 2008 in 2009 močno poslabšala, pozitivni premiki v letu 2010 pa so bili med manjšimi v EU. Stabilna gibanja na področju stroškovne konkurenčnosti v prvih letih izvajanja SRS so se začela poslabševati že nekoliko pred začetkom gospodarske krize, ko so se v letu 2008 stroški dela na enoto proizvoda zaradi relativno visoke rasti plač (v zasebnem in javnem sektorju) povečali precej bolj kot v EU. Poslabševanje stroškovne konkurenčnosti se je v letu 2009 nadaljevalo, saj smo ob približno dvakrat večjem skrčenju gospodarske aktivnosti kot v povprečju v EU, ki je vodilo v močan padec produktivnosti, ponovno zabeležili precej višjo rast stroškov dela na enoto proizvoda kot v povprečju v EU. V letu 2010 so se ob ponovni rasti produktivnosti stroški dela na enoto proizvoda znižali,

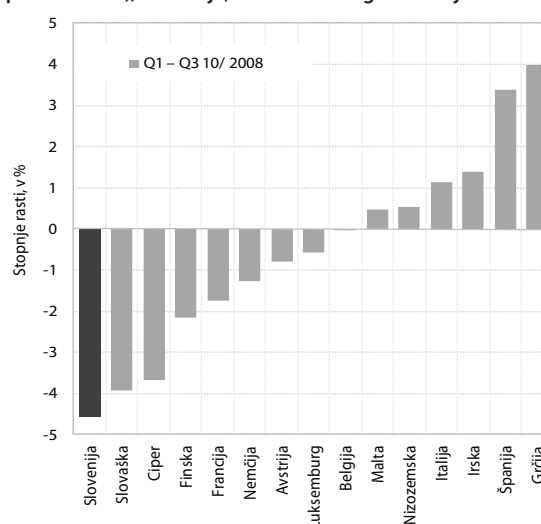
vendar je bilo njihovo znižanje med manjšimi v EU. V primerjavi z EU smo namreč imeli predvsem zaradi dviga minimalne plače višjo rast stroškov dela. Izboljšanje produktivnosti je bilo lani sicer večje kot v EU, vendar je šlo pri tem v veliki meri za nihaj navzgor po močnem padcu leto prej. Pri tem je povečanje produktivnosti pri nas v večji meri kot v EU izhajalo iz znižanja zaposlenosti, gospodarska rast pa je bila šibkejša kot v EU. Takšno poslabšanje stroškovne konkurenčnosti v času krize je vplivalo na znižanje dobičkonosnosti slovenskega gospodarstva, ki je bilo med državami evrskega območja največje (gl. Slika 6). To pomeni, da so se možnosti za okrevanje slovenskih podjetij z lastnimi viri zaradi poslabšanja stroškovne konkurenčnosti v obdobju krize zmanjšale bolj kot v drugih državah evrskega območja.

Slika 5: Realni stroški dela na zaposlenega in komponente, Slovenija in EU, medletno



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje, 2011; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2011.

Slika 6: Relativna dobičkonosnost* (v primerjavi s trgovinskimi partnericami), Slovenija, članice evrskega območja



Vir: ECB Portal Page, 2011; preračuni UMAR.

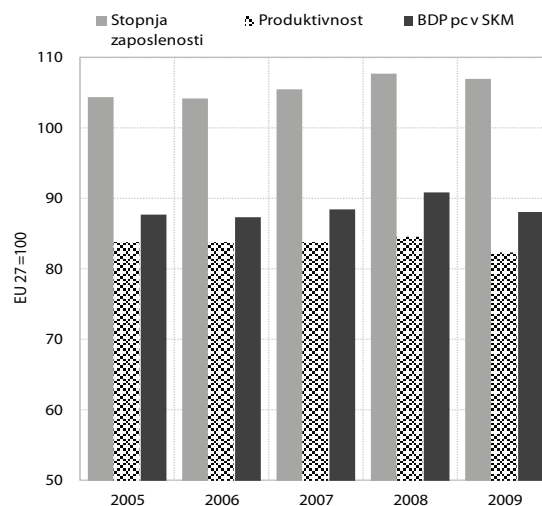
Opomba: * Relativna dobičkonosnost je izračunana na osnovi razmerja med relativnim deflatorjem BDP in relativnimi stroški dela na enoto proizvoda.

Slovenija je v obdobju gospodarske krize izpadla iz skupine držav z nadpovprečno rastjo tržnega deleža in se uvrstila v skupino držav z nadpovprečnim poslabšanjem **izvozne konkurenčnosti**. Slovenija je bila v obdobju 2000–2007 v skupini držav EU z relativno visoko rastjo tržnega deleža na svetovnem trgu, čeprav počasnejšo od večine drugih novih članic EU. Z gospodarsko krizo pa se je tržni delež Slovenije na globalnem trgu začel zmanjševati. Sprva, v obdobju 2008–2009, je bila izguba tujih trgov relativno majhna. V letu 2009 smo namreč na račun močne rasti izvoza cestnih vozil v EU (zlasti v Francijo in Nemčijo), ki je bila spodbujena s subvencijami za nakup osebnih vozil v nekaterih državah EU, beležili le rahlo znižanje tržnega deleža po obsegu izvoza relativno pomembne skupine proizvodov stroji in naprave, kar je bilo predvsem posledica padca tržnega deleža električnih strojev in aparatov, pa tudi industrijskih in specialnih strojev. Poleg tega se je v tem obdobju še nadaljevala rast tržnega deleža za slovenski izvoz prav tako pomembne skupine kemični proizvodi, čeprav se je tržni delež medicinskih in farmacevtskih proizvodov zmanjšal. Kljub majhnemu znižanju tržnega deleža v letih 2008–2009 se je položaj Slovenije v EU v tem obdobju poslabšal, saj je bila med državami z nadpovprečnim znižanjem tržnega deleža¹⁴. V letu 2010 se je s postopnim ukinjanjem subvencij za nakup avtomobilov v EU znižal tržni delež cestnih vozil, ponovno se je zmanjšal tudi delež nekaterih drugih za slovenski izvoz pomembnih proizvodov na tujih trgih (zlasti medicinski in farmacevtski proizvodi, električni stroji in naprave)¹⁵. V tem letu je bilo tako poslabšanje položaja Slovenije na svetovnem trgu večje, a hkrati na ravni povprečnega padca tržnega deleža članic EU. Pri tem se je tako v letu 2010 kot v celotnem obdobju krize tržni delež Slovenije izraziteje znižal na trgih izven EU, kjer so po velikosti za slovenski izvoz precej pomembni trgi držav bivše Jugoslavije, ki še ne okrevaajo.

Zaizboljšanje konkurenčnosti je ključno prestrukturiranje gospodarstva v smeri ustvarjanja višje dodane vrednosti na zaposlenega (produktivnosti), kjer je bil napredek v dosedanjem obdobju izvajanja SRS premajhen. Iz dekompozicije bruto domačega proizvoda na prebivalca (na produktivnost in stopnjo zaposlenosti) izhaja, da Slovenija v razvitosti za povprečjem EU zaostaja zaradi nižje ravni produktivnosti (v letu 2009 82,4 % povprečja EU), hkrati pa je bil napredek v obdobju od leta 2005 (začetek izvajanja SRS) do začetka krize (do leta 2008) ravno na tem področju najmanjši. Precej bolj se je namreč v primerjavi z EU povečala stopnja zaposlenosti, kjer je Slovenija evropsko povprečje leta 2009 presegala že za slabih 7 %¹⁶. Prepočasno povečanje produktivnosti v preteklih letih je bilo posledica nezadostnih sprememb v strukturi gospodarstva v smeri krepitve tehnološko

zahtevnejših in na znanju temelječih dejavnosti in nasploh premajhnega dviga produktivnosti posameznih dejavnosti gospodarstva. V obdobju 2005–2008, to je v obdobju visoke konjunktore, je k rasti produktivnosti zaradi sprememb v gospodarski strukturi (medsektorski učinek) poleg nekaterih storitvenih dejavnosti največ prispevalo gradbeništvo. Prispevek strukturnih sprememb k rasti produktivnosti je bil v tem obdobju razmeroma nizek tudi v predelovalnih dejavnostih, kjer je k strukturni komponenti rasti produktivnosti daleč največ prispevala tehnološko manj zahtevna proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov. V tem obdobju se je namreč v strukturi predelovalnih dejavnosti pomen te tehnološko manj zahtevne dejavnosti daleč najbolj povečal (gl. Tabela 1). Deleži ostalih tehnološko manj zahtevnih dejavnosti so se rahlo zmanjšali, izjemi z večjim padcem sta bili živilska in tekstilna industrija. Med tehnološko bolj zahtevnimi dejavnostmi pa se je okrepil le pomen dveh pretežno tehnološko srednje visoko zahtevnih dejavnosti (strojna industrija ter proizvodnja vozil in plovil), deleža kemične in elektro industrije, kamor se uvršča večina tehnološko visoko zahtevne proizvodnje, pa se nista bistveno spremenila. Kljub rasti v obdobju konjunktore ostaja potencial za povečanje produktivnosti posameznih panog predelovalne industrije visok, še zlasti v primeru tehnološko zahtevnejših dejavnosti. Leta 2009 sta bili namreč med tremi panogami predelovalne industrije z najnižjo ravno produktivnosti glede na EU kar dve tehnološko zahtevnejši (elektro in strojna industrija), hkrati pa sta se obe uvrščali med panoge, ki so po letu 2005 najmanj zmanjšale zaostanek za EU¹⁷.

Slika 7: Dekompozicija BDP na prebivalca v standardih kupne moči, Slovenija, EU27=100



Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts (2011); preračuni UMAR.

¹⁴ Dobra tretjina članic EU je v letih 2008–2009 tržni delež še povečala, med njimi večina novih članic.

¹⁵ Začasni podatki po SMTK so za prvih devet mesecev leta 2010 na voljo le za trg EU.

¹⁶ Zaposlenost v primerjavi s celotnim prebivalstvom (vse starostne skupine).

¹⁷ V letu 2008 se je med panoge z najnižjo ravno produktivnosti glede na povprečje EU uvrščala še srednje visoko tehnološko zahtevna proizvodnja vozil in plovil, ki je v letu 2009 ob precejšnjem povečanju aktivnosti, spodbujenim s subvencijami za nakup vozil v nekaterih državah EU, na tem področju precej napredovala.

Tabela 1: Dekompozicija rasti produktivnosti predelovalnih dejavnosti in prispevki panog k posameznim komponentam rasti produktivnosti predelovalnih dejavnosti, Slovenija

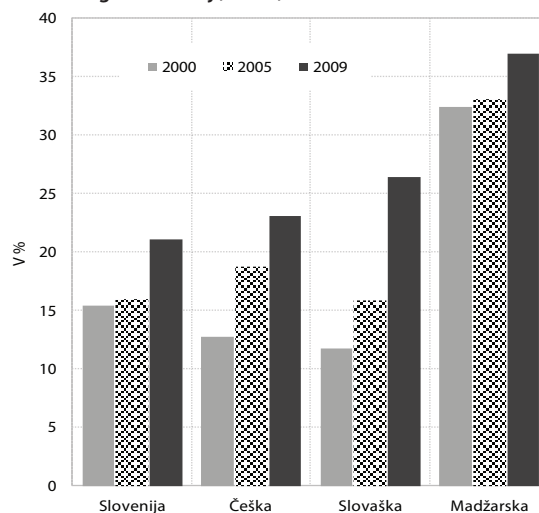
	2005-2008			2008-2009		
	Medsektorska komponenta* v o. t.	Znotrajsekt. komponenta** v o. t.	Produktivnost v %	Medsektorska komponenta* v o. t.	Znotrajsekt. komponenta** v o. t.	Produktivnost v %
Predelovalne dejavnosti	0,54	5,32	5,86	1,00	-9,10	-8,10
Prispevki panog k posameznim komponentam rasti produktivnosti predelovalnih dejavnosti, v odstotnih točkah						
DA Živilska industrija	-0,34	0,35	0,01	0,33	-0,05	0,28
DB Tekstilna industrija	-0,43	0,49	0,06	-0,40	-0,44	-0,83
DC Usnjarska industrija	-0,09	0,00	-0,09	-0,11	0,09	-0,03
DD Lesna industrija	-0,03	0,28	0,25	-0,10	-0,50	-0,60
DE Papirna industrija	-0,09	0,36	0,26	0,37	-0,08	0,30
DF Proizvodnja koksa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
DG Kemična industrija	0,02	0,95	0,97	0,85	-0,85	-0,01
DH Gumarska industrija	0,14	0,11	0,25	0,18	-0,80	-0,62
DI Nekovin. mineral. izd.	-0,02	0,23	0,22	-0,07	-0,98	-1,05
DJ Kovinska industrija	0,82	0,52	1,34	0,07	-1,47	-1,40
DK Strojna industrija	0,35	0,52	0,87	0,03	-1,46	-1,43
DL Elektro industrija	-0,05	1,05	1,01	0,02	-1,63	-1,61
DM Vozila in plovila	0,32	0,26	0,58	-0,15	0,09	-0,06
DN Pohištvo in drugo	-0,04	0,18	0,14	-0,02	-1,00	-1,03

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi (2011); preračuni UMAR.

Opombe: *Povečanje produktivnosti zaradi premika proizvodnih resursov iz nizko produktivnih v visoko produktivne panoge in v panoge z visoko rastjo produktivnosti. **Povečanje produktivnosti, ki bi bila dosežena, če bi struktura zaposlenosti ostala na ravni iz baznega leta. Produktivnost je merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega v stalnih cenah.

Tehnološka zahtevnost blagovnega izvoza se je tako do leta 2008 le rahlo povečala, intenzivnejši strukturni premiki v obdobju krize pa so večinoma posledica pasivnega prestrukturiranja. Z gospodarsko krizo in propadanjem manj konkurenčnih delov gospodarstva je leta 2009 prišlo do premikov v strukturi gospodarstva in blagovnega izvoza (pasivno prestrukturiranje), kar pa je premalo za občutno izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva. Ob skromnih strukturnih premikih v preteklih letih je namreč strukturni zaostanek Slovenije za povprečjem EU glede tehnološke zahtevnosti izvoza ostal velik¹⁸. V primerjavi s povprečjem dvanajsterice novih članic EU, ki predstavljajo vse pomembnejšo konkurenco Sloveniji na evropskem trgu, pa se je do leta 2009 še povečal. Zlasti v Slovaški in Češki¹⁹ je v zadnjem desetletju prišlo do velikih premikov v strukturi blagovnega izvoza (glej Slika 8) in hitrega povečanja produktivnosti, ki se v obeh državah v predelovalni industriji hitreje približuje povprečni v EU kot v Sloveniji. Tako kot v strukturnih premikih pa je Slovenija v zadnjem desetletju za temi državami zaostala tudi po rasti produktivnosti v tehnološko najzahtevnejših sektorjih industrije (OECD Economic Surveys, Slovenia, 2011).

Slika 8: Delež visoko tehnološko zahtevnih proizvodov* v izvozu blaga v Sloveniji, Češki, Madžarski in Slovaški



Vir: Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2010; lastni preračuni.
Opomba: * Po metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002).

¹⁸ Glej indikator Faktorska struktura blagovnega izvoza.

¹⁹ Na Madžarskem pa je bil delež visokotehnološko zahtevnih proizvodov v blagovnem izvozu že v začetku prejšnjega desetletja na zelo visoki ravni več kot 30 % (Slovenija leta 2009 21,1 %, Češka 23,1 %, Slovaška 26,4 %), v obdobju 2000-2009 pa je nihal med 30 % in 37 %).

Precejšnjemu zmanjšanju **stopnje internacionalizacije slovenskega gospodarstva** v prvem letu krize (2009) je v letu 2010 sledilo postopno zvišanje zunanjetrgovinske odprtosti in tudi povečanje sicer tradicionalno nizkih vhodnih neposrednih tujih investicij (NTI). Povečanje deleža mednarodne menjave v BDP v letu 2010, ki

sicer še ni dosegel predkrizne ravni, je bilo posledica okrevanja tujega povpraševanja, domače povpraševanje pa se je v letu 2010 ponovno skrčilo. Zunanjetrgovinska odprtost se je povečala le nekoliko bolj kot v povprečju v EU, kjer se je v letu prej relativni obseg mednarodne menjave (izvoz in uvoz) skrčil precej manj kot pri nas. V primerjavi z majhnimi državami EU pa se je delež mednarodne menjave v BDP pri nas kljub večjemu padcu v predhodnem letu leta 2010 povečal skromneje. Leta 2009 se je gospodarska kriza močno negativno odrazila tudi na stanju vhodnih in izhodnih NTI, saj so bili tokovi vhodnih NTI prvič v zgodovini Slovenije negativni, tokovi izhodnih NTI pa so se znižali na zgolj 13 % tistih iz leta 2008. Kljub temu je bilo znižanje stopnje internacionalizacije z NTI ob visokem padcu BDP relativno majhno, kar pa ni spremenilo dejstva, da je relativni pomen NTI v Sloveniji bistveno nižji kot v veliki večini držav EU. Tokovi in spremembe stanj NTI v letu 2010, zlasti ponovno pozitivni prilivi vhodnih NTI, kažejo na postopno okrevanje in ponovno povečevanje NTI. Pri tem so bili prilivi vhodnih NTI leta 2010 večinoma rezultat nasprotnega procesa, ki smo mu bili priča v letu 2009, saj so večinoma izhajali iz povečanega kreditiranja slovenskih podjetij s strani njihovih tujih matičnih podjetij in tudi reinvestiranja dobičkov. To kaže, da se postopoma vrača zaupanje tujih matičnih podjetij v njihove slovenske podružnice. Podobno sliko ponuja anketa med tujimi podružnicami v Sloveniji, saj je kar 79 % anketiranih napovedalo povečanje prodaje v letu 2011, 67 % pa jih je napovedalo tudi povečanje števila zaposlenih (IER-JAPT, 2010). Kljub tem pozitivnim signalom pa je obseg NTI v Sloveniji prenizek, da bi lahko pomembneje prispeval k prestrukturiranju in izboljšanju konkurenčnosti slovenskega gospodarstva.

Nastajanje novih podjetij, ki se je v obdobju konjunktore precej okrepilo, je bilo v razmerah gospodarske krize z zmanjšanjem poslovnih priložnosti, precej manj intenzivno. Zgodnja podjetniška aktivnost²⁰, ki meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo, se je po rasti v obdobju 2005–2008 v letih 2009 in 2010 znižala približno na raven iz leta 2006. V obeh letih se je znižal predvsem delež nastajajočih podjetnikov, to je tistih, ki so v fazi ustanavljanja podjetja ali imajo podjetje, mlajše od 3 mesecev. Upad deleža nastajajočih podjetij je povezan z gospodarsko krizo, saj podatki kažejo na precejšen padec zgodnje podjetniške aktivnosti zaradi zaznanih poslovnih priložnosti, ki so bile glavni dejavnik rasti zgodnje podjetniške aktivnosti v letih gospodarske konjunktore. Delež novih podjetij (starih od 3 do 42 mesecev) pa se od leta 2008 ohranja približno na ravni, ki je znatno višja od povprečne v predhodnem triletnem obdobju (2005–2007). Višji delež novih podjetnikov je spodbuden, saj pomeni, da se je po večjem številu nastajajočih podjetij v obdobju konjunktore v zadnjih letih povečal tudi delež tistih, ki so na trgu obstala več kot tri mesece. Zgodnja podjetniška aktivnost je pri nas v letih pred gospodarsko krizo presegla povprečno v državah EU, za katere so na voljo podatki. Z zmanjšanjem v zadnjih dveh letih pa se je spustila približno na raven povprečja teh držav. Vendar pa se je v zadnjem letu v večini držav EU podjetniška aktivnost zaradi poslovnih priložnosti že okrepila, v Sloveniji pa se je nekoliko zvišal le delež podjetnikov zaradi nuje, kar lahko v določeni meri povezujemo z izvajanjem ukrepa subvencioniranja samozaposlovanja brezposelnih v obdobju krize²¹.

Tabela 2: Uvrstitev Slovenije po raziskavi Svetovne banke o enostavnosti poslovanja

	Uvrstitev 2010	Uvrstitev 2011	Sprememba 2010/2011	Uvrstitev 2010	Uvrstitev 2011	Sprememba 2010/2011
	Med vsemi (183) državami			Med državami Evropske unije		
Enostavnost poslovanja	43	42	+1	18	17	+1
Ustanovitev podjetja	25	28	-3	5	6	-1
Pridobivanje gradbenih dovoljenj	63	63	0	16	16	0
Registracija nepremičnin	109	97	+12	23	22	+1
Pridobivanje posojil	109	116	-7	25	25	0
Zaščita investitorjev	20	20	0	4	4	0
Plačevanje davkov	81	80	+1	18	17	+1
Mednarodno poslovanje	86	56	+30	24	20	+4
Sodna uveljavitev pogodb	60	60	0	19	19	0
Zapiranje podjetja	40	38	+2	16	16	0

Source: Doing Business, Svetovna banka, 2010

Opomba: V razvrstitve je bilo vključenih 183 držav. Zaradi spremembe metodologije lahko letošnje uvrstitve primerjamo le z lanskoletno. V raziskavo je uvrščenih 26 članic EU (razen Malte).

²⁰ Podatki so iz raziskave Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Za podrobnejša pojasnila glej indikator Podjetniška aktivnost.

²¹ Glej indikator Podjetniška aktivnost.

Z vidika nujnosti prestrukturiranja in izboljšanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva je treba čimprej spodbuditi nastajanje novih podjetij, zlasti tistih, ki bi nastala na osnovi inovativnih idej na tehnološkem in ne-tehnološkem področju. Za to je treba poleg v ustvarjanje spodbudnega okolja za razvoj inovacij napore usmeriti tudi v izboljšanje regulatornega okolja za ustanavljanje in poslovanje podjetij. Raziskava o podjetniški klimi v Sloveniji (Intrastat, 2011) kaže, da ob dejavnikih, ki so povezani z gospodarsko krizo (predvsem plačilna nedisciplin in upad prodaje), med pomembnimi ovirami za poslovanje podjetij že vrsto let ostajajo težave, ki izvirajo iz davčne politike in birokracije. Na številne ovire za poslovanje podjetij kažejo tudi mednarodni indikatorji konkurenčnosti držav (WEF, IMD), kjer poleg zapletenosti birokratskih postopkov in obdavčitve izstopajo še nefleksibilnost trga dela in slab dostop do finančnih virov. Po raziskavi Svetovne banke o enostavnosti poslovanja je Slovenija v zadnjih letih naredila napredek predvsem na področju enostavnosti ustanavljanja podjetij, premalo pa v podpori delovanja podjetij. Uvedba sistema e-DEM za vsa podjetja v letu 2008 je pomembno zmanjšala administrativna bremena in omogočila lažje in hitreše ustanavljanje podjetij (čas ustanovitve podjetja se je skrajšal na 3 dni ob samo še dveh predvidenih postopkih), še vedno pa se bodoči podjetniki srečujejo z administrativnimi ovirami in dolgotrajnostjo postopkov pri pridobivanju dodatnih dovoljenj oz. licenc za opravljanje posameznih reguliranih dejavnosti²². Izboljšanje je bilo zaznati tudi pri skrajšanih in bolj enostavnih postopkih pridobivanja gradbenih dovoljenj in registraciji nepremičnin, predvsem zaradi vzpostavitve registra nepremičnin v letu 2008 in aktivnosti na področju informatizacije zemljiške knjige. Kljub temu ostaja uvrstitev nizka, saj raziskava (podobno pa tudi raziskava WEF) ugotavlja, da pomembno oviro za poslovanje predstavlja neučinkovita državna birokracija. Za delovanje podjetij je sedaj potrebnih manj postopkov kot pred nekaj leti, kar je tudi znižalo neposredne stroške. Na znižanje administrativnih ovir in poenostavitev poslovnega okolja za podjetja vpliva tudi uresničevanje programa ukrepov za odpravo administrativnih

ovir²³. Ostaja pa problem časovno dolgih postopkov pridobivanja različne dokumentacije in dovoljenj. V zadnjem letu pa glavno oviro za poslovanje podjetij predstavlja omejen dostop do financiranja, saj je kriza močno vplivala na razpoložljivost in stroške sredstev za poslovanje (kreditov in dolžniškega kapitala).

1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti

Prestrukturiranje gospodarstva v smeri storitvenih dejavnosti z visoko dodano vrednostjo je bilo do sedaj prepočasno za doseganje cilja SRS, čeprav se je z gospodarsko krizo, v kateri so bile bolj prizadete nestoritvene dejavnosti, delež storitev v strukturi gospodarstva kratkoročno precej okreplil. Relativni obseg storitev (G-P) je bil v obdobju 2005–2008 skoraj nespremenjen (okoli 63 % dodane vrednosti), v letu 2009 pa se je ob močnem skrčenju predelovalnih dejavnosti in gradbeništva povečal na 66,5 %. Čeprav je to blizu ciljni vrednosti SRS za leto 2013 (67 %), je močno povečanje deleža storitev deloma prehodne narave, saj lahko v času gospodarskega okrevanja pričakujemo ponovno razmeroma visoke rasti obsega nestoritvenih dejavnosti. Zaostanek Slovenije za EU po deležu storitev v strukturi dodane vrednosti gospodarstva je v letu 2009 še vedno znašal skoraj 8 odstotnih točk, v celotnem obdobju izvajanja SRS pa se niso bistveno zmanjšale niti strukturne razlike v primerjavi s povprečjem EU. Slovenija se od evropskega povprečja razlikuje predvsem po precej nižjem deležu tržnih, zlasti na znanju temelječih storitev (poslovne, telekomunikacijske, finančne) in višjem deležu tržnih tradicionalnih storitev (trgovina, gostinstvo, transport). Ima pa tudi nekoliko nižji delež javnih storitev, kjer od povprečja EU odstopa predvsem zaradi slabše razvitosti izvajanja nekaterih dejavnosti (predvsem zdravstva in socialnega varstva) izven sektorja država²⁴.

Tabela 3: Razlika med Slovenijo in povprečjem EU glede deleža storitev v strukturi bruto dodane vrednosti gospodarstva, v odstotnih točkah*

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Storitve (G–P)	-8,6	-8,4	-8,2	-8,7	-8,4	-7,6
Tržne storitve (G–K)	-6,7	-6,0	-5,5	-5,0	-4,7	-4,9
Trgovina, gostinstvo, transport (G–I)	-1,1	0,2	0,3	1,1	1,3	1,0
Finančne in poslovne storitve (J–K)	-5,6	-6,2	-5,8	-6,1	-6,0	-5,9
Nefinančne tržne storitve (G–K; brez J)	-6,5	-4,7	-4,9	-4,1	-3,8	-4,2
Javne storitve (L–P)	-1,9	-2,4	-2,7	-3,7	-3,7	-2,7

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts by 6 branches, 2011.

Opomba: * Negativni predznak pomeni, da je delež dejavnosti v Sloveniji nižji kot v povprečju EU.

²² Tovrstne administrativne ovire naj bi precej zmanjšala realizacija projekta EKT (vzpostavitev mednarodnega poslovnega portala), ki naj bi prinesla večjo transparentnost in enostavnost postopkov tudi s pomočjo elektronske podpore.

²³ Več o tem gl. v poglavju 3.2. Institucionalna konkurenčnost.

²⁴ Več o razvitosti in dostopnosti javnih storitev glej v poglavju 4. Moderna socialna država.

1.3.1. Nefinančne tržne storitve

V letu 2009 se je vrzel v primerjavi z EU glede **obsega nefinančnih tržnih storitev** povečala zaradi precejšnjega skrčenja tradicionalnih storitev, z razvojnega vidika pa ostaja ključno povečanje obsega in učinkovitosti na znanju temelječih storitev. Delež nefinančnih tržnih storitev²⁵ v dodani vrednosti gospodarstva se je v letih pred gospodarsko krizo postopno približeval povprečju EU, v letu 2009 pa je ostal na ravni predhodnega leta (40,2 %). V razmerah gospodarske krize se je skrčil relativni obseg tradicionalnih storitvenih dejavnosti (trgovina, promet, gostinstvo), pri čemer je v primerjavi s povprečjem EU izstopal predvsem močan padec dodane vrednosti prometa, ki je pri nas močno vpeta v mednarodne trgovinske tokove pa tudi v aktivnost gradbeništva, kjer smo v času krize zabeležili relativno visoke padce v primerjavi z EU. Razpoložljivi podatki kažejo, da so se razmere v tej dejavnosti ob postopnem okrevanju mednarodne menjave v letu 2010 precej izboljšale, delež te dejavnosti v strukturi gospodarstva in tudi vseh tradicionalnih storitev skupaj pa je kljub padcu v letu 2009 še naprej večji kot v povprečju v EU. Glavnino zaostanka za EU predstavljajo poslovne storitve, ki se (z izjemo dejavnosti poslovanja z nepremičninami) uvrščajo med na znanju temelječe storitve. Njihov delež v dodani vrednosti gospodarstva se je v obdobju izvajanja SRS (po letu 2005) okrepil za približno eno odstotno točko, še vedno pa za okoli dve odstotni točki zaostaja za ciljno vrednostjo iz SRS (12 % v letu 2013). Slovenija je v tem obdobju nekoliko znižala tudi zaostanek za povprečjem EU po relativnem obsegu vseh na znanju temelječih storitev (poslovne in telekomunikacijske storitve), in sicer z 1,4 o. t. v letu 2005 na 0,9 o. t. v letu 2008²⁶. Spremembe v strukturi nefinančnih tržnih storitev so bile naravnane v pravo smer, vendar prepočasne za doseganje ciljev SRS. Še bolj problematično je dejstvo, da je bil napredek pri povečanju učinkovitosti na znanju temelječih storitev premajhen, da bi zmanjšal relativno velik zaostanek ravni produktivnosti dela za povprečjem EU.

Potem ko so se krizne razmere na svetovnih trgih z odlogom odrazile na mednarodni menjavi storitev, je prišlo v letu 2009 do precejšnjega znižanja **konkurenčnosti slovenskih storitev na trgu EU**. V letu 2009 so vse članice EU znižale izvoz storitev. EU je v omenjenem obdobju znižala tudi skupni obseg uvoza storitev za okoli 8 %, vendar se je slovenski izvoz storitev na te trge zmanjšal bolj, za 14 %. To kaže na poslabšanje konkurenčnosti, kar se je odrazilo v znižanju tržnega deleža Slovenije za 7 % v letu 2009. Tudi če upoštevamo samo pet najpomembnejših trgov v EU za slovenski izvoz storitev (Italija, Avstrija, Nemčija,

Združeno kraljestvo in Madžarska)²⁷, so bila gibanja v letu 2009 zelo podobna, pri čemer so slovenski izvozniki utrpeli največje znižanje tržnega deleža na nemškem trgu, hkrati pa povečali tržni delež v Združenem kraljestvu. Najbolj je bila prizadeta skupina ostale storitve, kamor se uvrščajo predvsem na znanju temelječe storitve, ki so zabeležile 12-odstotni padec tržnega deleža v EU²⁸. Med njimi se je sicer najbolj znižal tržni delež konstrukcijskih storitev (za 22 %). Neugodne razmere na trgih EU so izvoznike ostalih storitev prizadele bolj kot izvoznike transporta ali potovanj, pri čemer je transport že v letu 2008 mnogo bolj čutil posledice krize. Izvozniki potovanj so v letu 2009 celo povečali tržni delež v EU, vendar pri tem ne gre za rast izvoza potovanj, pač pa za to, da so svoj izvoz na trge EU zmanjšali manj, kot so te države znižale skupni uvoz potovanj.

Inovacije v storitvah, ki so eden ključnih dejavnikov povečanja njihove konkurenčnosti, še naprej zaostajajo za najuspešnejšimi državami, problematična je zlasti nizka inovacijska dejavnost manjših podjetij. Uvajanje tehnoloških inovacij v storitvenih dejavnostih se je v obdobju 2006–2008 le malo povečalo glede na obdobje 2004–2006. Za podjetja v predelovalnih in storitvenih dejavnostih so prav tako pomembne ne-tehnološke inovacije²⁹ oziroma njihova kombinacija s tehnološkimi inovacijami, saj to omogoča boljše izkoriščanje tržnega potenciala novih proizvodov in storitev. Upoštevajoč širšo opredelitev inovacij, ki obsega tehnološke in/ali netehnološke inovacije, je znašal delež inovacijsko aktivnih storitvenih podjetij v obdobju 2006–2008 46,1 % in kaže na majhen zaostanek Slovenije za povprečjem EU (2,4 o. t.), ki pa je znaten v primerjavi z inovacijsko najbolj uspešnimi državami³⁰ (Nemčija 26,5 o. t., Portugalska 17,8 o. t.). Podobne ugotovitve veljajo tudi, če upoštevamo samo na znanju temelječe storitve, ki sicer sodijo med nadpovprečno inovativne storitve. Največji problem ostaja nizka inovacijska aktivnost malih storitvenih podjetij, posebej glede netehnoloških inovacij. Čeprav je takšno stanje posledica več dejavnikov, na primer dejstva, da mala podjetja pogosto nastajajo iz nuje in da nimajo velikih želja po rasti, velja opozoriti tudi na neustreznost ukrepov inovacijske politike za podporo inovacijski dejavnosti v storitvenih podjetjih, kjer je delež malih podjetij posebej velik. Nezadostna inovacijska aktivnost storitvenih podjetij je pomemben zaviralni dejavnik za njihov prodor na tuje trge.

²⁷ Madžarska je nadomestila Francijo v skupini največjih trgov EU za slovenske izvoznike storitev. Izven EU sta najpomembnejša trga Hrvaška in Švica.

²⁸ V letu 2008 so prav te storitve dosegle največjo rast tržnega deleža v EU (za 15,4 %).

²⁹ Gre za inovacije na področju organizacije (npr. novi poslovni modeli, organizacija verige dodane vrednosti, upravljanje kakovosti; novi načini organizacije odnosov s kupci in dobavitelji kot npr. partnerstva, outsourcing in nove metode dela in odločanja, kot npr. timsko delo, sistemi izobraževanja in usposabljanja zaposlenih) in/ali trženja (npr. novosti v oblikovanju, novi mediji in tehnike za promocijo).

³⁰ Glej indikator Inovacijska aktivnost podjetij.

²⁵ Dejavnosti trgovina s popravili motornih vozil (G), gostinstvo (H), promet, skladiščenje in zveze (I) in poslovanje z nepremičninami in poslovne storitve (K).

²⁶ Zadnji razpoložljivi mednarodni podatki za skupino na znanju temelječe storitve (poslovne in telekomunikacijske storitve) so za 2008.

Znaki pomanjkanja konkurence v storitvah se že vrsto let kažejo predvsem v nekaterih mrežnih dejavnostih in v posameznih trgovinskih panogah, pri čemer je v zadnjih letih ponekod zaznati znake izboljšanja. V letu 2009, ko je v razmerah gospodarske krize prišlo do intenzivnejšega krčenja nekaterih delov gospodarstva, se je število visokokonzentriranih³¹ panog, pa tudi njihov delež v skupnem prihodku, povečalo, kar je verjetno posledica dejstva, da so se v začetnem obdobju krize

večja podjetja z racionalizacijo stroškov lažje prilagodila zaostrenim gospodarskim razmeram kot manjša in tako utrdila svoj položaj v panogi. Med visokokonzentriranimi panogami, ki tudi v mednarodnem merilu izstopajo po višini pribitkov, ostajajo nekatere mrežne dejavnosti (pošta in telekomunikacije), mednje pa se uvrščajo tudi posamezne trgovske panoge (trgovina na drobno v nespecializiranih prodajalnah pretežno z živili, nekateri deli trgovine na debelo). Podrobnejša

Okvir 1: Konkurenca v nekaterih mrežnih dejavnostih

V mrežnih dejavnostih se konkurenca na trgu elektronskih komunikacij še naprej povečuje in je ponekod že na ravni povprečja EU, na področju oskrbe z elektriko pa o pozitivnih premikih pričajo zlasti številnejše zamenjave dobaviteljev. Pri **elektronskih komunikacijah** se je v zadnjih nekaj letih tržni delež največjega ponudnika najbolj znižal na trgu fiksne telefonije, kjer internetna telefonija VoIP naglo izpodriva klasično (po podatkih APEK le še dobrih 60 %), s tem pa je omogočen vstop novih ponudnikov². V fiksni telefoniji in širokopasovnem dostopu do interneta je tržna koncentracija že primerljiva s povprečjem EU, a še precej zaostaja za povprečjem treh držav za najnižjo koncentracijo. V mobilni telefoniji pa je tržni delež največjega ponudnika še opazno višji kot v povprečju v EU (gl. tabelo). Tudi penetracija mobilne telefonije v Sloveniji ne dosega povprečja EU (SLO: 102,2 %; EU: 121,9 % julija 2009). Cene mobilne telefonije³ so bile v letu 2009 za malo, srednjo in veliko košarico storitev za 2,9 % višje ter 4,1 % in 15,3 % nižje od povprečja EU, medtem ko so bile v fiksni telefoniji⁴ za rezidente in poslovni sektor za 22,7 % in 26,9 % nižje. Še najmanj sprememb je bilo pri lastniški strukturi, kjer se ohranja visok delež državne lastnine največjega ponudnika telekomunikacijskih storitev. Podobno je pri **oskrbi z električno energijo**, kjer večina dejavnosti ostaja pretežno v državni lasti. S področja oskrbe z elektriko, kjer se struktura trga sicer menja počasneje, prihaja do nekaterih pozitivnih premikov. Po podatkih Javne agencije RS za energijo je tržni delež največjega proizvajalca elektrike v letu 2009 znašal 68,4 %, medtem ko povprečno v EU dosega okoli 60 %. Na maloprodajnem trgu z električno energijo je v letu 2009 delovalo 17 dobaviteljev, indeks koncentracije HHI v višini 1.685⁵ pa je pomenil srednje močno koncentracijo. Na trgu zgolj distribucijskih porabnikov (kjer so tudi gospodinjstva) je indeks koncentracije v višini 1.933 še vedno izkazoval močnejšo koncentracijo trga. Na relativno močan oligopolni položaj dobaviteljev na tem trgu kažejo zlasti cene elektrike za industrijo, ki so v prvi polovici leta 2010 za 0,9 % presegle povprečje EU, medtem ko so bile cene za gospodinjstva za 13,6 % nižje. Na premike v smeri povečevanja konkurence na trgu oskrbe z električno energijo pa kažejo podatki o številu zamenjav dobavitelja. Teh je bilo v letu 2009 že 12.749⁶ ali skoraj 2,5-krat toliko kot leto prej.

Tabela: Tržni deleži¹ največjih ponudnikov na trgih elektronskih komunikacij, v %

	Slovenija				EU		EU-3 ³
	Q4 2007	Q4 2008	Q4 2009	Q4 2010			
Fiksna telefonija	92,6	85,7	82,8 ²	76,9	90,5 jul 2006	75,9 jul 2009	63,2 jul 2009
VoIP–glasovna internetna telefonija	48,1	47,7	48,0 ²	42,7			
Mobilna telefonija	65,6	58,9	56,3	54,7	39,4 2006	37,9 2009	29,9 2009
IPTV–internetna televizija	61,4	62,0	61,3	60,2			
Širokopasovni dostop do interneta	50,2	49,1	45,9	43,1	46,8 jan 2007	45,0 jan 2010	29,0 jan 2010
xDSL–internet prek telefonskega voda	69,4	67,9	65,8	64,1			

Vir: APEK, Četrtna poročila, razl. št., 2007–2010; EC, Progress Report on the Single European Electronic Communications Market 2009 (15th Report), 2010.

Opomba: ¹Glede na število priključkov, razen pri mobilni telefoniji glede na število aktivnih uporabnikov. ²Povišanje deležev je zgolj posledica spremenjenega načina zbiranja podatkov, dejansko pa se je koncentracija ponudnikov še naprej zmanjševala. ³Povprečje 3 držav EU z najnižjo koncentracijo na posameznem trgu.

¹ Glasovna internetna telefonija (angl. Voice over Internet Protocol).¹ RTV, Stanovanjski sklad RS, DSU in DSU nepremičnine.

² Ob koncu leta 2010 je aktivno delovalo že 10 operaterjev.

³ EC, Report on Telecoms Price Developments 1998-2009, 2010. OECD košarice mobilnih telefonskih storitev vključujejo notranje klice (deloma v ostala mobilna in fiksno omrežje), SMS, MMS, voicemail (ne vključuje mednarodnih klicev – roaminga) in upoštevajo najcenejši paket.

⁴ EC, Progress Report on the Single European Electronic Communications Market 2009 (15th Report), 2010. OECD košarici fiksnih telefonskih storitev vključujeta naročnino, domače in mednarodne pogovore in klice v mobilna omrežja ter upoštevata najcenejši paket.

⁵ Tržni delež največjega ponudnika je znašal 29,2 %.

⁶ Od tega je bilo 8.722 gospodinskih odjemalcev, kjer je bilo povečanje zamenjav še posebej veliko. Distribucijskih odjemalcev je sicer dobrih 900 tisoč, kar pomeni, da je dobavitelja v letu 2009 zamenjalo 1,4 % odjemalcev.

³¹ Merjena s Hirschman-Herfindahlovim indeksom (HHI) koncentracije. Po tem merilu je visoka koncentracija pri vrednostih indeksa nad 1800.

analiza posameznih telekomunikacijskih trgov v večini primerov kaže v zadnjih letih postopno zmanjševanje tržnega deleža prevladujočega operaterja in približevanje povprečnim vrednostim v EU (glej Okvir 1). Spremembe v smeri povečevanja konkurence so po letu 2006 značilne tudi za pomemben del trgovine na drobno z živili (nespecializirane prodajalne pretežno z živili), kjer je v prvi polovici prejšnjega desetletja s propadanjem manjših trgovcev z živili in krepitvijo pomena velikih hipermarketov prišlo do skokovitega povečanja koncentracije, v zadnjih letih (2007–2009) pa se je z vstopom nekaterih novih tujih trgovskih verig na slovenski trg stopnja koncentracije zmanjšala, čeprav ostaja visoka³². V dejavnosti pošte, kjer imamo enega samega ponudnika storitev, lahko, glede na popolno liberalizacijo trga poštinih storitev z letom 2011, krepitev konkurence pričakujemo v prihodnjih letih. V posameznih panogah trgovine na debelo, med katerimi po višini pribitkov v mednarodnem merilu izstopata trgovina na debelo z gorivi in trgovina na debelo s tobaknimi izdelki, pa se je v zadnjem obdobju koncentracija precej povečala.

V celotnem obdobju izvajanja SRS ostaja glavna slabost tržnih storitev v Sloveniji nizka produktivnost, ki je posebej očitna v na znanju temelječih storitvah, ki imajo v sodobnih gospodarstvih pomemben neposredni in posredni vpliv na povečanje učinkovitosti podjetniškega in javnega sektorja. Evropska komisija v komunikaciji o industrijski politiki posebej izpostavlja njihov pomen za krepitev učinkovitosti predelovalnih dejavnosti (COM(2010)614). Čeprav na znanju temelječe storitve uvajajo tehnološke inovacije na podlagi sodobnih tehnologij, so za te storitve ključne netehnološke inovacije in prilagajanje potrebam kupcev. Gre za uvajanje novih organizacijskih pristopov, poslovnih modelov, trženja in oblikovanja blagovnih znamk, ki povečujejo dodano vrednost storitev, kakovost in produktivnost ter krepijo učinkovitost celotnega gospodarstva³³. Na tem področju je bil v zadnjem obdobju zabeležen napredek, vendar so zaostanki iz preteklosti veliki. Brez dodatnih naporov poslovnega sektorja, ki bi moral vključevati tudi večje povezovanje med podjetji, in podpornih mehanizmov politike, bo težko doseči preboj na zunanjih trgih. Tudi instrumenti inovacijske politike so doslej v nezadostni meri upoštevali pomen in specifičnosti netehnoloških inovacij, kar ni nudilo opore zlasti malim podjetjem za hitrejšo uvajanje takšnih inovacij. Slednje zahtevajo predvsem visoko usposobljene zaposlene, specialistično znanje zunanjih ponudnikov in stalno vlaganje v razvoj kadrov na različnih področjih. Za spodbujanje inovativnosti in s tem izboljševanje konkurenčnosti je treba še naprej krepiti konkurenco, zlasti v reguliranih sektorjih.

³² Vrednosti HHI za to panogo se je od 3.387 v letu 2006 znižala na 2694 v letu 2009.

³³ Storitve in storitvene inovacije imajo osrednjo vlogo pri uresničevanju strategije EU2020, zato jih je treba upoštevati pri oblikovanju industrijske in inovacijske politike (Expert Panel on Service Innovation Report, 2011).

1.3.2. Finančne storitve

Slovenija je po vrednosti **kazalnikov razvitosti finančnega sektorja** v letu 2010 precej nazadovala, zaradi česar se je velik zaostanek do razvitejših držav po naši oceni v tem letu še okrepil. Banke so se z najresnejšimi posledicami finančne krize, ki je sicer izbruhnila že sredi leta 2007, soočile šele v letu 2010. Obseg bilančne vsote bančnega sektorja glede na BDP, ki se je krepil vse od leta 1996, se je v tako v letu 2010 prvič, odkar imamo primerljive podatke³⁴, znižal. Zaostrovanje razmer v bančnem sistemu pa so najbolj občutila podjetja, ki so nadpovprečno odvisna od bančnega financiranja. Znižala se je tudi vrednost kazalnika tržne kapitalizacije delnic glede na BDP, ki je v primerjavi z najvišjo ravno iz leta 2007 upadel za slabi dve tretjini. Na slabo delujoč slovenski trg kapitala kaže tudi tržnost delnic, ki je bila že v preteklosti med najnižjimi v EU, v letu 2010 pa se je še skoraj prepolovila. Zavarovalne premije glede na BDP so se v letu 2009, za katerega so na voljo zadnji razpoložljivi podatki, povišale, vendar je bilo to v veliki meri posledica občutnega zmanjšanja BDP, saj je bilo povišanje premij najnižje v zadnjih desetih letih. Razkorak do razvitejših držav se je sicer nekoliko zmanjšal, se je pa nekoliko okrepil na področju življenjskih zavarovanj, ki so pomemben pokazatelj razvitosti zavarovalniške dejavnosti. Slovenija pa na tem področju zaostaja tudi za nekaterimi novimi državami članicami EU.

Bančni viri, ki so najpomembnejši vir financiranja slovenskih podjetij, so v času krize precej omejeni. Potem ko so banke v letu 2009 potrebno likvidnost za poplačilo zapadlih tujih obveznosti pridobile s pomočjo države in ECB, je država v letu 2010 začela postopoma umikati depozite iz bančnega sistema. Njihov neto odliv je v letu 2010 dosegel 853,5 mio EUR. Banke so močno zmanjšale tudi obseg obveznosti do evrosistema, za poplačilo svojih obveznosti pa so poiskale druge vire. Tako so zmanjšale vloge pri ECB in tujih bankah. Medtem ko ECB še naprej ponuja kratkoročne vire financiranja po fiksni obrestni meri v neomejenem obsegu, pa je lani začela opuščati nekatere ukrepe, sprejete ob zaostrovanju na mednarodnih finančnih trgih ob koncu leta 2008. Tako ni več na voljo 12-mesečnih operacij dolgoročnejšega refinanciranja, kar je skrcilo ponudbo dolgoročnejših virov financiranja. V letu 2010 so bili glavni viri dolgoročnih sredstev prestrukturiranje ročnosti vlog gospodinjstev³⁵, izdaje obveznic z državnim jamstvom³⁶, v manjši meri pa je tudi država okrepila dolgoročne depozite.

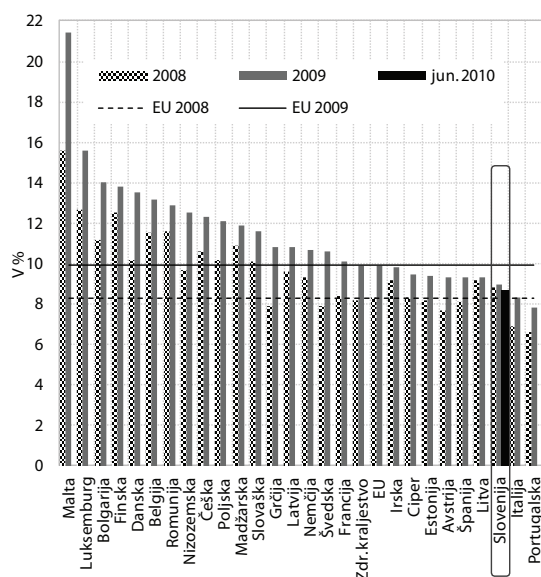
³⁴ Od leta 1994.

³⁵ Delež dolgoročnih vlog gospodinjstev se je v letu 2010 okrepil za slabih 8 o. t., na 28,0 %, kar je po naši oceni posledica skromne razpoložljivosti tujih virov. Tako so se bile banke prisiljene osredotočiti se na gospodinjstva in jih z nadpovprečnimi obrestnimi merami spodbuditi k dolgoročnejšemu varčevanju. Priliv teh dolgoročnih virov pa so se ob koncu leta močno umirili.

³⁶ Pretežen del tega odpade na obveznice SID banke, v višini 750 mio EUR.

Pritisk na **likvidnost bank** bo tudi v prihodnje precej velik, banke pa se bodo morale ob omejenih domačih virih še naprej financirati na mednarodnih finančnih trgih, kjer so razmere še vedno negotove. Neto odplačila tujih kreditov in vlog so bila sicer v letu 2010 na precej nižji ravni kot leto pred tem³⁷, a njihov obseg ostaja še naprej razmeroma velik. Banke so konec leta imele za približno 15 mrd EUR obveznosti do tujih bank, približno polovico teh pazapade v dveh letih³⁸. Za pridobitev dolgoročnejših finančnih virov na mednarodnih finančnih trgih je v trenutnih razmerah še posebno pomembna finančna trdnost bank, ki jo med drugim lahko merimo tudi s količnikom temeljnega kapitala. Slovenski bančni sistem spada med države z nižjim obsegom temeljnega kapitala glede na tveganju prilagojeno aktivo. Vrednost kazalnika na konsolidirani osnovi je bila v letu 2009 pod povprečjem EU in se je do konca junija 2010 še znižala, medtem ko se je po podatkih ECB vrednost kazalnika za večje bančne skupine v prvi polovici preteklega leta še nekoliko povečala. Glede na hitro poslabševanje kakovosti bančne aktive pa lahko pričakujemo, da se bo kapitalska ustreznost slovenskega bančnega sistema še naprej slabšala. Ob poslabšani bonitetni oceni treh največjih bank v državi ob koncu leta 2010 bo to še otežilo in podražilo pridobivanje prepotrebnih virov financiranja, kar se lahko odrazi v še višjih aktivnih obrestnih merah in tudi v občutnejšem zmanjšanju obsega bančnih naložb.

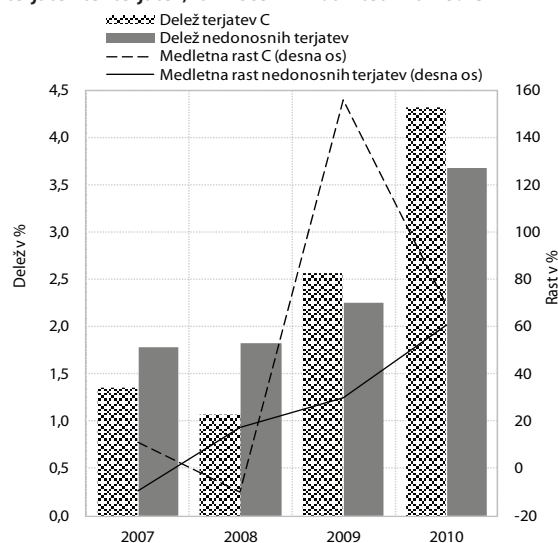
Slika 9: Količnik temeljnega Tier 1 kapitala v državah članicah EU



Vir: EU Banking Sector Stability, 2010; Stabilnost slovenskega bančnega sistema, 2010.

Potem ko je finančna kriza razmeroma hitro vplivala na likvidnost slovenskega bančnega sistema, je nekoliko z zamikom učinkovala tudi na **kakovost naložb**. Delež nedonosnih terjatev se je začel krepiti šele v letu 2009, ta proces pa se je v letu 2010 še poglobil. Na pospešeno slabšanje kakovosti bančnih naložb je vplivala predvsem velika izpostavljenost slovenskega bančnega sistema do podjetij, ki so bila vpletena v prevzemne aktivnosti, in do podjetij povezanih z gradbeništvom. Najbolj izstopa gradbeništvo, kjer je bilo povečanje nedonosnih terjatev v zadnjih dveh letih 530-odstotno, medtem ko se je obseg vseh nedonosnih terjatev v tem obdobju povečal za 115%. Nedonosne terjatve v dejavnostih, ki jih povezujemo s prevzemnimi aktivnostmi in gradbeništvom³⁹, so ob koncu leta 2010 znašale 786,3 mio EUR, kar predstavlja več kot 40 % vseh nedonosnih terjatev. V letu 2010 so se začele nekoliko močnejše povečevati nedonosne terjatve do tujcev in do gospodinjstev, kar je po naši oceni lahko že posledica zaostrenih razmer na trgu dela. Pri gospodinjstvih se sicer delež nedonosnih terjatev zaradi velikega obsega celotnih kreditov ni močnejše okrepil. V zadnjem letu se tveganja močnejše povečujejo tudi v dejavnosti trgovine, ki predstavlja slabo desetino vseh terjatev slovenskega bančnega sektorja⁴⁰. Banke so tako zaradi hitrega poslabševanja kakovosti bančne aktive v letu 2010 oblikovale 798,0 mio EUR dodatnih rezervacij in oslabitev, kar je za skoraj 60 % več kot v letu 2009. Delež nedonosnih terjatev je sicer dosegel 3,7 % vseh razvrščenih terjatev bančnega sistema, kar je za približno enkrat več kot pred izbruhom finančne krize. Čeprav se je lani pomemben del razvrščenih terjatev iz bonitetnega

Slika 10: Stopnje rasti in delež (v vseh terjativah) nedonosnih terjatev ter terjatev, razvrščenih v bonitetni razred C



Vir: BS, preračuni UMAR.

³⁷ Banke so neto odplačale za 1,5 mrd EUR tujih kreditov in vlog, kar je za dobro polovico manj kot v letu 2009.

³⁸ Ocena na osnovi podatka za oktober, objavljenega v Stabilnosti slovenskega bančnega sistema (december 2010).

³⁹ Te dejavnosti so: proizvodnja živil, pijač in tobaknih izdelkov, gradbeništvo, finančne in zavarovalniške dejavnosti, poslovanje z nepremičninami ter strokovne znanstvene in tehnične dejavnosti.

⁴⁰ Obseg terjatev, razvrščenih v bonitetni razred C, se je v tej dejavnosti leta 2010 povečal za 2,4-krat.

razreda C že pretil med nedonosne terjatve, se je njihov obseg še naprej krepil, kar kaže na pospešeno prelivanje kreditov iz višjih bonitetnih razredov v nižje, lahko pa tudi na to, da so banke na osnovi jamstvene sheme, ki je omogočala jamstva tudi za komitente z bonitetno oceno C, okrepile kreditiranje bolj tveganih komitentov. Na osnovi tega pričakujemo, da se bo kakovost bančne aktive še naprej slabšala.

*Omejeni viri financiranja, pospešeno slabšanje kakovosti bančne aktive in s tem povezana krepitev rezervacij kljub sprejetim ukrepom države ohranjajo **kreditno aktivnost** bank na nizki ravni, kar ovira hitrejšo okrevanje slovenskega gospodarstva.* Banke so v času krize izdatneje kreditirale manj tvegane segmente, kot so gospodinjstva in državni sektor, pa tudi tiste sektorje, ki so prezadolženi⁴¹ in imajo težave z rednim poravnavanjem svojih obveznosti, ter jim tako kratkoročno lajšale likvidnostne težave. Glede na povišanje izpostavljenosti bank prezadolženim sektorjem v času krize, so s tem kratkoročno zavirale rast nedonosnih terjatev, vendar hkrati ovirale hitrejšo okrevanje gospodarstva. Neto tokovi kreditov gospodinjstvom in državi so predstavljali skoraj celoten obseg neto tokov kreditov domačim nebančnim sektorjem, kreditiranje ostalih gospodarskih dejavnosti pa je bilo precej skromno, saj so se podjetja pri domačih bankah razdolževala. Najbolj so prizadeta mala in srednja podjetja. Obrestne mere v Sloveniji so namreč med višjimi v območju evra, tovrstna podjetja pa imajo tudi precej omejene možnosti zunanjega financiranja, ob enem pa se soočajo še z visoko plačilno nedisciplino. Podjetja in NFI so tako v letu 2010 neto odplačevala kredite pri domačih bankah v višini 125,2 mio EUR, medtem ko so se v letu 2009 še neto zadolževala v višini 23,6 mio EUR. Ocenjujemo, da bi bilo kreditiranje podjetij in NFI brez jamstvene sheme še skromnejše. Na osnovi jamstev so tako podjetja in NFI v letu 2010 neto črpala za dobrih 250 mio EUR kreditov, tako da je bilo v letih 2009 in 2010, ko se je izvajala jamstvena shema, izkoriščenih le približno 40 % vseh jamstev. Na osnovi teh podatkov lahko sklepamo, da so bila ta jamstva v veliki meri namenjena refinanciranju že obstoječih kreditov, le manjši del pa je bil namenjen financiranju novih projektov. Potem ko je bil v letu 2010 sprejet zakon o jamstvih za investicije, je bilo na enem razpisu ponujenih za 50 mio EUR jamstev, kreditiranja na osnovi teh jamstev pa v letu 2010 še ni bilo⁴², kar je poleg manjšega kakovostnega povpraševanja podjetij po kreditih, kot navajajo banke, po naši oceni tudi posledica manjše pripravljenosti bank na financiranje slovenskega gospodarstva. Zadnji razpoložljivi podatki kažejo, da se je podpora bančnega sektorja slovenskemu gospodarstvu nekoliko okrepila v začetku leta 2011. Banke se še vedno soočajo z

omejenimi viri financiranja, to pa jim dodatno otežuje tudi njihova razmeroma nizka kapitalska ustreznost. Za ustrežnejšo podporo slovenskemu gospodarstvu bi bilo tako nujno vzpostaviti stabilnejši, kapitalsko podprt bančni sistem, ki bi pod konkurenčnimi pogoji ponudil potrebna finančna sredstva za financiranje razvojnih projektov, kar bi pomembno prispevalo k hitrejšemu okrevanju slovenskega gospodarstva.

⁴¹ Predvsem gradbeništvo.

⁴² Po podatkih Ministrstva za finance sta bila v januarju 2011 na osnovi te jamstvene sheme odobrena dva kredita v višini 2,1 mio EUR, vendar pa podatki še niso dokončni, saj se razpis zaključil konec julija 2011.

2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

Usmeritve SRS: Za učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporabo znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta SRS poudarja naslednje prioritete: izboljšati kakovost terciarnega izobraževanja in vzpodbujati vseživljenjsko izobraževanje ter povečati učinkovitost in obseg vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj.

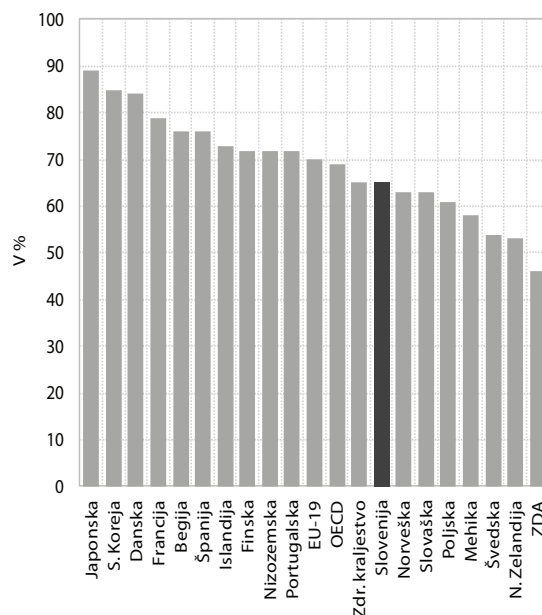
2.1. Izobraževanje in usposabljanje

Slovenija postopno izboljšuje **človeški kapital**, ki je pomemben dejavnik gospodarskega razvoja, vendar ohranja slabosti na področju učinkovitosti vloženih sredstev. Povečevanje kakovosti človeškega kapitala, ki ga prinaša izobraževanje, je eden izmed pomembnih dejavnikov povečevanja produktivnosti in gospodarskega razvoja. Za izboljšanje človeškega kapitala sta pomembna možnost pridobivanja novih znanj in višje ravni izobrazbe (merjeno z vključenostjo v izobraževanje) ter vseživljenjsko učenje. Družbena donosnost vlaganj v človeški kapital se kaže v večji produktivnosti, inovativnosti in hitrejši gospodarski rasti. Za družbeno donosnost vlaganj v izobraževanje sta pomembna učinkovitost študija ter usklajenost ponudbe in strukture izobraževanja s potrebami podjetij po kadrih. Analize kažejo, da obstaja pozitivna povezanost med deležem terciarno izobraženih in gospodarsko razvitostjo družbe (merjene z BDP na prebivalca po kupni moči). De la Fuente (2003) ocenjuje, da povečanje povprečnega števila let šolanja za eno leto v povprečju EU povečuje produktivnost na kratek rok za 6,2 %, na dolgi rok pa za dodatnih 3,1 %. Človeški kapital se na ravni gospodarstva pogosto meri z deležem terciarno izobraženih ali s povprečnim številom let šolanja. Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva je leta 2010 znašalo 11,9, kar je za 0,7 o. t. več kot leta 2000. Oba kazalnika kažeta na postopno izboljševanje človeškega kapitala v Sloveniji v obdobju 2000–2010, vendar Slovenija za najbolj razviti še vedno močno zaostaja. Pri vlaganjih v človeški kapital se v Sloveniji kažejo predvsem problemi nizke učinkovitosti in kakovosti študija ter neusklajenost v strukturi ponudbe in povpraševanja po kadrih.

V obdobju izvajanja SRS se je **izobrazbena raven** izboljšala, zaostanek za najbolj razvitimi pa se ni bistveno zmanjšal. Delež odraslega prebivalstva (25–64 let) s terciarno izobrazbo se je v letu 2010⁴³ povečal na 23,7 %

(EU: 25,7 %). V obdobju izvajanja SRS se je povečal nekoliko bolj kot v povprečju EU, vendar se zaostanek za najboljšimi po tem kazalniku ni bistveno zmanjšal. To je v veliki meri posledica nizke učinkovitosti študija v Sloveniji, na kar kaže primerjava podatkov o številu vključenih in številu diplomantov na 1.000 prebivalcev, starih 20–29 let: Slovenija namreč po številu vpisanih v terciarno izobraževanje na 1.000 prebivalcev, starih 20–29 let, močno presega povprečje EU-27, po številu diplomantov v isti starostni skupini pa za njim zaostaja. Na relativno skromen napredek vpliva tudi nizka vključenost odraslih v terciarno izobraževanje, ki je bistveno manjša od vključenosti mladih. Delež prebivalcev v starostni skupini 30–34 let s terciarno izobrazbo, ki naj bi se v skladu s cilji strategije EU 2020 do leta 2020 v Sloveniji povečal na 40 %, je v drugem četrtletju 2010 znašal 34 % (v EU 33,4 %). Povprečno trajanje univerzitetnega dodiplomskega študija je v letu 2009 znašalo 6,3 leta in se je v primerjavi z letom prej nekoliko skrajšalo zaradi povečanja deleža diplomantov bolonjskih študijev. Ob tem pa je treba omeniti, da je bilo v letu 2006/2007, za katero so na voljo zadnji mednarodni podatki, precej daljše od trajanja v drugih državah. Prav tako je Slovenija po stopnjah dokončanja terciarnega izobraževanja v letu 2008 (zadnji podatek) zaostajala za povprečjem devetnajstih držav EU, ki so obenem članice OECD, in tudi za povprečjem OECD (glej Sliko 11), zaostanek pa se v primerjavi z letom 2005⁴⁴ ni bistveno zmanjšal.

Slika 11: Stopnja dokončanja terciarnega izobraževanja¹, OECD, 2008, v %



Vir: Education at a Glance 2010 (OECD), 2010.

Opomba: ¹Stopnja dokončanja terciarnega izobraževanja je v odstotkih izražena razmerje med številom diplomantov izbranega študijskega programa v terciarnem izobraževanju in številom brucev, vpisanih pred »n« leti.

⁴³ Podatek za drugo četrtletje.

⁴⁴ Podatek je na razpolago za leti 2005 in 2008.

Vključenost mladih v izobraževanje je visoka, vključenost starejših pa bistveno manjša. Vključenost populacije 15-19 let, v srednješolsko izobraževanje je visoka in močno presega povprečje EU. Stopnja dokončanja srednješolskega izobraževanja je v Sloveniji nad povprečjem devetnajsterice evropskih držav, ki so članice OECD, čeprav se je v zadnjih dveh letih nekoliko zmanjšala. Zaradi tega se je nekoliko povečal delež mladih osipnikov⁴⁵, ki pa ostaja nizek in je precej pod ciljem strategije EU 2020 (10 % mladih osipnikov v letu 2020 v povprečju EU). Slovenija si je zato v okviru strategije EU 2020 zastavila cilj, da se ta relativno nizek delež ohrani približno nespremenjen (5,1 %). Vključenost mladih v vpisni starosti v terciarno izobraževanje se povečuje in je v študijskem letu 2009/2010 rahlo presegala cilj SRS (55 %). Visoka je tudi vključenost mladih, starih 20–24 let, ki je bila v letu 2008 najvišja med državami EU in se je v obdobju 2000–2008 tudi bolj povečala kot v drugih državah⁴⁶. Visoka vključenost mladih v terciarno izobraževanje je dobrodošla z vidika dostopnosti do izobraževanja. Vendar je pri tem treba omeniti, da je visoka vključenost deloma posledica vključenosti zaradi dobrobiti, ki jih prinaša status študenta (in ne z namenom dokončati študij), povezana pa je tudi z odlaganjem vstopa mladih na trg dela.

Vključenost odraslih v vse ravni formalnega izobraževanja⁴⁷ se je v letu 2008 (zadnji podatek) drugo leto zapored zmanjšala. Tega leta sta se zmanjšali vključenost v srednješolsko in terciarno izobraževanje, vključenost v osnovnošolsko izobraževanje pa se je ohranila na ravni predhodnega leta. Vključenost odraslih v izobraževanje z višanjem ravni izobraževanja narašča, najnižja je vključenost v osnovnošolsko, najvišja pa v terciarno izobraževanje. Po deležu vključenih odraslih v terciarno izobraževanje Slovenija ne odstopa od povprečja tako kot pri vključenosti mladih, kar je verjetno povezano tudi s stroški šolnin, ki jih plačujejo odrasli, ki se vpišejo v izredni študij, in s težavami pri usklajevanju študijskih, službenih in družinskih obveznosti. Na vključevanje odraslih v izobraževanje lahko pomembno vplivajo spodbude države. Število odraslih, vpisanih v srednje šole, se od šolskega leta 2003/2004 zmanjšuje, v strukturi vpisanih glede na vir financiranja pa največji delež odpade na osebe, ki si izobraževanje plačujejo same, njihov delež pa se hitro povečuje. Odraslim je bilo za obdobje 2007/2008–2009/2010 namenjeno javno povabilo za sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja⁴⁸. Vendar pa je bilo število oseb, ki jim je bilo odobreno sofinanciranje, manjše od

načrtovanega⁴⁹. Razlog za manjše zanimanje je verjetno tudi v načinu financiranja izobraževanja, ki je potekalo na način povrnitve stroškov izobraževanja, kar lahko predstavlja oviro za vključevanje manj izobraženih z nižjimi dohodki.

Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje se je v obdobju izvajanja SRS povečala. Vključenost odraslih (25–64 let) v vseživljenjsko učenje je v drugem četrtletju 2010 znašala 18,2 % (za 0,4 o. t. več kot leta 2005) in je močno presegala povprečje EU (9,7). Od ugodnih gibanj pa odstopa vključenost starejših v vseživljenjsko učenje, saj se pri nas vključenost v starejših starostnih skupinah zmanjšuje hitreje kot v povprečju v EU. Po deležu vključenih starejših (starostna skupina 55–64 let), ki je v drugem četrtletju 2010 pri nas znašal 7,9 %, zaostajamo za Nizozemsko (9,6%), ki ima primerljivo vključenost vseh odraslih (18 %). Hitro upadanje vključenosti s starostjo lahko kaže na problem dostopnosti za starejše starostne skupine. Večja vključenost starejših bi lahko prispevala k večji zaposljivosti starejših in daljšemu ostajanju v delovni aktivnosti. Po podatkih za leto 2009 (zadnji podatek) je vključenost glede na doseženo izobrazbo v Sloveniji v primerjavi s povprečjem EU nadpovprečna pri visoko izobraženih in pri srednje izobraženih, nižja od povprečja pa je vključenost nizko izobraženih⁵⁰. Med državami EU ima Slovenija največjo razliko med vključenostjo visoko in nizko izobraženih v izobraževanje.

Razpoložljiva parcialna merila kakovosti izobraževanja kažejo, da v obdobju izvajanja SRS ni prišlo do izboljšanja. Wößmann in Schütz (2006) opozarjata na pomen vlaganj v nižje ravni izobraževanja, saj ta pozitivno vplivajo na kakovost učnega procesa in učne dosežke na vseh ravneh izobraževanja. Rezultati mednarodne raziskave PISA⁵¹ za leto 2009, v kateri sodelujejo 15-letniki, kažejo, da je Slovenija v letu 2009 na testih naravoslovne in matematične pismenosti dosegla boljše rezultate od povprečja EU in povprečja OECD, nasprotno pa je na testu bralne pismenosti dosegla slabše rezultate. V primerjavi z rezultati predhodne raziskave za leto 2006 so se dosežki učencev v Sloveniji na vseh treh testih poslabšali, pri čemer poslabšanje na lestvici matematične pismenosti ni bilo statistično značilno. Na kakovost izobraževanja

⁴⁵ Mladi, stari 18–24 let, s končano ali nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje.

⁴⁶ V letu 2008 je znašala 47,7 % (EU-27: 28,7 %) in se je v primerjavi z letom 2000 povečala za 15,5 o. t. (EU-27: za 4,9 o. t.).

⁴⁷ Osnovnošolsko, srednješolsko in terciarno izobraževanje.

⁴⁸ Cilj javnega povabila je bil s sofinanciranjem šolnin spodbuditi najmanj 5.000 odraslih k dokončanju programov formalnega izobraževanja do srednješolske ravni izobrazbe.

⁴⁹ V okviru programa je bilo predvidenih 5.000 vključitev, dejansko pa je bilo odobrenih in vključenih 1.410 oseb.

⁵⁰ V Sloveniji je stopnja vključenosti visoko izobraženih v letu 2009 znašala 25,8 % (za 8,6 o. t. več kot v povprečju EU), srednje izobraženih 13,4 % (za 5,1 o. t. nad povprečjem EU), delež vključenih nizko izobraženih pa je znašal 3,2 in za povprečjem EU zaostajal za 0,8 o. t.

⁵¹ PISA je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti. Izvaja se vsaka tri leta v okviru OECD. V raziskavo so zajeti 15-letni učenci, učenke, dijakinje in dijaki, ne glede na vrsto šole, ki jo obiskujejo. Namen raziskave PISA je zajeti podatke o kompetentnostih učencev, ki jih potrebujejo za svoje življenje, poklicno in zasebno, in ki so pomembne za posameznika in za celotno družbo. Raziskava ni posebej usmerjena k merjenju rezultatov šolskih kurikulumov. Podatki za Slovenijo so dosegljivi za leti 2006 in 2009.

vpliva tudi razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja, kjer nižje razmerje praviloma povečuje možnosti za kakovosten študij. To razmerje se je v Sloveniji v obdobju izvajanja SRS nekoliko izboljšalo (leta 2008 20,5), vendar pa je zaostanek Slovenije za povprečjem držav članic OECD na tem področju še vedno velik. Ob tem je treba opozoriti, da razmerje pri nas poslabšuje tudi vključenost mladih v izobraževanje, ki ne izhaja iz interesa za študij, ampak je razlog pridobivanje dobrobiti iz statusa študenta.

Raven ustreznosti veščin diplomantov visokošolskega študija z vidika potreb podjetij je v Sloveniji nizka, struktura vpisa pa ne ustreza potrebam trga dela. Poleg področja študija je z vidika zaposljivosti diplomantov in potreb trga dela pomembna tudi raven ustreznosti veščin diplomantov, ki so jih v Eurobarometrovih raziskavi ocenjevala podjetja⁵². Po podatkih te raziskave je delež podjetij v Sloveniji, ki se ne strinjajo ali močno ne strinjajo s trditvijo, da so imeli diplomanti, ki so jih zaposlili v zadnjih treh do petih letih, potrebne veščine, eden najvišjih med evropskimi državami (glej Sliko 12). Razmeroma nizka raven kakovosti veščin diplomantov je v veliki meri povezana z razmeroma skromno zastopanostjo aktivnih oblik poučevanja v času študija⁵³, kar je pokazala mednarodna raziskava Hegesco⁵⁴, in že omenjenim neugodnim razmerjem med številom študentov in številom pedagoškega osebja. Struktura vpisanih v terciarno izobraževanje po področjih izobraževanja se postopoma spreminja, vendar so spremembe z vidika povpraševanja po diplomantih na trgu dela prepočasne, število diplomantov naravoslovja in tehnike pa še vedno premajhno glede na potrebe⁵⁵. Omenjen strukturni problem je v veliki meri tudi posledica odsotnosti sistematičnega spremljanja in predvidevanja potreb, ki bi ga bilo treba čim prej oblikovati.

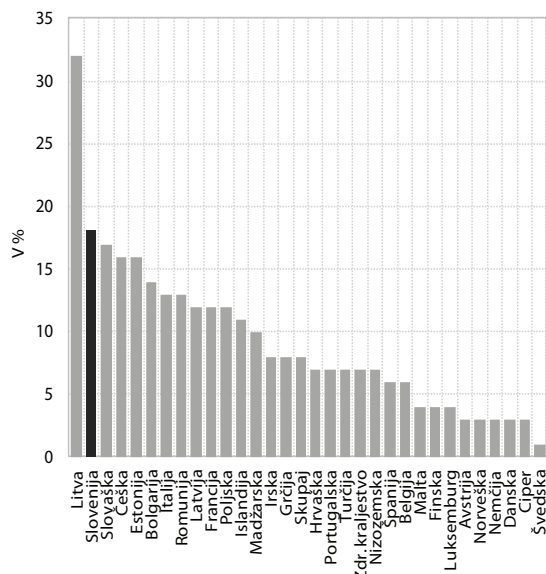
⁵² Gre za raziskavo Eurobarometer Employers' perception of graduate employability (2010) o stališčih podjetij glede veščin diplomantov, v katero so bila vključena podjetja z najmanj 50 zaposlenimi v poslovnem sektorju in je bila izvedena v državah EU.

⁵³ V Sloveniji je po izsledkih raziskave Hegesco (Higher education as a generator of strategic competences) za leto 2008 delež slovenskih diplomantov, ki menijo, da je bil njihov študij projektno in problemsko zasnovan, učenje, sodelovanje v raziskovalnih projektih, skupinske naloge ter strokovna praksa in delo v organizaciji pa zastopani v veliki ali zelo veliki meri, nižji od evropskega povprečja.

⁵⁴ Raziskava Hegesco je bila v Sloveniji izvedena leta 2008, zajela je 2.950 diplomantov 5 let po koncu študija.

⁵⁵ Število diplomantov naravoslovja in tehnike se je v obdobju 2000–2009 sicer povečalo za 23,6 %, vendar je leta 2008 Slovenija po številu teh diplomantov na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let (10,4) močno zaostajala za najboljšimi in povprečjem EU.

Slika 12: Delež delodajalcev, ki ocenjujejo veščine diplomantov kot neustrezne*



Vir: Eurobarometer Employers' perception of graduate employability, 2010.

Opomba: * Delež delodajalcev, ki se ne strinjajo in zelo ne strinjajo s trditvijo, da imajo diplomanti ustrezne veščine za delo.

Javni izdatki za izobraževanje v primerjavi z BDP⁵⁶ so relativno visoki, na udeleženca izobraževanja pa so pod povprečjem EU. V letu 2008 so znašali 5,19 % BDP, kar je približno toliko kot leta 2007 (5,16 % BDP). V obdobju 2000–2007 so presegali povprečje EU. Razmeroma visoki javni izdatki za izobraževanje v primerjavi z BDP so povezani z visoko vključenostjo mladih v izobraževanje, ki je med najvišjimi v EU. V obdobju 2000–2008 so se javni izdatki za izobraževanje v primerjavi z BDP zmanjšali na vseh ravneh izobraževanja, razen na predšolski. Slednje je posledica povečanja vključenosti otrok v predšolsko izobraževanje (glej poglavje 4). Letni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca izobraževanja, izraženi v SKM, so se v obdobju 2001–2007 v Sloveniji povečali za 30 % (na 6.055,4 SKM v letu 2007) in zaostajajo za povprečjem EU, še posebej pa so nizki izdatki na udeleženca v terciarnem izobraževanju. Delež zasebnih izdatkov v skupnih izdatkih za izobraževanje se je v obdobju izvajanja SRS znižal. Na to je vplivalo zmanjšanje deleža izredno vpisanih in povečevanje vpisa na bolonjske programe 2. stopnje, ki so za redno vpisane brezplačni.

⁵⁶ Celotni javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni države in občin. Zajeti so javni izdatki neposredno za izobraževalne ustanove in transferi gospodinjstvom (štipendije, subvencije za prehrano, vozovnice, bivanje, učbeniki ipd). Finančni podatki za Slovenijo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji z vprašalnikom UOE (skupni vprašalnik Unesco, OECD, Eurostat).

Predlog Resolucije o nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020⁵⁷ izpostavlja nekatere probleme, na katere smo opozarjali v Poročilih o razvoju iz preteklih let. Predlog tako predvideva povečanje deleža javnih izdatkov za terciarno izobraževanje v primerjavi z BDP in na udeleženca ter vzpostavitev sistema financiranja visokošolskih zavodov, ki bo upošteval elemente kakovosti. Napoveduje se tudi oblikovanje nacionalnega ogrodja kvalifikacij, upoštevanje potreb družbe, dolgoročnih predvidevanj o razvoju Slovenije in zaposlitvenih možnosti diplomantov pri določanju števila vpisnih mest na posameznih visokošolskih programih. Za povečanje učinkovitosti študija se predvideva časovna omejitev trajanja brezplačnega študija in dobrobiti statusa študenta. Predlog resolucije predvideva tudi veliko povečanje vključenosti mladih v terciarno izobraževanje. Ker je vključenost že sedaj med najvišjimi v EU, sredstva na udeleženca pa relativno nizka, ocenjujemo, da lahko s tem pride do problema implementacije in doseganja cilja višje kakovosti izobraževanja.

2.2. Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij

V kriznem letu 2009 smo v Sloveniji povečali **vlaganja v raziskovalno razvojno dejavnost**. Ukrepi vlade za izboljšanje konkurenčnosti so v letu 2009 prispevali k znatnemu dvigu skupnih izdatkov za raziskovalno razvojno dejavnost (realno za 5,5 %), kar je pomenilo 1,86 % BDP in hitro približevanje povprečju EU. Pri tem je treba upoštevati, da se je raven BDP v Sloveniji v omenjenem letu znižala bistveno bolj kot v povprečju EU. Relativno izražen obseg vlaganj v RRD pa je še precej nižji od cilja Slovenije v okviru strategije EU 2020, da bomo naložbe v RRD do leta 2020 povečali na 3 % BDP. Vlaganja državnega sektorja v RRD so v letu 2009 predstavljala 0,67 % BDP, do leta 2012 naj bi se povečala na 1 %, skladno s cilji Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije pa na 1,2 % BDP do leta 2020 (RISS, 2011). V letu 2009 so se pomembno povečali tudi prilivi za RRD iz tujine⁵⁸, poslovni sektor pa je vlaganja v RRD zmanjšal nominalno in realno. S tem se je znižal njegov delež v skupnih izdatkih za RRD, potem ko je naraščal od leta 2005⁵⁹. Čeprav je odziv poslovnega sektorja na krizo do neke mere pričakovan, pa kaže na pomanjkanje

strateškega odziva na neugodne okoliščine in odsotnost vztrajne krepitve razvojnih potencialov tudi v obdobju krize. To dodatno potrjuje tudi občutno zmanjšanje izkoriščenega obsega davčnih olajšav za vlaganja v RRD, tako za splošno kot za regijsko olajšavo. Uporaba obeh vrst olajšav ostaja osredotočena na majhno število pravnih oseb. Znatno dvig splošne davčne olajšave, ki je začel veljati v 2010, naj bi podjetja v kriznih časih dodatno vzpodbudil k naložbam v RRD. Ne glede na zmanjšana vlaganja poslovnega sektorja v 2009 pa se je število raziskovalcev v tem sektorju povečalo, pa tudi njihov delež v skupnem številu raziskovalcev (na 44 %). S tem se je Slovenija zelo približala povprečju EU in nadaljuje krepitev absorpcijske sposobnosti poslovnega sektorja za ustvarjanje in prenos novih znanj. Za uspešnost tega procesa in predvsem za dvig inovacijske aktivnosti poslovnega sektorja je ključno zadostno število usposobljenih kadrov (ne samo raziskovalcev z doktoratom), ki imajo znanje in kompetence na različnih področjih, pomembnih za inoviranje v celotni verigi ustvarjanja dodane vrednosti. Kombinacija ustreznih znanj in veščin je potrebna tudi za inoviranje v javnem sektorju in za reševanje perečih družbenih problemov, kot so npr. staranje prebivalstva, zdravje in problemi okolja. Človeški kapital je temeljni element inovacijske aktivnosti in čeprav ima Slovenija primanjkljaj pri različnih profilih kadrov, je ta posebej izrazit pri naravoslovno tehničnih kadrih.

Kljub napredku je stanje na področju priliva **terciarno izobraženih kadrov** naravoslovja in tehnike neugodno, z izjemo doktorjev znanosti na tem področju. Število diplomantov naravoslovja in tehnike se postopoma povečuje, vendar (izraženo glede na število prebivalcev, starih 20–29 let) zaostaja za povprečjem EU, prav tako tudi njihov delež v skupnem številu diplomantov terciarnega izobraževanja⁶⁰, kjer se je zaostanek za povprečjem EU v 2008 (zadnje leto z razpoložljivimi podatki) zmanjšal. To kaže, da je problem nezadostnega števila ustreznih usposobljenih kadrov na področju naravoslovja in tehnike zelo pereč. Čeprav spremembe v izobrazbeni strukturi terciarno izobraženih zahtevajo daljše obdobje, ugotavljamo, da je bil odziv na negativne trende na tem področju prepozen. Poleg tega hitrejši napredek zavira nizka učinkovitost študija, ki velja za terciarno izobraževanje na splošno⁶¹. V deležih diplomantov naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov se kažejo velike razlike glede na raven študijskega programa, ki so posledica razlik v strukturi vpisanih na to področje (glej Sliko 13). Medtem ko se zmanjšuje delež diplomantov na visokošolskem strokovnem in univerzitetnem dodiplomskem študiju ter magistrskem študiju, se povečuje delež diplomantov v višješolskem strokovnem izobraževanju in doktorskem študiju. Slednji so v letu 2009 predstavljali 48,7 % vseh doktorjev znanosti, kar kaže na pozitiven vpliv spodbud za vpis na

⁵⁷ Predlog resolucije je vlada sprejela 10. 3. 2011 skupaj s predlogom resolucije Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije 2011–2020.

⁵⁸ V obdobju 2008–2009 so Strukturni skladi pomembno prispevali k povečanju razpoložljivih sredstev za ukrepe spodbujanja RRD, katerih učinki bodo vidni šele v prihodnje. Pomembno je omeniti, da so bila vsa razpoložljiva sredstva razdeljena, kar kaže na kakovostno pripravljene projekte.

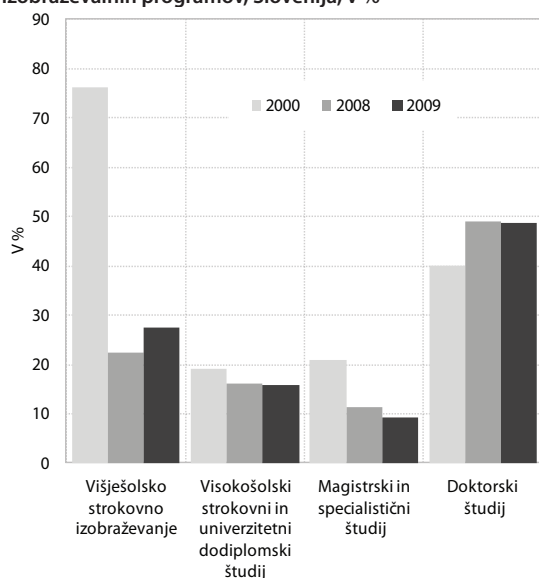
⁵⁹ Glej indikator Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost.

⁶⁰ Delež diplomantov naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov je bil v letu 2009 precej nižji kot leta 2000.

⁶¹ Glej poglavje 2.1. Izobraževanje in usposabljanje.

ta doktorski študij. V okviru ukrepa sofinanciranja mladih raziskovalcev je določen visok delež (62 %) mladih raziskovalcev na naravoslovno matematičnih in tehniških vedah⁶². Analiza kaže na ugodne učinke programa Mladi raziskovalci iz gospodarstva z vidika pretoka znanja z visokošolskih zavodov v poslovni sektor, saj večina podjetij in mladih raziskovalcev pozitivno ocenjuje koristi te sheme⁶³. Kakovost in uporabnost znanstvenega in raziskovalnega dela ter pretok znanja med znanstveno raziskovalno sfero in uporabniki so se izboljšali. Pomembno se je okrepilo tudi sodelovanje med raziskovalnimi institucijami in podjetji. Večina mladih raziskovalcev je po koncu usposabljanja ostala zaposlena v podjetju, v katerem se je usposabljal. Problem pa nastaja pri doktorjih znanosti, ki niso iz podjetij in ne dobijo zaposlitve v akademski ali raziskovalni sferi⁶⁴. Drugače je na visokoškolskem dodiplomskem študiju, kjer je ob odsotnosti ustreznih spodbud za študij naravoslovja in tehnike delež vpisanih precej nizek, čeprav se povečuje. Rezultati mednarodne raziskave PISA za leto 2009, v kateri sodelujejo 15-letniki, kažejo, da Slovenija na področju naravoslovja dosega primerjalno dobre rezultate, vendar pa bi bilo treba mlade bolj sistematično spodbujati k vpisu na naravoslovje in tehniko.

Slika 13: Deleži diplomantov na področju naravoslovja in tehnika v skupnem številu diplomantov, po vrstah izobraževalnih programov, Slovenija, v %



Vir: SURS; preračuni UMAR.

Opomba: Visok delež diplomantov naravoslovja in tehnike v višješolskem strokovnem izobraževanju v letu 2000 je posledica dejstva, da so se ti programi na drugih področjih okrepili šele po letu 2000.

⁶² Javni poziv za predlaganje kandidatov za mentorje novim mladim raziskovalcem za leto 2011 – poziv v letu 2010, 2010. Delež se je v primerjavi s predhodnim letom še povečal.

⁶³ Bučar et al. (2010). Učinkovitost Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo za spodbujanje inovacij in tehnološkega razvoja v slovenskih podjetjih v letih 2005–2007, Ciljni raziskovalni program.

⁶⁴ V letu 2010 je bilo od vseh nezaposlenih z doktoratom kar tretjina s področja naravoslovja in 27 % s področja tehnike (Kozmus in Vrečko 2010).

Inovacijska aktivnost podjetij na področju tehnoloških inovacij se je v obdobju 2006–2008 rahlo zmanjšala. Delež podjetij, ki je uvedel tehnološke inovacije proizvodov, storitev in procesov je v obdobju 2006–2008 znašal 34,4 % in pomeni nazadovanje glede na preteklo obdobje⁶⁵ (2004–2006). Čeprav so nekatere države EU še bolj zmanjšale delež inovacijsko aktivnih podjetij, sodi Slovenija v tisto polovico držav EU, ki so v obdobju krize poslabšale inovacijsko aktivnost, merjeno s tehnološkimi inovacijami. Upoštevanje dejstva, da inovacije nastajajo v celi verigi ustvarjanja dodane vrednosti in ne samo v razvoju in raziskavah, je pripeljalo do širše opredelitve inovacijske aktivnosti podjetij, ki zajema tako tehnološke kot ne-tehnološke inovacije (organizacijske, marketinške)⁶⁶. Ta opredelitev inovacij je služila kot podlaga za izvedbo inovacijske raziskave za obdobje 2006–2008. Podatki kažejo, da je bila v Sloveniji v tem obdobju inovacijsko dejavna polovica podjetij (50,3 %), kar nas uvršča za Češko in Estonijo ter skoraj vse stare članice EU. Relativni zaostanek Slovenije za inovacijsko najuspešnejšimi državami je nekoliko večji v storitvenih kot v predelovalnih dejavnostih. Upravičenost nove opredelitve inovacijske aktivnosti podjetij potrjujejo rezultati ankete, ki kažejo, da je v skoraj vseh državah EU delež podjetij, ki uvajajo samo tehnološke ali samo ne-tehnološke inovacije znatno nižji od deleža podjetij, ki uvajajo oba tipa inovacij⁶⁷. To velja tako za podjetja v predelovalnih kot v storitvenih dejavnostih in odraža neustreznost dosedanjih instrumentov spodbujanja inovativnosti. Ker se ti osredotočajo na pospeševanje tehnoloških inovacij, bi bilo treba oblikovati bolj prilagojene mehanizme in spodbude, ki bodo upoštevali različne vidike ne-tehnoloških inovacij ter specifičnosti inovacij v storitvenih dejavnostih in funkcijah.

Za povečanje skupne inovacijske aktivnosti Slovenije je nujna okrepitev netehnoloških vidikov inoviranja. Naložbe v RRD imajo omejen vpliv na inovacijsko aktivnost v večini storitvenih podjetij, večji pa je vpliv ustreznih znanj in veščin zaposlenih na področju organizacije, intelektualne lastnine, trženja ter upoštevanja potreb uporabnikov pri uvajanju novih storitev. Zato so izdatki za netehnološke vidike inoviranja nujni za povečanje skupne inovacijske aktivnosti Slovenije, kjer pa je v zadnjem petletnem obdobju zaznati izrazito zmanjšanje izdatkov za inovacije, ki niso namenjene raziskavam in razvoju⁶⁸. Delno na te pomanjkljivosti odgovarja razširitev kriterijev za pridobitev inovacijskih vavčerjev v letu 2010, ki so namenjeni podjetjem za koriščenje storitev zunanjih svetovalcev pri pripravi in izvajanju razvojno naravnanih projektov podjetja. Rezultat z vavčerjem pridobljenih storitev ni več samo vloga za pridobitev patenta, pač pa tudi modela ali blagovne znamke. Vendar pa se mnoge

⁶⁵ Podatki za inovacijsko dejavnost so na voljo za triletna obdobja.

⁶⁶ Oslo Manual, 2005.

⁶⁷ Glej indikator Inovacijska aktivnost podjetij.

⁶⁸ V obdobju 2004–2009 so se ti izdatki, merjeni kot delež v celotni prodaji podjetij, zmanjšali za 8,4 % (Innovation Union Scoreboard 2010, 2011).

inovacije v storitvenih funkcijah ne odražajo v omenjenih pravicah intelektualne lastnine, temveč predstavljajo organizacijsko novost, ki omogoči podjetjem večjo učinkovitost ali kakovost storitve za porabnika. Pri uvajanju organizacijskih novosti in poslovnih modelov igrajo posebno vlogo svetovalna podjetja, katerih storitve niso vključene v upravičene stroške inovacijskih vavčerjev. Nezadosten delež malih podjetij z inovacijsko aktivnostjo predstavlja dodaten problem na področju inovativnosti poslovnega sektorja, ki je delno povezan z dejstvom, da je za male podjetnike »motiv preživetja« bolj pomemben kot pa izkoriščanje novih poslovnih priložnosti. Zaradi tega je njihova nenaklonjenost prevzemanju tveganj večja in predstavlja poseben izziv za oblikovanje ustreznih spodbujevalnih ukrepov. Za mala podjetja je pridobivanje sredstev za financiranje inovacijske dejavnosti še bolj oteženo zaradi krize. Tudi nerazvitost ponudbe rizičnega kapitala in dolgotrajni procesi vstopa države na trg rizičnega kapitala doslej niso spodbudno vplivali na inovacijsko aktivnost malih podjetij v bolj tveganih panogah⁶⁹. Konec leta 2010 podpisana pogodba o državnih naložbah v zasebne družbe tvegane kapitala omogoča skupno ponudbo 42 milijonov evrov v letu 2011 (od tega 34 milijonov evrov državnih sredstev), ki naj bi podjetnikom olajšali dostop do finančnih sredstev⁷⁰.

Za celovito inovativnost države so vse pomembnejše tudi inovacije v javni upravi in javnem sektorju. Vplivajo na povečanje kakovosti storitev za poslovni sektor in državljane ter s tem krepijo učinkovitost zasebnega in javnega sektorja. Študija Innobarometer 2010 predstavlja prvi sistematični pristop k analizi inovativnosti v javni upravi v evropskih državah. Rezultati, pridobljeni na podlagi vprašalnika⁷¹, na katerega so odgovarjale enote v javni upravi na različnih ravneh (lokalna, regionalna, nacionalna), kažejo, da sta v EU dve tretjini institucij uvedli novo ali pomembno izboljšano storitev v zadnjih treh letih. V Sloveniji je ta delež 76 %, kar pa je treba interpretirati z veliko mero previdnosti, saj rezultati med državami niso popolnoma primerljivi⁷². Ne glede na to je sistematično spodbujanje in spremljanje inovativnosti v javni upravi in celotnem javnem sektorju nujno za bolj učinkovite rešitve. Upoštevati je treba tudi, da se pojavljajo nove oblike sodelovanja med javnim in zasebnim sektorjem, kot npr. javno-zasebne inovacijske mreže, ki izkoriščajo komplementarnosti akterjev iz obeh sektorjev. Hkrati je treba razviti mehanizme, ki bodo spodbujali ne samo ponudbo ampak tudi povpraševanje po inovativnih proizvodih, storitvah, poslovnih modelih in procesih. Javni sektor lahko z javnimi naročili

pomembno poveča povpraševanje in s tem spodbudi podjetja k hitrejšemu uvajanju inovativnih proizvodov, storitev in procesov, tudi za reševanje problemov na področju varovanja okolja, energetske učinkovitosti, staranja prebivalstva, zdravja itd.

*Slovenija napreduje na področju intelektualne lastnine, zmanjševanje zaostanka za povprečjem EU pa je hitrejše pri znamkah in modelih Skupnosti kot pri patentih*⁷³. Dosežki na področju intelektualne lastnine so pomembni pokazatelji pretvorbe naložb v znanje v inovativne proizvode in storitve. Po začasnih podatkih so slovenski prijavitelji v letu 2009 pri Evropskem patentnem uradu (EPO) vložili 58,6 patentne prijave na milijon prebivalcev, evropsko povprečje je bilo 123,6. To nas uvršča na 14. mesto med državami članicami. Podatki Urada za intelektualno lastnino (UIL) o nacionalnih patentnih prijavih kažejo pospešeno letno rast v zadnjih letih (2008–2010: 19,2-odstotna), vprašanje pa je, koliko teh prijav bo rezultiralo tudi v patentni prijavi pri EPO. Bolj opazen je napredek na področju znamk Skupnosti, kjer je Slovenija v letu 2010 pri Uradu za harmonizacijo na notranjem trgu EU (OHIM) prijavila 111 znamk Skupnosti na milijon prebivalcev (povprečje EU: 140). Zaostanek za EU je večji pri registriranih modelih Skupnosti, saj so slovenski prijavitelji v 2010 pri OHIM registrirali 65 modelov Skupnosti na milijon prebivalcev (povprečje EU: 116).

Slovenija se uvršča med tri članice EU, ki so v zadnjih petih letih najbolj povečale inovacijsko uspešnost, ki predstavlja sintezno oceno uspeha inovacijskega sistema. Po oceni Innovation Union Scoreboard (IUS) 2010⁷⁴ je Slovenija že drugo leto zapored v skupini držav sledilk glede inovacijske uspešnosti in le malo zaostaja za povprečjem EU. V zadnjih petih letih je za Portugalsko in Malto beležila najhitrejši dvig inovacijske uspešnosti v EU. V primerjavi s povprečjem EU ima Slovenija največjo prednost glede števila mednarodnih znanstvenih kopublikacij⁷⁵ in je v zadnjih petih letih beležila še enkrat hitrejšo rast od povprečne v EU. To je do neke mere posledica dejstva, da so znanstvene objave v tujini glavno merilo za napredovanje v akademske in raziskovalne nazive. Vendar pa to ne spodbuja raziskovalcev, da bi bolj upoštevali s poslovnim sektorjem, pa tudi proučevane teme objav niso nujno relevantne za slovenski poslovni

⁶⁹ Omeniti velja, da v Sloveniji, tako kot v večini novih članic EU, ni razvite kulture tvegane kapitala kot mehanizma za pospešitev podjetniške aktivnosti.

⁷⁰ Država je prek Slovenskega podjetniškega sklada v letu 2010 za to že namenila 20,6 milijona evrov.

⁷¹ Osnovno vprašanje institucijam javnega sektorja je bilo, ali so v zadnjih treh letih uvedle novo ali znatno izboljšano storitev (Innobarometer 2010, 2011).

⁷² Različne velikosti vzorcev.

⁷³ Glej indikator Intelektualna lastnina.

⁷⁴ Innovation Union Scoreboard 2010 je nekoliko spremenjen v primerjavi z letom 2009 (prej European Innovation Scoreboard) in je sestavljen iz 24 kazalnikov inovacijske sposobnosti s področja človeških virov, raziskovalnega sistema, finančnih virov, aktivnosti podjetij, intelektualne lastnine, inoviranja in ekonomskih učinkov. Kazalniki za posamezna področja so na voljo za različna leta v obdobju 2007–2009, kar je treba upoštevati pri tolmačenju rezultatov, saj ti ne morejo pokazati vpliva novejših ukrepov na posameznih področjih in učinkov gospodarske krize na inovacijsko sposobnost držav.

⁷⁵ Število mednarodnih znanstvenih publikacij, kjer je poleg slovenskega vsaj en soavtor izven EU, merjeno na milijon prebivalcev.

sektor. Posledično je prenos znanja ohromljen, kar upočasnjuje ustvarjanje patentov in drugih oblik intelektualne lastnine. Rezultati IUS 2010 kažejo, da Slovenija za povprečjem EU najbolj zaostaja prav pri kazalnikih intelektualne lastnine. Poleg tega je delež dohodkov od prodaje patentov in licenc v primerjavi z BDP v tujini zanemarljivo majhen⁷⁶. OECD izpostavlja še problem nizkega deleža visokotehnološkega izvoza in premajhnega števila hitro rastočih inovativnih podjetij, kar je posledica nezadostnega prenosa znanja in raziskovalno razvojnega dela v poslovni sektor. Da bi zmanjšali ta razkorak in omogočili večje upoštevanje potreb podjetij pri načrtovanju raziskav, predlagajo podeljevanje raziskovalnih vavčerjev podjetjem, ki bi jih lahko izkoristila za nakup raziskovalnih storitev (OECD, Economic Survey Slovenia 2011). Ne gre pa spregledati uspeha centrov odličnosti pri učinkovitem prenosu znanja, saj so v prvih dveh letih prijavi 48 patentov. Centri odličnosti, ki so bili podprti z javnimi sredstvi od leta 2005 naprej, spodbujajo koncentracijo raziskovalnega potenciala na ključnih prioritetnih področjih, saj je bila pri njihovem izboru upoštevana tako znanstvena odličnost kot poslovni interes (Bučar et al., 2010).

Slovenija ne povečuje vlaganj v sodobne informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT), uporaba interneta pa je na ravni povprečja EU. Investicije v IKT in njihova učinkovita uporaba so ključnega pomena za konkurenčnost poslovnega sektorja in omogočajo boljši dostop do e-storitev za državljane. V obdobju 2006–2009 se izdatki za naložbe v IKT opremo in storitve niso bistveno povečali in so predstavljali 5 % BDP. To velja tako za izdatke za informacijske tehnologije kot za komunikacijsko opremo in storitve, pri čemer na slednje odpadeta dve tretjini skupnih izdatkov za IKT. Zaostanek za povprečnim deležem BDP, ki ga za IKT namenijo države EU (5,5 %), se ne zmanjšuje, nove članice EU pa imajo precej višjo raven izdatkov od povprečja, med njimi prednjači Estonija. V 2010⁷⁷ je internet redno (vsaj enkrat tedensko) uporabljalo 65 % populacije v starosti 16–74 let, enako kot v EU. Zaostanek za EU (preko 10 o. t.) ostaja velik pri starejših uporabnikih interneta (55–74 let), čeprav v zadnjih dveh letih beležimo napredek. Bolj izrazito se je znižal razkorak do EU po deležu uporabnikov interneta, ki so nižje ali srednje izobraženi. Boljše rezultate od povprečja v EU dosega Slovenija pri drugih skupinah (mladi, populacija srednjih let, visoko izobraženi)⁷⁸. Z vidika razvojnih vplivov IKT je pomembna uporaba naprednejših tehnologij in zmožljiv širokopasovni dostop, vključno s hitrim mobilnim dostopom do interneta⁷⁹. Te tehnologije spodbujajo odprto inoviranje ter s tem vplivajo na preoblikovanje poslovnih procesov in javnih storitev, ustvarjanje in razširjanje znanja, način,

kako zaposleni sodelujejo v poslovnem okolju, ter kako državljani komunicirajo med seboj in z institucijami. Slovenija ne zaostaja bistveno za povprečjem EU po deležu prebivalstva, ki ima širokopasovno povezavo (22,7 % v letu 2010), tudi delež uporabnikov e-storitev je enak ali višji kot v povprečju v EU. Zaostanek pa je očiten pri uporabi naprednejših storitev, kot npr. e-bančništva, e-nakupov ter celovitega e-poslovanja z javno upravo. Takšen zaostanek je nekoliko presenetljiv glede na to, da podatki o e-veščinah za Slovenijo kažejo relativno ugodne rezultate, prav tako slovenski uporabniki od evropskih ne odstopajo bistveno glede odnosa do tveganj v zvezi z varnostjo uporabe e-storitev. Manjša uporaba naprednejših storitev je zato verjetno odraz večje dejanske nenaklonjenosti tveganju slovenskih uporabnikov interneta, delno pa tudi nezadostne enostavnosti uporabe e-storitev za povprečnega uporabnika.

Med nezadostno izkoriščenimi področji, kjer bi Slovenija lahko v bodoče povečala inovacijsko sposobnost, je večje vlaganje v RRD v visokošolskem sektorju. Primerjave držav po tipih inovacijskega sistema glede na kombinacijo sektorjev, ki izvajajo RRD, kažejo, da je v inovacijsko najbolj uspešnih državah⁸⁰ izvajanje RRD osredotočeno na poslovni sektor, hkrati pa je delež visokošolskega sektorja v javnih sredstvih za izvajanje RRD več kot 60 %, z izjemo Nemčije (glej Slika 14). Slovenija sodi v skupino držav s pretežnim deležem poslovnega sektorja v izvajanju RRD, medtem ko je bil delež visokošolskega sektorja v javnih sredstvih za izvajanje RRD v letu 2008 38 %. V letu 2009 se je povečal na 41 %, vendar ostaja najnižji v EU (z izjemo Luksemburga). Čeprav tip inovacijskega sistema v posamezni državi opredeljujejo posebnosti institucionalne ureditve RRD v preteklosti, pa splošni trendi kažejo v smeri poudarjene vloge poslovnega sektorja v izvajanju RRD kot tudi izvajanja raziskav v visokošolskem sektorju. V Sloveniji je nižji delež visokošolskega sektorja v javnih sredstvih za izvajanje RRD posledica velike teže inštitutov v javnem financiranju in sistematsko zapostavljenega raziskovanja na univerzah, kjer se ga jemlje kot »dopolnilno« dejavnost.

*Predlagane rešitve iz osnutka nove Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije 2011–2020 (RISS)*⁸¹ naslavlja nekatere vrzeli, ki smo jih izpostavili v tem poglavju in tudi v Poročilih o razvoju iz preteklih let. Te zadevajo učinkovito delovanje inovacijske politike z vzpostavitev enotnega sistema, ki bo temeljil na: horizontalnem in medsektorskem usklajevanju med vsemi deležniki in preoblikovanju javnih agencij; boljšem upravljanju in prenosu raziskovalno-razvojnih rezultatov in tehnologij v poslovni sektor; spremembah habilitacijskih meril v smeri upoštevanja rezultatov

⁷⁶ V letu 2008 je znašal 0,07 % BDP.

⁷⁷ Prvo četrtletje 2010.

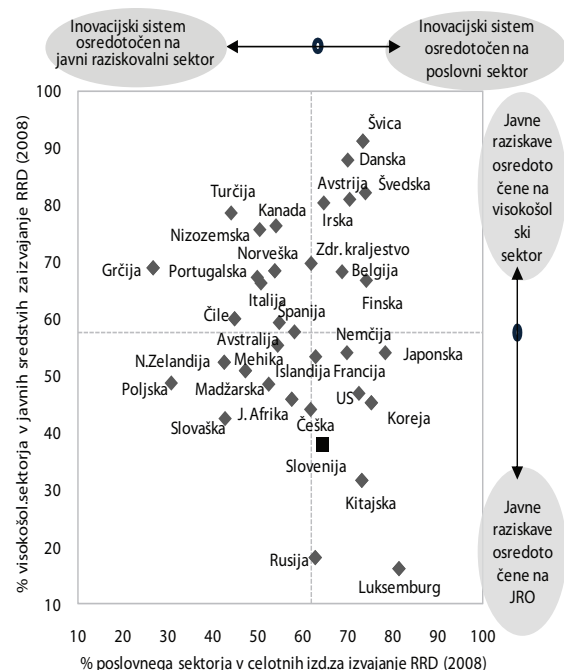
⁷⁸ Glej indikator Uporaba in dostop do interneta.

⁷⁹ Gre za Web 2.0 tehnologije, kot npr. računalništvo v oblaku, prepletene storitve, ki uporabljajo podatke iz več virov in jih integrirajo, socialna omrežja in druge aplikacije.

⁸⁰ Merjeno z vrednostjo Innovation Union Scoreboard 2010, kjer so najvišje vrednosti beležile Švica, Švedska, Danska, Finska, Nemčija, Združeno kraljestvo, Belgija in Avstrija. Vse te države, z izjemo Nemčije, so v zgornjem desnem kvadrantu.

⁸¹ Osutek s 14. januarja 2011.

Slika 14: Tipi inovacijskih sistemov v državah OECD, 2008



Vir: OECD Science, Technology and Industry Outlook 2010, 2010.

prenosa znanja v poslovni sektor (npr. patenti); večjem prilagajanju izobraževalnih programov potrebam poslovnega sektorja; razširitvi nabora upravičenih izdatkov za davčne olajšave za vlaganja v RRD tudi na vlaganje v razvoj človeških virov in vseživljenjsko izobraževanje; prilagoditvi spodbud za pospešitev inoviranja, tako da jih bodo lahko bolj izkoriščala podjetja, zlasti storitvena, za spodbujanje tehnoloških in netehnoloških inovacij; izboljšanju dostopa do kapitala in virov financiranja za inovativna podjetja; postopnem prestrukturiranju javnega raziskovalnega sektorja v smeri večje zastopanosti visokošolskega sektorja v raziskavah in večji usmeritvi inštitutov v sodelovanje s poslovnim sektorjem.

3. Učinkovita in cenejša država

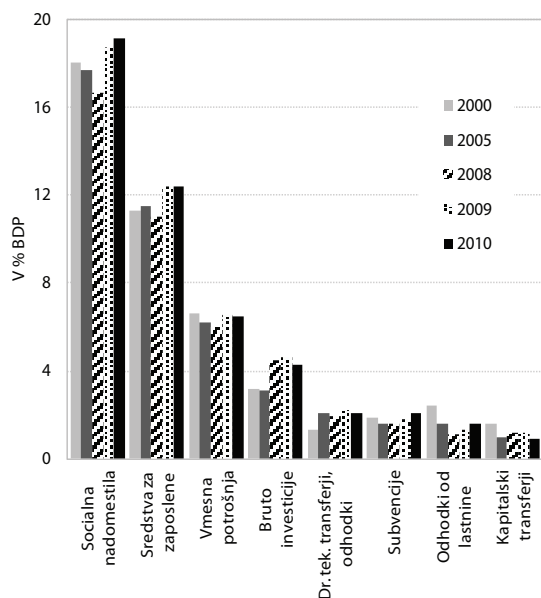
Usmeritve SRS v okviru tretje prioritete segajo na tri področja. Prvo je razvojno prestrukturiranje javnih financ, ki obsega zmanjšanje javnofinančnih odhodkov v deležu bruto domačega proizvoda za najmanj dve odstotni točki, prestrukturiranje odhodkov v smeri prioritete strategije in absorpcija sredstev Evropske unije ter celovita davčna reforma s cilji razbremenitve dela, spodbujanja konkurenčnosti in zaposlovanja ter poenostavitve davčnega sistema. Drugo je povečevanje institucionalne konkurenčnosti in učinkovitosti države, ki vključuje zmanjšanje lastniške vloge države v gospodarstvu, izboljšanje kakovosti predpisov in zmanjševanje administrativnih bremen, uvajanje javno-zasebnega partnerstva pri infrastrukturnih naložbah in javnih službah ter bolj učinkovito delovanje uprave. Tretje področje je izboljšanje delovanja pravosodnega sistema z večjo učinkovitostjo in zmanjševanjem sodnih zaostankov.

3.1. Kakovost javnih financ

Po precejšnjem povečanju v letu 2009 so **izdatki sektorja država, izraženi v % BDP**, v letu 2010 ostali na ravni predhodnega leta. Izdatki sektorja država so se v letu 2009 povečali za 4,9 odstotne točke BDP (2008: 44,1 % BDP), kar je izhajalo iz njihove nominalne rasti (883 mio evrov) in iz zmanjšanja BDP. V letu 2010 pa so ob nominalnem povečanju za 432 mio evrov in 1,2 % rasti BDP ostali na ravni preteklega leta (49 % BDP). Rast izdatkov je bila v letih 2009 in 2010 posledica delovanja avtomatskih stabilizatorjev in ukrepov proticiklične politike, ki so blažili posledice gospodarske krize, ter tudi ukrepov vlade, sprejetih v prvi polovici leta 2008, ki so pritiskali na rast izdatkov. Izdatki za socialna nadomestila v denarju in naravi ter izdatki za subvencije, kapitalske transferje in bruto investicije so v letu 2009 povečali izdatke sektorja države za 2,6 o. t., v letu 2010 pa za 0,1 o. t. BDP. Izdatki za socialna nadomestila v denarju in v naravi so se v letu 2009 povečali za 2,1 o. t. BDP, v letu 2010 pa še za nadaljnje 0,4 o. t. BDP. Njihova rast izhaja iz delovanja avtomatskih stabilizatorjev, ki so v obeh letih povečevali izdatke za nadomestila brezposelnim zaradi naraščanja števila upravičencev, v letu 2009 pa tudi iz sprejetja enkratnega dodatka za socialno ogrožene. V letu 2010 je njihovo rast omejil interventni zakon, ki je zmanjšal usklajevanje z inflacijo. Zvišanje deleža izdatkov za subvencije v letu 2009 (za 0,2 o. t. BDP) s sprejetjem posebnih ukrepov za blažitev posledic gospodarske krize, ki so bili usmerjeni predvsem v subvencioniranje (ohranjanje delovnih mest, spodbujanje raziskav in razvoja ter blaženje težav majhnih in srednje velikih podjetij), se je nadaljevalo tudi

v letu 2010, delež subvencij v BDP pa se je povečal še za 0,3 o. t. BDP. Relativni obseg investicijskih transferjev in bruto investicij se je z visoke ravni (leta 2009: 5,8 % BDP) leta 2010 znižal za 0,6 o. t. na raven leta 2007 (5,2 % BDP). V primerjavi z deleži izdatkov v BDP v povprečju EU so bili tudi v letu 2010 izdatki za socialne transferje v Sloveniji nižji, izdatki za subvencije, kapitalske transferje in bruto investicije pa višji. Delež zadnje skupine izdatkov v BDP je bil v Sloveniji v primerjavi z EU zelo visok tudi v obdobju konjunktura (2006–2008). Med drugimi izdatki so se v letu 2009 močno povečali izdatki za sredstva za zaposlene (1,4 o. t. BDP), kar je bilo posledica v letu 2008 sprejete plačne reforme in povečanega števila zaposlenih. Ti izdatki pa bi bili še večji, če ne bi bili hkrati sprejeti tudi ukrepi, ki so omejevali zaposlovanje, sredstva za uspešnost, napredovanja in usklajevanja z inflacijo ter odložili odpravo četrtnine plačnih nesorazmerij. Ti ukrepi so se nadaljevali tudi v letu 2010, zato je delež izdatkov za zaposlene ostal na ravni preteklega leta (12,4 % BDP). Na enaki ravni kot v preteklem letu so zaradi omejevanja trošenja v letu 2010 ostali tudi izdatki za vmesno potrošnjo (6,5 % BDP). Zaradi velikega primanjkljaja in posledično povečanega javnega dolga so se v letu 2010 za 0,3 o. t. BDP zvišali izdatki za obresti. Po sprejetem Programu stabilnosti, dopolnitev 2009 (2010), je v letu 2010 rast izdatkov sektorja država (ob 0,3 o. t. višji rasti BDP) presegla načrtovani delež v BDP za 0,1 o. t. Najpomembnejši skupini izdatkov (za socialna nadomestila in za zaposlene) sta dosegli načrtovano rast, višja rast izdatkov za vmesno potrošnjo (za 0,2 o. t.) ter tekočih in investicijskih transferjev (za 0,4 o. t.) pa je izrinila predvsem bruto investicije, ki so bile manjše za 0,3 o. t. BDP. Za 0,2 o. t. BDP so bile manjše tudi obresti.

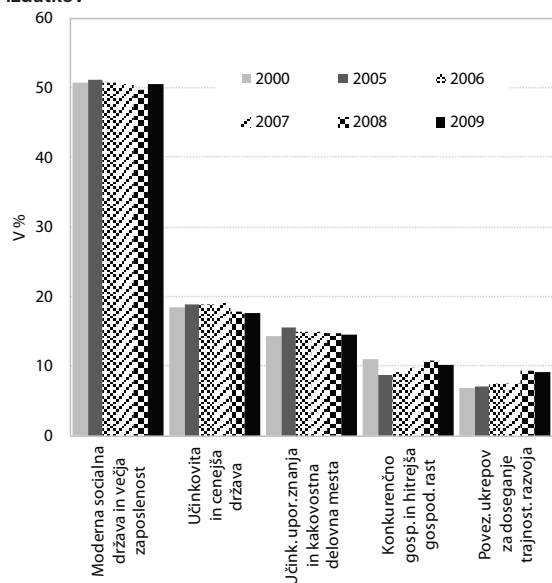
Slika 15: Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji, v % BDP



Vir: SURS, Temeljni agregati sektorja država, Slovenija 2007–2010, 31. marec 2011, Nefinančni računi: S 13 država, preračuni UMAR (2000 in 2005).

Spremembe v strukturi izdatkov sektorja država po namenu so bile v letu 2009 z razvojnega vidika nekoliko manj ugodne kot v obdobju 2005–2008. Z vidika razvojnih prioritet SRS se je delež izdatkov za ekonomske dejavnosti, ki podpira razvojno prioriteto »Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast«, po rasti v obdobju 2005–2008 v letu 2009 znižal za 0,6 o. t., vendar še vedno obdržal več kot 10-odstotni delež v vseh izdatkih. Delež izdatkov, ki podpirajo razvojno prioriteto »Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta« (za izobraževanje ter raziskave in razvoj na različnih področjih), je od leta 2005 padel, v letu 2009 pa je ostal na ravni leta 2008 in je bil za 1 o. t. nižji kot leta 2005. Večje nazadovanje izkazuje delež izdatkov za raziskave in razvoj. Za odpravljanje posledic gospodarske krize, ki je prizadela podjetja, je vlada sprejela protikrizne ukrepe, s katerimi je dodatno podprla aktivnosti, ki sodijo v obe omenjeni razvojni prioriteti (pospeševanje konkurenčnosti gospodarstva, ohranjanje delovnih mest ter krepitev raziskav in razvoja), vendar so bili sprejeti ukrepi finančno prešibki, da bi v času krize koreniteje spremenili strukturo izdatkov. Delež izdatkov za razvojno prioriteto »Učinkovita in cenejša država« (javna uprava, obramba, javni red in varnost) se je od leta 2007 hitro zmanjševal. V letu 2009 se je ohranil na ravni predhodnega leta, v primerjavi z letom 2007 pa je bil nižji za 1,4 o. t. Delež izdatkov, ki podpirajo prioriteto »Moderna socialna država in večja zaposlenost« (socialna zaščita, zdravstvo), se je v letu 2009 povečal kar za 0,9 o. t. To je bila posledica rasti izdatkov za socialno zaščito zaradi delovanja avtomatskih stabilizatorjev in posebnih ukrepov za ublažitev socialnih posledic krize na najrevnejši sloj prebivalstva. Zaradi občutnega zmanjševanja v obdobju 2005–2008 so se v letu 2009 ti izdatki vrnili na raven leta 2006. Veliko povečanje v strukturi izdatkov po letu 2005 (posebno v letih 2007 in 2008) izkazujejo izdatki za prioriteto »Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja« (za varstvo okolja, stanovanjske dejavnosti in urejanje prostora, ter za rekreacijo, kulturo in religijo). V letu 2009 se je njihov delež sicer nekoliko zmanjšal, vendar se je še vedno ohranil na relativno visoki ravni. Polovico povišanja deleža te skupine so prispevali izdatki za kulturo, ki so izhajali iz povečanih investicij v kulturne in športno-rekreativne objekte ter v manjši meri tudi iz povečanja sredstev za zaposlene predvsem v dejavnostih kulture. Z vidika konkurenčnosti gospodarstva je bila razvojna usmerjenost izdatkov v Sloveniji tudi v letu 2009 v primerjavi s strukturo izdatkov v drugih državah Evropske unije (leta 2008) relativno ugodna, saj so bili deleži izdatkov za javno upravo in socialno zaščito še relativno nizki.

Slika 16: Izdatki sektorja država po prioritetah SRS, v % vseh izdatkov



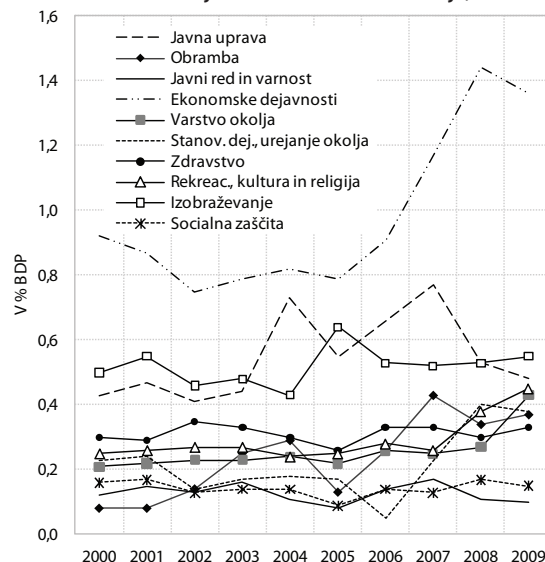
Vir: Izdatki sektorja država po namelih, Slovenija, 2009 (SURs); preračuni UMAR.

Opomba: Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast – izdatki za ekonomske dejavnosti; Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta – izdatki za izobraževanje in izdatki za raziskovanje in razvoj, ki so na drugih ravneh v vseh desetih razredih (te izdatke smo pri vseh drugih razredih odšteli); Učinkovita in cenejša država – izdatki za javno upravo, obrambo ter javni red in varnost; Moderna socialna država in večja zaposlenost – izdatki za zdravstvo in socialno zaščito; Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja – izdatki za varstvo okolja, stanovanjske dejavnosti in urejanje prostora ter rekreacijo, kulturo in religijo.

Država z izdatki in drugimi instrumenti močno podpira **investicijske aktivnosti**, ki so v letu 2009 kljub rahlemu absolutnemu znižanju ostale na visoki relativni ravni iz leta 2008, v letu 2010 pa se je njihovo zniževanje nadaljevalo. Bruto investicije so se v letu 2009 nominalno sicer malenkost znižale (za 41 mio evrov), vendar je bil zaradi padca BDP njihov delež v BDP (4,6 %) od leta 2000 najvišji doslej. V strukturi vseh izdatkov so izgubile 0,7 o. . (2009: 9,4%). V letu 2010 so se nominalno znižale za 61 mio evrov, vendar še vedno ostajajo na relativni ravni iz leta 2007 (4,3 % BDP), ki je med najvišjimi med članicami Evropske unije. V strukturi vseh izdatkov predstavljajo 8,8 %, kar pa je precej nižje od deleža v letu 2007 (10,1 %). Do leta 2005 so se bruto investicije v povprečju gibale nekaj nad 3 % BDP letno, kasneje pa so začele zelo hitro naraščati. Do leta 2006 je bila približno četrtnina vseh bruto investicij usmerjena v ekonomske dejavnosti, v zadnjih treh letih pa nekaj manj kot tretjina. Večina bruto investicij v ekonomske dejavnosti je bila namenjena transportu (v letu 2009 1,21 % BDP), kjer so se izdatki v letih 2007–2009 realno in relativno zelo povečali. Med drugimi nameni so bile bruto investicije relativno visoke še v javni

upravi in izobraževanju, v letu 2009 pa še v varstvu okolja ter rekreaciji, kulturi in religiji. V EU se bruto investicije povečujejo, njihov relativni obseg pa je precej nižji (2008: 2,7 % BDP) kot v Sloveniji. Visoke investicije v letu 2008 (nad 4 % BDP) so bile zabeležene v sedmih novih članicah (vključno s Slovenijo) in na Irskem. Povečanje bruto investicij po letu 2007 je tudi posledica vstopa Slovenije v evropsko finančno perspektivo 2007–2013, ki je omogočila črpanje bistveno več sredstev evropskih strukturnih skladov kot pred tem. Država je investicijske aktivnosti podpirala tudi z *državnimi poroštvi in jamstvi*. Izrazito povečanje takšnega financiranja je očitno od leta 2004, še bolj pa od leta 2006, ko se je v Sloveniji pospešila gradnja avtocest in je bilo financiranje z izdatki države zmanjšano in preneseno prav v zadolževanje z državnim poroštvom. Konec leta 2009 je stanje poroštev (brez jamstev, izdanih za omejevanje učinkov finančne krize) znašalo že 14,1 % BDP, dve tretjini sta bili usmerjeni v dejavnost transporta (Poročilo o upravljanju z javnim dolgom Republike Slovenije za leto 2009, 2010, str. 54–57). Na sedanji stopnji razvoja je smiselno, da Slovenija pospešuje investicijske aktivnosti tudi z izdatki države bolj kot razvitejše članice Evropske unije in OECD, izbira projektov pa mora zasledovati razvojne prioritete države.

Slika 17: Izdatki sektorja država za bruto investicije, v % BDP



Vir: Izdatki sektorja država po namelih, Slovenija, 2009 (SURs); preračuni UMAR.

Na področju industrijske politike se relativno visok delež **subvencij sektorja država** v BDP v obdobju 2005–2008 ni spremenil (1,6 % BDP), v letih 2009 in 2010 pa je prišlo do njegovega nominalnega in realnega povečanja (2009: 1,8 %; 2010: 2,1 % BDP) in manjših strukturnih premikov, ki jih je zaznamovala gospodarska kriza. Razmeroma visoke subvencije, ki so med najvišjimi v Evropski uniji, se kljub vsakoletnim opozorilom o njihovi neustrezni strukturi, ki se v času odpravljanja posledic krize močno odraža tudi na njihovi rasti, ne preoblikujejo v smeri razvojne učinkovitosti. V letu 2009 so se nominalno povečale za 56 mio evrov, v strukturi vseh izdatkov pa za 0,1 o. t. na 3,7 %; v letu 2010 pa je bilo njihovo povečanje še precej večje (98 mio evrov ali za 0,5 o. t. vseh izdatkov), vendar načrtovano s Programom stabilnosti, dopolnitev 2009 (2010). Posebej problematično je, da sta bili leta 2009⁸² okoli dve tretjini vseh subvencij usmerjeni v kmetijstvo in transport. Subvencije, namenjene kmetijstvu, so višje le na Finskem, pri subvencijah v transport pa je pred Slovenijo kar nekaj držav, vendar Slovenija še vedno sodi v zgornjo tretjino najbolj subvencioniranih držav Evropske unije. Spricho visokega subvencioniranja kmetijstva in transporta so bile subvencije za druge namene precej omejene (2008: 36,2 %; 2009: 49,8 % vseh subvencij); še slabša pa je slika pri subvencijah, ki so bile usmerjene v ekonomske dejavnosti (2008: 13,4 %; 2009: 23,5 % vseh subvencij). V letu 2009 so bile v nekoliko višjem znesku zastopane le subvencije za splošne ekonomske in trgovinske zadeve in zadeve, povezane z zaposlovanjem, ki so bile sprejete za blaženje gospodarske krize in usmerjene v ohranjanje delovnih mest. Takšna usmerjenost subvencij doslej ni podpirala ciljev SRS v smeri pospeševanja hitrejšega prestrukturiranja slovenskega gospodarstva in povečevanja dodane vrednosti na zaposlenega, zato je vprašljiva tudi njihova ekonomska učinkovitost.

Obseg ukrepov industrijske politike, ki imajo naravo državnih pomoči, se je leta 2009 močno povečal zaradi ukrepov blažitve posledic gospodarske krize. Državne pomoči so se v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 povečale nominalno za 280,7 mio evrov, v primerjavi z BDP, ki se je v tem letu močno skrčil, pa za 0,86 o. t. BDP (Dvanajsto poročilo o državnih pomočeh, 2011). Brez upoštevanja pomoči železniškemu prometu so pomoči v Sloveniji po oceni Evropske komisije dosegle 1,5 % BDP⁸³ in bile krepko nižje od povprečja držav EU (3,6 % BDP). Izrazito povečanje pomoči v povprečju EU izhaja iz posebnih pomoči za odpravljanje finančne krize in gospodarske recesije v devetih članicah, te pomoči so na ravni EU znašale kar 3 % BDP in so bile usmerjene v finančni sektor (Report from the Commission, State Aid Scoreboard, 2010). Za Slovenijo je Evropska komisija

krizne pomoči za finančni sektor odobrila oktobra 2008, vendar so se ukrepi izvajali šele v letu 2009, ko je bilo po oceni Evropske komisije porabljenih le za 0,01 % BDP⁸⁴ državnih pomoči. Slovenija v letu 2009 ni tako kot druge države obsežneje reševala finančnega sektorja s potrebnimi dokapitalizacijami, kar se odraža na zmanjšanem kreditnem potencialu bank. Je pa gospodarsko krizo reševala s posebno horizontalno kategorijo pomoči, imenovano »odpravljanje resne motnje v gospodarstvu« (v višini 0,6 % BDP) ter z močno povečanimi državnimi pomočmi za raziskave in razvoj ter za zaposlovanje. Nekoliko se je povečal tudi absolutni znesek regionalnih pomoči. Med drugimi kategorijami horizontalnih pomoči so se v znesku in v strukturi znižale pomoči za majhna in srednje velika podjetja ter za usposabljanje, ker je bilo v letu 2009 izvedenih več ukrepov po pravilu »de minimis«, ki pa se ne uvrščajo med državne pomoči. Pomoči za kmetijstvo in druge posebne sektorje so se povečale za 0,05 o. t. BDP. V letu 2009 so pomoči, dane po pravilu »de minimis«, že dosegle višino 0,24 % BDP in so se v primerjavi z letom 2008 podvojile (Dvanajsto poročilo o državnih pomočeh, 2011).

Obremenjenost z davki in prispevki, merjena z deležem v BDP, se je po letu 2005 zmanjšala, znižali sta se obremenitvi dela in potrošnje. V Sloveniji je v letu 2009 skupna obremenitev z davki in prispevki znašala 38,0 % BDP in je bila za 0,3 o. t. BDP višja kot leta 2000. V obdobju 2000–2005 se je povečevala, v letih 2005–2008 pa zmanjšala kot posledica izpeljanih sprememb davčnega sistema. Najbolj se je znižala v letih 2007 (za 0,6 o. t., in 2008 (za 0,4 o. t.). V letu 2009 se je, kljub upadu davkov in prispevkov, ki ga je poleg davčnih sprememb povzročila še zmanjšana gospodarska aktivnost, relativno izražena obremenjenost z davki in prispevki povečala za 0,4 o. t. BDP. Spremembe davčnega sistema, izvedene v letih 2007 in 2008, ki so posegle na področja dohodnine in davka na dohodek pravnih oseb ter davka na izplačane plače (postopna ukinitve), in spremembe v trošarinskih dajatvah so tudi spremenile strukturo davkov. V primerjavi z letom 2000 je bil leta 2009 delež davkov na kapital višji, deleža davkov na potrošnjo in na delo pa nižja. V primerjavi z letom 2008 se je v letu 2009 povečal delež davkov na potrošnjo (za 1,7 o. t.), zmanjšala pa deleža davkov na kapital (za 1,6 o. t.) in delo (za 0,2 o. t.).

⁸³ Zadnji razpoložljivi podatki, ki omogočajo analizo subvencioniranja po namenih, so na voljo za leto 2009.

⁸² Za Slovenijo se ocena dosežene višine državnih pomoči Evropske komisije (1,5 % BDP brez železniškega prometa) razlikuje od ocene Ministrstva za finance (1,62 % vseh pomoči).

⁸⁴ Pri državnih pomočeh se upošteva element pomoči, ki predstavlja dejansko korist za prejemnika. Za garancije je dejanska državna pomoč le desetina transferirane vrednosti.

⁸⁵ Pri razvrstitvi davkov smo izhajali iz klasifikacije davkov po ESR-95 in enotno definiranih osnovnih pravil za njihovo razvrstitev. Davki na potrošnjo so definirani kot davki na transakcije med potrošniki in proizvajalci ter kot davki na končno potrošnjo dobrin. Davki na delo so neposredno vezani na plače in jih plačujejo delavci ali delodajalci. Davki na kapital pa se nanašajo na davke, ki se plačujejo na kapital, dohodek pravnih oseb, dohodke iz kapitala gospodinjstev (rente, dividende, obresti, drugi prihodki iz lastnine), kapitalske dobičke, premoženje ipd.

Kljub tem spremembam mednarodna primerjava davčnih sistemov⁸⁵ pokaže, da je Slovenija leta 2008 od povprečja EU še vedno odstopala po precej višji davčni obremenitvi dela in nižji obremenitvi kapitala. Čeprav je davčna reforma v letih 2007 in 2008 spremenila strukturo davkov s povečanjem deleža davkov na kapital ob hkratnem zmanjšanju deleža davkov na potrošnjo in delo je bila davčna struktura v letu 2008 še vedno neugodna. Primerjava davčnih sistemov med državami kaže, da Slovenija odstopa od povprečja EU po precej višji obremenitvi dela predvsem zaradi visokih prispevkov za socialno varnost delojemalcev (Slovenija: 51,7 %; EU: 46,7 %) ter nižji obremenitvi kapitala (Slovenija 12,7 %; EU: 20,4 %). V letu 2009 so prispevki za socialno varnost, merjeni z deležem v bruto domačem proizvodu, v Sloveniji znašali 15 % BDP (EU-27:13,1 % BDP), kar je Slovenijo po višini deleža prispevkov za socialno varnost na lestvici držav EU uvrščalo na peto mesto. Zlasti pa Slovenija med državami EU odstopa po deležu prispevkov delavcev, ki je s 7,8 % BDP (EU-27: 3,9 % BDP) najvišji med državami članicami. Nadpovprečno obremenitev dela in potrošnje prikazuje tudi izračun implicitne davčne stopnje⁸⁶. Na neugodno davčno strukturo, predvsem nizke davke na premoženje, ki so precej nižji tudi od povprečja OECD, opozarja tudi OECD (OECD Economic Surveys – Slovenia; 2011, str. 33).

Razvojno prestrukturiranje izdatkov sektorja država v smeri prioritet SRS ob njihovem istočasnem znižanju v primerjavi z bruto domačim proizvodom se je z gospodarsko krizo v zadnjih dveh letih ustavilo. V letu 2010 so bili izdatki sektorja država v primerjavi z letom 2008 nominalno višji za 1.193 mio evrov. Dobra polovica povečanja izdatkov je izhajala iz socialnih nadomestil (705 mio; 59,1 %), sledila so sredstva za zaposlene (344 mio; 28,8 %) in obresti (162 mio evrov; 13,6 %). Subvencije so se povečale za 162 mio evrov, kapitalski transferji in bruto investicije pa znižali za 238 mio evrov. Rast izdatkov za socialna nadomestila je pretežno izhajala iz povečanega števila upravičencev, njihova višina pa je bila še nižja od povprečja držav EU. Rast izdatkov za zaposlene je temeljila na povečanem številu zaposlenih v javnem sektorju in delnem izvajanju plačne reforme iz leta 2008, ki pa je bila že v obeh letih močno omejevana. Izdatki za kapitalske transferje in investicije so v Sloveniji visoki, v letu 2010 so se nekoliko znižali, kar je sicer v nasprotju s priporočili za reševanje gospodarske krize. Pri tem pa je treba omeniti, da je visoko raven javnih investicij smiselno ohranjati le z ustrezno učinkovitimi programi. Ker so bili v enakem obdobju prihodki nižji za 121 mio, je bil primanjkljaj v letu 2010 za 1.314 mio evrov višji kot leta 2008.

⁸⁵ Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je definirana kot razmerje med davki na potrošnjo in med končno potrošnjo gospodinjstev na teritoriju države po metodologiji nacionalnih računov. Implicitna davčna stopnja na delo je definirana kot razmerje med davki na delo in sredstvi zaposlenih po metodologiji nacionalnih računov, povečanih za davek na izplačane plače.

Program stabilnosti, dopolnitev 2009 (2010) predvideva postopno zniževanje prihodkov in primanjkljaja sektorja država v primerjavi z BDP. Takšna usmeritev zahteva selektivno zniževanje vseh vrst izdatkov, pri čemer bi morali upoštevati kriterije razvojne usmerjenosti. Linearno zniževanje izdatkov npr. za zaposlene in vmesno potrošnjo ne bo učinkovito, saj se v okviru sektorja država izvajajo tudi dejavnosti, ki pomembno vplivajo na razvoj (npr. izobraževanje, zdravstvo). Tudi pričakovanja, da bo država več investirala in s subvencioniranjem pomagala spodbujati konkurenčnost gospodarstva niso utemeljena, saj vsi izdatki za subvencije, kapitalske transferje in investicije niso razvojno usmerjeni. Cilj spremenjenega načina proračunskega planiranja in učinkovitega vodenja razvojnih politik vlade je povečati razvojno usmerjenost izdatkov sektorja države v skladu s sprejetimi razvojnimi prioritetami.

3.2. Institucionalna konkurenčnost

Umik države iz **neposrednega in posrednega lastništva podjetij in finančnih institucij** se je v letu 2010 popolnoma zaustavil, deloma se je celo obrnil v nasprotno smer. Prvi in najpomembnejši razlog je, da vlada nima strategije in jasne politike državnega lastništva v podjetjih in finančnih institucijah, zato ohranja in nekele celo povečuje (NLB) lastniške vloge države v gospodarstvu. Drugi razlog je institucionalna praznina na tem področju, do katere je prišlo z odločitvijo o ustanovitvi Agencije za upravljanje kapitalskih naložb RS, ki še ne deluje učinkovito. Tretji razlog izhaja iz posledic finančne in gospodarske krize, ki zmanjšujejo interes portfeljskih in strateških investorjev za nakupe lastniških deležev v podjetjih. Četrty razlog pa je, da so prisilne poravnave in stečaji podjetij prisilili državne banke (v prvi vrsti NLB), da kredite zamenjajo za lastniške deleže teh podjetij, kar pomeni, da se je lastniški delež države v gospodarstvu v letu 2010 še povečal. Da je lastništvo države v podjetjih v Sloveniji nadpovprečno visoko, kaže tudi OECD-jev kazalnik »javnega lastništva« (sestavljen iz obsega sektorja javnih podjetij, vključenosti države v infrastrukturni sektor in neposredne kontrole nad »poslovnimi podjetji«). Kazalnik se giblje v razponu od 0, ki kaže najnižjo možno stopnjo, do 6, ki pomeni najvišjo možno stopnjo javnega lastništva podjetij. Leta 2008 je za Slovenijo znašal 3,86, povprečje za države OECD pa je bilo 2,93 (Wölfl et al., 2010).

Z Zakonom o upravljanju kapitalskih naložb RS (2010) je **upravljanje kapitalskih naložb države** prešlo na Agencijo za upravljanje kapitalskih naložb RS. To je tudi formalno zaustavilo vse aktivnosti na področju prodaje lastniških deležev državnih podjetij. Agencija upravlja tako z lastniškimi deleži, ki so v neposredni lasti RS, kot tudi s strateškimi naložbami KAD-a in SOD-a ter z lastniškim deležem Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje RS v Zavarovalnici Triglav. Lastniški deleži KAD-a in SOD-a, s katerimi upravlja Agencija, so naložbe,

ki so opredeljene kot strateške oziroma v katerih skupna knjigovodska vrednost presega 40 mio EUR. Agencija bo s temi kapitalskimi naložbami upravljala na osnovi Strategije upravljanja kapitalskih naložb, ki bi jo morala pripraviti na podlagi sektorskih politik že do konca leta 2010. Nov rok za pripravo sektorskih politik je 30. april, strategije pa 30. junij 2011 (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o upravljanju kapitalskih naložb Republike Slovenije, 2011). Zaostrovanje javnofinančnega položaja in vztrajnost posledic krize bosta v praksi nujno vodila v postopno zmanjševanje državnih lastniških deležev v podjetjih. To velja še posebej v primerih, ko so s stečajni in prisilnimi poravnami lastniški deleži številnih podjetij prešli v lastništvo bank, predvsem NLB pa tudi NKBM. Banke bodo prisiljene in bodo tudi želele te deleže pospešeno prodajati. Prisiljene, ker jim ti deleži predstavljajo breme in jim zmanjšujejo kapitalsko ustreznost, s katero imajo velike težave, želele pa, ker nimajo kapacitet za upravljanje podjetij, niti to ni njihova funkcija. Pred prenosom upravljanja lastniških deležev v večjih podjetjih na Agencijo sta bila KAD in SOD poleg države ključna upravljavca in prodajalca lastniških deležev v podjetjih. Sedaj so to vlogo prevzele banke, predvsem NLB in NKBM.

Pri delovanju javne uprave je Slovenija v letu 2010 nadaljevala z aktivnostmi boljše priprave predpisov ter s programom odprave administrativnih ovir in zmanjševanja administrativnih stroškov. Na področju boljše priprave predpisov so bile izvedene naslednje aktivnosti: (i) sprejeta je bila Resolucija o normativni dejavnosti, ki prinaša obvezno sodelovanje javnosti pri pripravi predpisov in izvajanje presoje posledic predpisov na gospodarstvo, okolje in socialo; posledično je prišlo tudi do sprememb Poslovnika Vlade RS; (ii) pripravljen je bil Priročnik za izvajanje posledic predpisov in politik ter (iii) izvedena so bila usposabljanja javnih uslužbencev, ki so odgovorni za strokovno pripravo predpisov (Prvi del V. poročila na področju boljše priprave predpisov in odprave administrativnih ovir za leto 2010, 2011). Na področju odprave administrativnih ovir je bil do sedaj uresničen le del ukrepov, saj se program izvaja po fazah. Iz prvega dela, ki predvideva zmanjšanje administrativnih bremen za 25 % do 2012, je bilo v okviru druge faze pregledanih 3.480 predpisov in ocenjenih 1.493 mio evrov administrativnih bremen. V letu 2011 se bodo prioritarno izvajale aktivnosti, ki so povezane z izvajanjem ukrepov za izboljšanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva⁸⁷. V drugem delu programa, ki zajema 41 konkretnih ukrepov, pa je bilo do konca leta 2010 realiziranih 16 ukrepov, štirje so bili tudi že uresničeni, drugi pa čakajo še na dokončno potrditev oziroma uveljavitev. Za pet ukrepov pa je bilo ugotovljeno, da jih ne bo možno izpeljati, zato je predlagano njihovo črtanje. (Poročilo o izvajanju nalog in realizaciji ciljev Programa za odpravo administrativnih

bremen za 25 % do leta 2012, 2011). Izvedene aktivnosti niso izboljšale relativno skromne mednarodne ocene enostavnosti poslovanja za Slovenijo⁸⁸.

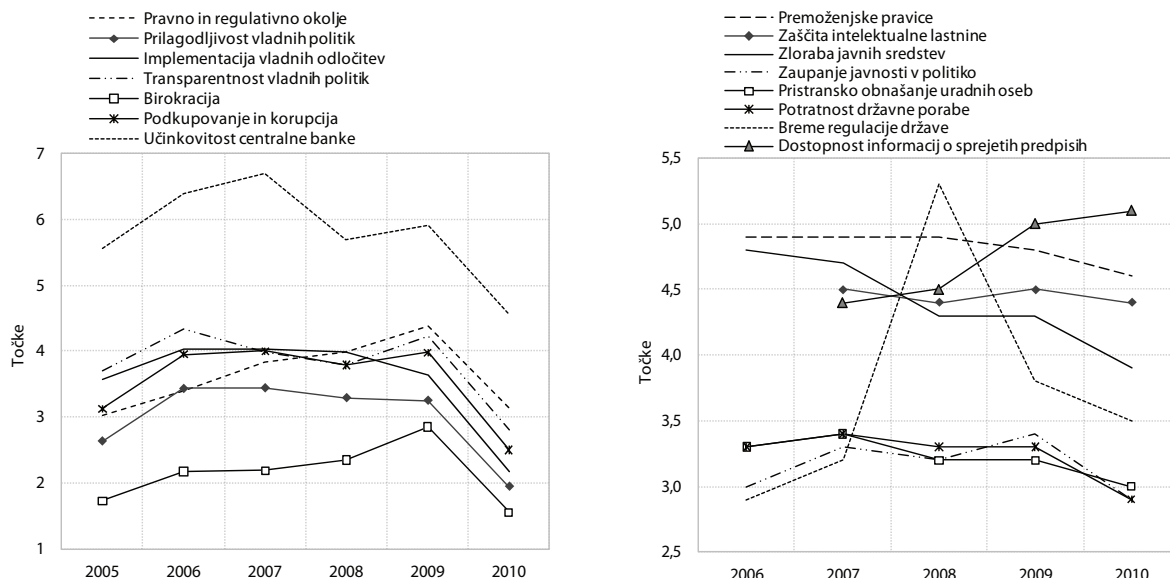
Po mednarodnih kazalnikih konkurenčnosti se je v zadnjem letu v Sloveniji močno poslabšala institucionalna konkurenčnost države. Po oceni IMD in WEF je učinkovitost države v preteklih letih pozitivno vplivala na povečevanje konkurenčnosti gospodarstva. Napredek, ki je bil dosežen v preteklem obdobju, pa je bil več ali manj izničen v zadnjem letu, saj v letu 2010 obe raziskavi pri večini kazalnikov izkazuje nižje vrednosti kot v letu 2005. Ključno vlogo pri tem igra nezadovoljstvo z delovanjem institucij, saj se je med drugim najbolj zmanjšalo zaupanje v politiko, delovanje vlade, deloma pa tudi v delovanje centralne banke. Poslabšanje ocen in posledično uvrstitev je vidno v večini držav EU. Med državami EU je Slovenija v zadnjem letu ocene in uvrstitve povečini poslabšala⁸⁹, kar tudi kaže na relativno večje nezadovoljstvo podjetniškega sektorja z odzivom vlade na krizo kot v drugih državah EU. Kot omejujoči dejavnik je večkrat navedena tudi potratna država in posledično poslabšanje stanja v javnih financah in nezmožnost učinkovite implementacije vladnih odločitev. Na poslabšanje učinkovitosti države v letu 2009 kaže tudi raziskava Svetovne banke (Doing business), vendar so izkazani rezultati boljši, kot so bili pred letom 2008. Na področju poslovanja podjetij je neučinkovita zakonodaja vidna zlasti v nezadostni učinkovitosti in pomanjkanju odgovornosti nadzornih svetov in slabi zaščiti manjšinskih delničarjev, več kazalnikov pa kaže tudi na pomanjkanje etičnih vrednot in kulture poslovanja med gospodarstveniki (IMD, 2010; WEF 2010/2011). Tudi zaradi poslabšanja mednarodnih ocen na področju podkupovanja in korupcije je Slovenija v letu 2010 sprejela nov Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (Uradni list RS, št. 45/10) ter z njim uredila področja, ki še niso bila urejena (npr. področje lobiranja) ali pa dosedanje ureditve niso bile ustrezne (npr. zaostritev zahtev predvsem do javnega sektorja glede doslednega upoštevanja načel integritete in preprečevanja korupcije pri sprejemanju odločitev).

⁸⁸ Po raziskavi enostavnosti poslovanja Doing Business (Svetovna banka, 2010) za leto 2010 je Slovenija sicer izboljšala uvrstitev za eno mesto, in sicer na 42. mesto med 183 ocenjenimi državami (med državami EU pa na 17. mesto), vendar je bilo prikazano izboljšanje bolj posledica spremembe metodologije. Iz raziskave je bilo izločeno področje trga dela, na katerem je bila Slovenija slabo ocenjena.

⁸⁹ Med 24 proučevanimi državami članicami EU se je v raziskavi IMD na področju učinkovitosti države uvrstitev Slovenije v letu 2010 poslabšala za 6 mest na 23. mesto, na področju institucionalne konkurenčnosti pa za 7 mest na 21. mesto. Leta 2005 je Slovenija na obeh področjih zasedala 20. mesto. V raziskavi WEF je uvrstitev na področju prvega stebra (institucije) med 27 državami EU ostala nespremenjena v letu 2010, in sicer 16. mesto. Slovenija je 16. mesto zasedala že leta 2005, s tem da se je število točko v obdobju 2005–2010 precej zmanjšalo.

⁸⁷ Dokument z naslovom »Konkurenčnost slovenskega gospodarstva: pregled stanje in ukrepi za izboljšanje« je vlada sprejela na 120. redni seji, 17. 02. 2011.

Slika 18: Kazalniki učinkovitosti države po IMD (levo) in WEF (desno), število točk



Vir: IMD World Competitiveness Yearbook, različne številke in The Global Competitiveness report, WEF, različne številke. Višje število točk je boljše. Največ možnih pri IMD (levo) je 10, pri WEF (desno) pa 7.

Prebivalstvo Slovenije tudi čedalje manj **zaupa v institucije** kot so vlada, parlament in politične stranke. Po raziskavi Evrobarometra za obdobje 2004–2010 se je zaupanje v navedene institucije pričelo rahlo zniževati že v začetku leta 2007, se nekoliko povečalo ob parlamentarnih volitvah v jeseni 2008, kasneje pa spet padlo. Ob zadnjem merjenju v juniju 2010 je zaupanje v institucije v Sloveniji precej nižje od zaupanja, ki jih izkazujejo v povprečju države članice EU.

Javno-zasebno partnerstvo pri infrastrukturnih naložbah in javnih službah še ni zaživelo. Kljub normativni ureditvi javno-zasebnega partnerstva država in občine podeljujejo le koncesije za opravljanje storitev, kompleksnejših oblik, ki bi vključevale tudi gradnjo infrastrukturnih objektov, pa ni. Obsežen seznam velikih nacionalnih investicijskih projektov, ki naj bi jih izvedli v javno-zasebnem partnerstvu, se ne uresničuje, saj država sama financira investicije s proračunskimi sredstvi ali podeljevanjem garancij za kredite, ki jih najemajo investitorji, ki so hkrati večinoma v državni lasti. Veliko število občin povzroča, da je njihova finančna moč za lastno udeležbo pri občinskih in regijskih projektih majhna, zato pa majhni projekti ne dosegajo ekonomskih učinkov, ki jih zasebni sektor pričakuje. Problemi so tudi pri dodeljevanju koncesij za opravljanje storitev. Zlasti lokalne skupnosti pogosto podeljujejo posebne ali izključne pravice zasebnikom za dolga obdobja brez ekonomskih razlogov, saj zasebniki ne vlagajo sredstev v izgradnjo ali posodobitev infrastrukture, ki bi se jim v obdobju trajanja pogodbenega razmerja vračala. To pomeni, da imajo neupravičeno podeljene monopolne pravice (Poročilo o sklenjenih oblikah javno-zasebnega partnerstva v Republiki Sloveniji v letu 2009, 2011).

3.3. Učinkovitost pravosodja

Konkurenčnost Slovenije močno omejuje tudi **zmanjšanje zaupanja v pravno državo**, ki pada pri prebivalstvu in pri podjetjih. Zaupanje prebivalstva v pravni sistem je bilo novembra 2009 (zadnja meritev) z 19 % najnižje v obdobju 2004–2009, izrazito strmo je padlo predvsem v obdobju od junija (30 %) do novembra 2009. V obdobju 2004–2009 je bila povprečna ocena zaupanja prav tako 30 %, Slovenija pa je zasedla 22. mesto med članicami EU (Eurobarometer). Mednarodne raziskave konkurenčnosti (npr. ocena Svetovne banke Doing Business), izvedene med podjetji, opozarjajo na dolgotrajne sodne postopke. Ocena učinkovitosti pravosodja po WEF se je v letu 2010 v primerjavi z drugimi državami EU poslabšala, zmanjšala pa naj bi se tudi neodvisnost sodstva. Še zlasti je opazno poslabšanje učinkovitosti pravnega okvirja pri reševanju sporov in neučinkovitost pravnega okvirja v izpodbijanju predpisov.

Zmanjševanje števila nerešenih zadev (brez prekrškov) se je nadaljevalo tudi v letu 2010, med pomembnejšimi zadevami pa je njihovo število ostalo nespremenjeno. Število nerešenih zadev na vseh sodiščih skupaj se je v letu 2010 v primerjavi s preteklim letom znižalo za 5,3 %, med posameznimi sodišči pa se je povečalo na višjih sodiščih za 13,7 % in na okrožnih sodiščih za 7,8 %. Nerešene zadeve so 31.12. 2010 predstavljale 31 % zadev v delu⁹⁰ (Sodna statistika za leto 2010). Pri pomembnejših zadevah, ki predstavljajo 20,8 % zadev v delu, je število nerešenih zadev na vseh sodiščih ostalo približno nespremenjeno (za 0,6 % višje). Pri tem je bilo pri višjih in okrožnih sodiščih povečanje spet evidentno,

Tabela 4: Kazalniki učinkovitosti sodstva po WEF*

Kazalniki	2006		2007		2008		2009		2010	
	Rang*	Št. točk**	Rang*	Št. točk**	Rang*	Št. točk**	Rang*	Št. točk**	Rang*	Št. točk**
Neodvisnost sodstva	44	4,5	47	-	4,5	o	60	-	4,2	-
Učinkovitost pravnega okvirja v reševanju sporov			49		4,1		53	-	4,3	+
Učinkovitost pravnega okvirja v izpodbijanju predpisov							60		3,7	

Vir: The Global Competitiveness Report, WEF, različne številke.

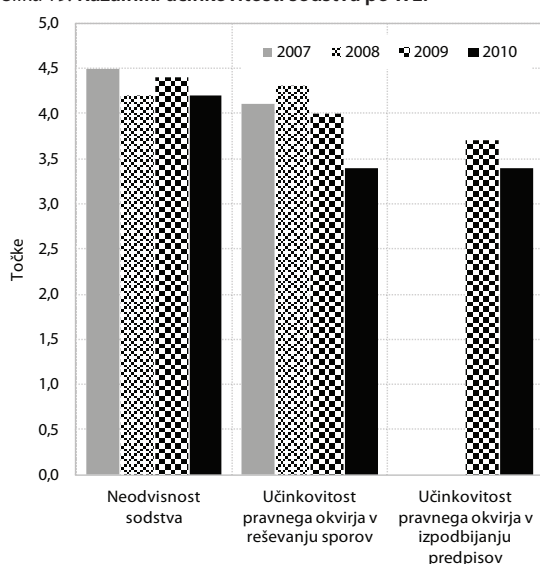
Opombe: * Rang predstavlja uvrstitev Slovenije med 139 državami v letu 2010, 133 v letu 2009, 134 v letu 2008, 131 v letu 2007 in 125 v letu 2006. ** Število točk predstavlja vrednost kazalnika. Višje število točk je boljše, največ možnih je 7. + predstavlja izboljšanje glede na predhodno leto, - poslabšanje, o ni spremembe.

Legenda kazalnikov predstavlja rangiranje med dvema skrajnima možnostima: (i) v kolikšni meri je sodstvo neodvisno od vplivov politike, državljanov ali podjetij; (ii) kako učinkovit je pravni okvir za zasebna podjetja za reševanje sporov; (iii) kako učinkovit je pravni okvir za zasebna podjetja za izpodbijanje zakonitosti delovanja vlade in/ali predpisov?

pri vseh drugih sodiščih pa se je število nerešenih zadev zmanjšalo. Takšni rezultati so bili ponovno doseženi ob velikem obsegu novih zadev, čeprav se je njihov pripad v letu 2010 v primerjavi z letom prej znižal za 6,0 %, pri pomembnejših zadevah pa je bil višji za 0,4 %. Število vseh sodnikov se je znižalo za 4,8 %.

zmanjšalo. Takšni rezultati so bili ponovno doseženi ob velikem obsegu novih zadev, čeprav se je njihov pripad v letu 2010 v primerjavi z letom prej znižal za 6,0 %, pri pomembnejših zadevah pa je bil višji za 0,4 %. Število vseh sodnikov se je znižalo za 4,8 %.

Slika 19: Kazalniki učinkovitosti sodstva po WEF*



Vir: The Global Competitiveness Report, WEF, različne številke. Opomba: Višje število točk je boljše, največ možnih je 7.

Zmanjševanje števila nerešenih zadev (brez prekrškov) se je nadaljevalo tudi v letu 2010, med pomembnejšimi zadevami pa je njihovo število ostalo nespremenjeno. Število nerešenih zadev na vseh sodiščih skupaj se je v letu 2010 v primerjavi s preteklim letom znižalo za 5,3 %, med posameznimi sodišči pa se je povečalo na višjih sodiščih za 13,7 % in na okrožnih sodiščih za 7,8 %. Nerešene zadeve so 31.12. 2010 predstavljale 31 % zadev v delu⁹⁰ (Sodna statistika za leto 2010). Pri pomembnejših zadevah, ki predstavljajo 20,8 % zadev v delu, je število nerešenih zadev na vseh sodiščih ostalo približno nespremenjeno (za 0,6 % višje). Pri tem je bilo pri višjih in okrožnih sodiščih povečanje spet evidentno, pri vseh drugih sodiščih pa se je število nerešenih zadev

Število sodnih zaostankov (brez prekrškov) po 50. členu Sodnega reda se je v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 povečalo za 4 %, pri pomembnejših zadevah pa kar za 34 %, kar v določeni meri sicer kaže na podaljšanje trajanja sodnih postopkov, v pomembni meri pa je tudi posledica skrajšanja rokov za reševanje zadev. S 1. 1. 2010 so se namreč začeli uporabljati kar za polovico krajši roki za opredelitev zadev sodnega zaostanka v Sodnem redu⁹¹. Sodna statistika v okviru podatkov o sodnih zaostankih prikazuje število zadev sodnega zaostanka po posameznih vrstah zadev, ki se vodijo v skladu z roki, kot jih določa 50. člen veljavnega Sodnega reda. Povečanje vseh sodnih zaostankov je izkazano na višjih in okrožnih sodiščih ter na delovnih in socialnem sodišču, pri pomembnejših zadevah pa je občutno povečanje zaostankov na višjih (34,7 %), okrožnih (68,3 %) in okrajnih sodiščih (22,9 %), ter na delovnih in socialnem sodišču (23,9%)⁹², kar pa je v obeh primerih tudi posledica skrajšanja rokov za sodne zaostanke v 50. členu Sodnega reda.

Ker poteka reševanje gospodarskih zadev na sodiščih prepočasi in premalo učinkovito, so bili sprejeti posebni ukrepi za učinkovitejše delovanje sodišč. S programom »Konkurenčnost slovenskega gospodarstva: pregled stanja in ukrepi za izboljšanje« so bili sprejeti ukrepi, s katerimi naj bi z drugačno organiziranostjo sodne oblasti na področju specializacije za pregon gospodarskega kriminala in s spremembo institucionalnih predpisov (zakonodaje) pospešili reševanje gospodarskih zadev, predvsem postopkov v procesih stečajev in prisilnih poravnjav, ter reševanje zadev, povezanih z obravnavo gospodarskega in organiziranega kriminala.

⁹¹ Krajši roki za opredelitev zadev sodnega zaostanka v Sodnem redu so se začeli uporabljati glede preiskav in kazenskih zadev na prvi stopnji, pravnih in nepravdnih zadev ter gospodarskih sporov, postopkov pred senatom za mladoletnike (prehod z 9 na 6 mesecev), zadev v postopkih upravnih sporov ter zadev v delovnih in socialnih sporih.

⁹² Vir: Analiza četrletnih poročil o izvajanju operativnih programov dela sodišč za obdobje 2006-2010 4/2010, Služba za razvoj sodne uprave VSRS, str 7-8.

⁹⁰ Zadeve v delu predstavljajo nerešene zadeve 01. 01. 2010 in nove zadeve.

4. Moderna socialna država in večja zaposlenost

Usmeritve SRS: SRS poudarja, da je ohranjanje in izboljšanje dosežene ravni socialne varnosti, kakovosti življenja in zdravja pomembna družbena vrednota. Prehod od države blaginje v družbo blaginje zahteva učinkovitejšo socialno državo, večjo lastno odgovornost in večje spodbujanje aktivnosti posameznikov, krepitev javnega in zasebnega partnerstva ter bolj raznoliko in delno konkurenčno ponudbo socialnih storitev, hkrati pa večjo družbeno kohezijo, izboljšano dostopnost storitev sistemov socialne zaščite, zdravstva, izobraževanja, kulture in stanovanj ter posebno skrb za najbolj ranljive skupine. Sisteme socialne zaščite bo treba prilagoditi potrebam dolgožive družbe ter zmanjšati socialna tveganja, revščino in socialno izključenost. K trajnostnemu povečanju blaginje in kakovosti življenja naj bi pomembno prispevala višja stopnja zaposlenosti. K njej bodo prispevali zlasti gospodarska rast in vlaganja v znanje.

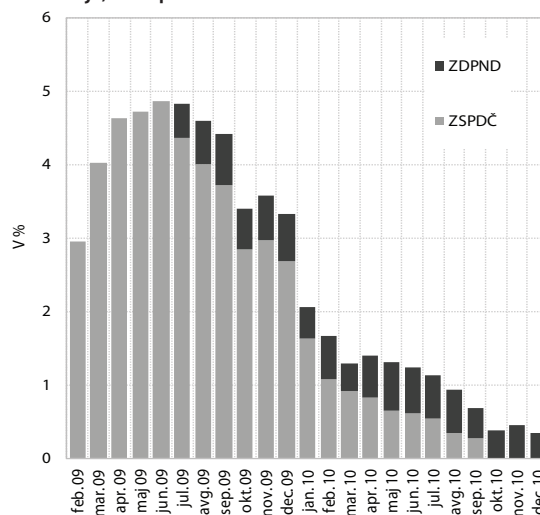
4.1. Izboljšanje prilagodljivosti trga dela

V letu 2010 se je v razmerah gospodarske krize nadaljevalo slabšanje **razmer na trgu dela**. Število registriranih brezposelnih je bilo decembra 2010 za 13,8 % višje kot pred letom dni, v primerjavi s septembrom 2008, ko je bilo najnižje po letu 2000, pa za 85,5 %. Nadaljevalo se je tudi zmanjševanje števila delovno aktivnih, ki se je po zmanjšanju za 2,4 % v povprečju leta 2009 v letu 2010 v povprečju zmanjšalo za nadaljnjih 2,7 %. Od začetka krize je bilo tako skupaj nižje za okoli 80 tisoč oseb oz. za 7,7 %. Stopnja registrirane brezposelnosti je v povprečju leta 2010 znašala 10,7 % (1,6 o. t. več kot leta 2009), v decembru 2010 pa je dosegla 11,8 %, kar je za 5,5 o. t. več kot septembra 2008, ko je bila najnižja. V letih 2009 in 2010 se je položaj na trgu dela najbolj poslabšal mladim, katerih delež v fleksibilnih oblikah zaposlitev je najvišji, in nizko izobraženim. Stopnja delovne aktivnosti starostne skupine 15–64 let (izračunana iz četrletnih stopenj) se je v letu 2010 znižala na 66,2 %, s čimer smo se nadalje oddaljili od cilja SRS (70 %). Stopnja delovne aktivnosti starostne skupine 20–64 let, kjer si je Slovenija v okviru strategije EU 2020 zastavila cilj doseči 75 % do leta 2020, pa je v letu 2010 znašala 70,3 % (prav tako izračunana iz četrletnih stopenj), kar je za 2,7 o. t. manj kot v letu 2008.

V letih 2009 in 2010 sta slabšanje razmer na trgu dela blažila **intervencijska zakona za ohranjanje delovnih mest**. Za blažitev posledic gospodarske krize sta bila v

letu 2009 sprejeta Zakon o subvencioniranju polnega delovnega časa (januarja 2009) in Zakon o delnem povračilu nadomestila plač (junija 2009). Izvajanje obeh zakonov oziroma shem subvencioniranja je zmanjševalo rast brezposelnosti in upadanje zaposlenosti. Število vključenih v shemo za ohranjanje delovnih mest je bilo v letu 2010 manjše kot v letu 2009. V obe shemi je bilo tako v letu 2010 vključenih povprečno mesečno okoli 9 tisoč delovno aktivnih (1,1 % delovno aktivnih), kar je skoraj tri četrtine manj kot leta 2009 (4,1 % delovno aktivnih).

Slika 20: Delež zaposlenih, za katere so bile izplačane subvencije, v skupnem številu delovno aktivnih



Vir: ZRZS; SURS, izračuni UMAR.

Opombi: ZPND – Zakon o delnem povračilu nadomestila plač, ZSPDČ – Zakon o subvencioniranju polnega delovnega časa.

V letu 2010 se je razširjenost **delnih in začasnih zaposlitev** ponovno povečala, še posebej med mladimi. Po zmanjšanju deleža začasnih zaposlitev v skupnih zaposlitvah v letu 2009 predvsem zaradi zmanjševanja števila zaposlenih z nepodaljševanjem pogodb za določen čas se je delež začasnih zaposlitev v letu 2010 ponovno povečal. Povečanje zaposlovanja za določen čas je posledica toge delovne zakonodaje in negotovega okrevanja povpraševanja po delovni sili. Za Slovenijo je pri tem značilna tudi velika starostna segmentacija trga dela⁹³, vendar pa do sedaj niso bili uveljavljeni ukrepi, ki bi jo lahko bistveno zmanjšali. Starostna segmentacija je bila tako v Sloveniji tudi v drugem četrtletju 2010 večja kot v večini drugih držav EU. Pri nas je namreč največ delnih in začasnih zaposlitev med mladimi (zlasti ženskami v starostni skupini 15–24 let), na kar vpliva zlasti študentsko delo⁹⁴.

⁹³ Obseg starostne segmentacije je merjen z razmerjem med deležem začasnih zaposlitev v starostni skupini 14–24 let in deležem začasnih zaposlitev v starostni skupini 15–64 let.

⁹⁴ Če študentsko delo izločimo iz obsega začasnih zaposlitev in delovne aktivnosti te starostne skupine, se delež mladih zaposlenih z začasnimi zaposlitvami močno zmanjša in v letu 2009 znaša okoli 42 % (povprečje EU 40,2 %).

Za leto 2010 je bilo značilnih nekaj pozitivnih premikov na področju oblikovanja **varne prožnosti**. Indeks varovanja zaposlitev⁹⁵ v Sloveniji znaša 2,6, kar Slovenijo uvršča med države z bolj rigidno delovno pravno zakonodajo⁹⁶ (OECD, 2009). Zato je o omogočanju bolj prilagodljivih delovnih razmerij potekala razprava socialnih partnerjev, ki se bo nadaljevala v letu 2011, saj ni prišlo do soglasja o spremembah Zakona o delovnih razmerjih. Nekoliko pa so se izboljšale druge komponente varne prožnosti. Z vidika varne prožnosti je pozitivno povečanje vključenosti odraslih v vseživljenjsko učenje na 18,2 % (drugo četrtletje 2010), kar lahko povezujemo tudi z večjo vključenostjo brezposelnih v programe izobraževanja in usposabljanja v okviru programov aktivne politike zaposlovanja. Okrepljena je bila tudi vloga aktivne politike zaposlovanja (APZ) kot pomembnega elementa varne prožnosti. Število vključenih oseb v programe APZ se je v letu 2010 povečalo za 41 %, s čimer se je delež vključenih oseb med brezposelnimi povečal na 55,9 % (za 9,8 o. t.), kar povečuje potrebo po evalvaciji posameznih ukrepov. Z vidika varne prožnosti je pomembno tudi povečanje števila vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja, ki je bilo višje za 73 %. Vendar pa je delež vključenih brezposelnih, ki so starejši od 50 let, tudi v letu 2010 ostal nizek. Sprejet je bil tudi Zakon o urejanju trga dela, ki je začel veljati v začetku leta 2011 in je olajšal dostop mladih do nadomestil za brezposelnost ter povečal višino nadomestil za čas brezposelnosti. Nekoliko pa naj bi dohodkovno varnost brezposelnih izboljšal tudi že sprejeti Zakon o socialno varstvenih prejemkih, ki se bo začel izvajati sredi leta 2011.

4.2. Modernizacija sistemov socialne zaščite

Za **socialno zaščito**⁹⁷ smo po zadnjih podatkih SURS v letu 2008 namenili nominalno dobrih 8 % več sredstev kot v letu 2007, realno pa so se sredstva povečala za slabe 3 %. V obdobju 1996–2008 so sredstva za te namene povprečno letno realno rasla po 3 % letno. Izdatki za starost in zdravstvo skupaj predstavljajo 72 % vseh izdatkov. Izdatki za socialno zaščito, izraženi v deležu BDP, so se od leta 2000, ko so vseskozi padali, v letu 2008 prvič rahlo povečali (za 0,2 o. t. na 21,6 % BDP). V naslednjih dveh letih (2009 in 2010), ki ju je v razmerah gospodarske krize zaznamovalo najprej znižanje in nato skromna rast BDP, se je rast izdatkov za socialno zaščito nadaljevala (ukrep polovične valorizacije socialnih transferjev v letu 2010 je povzročil le manjšo rast, zaradi rasti števila upravičencev pa so se izdatki za nekatere od njih precej povečali). Zato se je po naši oceni v teh dveh letih delež izdatkov za socialno zaščito glede na BDP še povišal. Možnosti financiranja izdatkov socialne zaščite

bodo tudi v prihodnje močno omejene zaradi počasnega gospodarskega okrevanja, visoke brezposelnosti in potrebne konsolidacije javnih financ, nasprotno pa se bodo zaradi staranja prebivalstva nekateri izdatki naprej večali. Ob tem bi nespremenjeni sistemi socialne zaščite tudi v prihodnje povzročali povečevanje izdatkov za socialno zaščito in povzročali pritisk na povečanje obveznih dajatev za njihovo financiranje. V letih 2009 in 2010 so se težave javnih blagajn pri pokrivanju izdatkov v okviru sistemsko nespremenjene ureditve že povečale. V letu 2010 je bilo usklajevanje pokojnin in denarnih prejemkov prebivalstva iz javnih virov interventno znižano na polovico v zakonu določenega obsega uskladitve, za leto 2011 določena uskladitev pa je še nižja. Vendar so interventni ukrepi lahko le začasen izhod.

V letu 2010 so bile sicer sprejete, ne pa še uveljavljene, nekatere obsežnejše sistemske **spremembe**, ki naj bi omogočile dolgoročno javnofinančno in socialno vzdržnost nekaterih **sistemov socialne zaščite** in učinkovitejše upravljanje z javnimi viri. Spremembe se nanašajo na področje denarnih prejemkov, odvisnih od gmotnega položaja prebivalstva, ki se financirajo iz javnih virov, in pokojninskih prejemkov. Druga zakonodaja s področja socialne zaščite je še v pripravi. Z njo naj bi se na področju zdravstvene dejavnosti in dolgotrajne oskrbe uredil način financiranja, in sicer skladno z zahtevami po večji dostopnosti ter ustreznim razmerjem med še znosnim obsegom javnih plačil kakovostjo in količino storitev, ki jih nudijo prebivalcem.

Sprejet je bil sklop zakonodaje, katere namen je z ustreznjšo **regulacijo prejemkov prebivalstva iz javnih virov** povečati učinkovitost socialne politike (izvajati se bo pričela tekom leta 2011). Tako je bil sprejet nov Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, ki naj bi pomenil določeno poenostavitev (koncept enotne vstopne točke) in večjo ciljanost (upoštevanje dohodkov in premoženja) v sistemu socialnih transferjev. Za te prejemke so bila vpeljana enotna pravila in postopki njihovega dodeljevanja, pravila za njihovo medsebojno skladnost v odnosu do morebitnega kumuliranja oziroma izključevanja in enotna pravila prilagajanja vsakoletnim ekonomskim in finančnim gibanjem. Čeprav naj bi na ta način racionalizirali število prejemnikov socialnih transferjev, zmanjšanja njihovega števila na kratek rok ni možno pričakovati, saj se bo število prejemnikov nekaterih transferjev po naši oceni povečevalo zaradi razmer na trgu dela, delno pa tudi zaradi ugodnejših določil v dveh drugih zakonih. Z Zakonom o urejanju trga dela se je namreč nekoliko izboljšal položaj prejemnikov denarnih nadomestil za brezposelnost, z Zakonom o socialno varstvenih prejemkih pa položaj prejemnikov denarnih socialnih pomoči, vpeljana pa bo tudi stimulacija za delovno aktivnost.

⁹⁵ Indeks varovanja zaposlitve, ki ga je razvil OECD, ima vrednosti 0–6, pri čemer višja vrednost pomeni bolj rigidno zakonodajo.

⁹⁶ Višjo vrednost indeksa imajo Portugalska, Francija, Grčija, Španija, Mehika, Luksemburg in Turčija.

⁹⁷ Po metodologiji ESSPROS.

Po večletnem zmanjševanju so se **izdatki za pokojnine** v primerjavi z BDP leta 2008 začeli dvigovati⁹⁸, saj rezultati pokojninske reforme iz leta 2000, čeprav še vedno pozitivni, za javnofinančno vzdržnost na daljši rok ne zadostujejo. Že v letu 2008 se je zaradi spremembe valorizacijskega pravila in hitrejšega povečevanja števila upokojencev od rasti števila aktivnih zavarovancev delež izdatkov za pokojnine začel povečevati, najbolj se je po oceni ZPIZ povečal v letu 2009, na kar je poleg rasti pokojninskih izdatkov vplivalo tudi močno skrčenje BDP. Za leto 2010 je interventni zakon sicer vplival na manjše povečanje, kljub temu pa je rast izdatkov za pokojnine presegala skromno rast BDP. Interventna ureditev je v veljavi tudi v letu 2011, vendar bo ob gibanjih na trgu dela, ko se bo število prejemnikov plač še zmanjševalo, število upokojencev pa bo večje, treba tudi v tem letu povečati del izdatkov pokojninskega in invalidskega zavarovanja pokriti s transferji iz proračuna. Povprečna starost novih upokojencev je v letu 2010 znašala 60 let in 2 meseca in se ne povečuje več bistveno⁹⁹, povprečna doba prejemanja pokojnine pa se podaljšuje hitreje kot starost ob upokojitvi¹⁰⁰. V pokojninski zakonodaji obstajajo spodbude za daljše ostajanje v aktivnosti¹⁰¹, v še neuveljavljenem zakonu pa se spodbude še povečujejo. Delež vključenih v dodatna pokojninska zavarovanja, višina premij in njihova donosnost so še vedno prenizki za ohranjanje socialne vzdržnosti pokojninskega sistema. V prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je bilo leta 2010 vključenih okoli 61 %¹⁰² zavarovancev obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja¹⁰³, od tega 95 % v okviru kolektivnih zavarovanj in le 5 % na osnovi individualnega zavarovanja. Premije so že vsa leta nizke¹⁰⁴, v letih 2009 in 2010 pa so se še znižale. V letu 2011 bodo izplačane prve dodatne pokojnine. Da se zavarovanci ne bi odločali predvsem za enkratni dvig privarčevanih sredstev, je pri njihovi pretvorbi in izplačevanju v mesečne rente prepolovljena dohodninska osnova, pri enkratnem dvigu pa je ostala nespremenjena.

⁹⁸ V obdobju 2000–2007 se je znižal z 11,08 % na 9,70 % BDP, v letu 2008 povečal na 9,87 % in v letu 2009 na 10,91 % BDP, leta 2010 pa po oceni ZPIZ na 11,19 % BDP.

⁹⁹ Od leta 2000 do leta 2009 se je povprečna starost prejemnikov pokojnin, ki jim je prvič priznana pravica do starostne pokojnine po splošnih predpisih, povišala za 2 leti in 4 mesece (za 2 leti in 7 mesecev za ženske in 1 leto in 7 mesecev za moške). V letu 2010 za moške zmanjšala za dva meseca in je bila na ravni iz leta 2007, za ženske pa povišala za štiri mesece.

¹⁰⁰ Od leta 2000 do leta 2010 se je povečala za 3 leta (za 4 leta in 7 mesecev za ženske in 1 leto in 11 mesecev za moške).

¹⁰¹ Po še veljavni ureditvi odlaganje upokojitve po dopolnjeni upokojitveni starosti za 1 leto poveča odmerjeno pokojnino za 5,5 %, za 5 let pa za 17,4 %. Več o tem glej v Ekonomski izzivi 2008 (UMAR), 2008.

¹⁰² Po podatkih MDDSZ za september 2010 je delež vključenih znašal 60,89 %, kar je dobro odstotno točko več kot decembra 2009.

¹⁰³ Po projekcijah razvoja dodatnega pokojninskega zavarovanja do leta 2060 naj bi se vključenost povečala do nekaj nad 70 %.

¹⁰⁴ Po podatkih MDDSZ za september 2010 so v povprečju znašale med 30 in 40 EUR mesečno na zavarovanca.

Spremembe pokojninske ureditve, ki jih uvaža sprejeti novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, zagotavljajo skupno manjšo javnofinančno obremenitev. Bistvene spremembe, ki jih vsebuje konec leta 2010 sprejeti zakon, so povišanje minimalnih pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine (starosti in pokojninske dobe), podaljšanje referenčnega obdobja, katerega dohodki se upoštevajo pri odmeri pokojnine, in sprememba valorizacijske formule. Skupni učinek sprejetih parametrov na zmanjšanje prihodnjih povečanj javnih izdatkov za pokojnine (ob predpostavljanih gibanjih rasti produktivnosti in rasti števila upokojencev) je nekoliko nižji od učinka, ki bi ga zagotovil prvotni predlog vlade (glej Tabela 5). S spremembami polne upokojitvene starosti in hkratnim povišanjem pokojninske dobe – ta dva pogoja sta še vedno različna za moške in ženske – naj bi dosegli kasnejši odhod v upokojitev oziroma podaljšanje aktivnosti. Upokojitev ob najnižji pokojninski dobi 20 let in starosti 65 let pa je sedaj izenačena med moškimi in ženskami. Pravilo mešanega cenovnega in plačnega usklajevanja v razmerju 70 % z rastjo plač in 30 % z rastjo cen življenjskih potrebščin (ob predpostavki realne rasti plač) znižuje prihodnjo relativno vrednost pokojnin glede na plače (nadomestitveno razmerje). Opuščena horizontalna izenačenost starih in novih pokojnin in upokojencev znižuje tudi razmerje med starimi in novimi pokojninami. Podaljšuje se referenčno obdobje za določitev pokojninske osnove; deloma se učinek te omejitve ublaži s ponovno uveljavitvijo višjega letnega odmernega odstotka (z 1,5 na 2,0). Spremembe parametrov vplivajo tudi na prerazdelitev pokojninske osnove po njeni višini. Vedno večjemu številu novih upokojencev bodo njihove pokojninske osnove in posledično tudi izplačane pokojnine odmerjene blizu z zakonom določene najnižje vrednosti pokojnin¹⁰⁵. Zaradi učinkov predlaganega načina valorizacije pokojnin pa se bodo na tej ravni izenačevale tudi že izplačane pokojnine, ki so bile sicer odmerjene nekoliko višje. Zato bo treba čimprej nadaljevati z drugo fazo sprememb pokojninske zakonodaje in v tem okviru vzpostaviti sistem, ko bosta delež in obseg transfernih proračunskih izdatkov za poravnavanje obveznosti iz pokojninskega zavarovanja vnaprej določljiva (ne pa kot pokrivanje razlike med ostalimi prihodki in odhodki). Tisti del izdatkov, ki bi skupaj s transfernimi prihodki iz proračuna zagotovil izplačilo pokojnin v višini, ki jo določa pokojninski zakon, pa bi moral biti pokrit s prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (obvezni socialni prispevki).

Ohranjanje vzdržnega javnega financiranja zdravstva je bilo v zadnjih dveh letih zagotovljeno z ukrepi racionalizacije poslovanja, omejitvijo vlaganj v razvoj in prenosom dela izdatkov na zasebne vire. V zadnjih dveh letih je bilo slovensko javno zdravstvo soočeno z nizko rastjo prihodkov od prispevkov za obvezno zdravstveno

¹⁰⁵ V letu 2009 je bilo moškim 7 %, ženskam pa 25 % pokojnin odmerjenih od najnižje pokojninske osnove, leta 2030 pa bi bilo takšnih pokojnin 11 % za moške, za ženske pa 35 % (ocena IER, november 2010).

Tabela 5: Javnofinančni učinki različnih sistemov pokojninskega in invalidskega zavarovanja, v % BDP

	2009	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2025	2030	2040	2050	2060
ZPIZ-1 - veljavna ureditev	11,2	11,2	11,4	11,6	11,7	11,9	12,1	13,0	14,4	17,5	19,7	20,2
ZPIZ-2 - prvotni predlog vlade	11,2	11,1	11,0	10,7	10,4	10,2	10,1	10,6	11,8	14,6	16,6	17,0
ZPIZ-2 - sprejeta, še neveljavna ureditev	11,2	11,1	11,2	10,9	10,7	10,6	10,6	11,3	12,7	15,6	17,7	18,2

Vir: Dodatne ocene učinkov predlagane pokojninske zakonodaje, Mitja Čok, Jože Sambt, Boris Majcen IER, november 2010.

Opomba: Podatek za leto 2009 predstavlja delež pokojnin v BDP (11,2 %) za vse pokojnine: pokojnine iz socialnega zavarovanja (starostne, invalidske družinske in vdovske), kmečke pokojnine, vojaške pokojnine, pokojnine, uveljavljene v drugih republikah bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v druge republike bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v tujino, letni dodatek upokojencev, druge pokojnine in državne pokojnine. Ta podatek se nekoliko razlikuje od podatka ZPIZ (10,91 % BDP za leto 2009), kjer so vključene pokojnine, kakor jih v statističnih poročilih izkazuje ZPIZ.

zavarovanje (v nadaljevanju OZZ), k težavam pa je v veliki meri prispeval tudi visok dvig plač zaposlenih v zdravstvu, povezan z odpravljanjem plačnih nesorazmerij v javnem sektorju. Že v letu 2009 so bili sprejeti ukrepi za racionalizacijo poslovanja javne zdravstvene službe in zagotovitev finančne vzdržnosti sistema OZZ, ki so med drugim ustavili večino vlaganj v širitve programov in razvoj. Ukrepi se so v letu 2010 še dopolnjevali¹⁰⁶ z racionalizacijami poslovanja, spremembami v organizaciji dela, zniževanjem cen nekaterih zdravstvenih storitev in drugimi ukrepi¹⁰⁷. Kljub varčevanju je Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) v letu 2010 že drugo leto zapored posloval s primanjkljajem, po njihovi oceni v višini 35,8 mio EUR. Primanjkljaj je bilo tudi v letu 2010 še mogoče pokriti s presežki iz obdobja pred gospodarsko krizo, tako da se ZZZS kljub nespremenjeni prispevni stopnji zaenkrat še ni bilo treba zadolževati. V skladu s Finančnim načrtom za leto 2011 bo obseg programa zdravstvenih storitev kljub povečevanju potreb ostal na ravni leta 2010, potrebno pa bo nadaljnje izvajanje ukrepov za zagotovitev finančne vzdržnosti sistema.

Po oceni ZZZS so **celotni izdatki za zdravstvo** v letu 2010 znašali 8,9 % BDP. Izdatki za zdravstvo, izraženi v deležu BDP, so po končnih podatkih za leto 2008 znašali 8,3 % BDP, kar je bilo enako povprečju EU. Po predhodnih ocenah ZZZS/SURS pa se je v letu 2009 njihov delež v primerjavi z BDP povzpел na 9,2 %, v letu 2010 pa upadel na 8,9 % BDP. K visokemu povečanju relativno izraženih izdatkov je v letu 2009 prispevalo tako znižanje BDP kot tudi visoka rast javnih in zasebnih izdatkov za zdravstvo. Umiritev rasti plač in varčevalni ukrepi pa so v letu 2010 po ocenah celotne izdatke realno znižali za 2,4 %. Tako so se po oceni ZZZS skupni javni izdatki za zdravstvo v letu 2010 realno znižali za 3,4 %¹⁰⁸ (znašali so 2.292,9 mio EUR oz. 6,4 % BDP)¹⁰⁹. Ob varčevanju z javnimi sredstvi

pa se je v letih 2009 in 2010 nadaljevala rast zasebnih izdatkov za zdravstvo, ki so v letu 2010 po oceni znašali 28,8 % celotnih izdatkov za zdravstvo (leta 2009 28,0 %). Povečali so se predvsem zaradi znižanja deleža kritja nekaterih zdravstvenih storitev iz OZZ in s tem prenosa dela stroškov na dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Posledično so se v letu 2011 že dvignile premije za dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Delež zasebnih izdatkov pa je bil v Sloveniji leta 2008 (zadnji razpoložljivi mednarodni podatki) že krepko nad povprečjem EU (26,5 %). Pri tem je delež zasebnih izdatkov za financiranje obveznega programa javne zdravstvene službe (iz dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja) približno enak kot delež zasebnih plačil za programe zdravstvene službe, ki pomenijo nadstandarne storitve in storitve, ki si jih prebivalci zagotovijo zunaj javne službe.

Zaradi hitro rastočih zdravstvenih potreb, povezanih z demografskimi spremembami, ter nujnosti uvajanja novih medicinskih tehnologij in zdravil so za zagotovitev **vzdržnosti financiranja obveznega zdravstvenega zavarovanja** potrebne čimprejšnje sistemske spremembe in intenzivnejša prizadevanja za promocijo zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju. V naslednjih letih bodo javni viri še naprej močno omejeni, omejeno pa je tudi nadaljnje prenašanje financiranja zdravstvenih storitev na zasebne vire. Hkrati bomo soočeni z naraščajočimi potrebami prebivalstva zaradi staranja in sprememb v obolevnosti ter nujnostjo razvoja in sledenja medicinskega napredka. Omejena sredstva bodo zato nujno terjala največjo možno racionalizacijo pri njihovi porabi. Zato so nujne čimprejšnje spremembe dveh temeljnih področnih zakonov, kar naj bi z nadaljnjo racionalizacijo izvajanja zdravstvene dejavnosti, optimizacijo procesov, nadgradnjo modelov financiranja izvajalcev zdravstvene dejavnosti, širitvijo osnov za prispevke in spremembami v košarici pravic zagotovilo prihranke in s tem nujna sredstva za ohranjanje dosežene ravni dostopnosti in kakovosti zdravstvene dejavnosti. Hkrati bo nujno tudi večje spodbujanje skrbi za lastno zdravje in preprečevanje kroničnih nenalezljivih bolezni. Racionalizacije pa ni možno doseči le z ukrepi v zdravstvu. Zato ostaja ključen izziv, kako za izboljšanje zdravja povezati vse politike in deležnike, ki lahko pomembno vplivajo na socialno-ekonomske determinante zdravja in s tem na zmanjšanje neposrednih in posrednih stroškov¹¹⁰, povezanih z neenakostmi v zdravju.

¹⁰⁶ Ukrepi ZZZS, Splošni dogovor in Aneks 1.

¹⁰⁷ Aneks 2 k Splošnemu dogovoru 2010 (sprejet 2. 12. 2010).

¹⁰⁸ Izdatki ZZZS za zdravstvo so se realno znižali za 2,3 % (celotni odhodki ZZZS, vključno z nadomestili za bolniški stalež pa za 1,4 %), zelo visok pa je bil v letu 2010 padec izdatkov iz državnega proračuna za investicije, ki so se realno skoraj prepolovili.

¹⁰⁹ V letu 2010 je do širitve programov prišlo zgolj pri financiranju novih zmogljivosti socialno varstvenih zavodov ter pri programih stacionarnega zdraviliškega zdravljenja, neakutne bolnišnične obravnave, programu doječe matere in transplantacijah, nekoliko tudi v specialistično ambulantni dejavnosti in lekarniški dejavnosti, pri vseh ostalih programih pa je ostala realizacija približno na ravni iz leta 2009.

¹¹⁰ Neposredni stroški so povezani s povrnitvijo zdravja, posredni

Izdatki za dolgotrajno oskrbo so se po zadnjih podatkih v letu 2008 povečali predvsem iz javnih virov. Izdatki za dolgotrajno oskrbo, izraženi v deležu BDP, so v Sloveniji na ravni povprečja EU (1,1 %), bolj pa zaostajamo po izdatkih za dolgotrajno oskrbo na prebivalca (255 EUR SKM; EU-20: 386 EUR SKM). V obdobju petih let (2003–2008) so se celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo realno povečali za skoraj 30 % (v povprečju letno realno za 5,3 %), pri tem skoraj enako javni kot zasebni izdatki (razmerje je 76:24). V letu 2008 se je njihova realna rast okrepila na 7,2 %, v glavnem zaradi precejšnjega povečanja kapacitet domov za starejše v tem letu in s tem povečanega števila uporabnikov te storitve, delno pa tudi zaradi višjih plač v teh dejavnostih zaradi odpravljanja plačnih nesorazmerij v javnem sektorju. Kljub hitri rasti je velik del potreb nepokritih, v prihodnjih letih pa naj bi te še bolj skokovito naraščale. Obseg storitev, ki so zagotovljene v domovih za starejše, je bistveno večji kot v oskrbi na domu, kar spodbuja pritisk na širitev domskih kapacitet in zavira razvoj oskrbe na domu. Ta se ne razvija tudi zaradi neustreznega sistema financiranja. Tudi na področju dolgotrajne oskrbe so že dolgo v pripravi sistemske spremembe, ki naj bi zagotovile njeno stabilno financiranje (prek nove oblike obveznega socialnega zavarovanja) ter med drugim pospešile razvoj in izvajanje oskrbe na domu, vključevanje neformalnih izvajalcev in druge oblike oskrbe starejših.

Izdatki za predšolsko raven izobraževanja so v primerjavi z BDP v letu 2008 ostali približno na ravni predhodnega leta. Javni in zasebni izdatki za predšolsko raven izobraževanja so v letu 2008 znašali 0,63 % BDP¹¹¹ (leta 2007 0,60 % BDP). Nekoliko višji so bili le relativno izraženi javni izdatki, ki so se povečali z 0,46 % na 0,49 % BDP. V letu 2007 (zadnji mednarodni podatki) je bil delež javnih izdatkov glede na BDP sicer še nekoliko nižji od povprečja EU (0,50 %). V skupnih izdatkih pa ostaja visok delež zasebnih izdatkov, čeprav se je v letu 2008 zmanjšal. V letu 2007 je bil tudi višji od povprečja devetnajstih članic OECD, za katere so dostopni podatki. Visok delež otrok v dnevnem programu poleg ugodnega razmerja med številom vključenih otrok in številom vzgojiteljev prispeva tudi k precej visokim izdatkom na udeleženca predšolske vzgoje, ki so v letu 2007 močno presegali povprečje devetnajstice članic OECD. Glede na precejšnje skrčenje gospodarske aktivnosti v času gospodarske krize na eni strani ter povišanje plač (odpravljanje plačnih nesorazmerij v javnem sektorju v letu 2009) in naraščanje števila otrok v vrtcih na drugi strani, ocenjujemo, da so se tudi izdatki za predšolsko vzgojo v letih 2009 in 2010 v primerjavi z BDP povečali.

Spremembe v sistemih socialne zaščite bi morale v povezavi z napovedano reformo javnega sektorja zagotoviti primerno dopolnjevanje javnih in zasebnih

virov pri izvajanju storitev v okviru negospodarskih javnih služb in spodbujati razvoj potrebnih storitev tudi izven javnega sektorja. Razvoj storitev na področju dolgotrajne oskrbe, zdravstva, vrtcev, izobraževanja in drugih negospodarskih storitev splošnega pomena¹¹² je pomemben tako z vidika izboljševanja dostopnosti storitev za prebivalstvo¹¹³ kot tudi možnosti za ustvarjanje novih delovnih mest. Zaposlenost v dejavnostih javnih storitev, je v primerjavi z državami EU nizka. V Sloveniji je bilo v letu 2009 v dejavnostih javnih storitev (L–N), kamor se po definiciji poleg javnih uvrščajo tudi zasebni izvajalci¹¹⁴, v povprečju zaposlenih 8.287 na 100.000 prebivalcev, kar je le 81 % povprečja EU (10.223 zaposlenih na 100.000 prebivalcev). Največji je zaostanek v dejavnosti zdravstva in socialnega varstva (N) kjer dosegamo le 63,6 % povprečja EU (slaba razvitost dolgotrajne oskrbe). Kljub relativno nizkemu deležu zaposlenih v dejavnostih javnih storitev pa se Slovenija po deležu zaposlenih v sektorju država¹¹⁵ uvršča približno na povprečje držav OECD (Slovenija 2009: 14,9 % delovno aktivnega prebivalstva; OECD 2008: 15 %). Nižja zaposlenost v dejavnostih javnih storitev je tako posledica slabše razvitosti zasebnega izvajanja teh dejavnosti, saj je bila rast zaposlenosti v dejavnostih L–N v preteklosti skoraj izključno posledica rasti zaposlovanja v inštitucijah, ki so pod nadzorom države ali občin in se večinsko financirajo z javnimi sredstvi¹¹⁶. Tako je bila v obdobju 2000–2009 rast števila zaposlenih v dejavnostih javnih storitev v povprečju letno 1,9-odstotna in le malenkost hitrejša od rasti

¹¹² Pojem »negospodarske storitve splošnega pomena« (ang. non-economic services of general interest) se uporablja v pravu EU za dejavnosti, ki po Standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2002) pretežno sodijo v dejavnosti L–N, po metodologiji nacionalnih računov pa med javne storitve, vendar je nekoliko širši. Aktualni predlog zakona v Sloveniji za te storitve predlaga pojem »dejavnosti splošnega pomena na področju negospodarskega sektorja«.

¹¹³ Glej poglavje 4.3.2. Dostopnost negospodarskih storitev splošnega pomena in stanovanj.

¹¹⁴ V dejavnosti javnih storitev (L–N) so po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2002) zajete dejavnosti javna uprava (L), izobraževanje (M) in zdravstvo in socialno varstvo (N). Izvajalci, ki so zajeti v posameznih dejavnostih, so vse javne inštitucije in javni zavodi, ki so pod nadzorom države ali občin, ter tudi vsi koncesionarji in čisti zasebni izvajalci.

¹¹⁵ V sektor država spadajo le tiste inštitucije, katerih ustanovitelj je država ali občina in so hkrati večinsko financirane iz javnofinančnih sredstev. V Sloveniji so to vsi neposredni in posredni uporabniki državnega in občinskih proračunov (po Seznamu RPU), razen tistih, ki več kot 50 % celotnih prihodkov pridobijo iz zasebnih in drugih neproračunskih virov (to so nekatere javne agencije, domovi za starejše, nekaj vrtcev, lekarn, ljudskih univerz, zavodov za zdravstveno varstvo, javnih zavodov z področja gospodarskih dejavnosti, kmetijstva).

¹¹⁶ Razlogov za rast zaposlenosti v dejavnostih javnih storitev je veliko. Na področju izobraževanja se povečuje vključenost otrok v vrtce, razvija se izobraževanje odraslih in vseživljenjsko učenje, bolj pestra je ponudba visokošolskih programov. V zdravstvu prispeva k naraščanju potreb poleg staranja prebivalstva tudi hiter razvoj medicinskih tehnologij in večja osveščenost prebivalstva. V socialnem varstvu so demografske spremembe razlog za hiter razvoj storitev dolgotrajne oskrbe.

¹¹⁰ stroški pa pomenijo manjšo produktivnost dela, manj fleksibilen trg delovne sile, manjše davčne prihodke, večje socialne transferje, višjo stopnjo kriminalitete ipd. (Neenakosti v zdravju, 2010).

¹¹¹ Preračun UMAR na podlagi podatkov SURS.

števila zaposlenih v sektorju država (letno 1,7 %) ¹¹⁷. Ob ustreznih regulativih in nadzoru bi nekatere storitve lahko v večji meri izvajali poleg javnih tudi zasebni izvajalci. Pri tem naj ne bi šlo za zmanjšanje financiranja javnih služb iz javnofinančnih virov, ampak bi z drugačno regulacijo izvajanja storitev izven javnega sektorja povečali ponudbo in spodbudili razvoj novih vrst storitev ter zmanjšali obseg sive ekonomije, ki so mu nekatere od teh dejavnosti precej izpostavljene.

Vrednosti kazalnikov spodbud¹¹⁸ za delo so v Sloveniji manj ugodne kot v EU in se v letu 2009 niso bistveno spremenile. Davčna obremenitev stroškov dela je bila v tem letu za 0,6 o. t. nižja kot leto prej, kar je posledica dokončne ukinitve davka na izplačane plače s 1. 1. 2009. Past brezposelnosti in obe pasti nizkih plač so ostale približno na ravni predhodnega leta. Davčna obremenitev stroškov dela je bila leta 2009 39,7-odstotna ¹¹⁹, to pomeni, da je bilo 39,7 % stroškov dela namenjenih plačilu davkov in socialnih prispevkov, 60,3 % pa neto plači. V EU je bilo to razmerje za leto 2008 (zadnji razpoložljivi podatek) zelo podobno. Past brezposelnosti (83,4 %) je ostala povsem enaka kot v preteklem letu, kar pomeni, da je brezposelna oseba pri prehodu v zaposlitev svoje neto dohodka povečala za 16,6 % bruto plače. Past nizkih plač se je za samsko osebo rahlo zmanjšala, za štiričlansko gospodinjstvo pa nekoliko povečala. Prehodi na boljše plačano zaposlitev so spodbudnejši za samsko osebo kot za štiričlansko gospodinjstvo. Tako past brezposelnosti kot past nizkih plač sta v Sloveniji višji kot v EU.

¹¹⁷ V sektor država spada tudi celotna dejavnost L-Javna uprava, obramba in drugo socialno zavarovanje, katere dobro tretjino predstavlja civilni del države uprave (ministrstva, organi v sestavi, vladne službe in upravne enote, brez Policije, Slovenske vojske in Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij), v katerem se je po podatkih MJU vse od leta 2006 dalje število zaposlenih postopno zniževalo in v obdobju 2006–2009 doseglo znižanje za 1 % letno.

¹¹⁸ Kazalniki spodbud za delo so: davčna obremenitev stroškov dela, past nezaposlenosti in past nizkih plač. Davčna obremenitev stroškov dela prikazuje kombiniran učinek davkov, prispevkov za socialno varnost in socialnih transferjev na stroške dela, preračun je narejen za samsko osebo brez otrok, ki prejema 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe. Past brezposelnosti prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki samske osebe brez otrok pri prehodu iz brezposelnosti v zaposlenost, pri čemer se upošteva, da brezposelna oseba prejema nadomestilo za brezposelnost v višini 70 % bruto plače zaposlene osebe, katere prejema 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe. Past nizkih plač za samsko osebo prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki zaposlene samske osebe pri prehodu na višje plačano delovno mesto (s 33 % bruto plače povprečne zaposlene osebe na 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe). Past nizkih plač za par z dvema otrokoma, pri čemer je le eden zaposlen, prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki zaposlene osebe v štiričlanskem gospodinjstvu pri prehodu na višje plačano delovno mesto (s 33 % bruto plače povprečne zaposlene osebe na 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe).

¹¹⁹ Pri plači, ki se v skladu z opisano metodologijo upošteva pri izračunu.

Tabela 6: Kazalniki spodbud za delo, Slovenija, EU-27 v %

	Davčna obremenitev stroškov dela		Past nezaposlenosti		Past nizkih plač			
	SLO	EU	SLO	EU	Samska oseba brez otrok		Par, ena zaposlena oseba, dva otroka	
2001	44,0	40,5	82,6	74,01	39,1	48,15	99,4	54,94
2005	41,6	40,4	82,6	75,52	50,8	47,00	76,4	61,38
2006	41,2	41,1	82,2	76,12	51,6	49,27	72,6	63,91
2007	40,9	40,9	80,7	74,90	51,0	49,68	67,4	63,08
2008	40,3	39,9	83,4	73,21**	53,1	48,38	68,0	58,37***
2009	39,7		83,4		52,7		68,4	

Vir: SURS, Kazalniki spodbud za delo, Slovenija, 2008 – začasni podatki, 28. maj 2009, prva objava.

Opomba: Za leto 2000 podatki, razen za davčno obremenitev stroškov dela (v Sloveniji 41,0 %, v EU-27 prav tako 41,0 %), niso na voljo. ** Podatek za nove članice.

*** Podatek za 16 držav evrskega območja.

4.3. Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti

Čeprav so se v obdobju gospodarske krize življenjski pogoji poslabšali, kaže zbirna **kazalnika blaginje in kakovosti življenja** (zadovoljstvo in indeks človekovega razvoja) za leto 2010 še vedno relativno ugodno sliko. Po zadovoljstvu z življenjem se Slovenija uvršča relativno dobro, saj je bila junija 2010 po podatkih Eurobarometra s 85 % zadovoljnih ljudi (skupaj zelo zadovoljni in zadovoljni) na 10. mestu med državami EU-27. Vendar je bil delež zadovoljnih v letu 2010 nižji od sedemletnega povprečja ¹²⁰ (88 %) kot tudi od deleža zadovoljnih ljudi v letu 2004 (90 %), odkar so na voljo podatki. Čeprav je še vedno relativno visok, je to najnižji delež zadovoljnih ljudi, ki ga je Slovenija zabeležila od leta 2004 oziroma je bil doslej takšen delež zabeležen samo še oktobra 2008. Po vrednosti indeksa človekovega razvoja (HDI), ki je osrednji zbirni kazalnik blaginje, Slovenija z 29. mestom med 169 državami ostaja v skupini držav z zelo visoko stopnjo človekovega razvoja. Indeks HDI vključuje tri dejavnike človekovega blagostanja: zdravje, izobrazbo in dohodek. Njegova vrednost za leto 2010 znaša 0,828, vrednosti vključenih kazalnikov pa se postopno zvišujejo. Najvišje vrednosti zavzema kazalnik zdravja (pričakovano trajanje življenja ob rojstvu je po podatkih UNDP v letu 2010 znašalo 78,8 leta), najnižje pa kazalnik dohodka. Za neenakost prilagojen indeks človekovega razvoja kaže, da v razporejenosti osnovnih elementov blaginje med prebivalci obstajajo neenakosti, a so te najnižje med obravnavanimi 169 državami.

¹²⁰ Sedemletno povprečje je izračunano na podlagi 12 meritev zadnjih 7 let (od oktobra 2004, leta vstopa v EU).

4.3.1. Dohodki in izdatki prebivalstva

Razpoložljivi dohodek gospodinjstev je bil leta 2009 prvič (v obdobju, za katerega imamo podatke) nižji kot leto pred tem. Realno se je zmanjšal za 1,1 %. K temu so največ prispevala za 1,4 % nižja sredstva za zaposlene, od večjih kategorij razpoložljivega dohodka pa se je najbolj znižal bruto poslovni presežek in raznovrstni dohodek (realno za 5,9 %). Delež sredstev za zaposlene v razpoložljivem dohodku se je, potem ko je od leta 2005 naraščal, leta 2009 rahlo zmanjšal. Nasprotno pa so se po obdobju konjunktore, ko so prebivalci koristili vse manj socialnih transferov, v letu 2009 socialni prejemki realno povišali za 5,8 %, njihov delež (socialni transferi skupaj s pokojninami) v razpoložljivem dohodku pa s 25,5 % na 27,2 %, kar je najvišja raven po letu 1995. Razpoložljivi dohodek na prebivalca se je zmanjšal za 2,2 % in dosegel 72,1 % dohodka na prebivalca EU¹²¹ (leta 2008 71,4 %). Leta 2010 se je po naši oceni razpoložljivi dohodek gospodinjstev realno povečal za dober odstotek.

Masa neto plač, ki je najpomembnejši vir sredstev razpoložljivega dohodka prebivalstva¹²², se je v letih 2009 in 2010 realno znižala predvsem zaradi zmanjšanja števila prejemnikov plač. Neto plača na zaposlenega se je v letu 2009 nominalno povišala za 3,4 %, vendar se je število prejemnikov plač zmanjšalo za 2,8 %, zaradi česar se je nominalni obseg mase neto plač povečal le za 0,5 %, realno pa zmanjšal za 0,4 %. V letu 2010 se je neto plača na zaposlenega nominalno povišala za 3,9 % (realno za 2,1 %), število prejemnikov plač pa se je še naprej zmanjšalo (za 2,6 %). Obseg mase neto plač se je tako nominalno povečal za 1,2 %, realno pa skrčil za 0,6 %. Tudi bruto plača na zaposlenega se je v letu 2010 nominalno povišala za 3,9 % (realno za 2,1 %), in sicer zgolj zaradi rasti plač v zasebnem sektorju (za 5,2 %), pri čemer je bilo okoli 3 o. t. rasti posledica dviga minimalne plače, pol odstotne točke pa sprememb v strukturi zaposlenosti.

Minimalna plača se je leta 2010 s sprejetjem novega zakona o minimalni plači precej zvišala. Nominalno se je povišala za 14,6 % realno pa za 12,6 %. Zakon o minimalni plači¹²³, ki je pričel veljati marca 2010, je raven minimalne plače določil na ocenjeni višini minimalnih življenjskih stroškov odrasle osebe¹²⁴. Kljub možnosti postopnega prehoda na novo višino se je že v začetku blizu 60 %, do konca leta pa okoli 70 % delodajalcev odločilo za

takojšnje izplačilo celotnega zneska¹²⁵. Ob koncu leta je tako minimalna plača v povprečju dosegla 697 evrov in se s tem zelo približala končnemu znesku 734 evrov, ki se uveljavi 1. januarja 2012. Že v letu 2009 se je razmerje minimalne plače do povprečne bruto plače zasebnega sektorja po obdobju zniževanja rahlo zvišalo (za 0,7 o. t.), v letu 2010 pa se je zvišalo za 4 o. t. in doseglo 48,2 %, s čimer se Slovenija uvršča v vrh držav EU. Število prejemnikov minimalne plače in njihov delež glede na vse zaposlene sta se leta 2010 (6,2 %) v primerjavi z letom 2009 (3 %) več kot podvojila¹²⁶. Tudi po deležu prejemnikov spada Slovenija v zgornjo polovico držav EU¹²⁷. V obdobju 2000–2010 se je minimalna plača povprečno letno realno poviševala (3,4 %) hitreje od povprečne bruto plače na zaposlenega v zasebnem sektorju (2,4 %).

Neenakost v plačah se je v obdobju gospodarske krize zmanjšala, kar pa je večinoma posledica sprememb v strukturi zaposlenosti. V obdobju 2000–2007 so se razlike med povprečnimi bruto plačami po dejavnostih zasebnega sektorja povečevale (na 2,46 leta 2007¹²⁸), z začetkom krize pa so se začele zniževati (v letu 2008 je bilo razmerje med najvišjo in najnižjo povprečno plačo dejavnosti 2,38, v 2009 2,32 in v 2010 2,25). Vsa leta je bila najvišja povprečna bruto plača v dejavnosti finančnega posredništva, najnižja pa v drugih raznovrstnih dejavnostih. Večji del zmanjšanja razmerja med najvišjo in najnižjo povprečno plačo je posledica izgube delovnih mest z nizko stopnjo zahtevnosti izobrazbe. Tudi zaostanek plač žensk do plač moških se je v letu 2009 močno zmanjšal (zaostajanje je bilo 4-odstotno) skoraj izključno v zasebnem sektorju, zmanjšanje pa je bilo večji del posledica sprememb v strukturi zaposlenosti. Po obdobju (2003–2006) stabilnega razmerja (7-odstotno zaostajanje plač žensk) je bilo v letih 2007 in 2008 zaostajanje večje predvsem v predelovalnih dejavnostih, trgovini in gostinstvu. Izboljšanje ravni plač žensk v letu 2009 je bilo v okviru zasebnega sektorja značilno za večino dejavnosti. V predelovalnih dejavnostih, gradbeništvu in prometu, ki pomenijo okoli polovice vseh zaposlenih zasebnega sektorja, je bilo v letu 2009 zmanjšanje števila zaposlenih z nizkimi plačami bolj izrazito pri ženskah kot pri moških. Zato se je izboljšala tudi vseskozi boljša izobrazbena struktura zaposlenih žensk v teh dejavnostih (še posebej v gradbeništvu in prometu). V dejavnostih javnega sektorja je že ves čas prisoten trend zmanjšanja zaostanka ravni plač žensk,

¹²¹ Gre za preračun iz podatkov v tekočih cenah, saj podatki v SKM (standardi kupne moči) za razpoložljivi dohodek niso na voljo. Tega podatka zato ne smemo primerjati s podatkom o doseganju evropske ravni potrošnje (v SKM).

¹²² Masa neto plač pomeni okoli 35 %, skupaj z drugimi prejemki od dela pa 50 % razpoložljivih sredstev prebivalstva. Ostalo so transferi prebivalstvu, okoli 25 %, ostalih 25 % pa neto poslovni presežek in neto raznovrstni dohodek samostojnih podjetnikov in kmetov.

¹²³ Zakon o minimalni plači, UL RS 13/2010.

¹²⁴ Raziskava ocene vrednosti minimalnih stroškov Inštituta za ekonomska raziskovanja.

¹²⁵ V zasebnem sektorju je bilo v decembru 70 % prejemnikov minimalne plače, ki sodi v najvišji razpon od 686 do 734 evrov.

¹²⁶ Iz mesečne evidence AJPEs.

¹²⁷ Po podatkih za leto 2007 imajo najvišje deleže Francija (12,9 %), Bolgarija (12,4 %), Luksemburg (11 %) in Latvija (9,2 %).

¹²⁸ Izračun za obdobje pred letom 2007 je možen le na osnovi klasifikacije SKD 2002 in pokaže, da se je razmerje med dejavnostjo z najvišjo in najnižjo povprečno plačo z 1,85 v letu 2000 povečalo na 2,12 v letu 2007. V letu 2006, za katero so na voljo zadnji mednarodni podatki, pa je bilo med najnižjimi v EU.

ki se je nadaljeval tudi v letih 2007–2009, z izjemo dejavnosti javne uprave, kjer se je v zadnjih dveh letih zaostanek povečal.

Pokojnine so se leta 2010 nominalno nekoliko povišale, realno pa se znižale. Povprečna neto starostna pokojnina z varstvenim dodatkom se je v letu 2010 nominalno povišala za 0,9 %, realno pa znižala za 0,9 %. Ostali dve vrsti pokojnin (invalidska in družinska skupaj z vdovsko) sta imeli rahlo počasnejšo nominalno rast (za 0,1 oz. 0,5 o. t.) in rahlo večji realni padec. V obdobju 2000–2010 so vse tri vrste pokojnin povprečno letno realno naraščale za okoli 1 % (0,9 % starostna pokojnina, 0,8 % invalidska in 0,4 % družinska oz. vdovska). Gibanje vseh treh vrst pokojnin je bilo v tem obdobju počasnejše od rasti neto plače, zaradi česar se je razmerje do neto plače za vse tri vrste pokojnin zniževalo¹²⁹. Število prejemnikov pokojnin (starostnih, invalidskih in družinskih skupaj z vdovsko) se je v letu 2010 povečalo za 2,6 %, kar je več kot leto prej (2 %). Glavni razlog je povečanje števila starostnih upokojencev, ki je bilo v letu 2010 višje za 4,1 %, rast nad 3 % pa je značilna po letu 2007.

Slabšanje razmer na trgu dela je v letih 2009 in 2010 povzročilo nadaljnje povečevanje števila **prejemnikov socialnih transferjev** in rast obsega sredstev zanje. Obseg sredstev za transferje posameznikom in gospodinjstvom (brez pokojnin) se je v letu 2009 nominalno povečal za 11,7 %, v letu 2010 pa za 4,9 %. Rast je bila v veliki meri posledica povečanja brezposelnosti. Povprečno mesečno število prejemnikov denarnih nadomestil za brezposelnost, ki se je začelo povečevati že proti koncu leta 2008, se je v letu 2009 povečalo za 93 %, v letu 2010 pa za nadaljnjih 11 % (skupaj v dveh letih za 114 %), število prejemnikov denarnih socialnih pomoči pa v letu 2009 za 16 % in v letu 2010 za nadaljnjih 15 % (skupaj jih je bilo za približno tretjino več kot leta 2008).

Pod vplivom gospodarske krize in s tem neugodnih razmer na trgu dela se je tudi **potrošnja gospodinjstev** v letu 2009 prvič zmanjšala. Potrošnja po metodologiji nacionalnih računov je bila leta 2009 realno nižja za 0,8 %¹³⁰. Nominalno se je zmanjšala bolj (-0,8 %) kot razpoložljivi dohodek (-0,2 %), kar pomeni, da so bili potrošniki bolj previdni pri trošenju. Precej (realno za 13,8 %) se je zmanjšala potrošnja za trajne dobrine, ki sicer predstavljajo desetino potrošnje na domačem trgu¹³¹. Na splošno pa so se najbolj zmanjšali izdatki, ki se jim gospodinjstva v slabšem gospodarskem okolju lažje odpovedo – pohištvo in gospodinjstva oprema, avtomobili, počitnice, prehrana

v restavracijah. Podobno se je po naši oceni dogajalo leta 2010, potrošnja pa se je sicer realno povečala za pol odstotka¹³².

Razlike v potrošnji po kvintilnih razredih so se v obdobju 2000–2008 nekoliko povečale. Zadnje leto, za katero so na voljo podrobnejši podatki po kvintilih (po Anketi o porabi v gospodinjstvih), je leto 2008. Ker podatki za to leto vsebujejo podatke iz obdobja 2007–2009 in ker se je gospodarska kriza začela konec leta 2008, podatki tako vsebujejo več kot polovico obdobja gospodarske konjunktore in še ne kažejo krize trošenja. Po teh podatkih so porabljena sredstva povprečnega gospodinjstva skupaj z vrednostjo lastne proizvodnje leta 2008 znašala 21.268 evrov in so porasla celo najbolj v obdobju 2001–2008, realno za 4,3 %. Petina gospodinjstev z najvišjo potrošnjo je leta 2008 porabila 4,4-krat več (37.296 evrov) kot petina z najnižjo potrošnjo (8.486 evrov). Razmerje med petim in prvim potrošnim kvintilom je bilo leta 2008 približno na ravni povprečja v obdobju 2005–2008 in za pol odstotne točke višje kot leta 2000. V obdobju 2000–2008 se je razmerje med dvema skrajnima kvintiloma

Tabela 7: Potrošnja gospodinjstev, razmerje po skupinah porabljenih sredstev med petim in prvim potrošnim kvintilom

	2000	2005	2006	2007	2008
Skupaj porabljena sredstva	3,9	4,2	4,4	4,2	4,4
Izdatki za življenjske potrebe	3,6	3,9	4,0	3,8	3,9
Hrana in brezalkoholne pijače	2,4	2,3	2,4	2,2	2,2
Alkohol in tobak	2,7	2,1	2,1	1,7	1,8
Obleka in obutev	6,0	7,3	7,9	8,0	7,7
Stanovanje, voda, elektrika, plin in drugo gorivo	1,9	1,9	1,8	1,7	1,8
Pohištvo, oprema, storitve za gospodinjstva	3,3	4,6	4,6	4,1	4,3
Zdravje	2,4	3,9	3,4	2,5	2,4
Transport	9,4	7,8	9,2	9,1	10,8
Komunikacije	3,1	3,0	3,0	2,9	3,0
Rekreacija in kultura	4,5	5,5	5,4	6,0	6,0
Izobraževanje	10,6	20,2	23,6	13,9	13,2
Hoteli in gostinske storitve	6,1	6,6	6,2	5,1	6,5
Različne dobrine in storitve	3,3	3,7	3,8	3,7	3,8
Izdatki za stanovanje, hišo	10,6	9,5	10,0	10,2	12,3
Drugi izdatki	5,9	3,7	6,4	6,6	7,6

Vir: Anketa o potrošnji gospodinjstev (SURS), 2010.

¹²⁹ Pri starostni pokojnini s 75,3 % v letu 2000 na 64,7 % v letu 2010, pri invalidski s 61,1 % na 51,8 % in pri družinski skupaj z vdovsko s 53 % na 44,5 %.

¹³⁰ Deflacirano z deflatorjem zasebne potrošnje, razpoložljivi dohodek deflaciran s CPI.

¹³¹ Potrošnjo glede na trajnost dobrin lahko spremljamo le na domačem trgu (potrošnja rezidentov in tujcev), medtem ko je komponenta BDP nacionalni koncept potrošnje (potrošnja rezidentov doma in v tujini).

¹³² Pri tem trenutni plačilnobilančni podatki za leto 2009 še ne predstavljajo prave osnove za izračun sprememb v letu 2010, zato ocenjujemo, da pozitivne stopnje rasti zasebne potrošnje v letu 2010 ne odražajo nujno dejanske krepitve kupne moči oz. potrošnje gospodinjstev. Na to bi lahko kazala tudi razlika med rastjo razpoložljivega dohodka in potrošnje, saj se je potrošnja nominalno povečala (3,4 %) bolj kot razpoložljivi dohodek (3,0 %), kar je za krizne razmere manj verjetno.

najbolj povečalo pri izdatkih za stanovanje oz. hišo in drugih izdatkih, nekoliko višje pa je bilo tudi pri izdatkih za življenjske potrebščine (glej Tabela 7).

Tveganje revščine in materialna prikrajšanost se v letu 2009 nista bistveno spremenili, nekaterim, že sicer z revščino močno ogroženim skupinam prebivalstva pa se je položaj še poslabšal. Pod pragom tveganja revščine je živel 11,3 % prebivalstva, stopnja tveganja pa je bila za 1 o. t. nižja kot leta 2008. Nižja stopnja je v največji meri posledica tega, da izračun stopnje tveganja revščine temelji na administrativnih podatkih za leto 2008 (predvsem dohodninskih), ko je bila gospodarska rast še visoka in razmere na trgu dela ugodne. V določeni meri pa so k zmanjšanju tveganja revščine prispevali tudi ukrepi države. Tako so bile v letu 2008 za prejemnike najnižjih dohodkov uvedene dodatne davčne olajšave in izredno povišani nekateri socialni prejemki (otroški dodatki, nadomestila za brezposelne, itd.), povišana je bila tudi minimalna plača. Kljub temu se je nekaterim ogroženim skupinam prebivalstva v primerjavi s prejšnjim letom položaj poslabšal, revščina pa se je tudi poglobila¹³³. Višja kot stopnja tveganja revščine pa je stopnja materialne prikrajšanosti, ki je bila leta 2009 v Sloveniji 16,2 % in je (po povišanju v letu 2008, ko je narasla na 16,9 %) v primerjavi s predhodnim letom ostala na približno enaki ravni. Ob tem, ko Slovenija še naprej sodi v skupino evropskih držav z najnižjimi stopnjami tveganja revščine, smo po stopnji materialne prikrajšanosti nekoliko pod povprečjem EU (17,2 % v 2009).

Hkrati kazalniki **dohodkovne neenakosti** za leto 2009 kažejo, da se je ta znižala. Ginijev količnik je znašal 22,7 % (leta 2008 23,4 %), kvintilni količnik (80/20) pa 3,2 (leta 2008 pa 3,4). Ti kazalniki so tako kot stopnja tveganja revščine izračunani na osnovi podatkov o dohodkih za leto 2008. Vendar tudi izračun Ginijevega količnika na osnovi vzorca dohodnine¹³⁴ za leto 2009 in primerjalno za leta 2005–2008 pokaže, da so vrednosti tega količnika relativno stabilne in da se dohodkovna neenakost (vsaj pri prejemnikih plač) ne povečuje. Po vseh kazalnikih dohodkovne neenakosti Slovenija še naprej sodi med države EU, kjer so neenakosti najnižje.

¹³³ Povečala se je relativna vrzel tveganja revščine, ki pove, koliko so osebe, ki se po svojih razpoložljivih dohodkih uvrstijo pod prag tveganja revščine, oddaljene od tega praga. Leta 2009 je znašala 20,2 % in se je v primerjavi s prejšnjim letom povečala za skoraj eno odstotno točko.

¹³⁴ Tine Stanovnik, Dohodkovna neenakost v Sloveniji v obdobju 2005–2009, interno gradivo.

Okvir 2: Cilj evropske strategije EU 2020 na področju revščine in socialne izključenosti

Evropska komisija je v okviru strategije EU 2020 za pametno, vključujočo in trajnostno rast kot peti cilj določila zmanjšanje tveganja revščine in socialne izključenosti v EU za vsaj 20 milijonov prebivalcev. Ta cilj, ki ga je junija 2010 potrdil tudi Evropski Svet, bo spremljan s skupnim kazalnikom števila oseb, ki so pod pragom revščine ali so socialno izključeni (ang. population at-risk-of-poverty or social exclusion). Skupen kazalnik sestavljajo trije podkazalniki, in sicer: 1) stopnja tveganja revščine, 2) stopnja hude materialne prikrajšanosti (prikrajšanost pri najmanj štirih od skupno devetih elementov prikrajšanosti) in 3) delež oseb, ki živijo v gospodinjskih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (manj kot 20 % celotnega delovnega potenciala gospodinjsva). Osebe, ki se pojavijo v vseh podkazalnikih, so v skupnem kazalniku štete le enkrat. Po skupnem kazalniku naj bi bilo leta 2008 v EU okoli 120 milijonov ljudi, ki so živeli pod pragom tveganja revščine ali so bili socialno izključeni, kar pomeni, da bi morale države EU do leta 2020 nad prag tveganja revščine dvigniti enega od šestih prebivalcev, ki so sodili v to skupino. Slovenija se je v okviru izpolnjevanja ciljev EU 2020 zavezala do leta 2020 zmanjšati število oseb, ki so pod pragom tveganja revščine ali so socialno izključene, za okrog 40.000. Leta 2008, ki je izhodiščno leto za doseg ciljev EU 2020, je bilo v Sloveniji po tem kazalniku 361.000 takšnih oseb, kar pomeni, da je slovenski cilj do leta 2020 znižati njihovo število na okoli 320.000. Po podatkih za leto 2009 je bilo v Sloveniji 223.000 ljudi, ki so živeli pod pragom tveganja revščine, 121.000 je bilo hudo materialno prikrajšanih in 88.000 ljudi je živel v gospodinjskih z zelo nizko delovno intenzivnostjo. Presečna množica (pri čemer se kazalniki medsebojno izključujejo oz. se ne podvajajo) predstavlja 339.000 oseb pod pragom tveganja revščine ali socialno izključenih.

4.3.2. Dostopnost negospodarskih storitev splošnega pomena in stanovanj

Vključenost otrok v organizirane oblike predšolske vzgoje se povečuje, povečuje pa se tudi pritisk na vrtce. V šolskem letu 2010/2011 je bilo v vrtce vključenih 54,6 % otrok, starih 1–2 leti, in 89,1 % otrok, starih 3–5 let. Vključenost se je povečala v obeh starostnih skupinah, bolj v starejši. V celotnem obdobju po letu 2000 pa se je bolj povečala vključenost otrok v vrtce v mlajši starostni skupini. Delež otrok, starih 3–5 let, vključenih v organizirane oblike predšolske vzgoje, je bil v letu 2008 (zadnji mednarodni podatek) drugo leto zapored višji od povprečja EU, v primerjavi z letom 2007 in v obdobju 2000–2008 pa se je tudi bolj povečal. Skoraj vsi otroci,

ki so vpisani v vrtce, so vključeni v dnevne programe¹³⁵, delež pa se še povečuje. Visok delež vpisanih v dnevne programe je povezan z visoko stopnjo zaposlenosti žensk in visokim deležem žensk, zaposlenih za polni delovni čas. Ob povečevanju števila rojenih otrok v zadnjih letih in uvedbi brezplačnega vrtca za drugega in vsakega nadaljnjega otroka pa se povečuje pritisk na vrtce. Število odklonjenih otrok v vrtcih se je v šolskem letu 2009/2010 precej povečalo, ob povečevanju števila rojenih otrok pa pričakujemo povečan pritisk na vrtce tudi v prihodnje.

Vključenost v izobraževanje¹³⁶ v Sloveniji presega povprečje EU, kar velja tako za mlade kot za odrasle. Ob tem se vključenost mladih v izobraževanje na terciarni ravni in vključenost odraslih v neformalno izobraževanje še povečuje. Manj ugodna pa so gibanja glede vključenosti odraslih v formalno izobraževanje, ki se je v zadnjih letih znižala.

V letu 2010 so bili sprejeti pomembni ukrepi za izboljšanje **dostopnosti do zdravstvenih storitev**. Med njimi so ukrepi za povečanje števila zdravnikov, okrepitev primarne ravni in skrajšanje čakalnih dob. V Sloveniji po ocenah primanjkuje okoli 500 zdravnikov¹³⁷, kar negativno vpliva na kakovost, učinkovitost in stroškovno uspešnost zdravljenja ter enakost v dostopu. Problemi so največji pri zagotavljanju dostopnosti do nekaterih storitev na primarni (preventiva, fizioterapija, dežurstva) in sekundarni ravni zaradi dolgih čakalnih dob na prvi pregled v specialistično ambulantni dejavnosti ter nekatere posege in operacije. Že v letu 2009 se je število zdravnikov sicer povečalo bolj kot v preteklih letih, v letu 2010 pa so bili sprejeti tudi nekateri ukrepi za povečanje priliva tujih zdravnikov in povečan vpis na medicinski fakulteti. V letu 2009 se je bolj kot v preteklih letih že povečalo tudi število splošnih zdravnikov. Za okrepitev primarne ravni je bilo v letu 2010 v Sloveniji dodatno uvedenih 40 novih učno-mentorskih ambulant, 40 referenčnih ambulant, v katerih bodo večje pristojnosti prevzele diplomirane medicinske sestre, zagotovljena pa so bila tudi dodatna sredstva za širitve na primarni ravni v naslednjih letih¹³⁸. Čakalne dobe so se z novo ureditvijo (Pravilnik o najdaljših dopustnih čakalnih dobah za posamezne zdravstvene storitve in o načinu vodenja čakalnih seznamov) močno skrajšale. Tudi dostopnost do storitev v akutni bolnišnični obravnavi se kljub varčevalnim ukrepom v letu 2009 ni bistveno poslabšala.

Povečevanje zasebnih izdatkov vpliva na finančno dostopnost do zdravstvenih storitev in dobrin, ki se je v zadnjih letih poslabšala gospodinjstvom z najnižjimi dohodki. Že v letu 2008, za katero so dostopni zadnji podatki, so se izdatki gospodinjstev za zdravje¹³⁹ (brez izdatkov za dopolnilna zdravstvena zavarovanja) povišali, v obdobju 2005–2008 najbolj (z 1,5 % na 2,8 % v celotni potrošnji) gospodinjstvom z najnižjimi dohodki. Dvig premij v letu 2009 in 2011 te izdatke še povečuje¹⁴⁰. Poslabšanje finančne dostopnosti do zdravstvenih storitev za gospodinjstva z najnižjimi dohodki lahko še poslabša neenakosti v zdravju glede na socialno-ekonomski položaj. Po ocenah je finančna dostopnost še zlasti problematična v zobozdravstvu za odrasle, kjer so čakalne dobe v javne mreži zelo dolge, hkrati pa so tudi tu doplačila zelo visoka. Velike razlike v pogostosti obiskov pri zobozdravniku glede na socialno-ekonomski položaj so po vsej verjetnosti povezane tudi s finančnim bremenom¹⁴¹.

Na področju **socialnega varstva** se število uporabnikov različnih storitev še naprej povečuje. V letu 2009 se je najbolj povečalo število uporabnikov storitev dolgotrajne oskrbe (tako oskrbe na domu kot institucionalne oskrbe v domovih za starejše). Čeprav delež starejših v strukturi prebivalstva in potrebe po teh storitvah ves čas naraščajo, sta povečanje kapacitet domov za starejše in večji obseg zagotovljenih storitev oskrbe na domu izboljšala vključenost starejših v izvajanje storitev (v izvajanje institucionalne oskrbe je bilo v letu 2009 vključenih 4,8 % prebivalcev, starih 65 let ali več, v izvajanje oskrbe na domu pa okoli 1,9 %). Glede na obstoječe strateške cilje¹⁴² se stanje izboljšuje, kar velja zlasti za institucionalno oskrbo, še vedno pa zaostajamo pri razvoju oskrbe na domu. V večini držav EU, za katere so dostopni podatki, je delež vključenih v oskrbo na domu bistveno večji od deleža vključenih v institucionalno oskrbo, pri čemer v državah, ki so v preteklih letih dosegale zelo visoko vključenost v institucionalno oskrbo, ta pada. V Sloveniji pa je stanje nasprotno, zato nadaljnja politika v prihodnosti ne bi smela biti usmerjena v reševanje problemov pretežno z gradnjo novih domov za starejše, ampak v razvoj drugih oblik oskrbe.

Tudi na področju **preskrbljenosti s stanovanji** se trendi predhodnih let nadaljujejo. Obseg stanovanjskega fonda se je v letu 2009 povečal za 1 %, kar je približno enako kot v predhodnih letih, nadaljuje se tudi trend povečevanja površine stanovanj. Skladno s tem se zmanjšuje stopnja

¹³⁵ V šolskem letu 2009/2010 je bilo v dnevne programe vpisanih 96,8 % otrok, v poldnevne 3,1 % in v krajše programe 0,1 % otrok.

¹³⁶ Področje izobraževanja vključno z vključenostjo posameznih skupin prebivalstva v izobraževanje je podrobneje analizirano v poglavju 2.1. Izobraževanje in usposabljanje.

¹³⁷ Ocena Zdravniške zbornice glede na potrebe, ki so jih v letu 2009 sporočili javni zdravstveni zavodi.

¹³⁸ Navedeni so ukrepi iz Aneksa 2 k Splošnemu dogovoru 2010 (sprejet 2. 12. 2010).

¹³⁹ Po podatkih Ankete o potrošnji gospodinjstev.

¹⁴⁰ Za socialno ogrožene storitve obveznega programa sicer plačuje država in jim doplačil ni treba plačevati, zato za njih dvig premije dodatno ne poslabšuje finančne dostopnosti.

¹⁴¹ Neenakosti v zdravju v Sloveniji, 2011.

¹⁴² Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010 v merilih za določitev mreže javne službe določa kot cilj vključitev 5 % oseb, starih 65 let ali več, v institucionalno oskrbo v domovih za starejše in 3 % v izvajanje pomoči na domu.

prenaseljenosti¹⁴³ (od 42,0 % v letu 2005 na 38,0 % v letu 2009). Rahlo pa narašča delež gospodinjstev, ki jim stanovanjski stroški predstavljajo veliko breme. V letu 2009 jih je bilo med vsemi gospodinjstvi 36 %, kar je 1 o. t. več kot leto pred tem, visok delež pa je zlasti med najemniki (čeprav se v primerjavi z letom prej ni povečal, znaša kar 60 %).

5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Usmeritve SRS: Prioriteta povezovanja ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja združuje razvoj na področju okolja, trajnega obnavljanja prebivalstva, regij, prostora in kulture. Okoljevarstvene usmeritve SRS so zmanjševati energetska intenzivnost in povečevati uporabo obnovljivih virov energije ter zmanjšati snovno intenzivnost in spodbujati ponovno uporabo odpadkov. K temu bo prispevalo tudi spodbujanje razvoja in uporabe okoljskih tehnologij. Na področju prometa je cilj spodbujati trajnostne oblike mobilnosti in v potniškem prometu pospeševati rabo javnega prevoza. Cilj je tudi varovanje narave. Osnovni cilji za doseganje trajnega obnavljanja prebivalstva se nanašajo na izboljšanje pogojev za večjo vključenost delovno sposobnega prebivalstva, na ustvarjanje primernih delovnih in societalnih pogojev za starejše aktivne prebivalce ter na vzpostavljanje primernih pogojev za ustvarjanje družine. Skladnejši regionalni razvoj naj bi se uresničeval na širokem področju, to je od oblikovanja pokrajin, krepitev policentričnega sistema, regionalnega razvojnega programiranja do ohranjanja poseljenosti, prometne povezanosti in krepitev lokalnih gospodarstev. Predvideni ukrepi so usmerjeni predvsem v krepitev regionalnih gospodarstev, mreže visokega šolstva, okrepitev razvojne pomoči in nadgraditev lokalne samouprave, kar bi občinam in regijam omogočilo endogeni razvoj. Ključne prioritete na področju izboljšanja gospodarjenja s prostorom so skoncentrirane predvsem v izboljšanje prostorskega načrtovanja s poudarkom na zagotavljanju zazidljivih zemljišč in ustvarjanju pogojev za izboljšanje delovanja nepremičninskega trga. Razvoj nacionalne identitete in kulture zahteva uveljavitev kulture v njenih etičnih, socialnih, gospodarskih in političnih razsežnostih.

5.1. Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike

Emisije toplogrednih plinov (TPG) v Sloveniji so se v letu 2009 sicer znižale, vendar je bilo izboljšanje emisijske intenzivnosti gospodarstva¹⁴⁴ že drugo leto zapored majhno. Potem ko so emisije toplogrednih plinov v Sloveniji v letu 2008 dosegle vrh, so se v letu 2009 znižale za 9,1 %. Znižanje je bilo predvsem posledica nižje gospodarske aktivnosti v letu 2009, saj se je emisijska intenzivnost (količina izpustov na enoto realnega BDP)

¹⁴³ Stopnja prenaseljenosti pomeni odstotek oseb, ki živijo v stanovanjih s premajhnim številom sob glede na število članov gospodinjstva (vir podatkov je SURS-ova raziskava SILC).

¹⁴⁴ Emisije TGP na enoto realnega BDP.

znižala le za 1,1 %¹⁴⁵, kar je glede na pretekle trende v Sloveniji in v EU relativno malo. Emisijska intenzivnost je sintezni kazalnik, ki odraža tri glavne sklope dejavnikov: energetska intenzivnost gospodarstva, strukturo porabe energentov in strukturo gospodarske aktivnosti v širšem pomenu. Prva dva vplivata predvsem na izpuste, ki so povezani z rabo goriv. Ob nekoliko nižji energetski intenzivnosti in povečanju deleža obnovljivih virov energije so se izpusti zaradi rabe goriv znižali nekoliko bolj (9,2 %) kot ostali izpusti TGP (8,8 %), med katerimi so se izpusti iz kmetijstva celo nekoliko povečali¹⁴⁶. V letu 2009 so emisije zaradi rabe goriv predstavljale dobrih 80 % vseh emisij TGP v Sloveniji, preostala petina pa je bila posledica izpustov v kmetijstvu (zlasti živinoreji) in industrijskih procesih (npr. v proizvodnji cementa in apna) ter neustreznega ravnanja z odpadki.

V letu 2009 se je zaradi gospodarske krize zmanjšala raba vseh vrst energije, razen hidroenergije, zaradi česar se je precej povečal **delež obnovljivih virov energije (OVE)**. V Sloveniji sta najpomembnejša obnovljiva vira energije les in hidroenergija, pri čemer je delež hidroenergije celo najvišji med državami EU, kar je močno pogojeno z naravnimi danostmi. Ob počasni gradnji novih kapacitet¹⁴⁷ v Sloveniji raba OVE med leti niha predvsem

v odvisnosti od hidroloških razmer, ki so bile v letu 2009 ugodne, kar je omogočilo močno povečanje proizvodnje in s tem rabe hidroenergije (za 17,4 %). Ta je več kot nadomestila nižjo rabo večine ostalih OVE, kar je privedlo do 4,7-odstotnega skupnega povečanja rabe OVE. Ob 9,8-odstotnem znižanju rabe celotne energije, kar je bila predvsem posledica gospodarske krize, se je delež OVE v letu 2009 povišal na 12,9 %¹⁴⁸. Za leto 2010 ocenjujemo, da se je ob relativno počasnem gospodarskem okrevanju poraba energije v Sloveniji rahlo povečala, raba hidroenergije pa le rahlo znižala. To je sicer privedlo do znižanja deleža OVE, a je po naših ocenah vseeno še nekoliko presegal ciljno vrednost 12 %¹⁴⁹. V odvisnosti od proizvodnje hidroenergije še močnejše niha delež OVE v porabi električne energije. Ta se je v letu 2009 povišal na visokih 36,8 %, v letu 2010 pa se je po naših ocenah nekoliko zmanjšal in se približal ciljnim 33,6 %. Za Slovenijo je v okviru ciljev EU določeno, da do leta 2020 doseže najmanj 25-odstotni delež OVE v končni bruto rabi energije, za kar bo potreben bistven preskok v naslednjih desetih letih¹⁵⁰. Za doseg tega cilja je bil v letu 2010 sprejet Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010–2020, ki podrobneje določa sektorske cilje in ukrepe za njihovo doseganje.

Tabela 8: Izpusti toplogrednih plinov po sektorjih, Slovenija in EU

	Delež v letu 2008		Sprememba glede na izhodiščne emisije*		Slovenija, leto 2009		
	Slovenija, 2008	EU-27, 2008	Slovenija, 2008	EU-27, 2008	Delež	Rast glede na 2008	Sprememba glede na izhodiščne emisije
Emisije TGP iz rabe goriv	80,4	77,2	10,1	-6,7	80,3	-9,2	-0,1
Energetika	30,0	30,9	-5,1	-9,3	31,5	-4,7	-9,6
Industrija	10,8	12,3	-47,7	-25,0	9,9	-16,8	-56,5
Promet	28,9	19,5	201,6	23,6	27,6	-13,3	161,6
Gospodinjstva in komercialna raba	9,4	12,9	5,7	-11,8	11,3	-3,3	-7,6
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo	1,2	1,6	-44,6	-15,1			
Emisije TGP iz industrijskih procesov	5,6	8,3	-6,8	-15,4	4,4	-29,9	-34,7
Kmetijstvo	9,2	9,6	-11,4	-20,2	10,3	1,6	-10,0
Odpadki	3,0	2,8	9,1	-33,0	3,0	-5,6	3,0
Ostalo	1,8	2,2	-35,5	-45,5	2,0	-1,3	-36,4
Skupaj TGP	100,0	100,0	5,2	-11,3	100,0	-9,1	-4,4

Vir: UNFCCC, ARSO, preračuni UMAR.

Opomba: *Skladno s Kjotskim Protokolom se kot izhodiščne emisije TGP za Slovenijo upoštevajo emisije v letu 1986, za države EU pa so seštevek emisij v različnih izhodiščnih letih (večinoma 1990).

¹⁴⁵ Potem ko so bila v letu 2008 gibanja še bolj neugodna, saj se je emisijska intenzivnost glede na leto 2007 znižala le za 0,2 %. Glej tudi indikator Emisije toplogrednih plinov.

¹⁴⁶ Tudi sicer so emisije iz kmetijstva in odpadkov manj odvisne od gospodarskega cikla.

¹⁴⁷ V Sloveniji je še precej možnosti za večje izkoriščanje OVE, a se pri projektih zatika in ne pride do realizacije (energija vetra) ali izgradnja le počasi napreduje (hidroenergija). Napredek v smislu zmanjšanja administrativnih ovir (gradbena dovoljenja) pa je bil konec leta 2010 dosežen pri manjših strešnih sončnih elektrarnah.

¹⁴⁸ Z 11,0 % v letu 2008.

¹⁴⁹ Cilj iz Resolucije o nacionalnem energetskem programu (2004) je doseči 12-odstotni delež OVE v primarni rabi energije in 33,6-odstotni delež v porabi električne energije do leta 2010.

¹⁵⁰ V letu 2008 je ta delež znašal 15,1 % (izračun pri tem indikatorju se metodološko razlikuje od izračuna za cilj ReNEP).

Energetska intenzivnost gospodarstva se je leta 2009 nekoliko izboljšala in dosegla raven iz leta 2007. Poraba energije na enoto ustvarjenega BDP se je v Sloveniji v obdobju 2000–2007 v povprečju zniževala za 2,6 % letno, gibanja v letu 2008 pa so bila z vidika energetske intenzivnosti v Sloveniji neugodna. Medtem ko se je v večini držav EU nadaljeval trend zniževanja energetske intenzivnosti¹⁵¹, se je v Sloveniji zvišala za 2,1 %. Poslabšanje je bilo predvsem posledica izjemne rasti rabe energije v prometu (17,2 %). V kriznem letu 2009 se je poraba energije zmanjšala bolj kot gospodarska aktivnost, kar je privedlo do znižanja energetske intenzivnosti za 1,8 %. K znižanju celotne primarne rabe energije so, nasprotno kot leto pred tem, največ (49 %) prispevala tekoča goriva, predvsem kot posledica 13,4-odstotnega znižanja v prometu. Z izjemo leta 2009 pritiski na povečanje rabe energije že dalj časa prihajajo s področja cestnega prometa. Slednje sicer velja tudi za EU, a je v Sloveniji bolj izrazito. Poleg nadpovprečnega deleža rabe energije v prometu¹⁵² imamo v Sloveniji tudi relativno visok delež industrije. Oboje prispeva k višji energetske intenzivnosti gospodarstva, ki je bila v letu 2008 za 16,4 % višja kot v EU (leta 2000 za 13,3 %).

Zniževanje **energetske intenzivnosti predelovalnih dejavnosti** (1,3 %) se je nadaljevalo tudi v letu 2009, **delež emisijsko intenzivnih panog** pa je ostal nespremenjen. V letu 2009 so stroški energije v povprečju predelovalnih dejavnosti predstavljali 12 % dodane vrednosti¹⁵³, največ v proizvodnji kovin (60 %). Učinkovitejša raba energije lahko tako pomembno prispeva k večji konkurenčnosti tega najbolj izvozno usmerjenega dela slovenskega gospodarstva. Medtem ko se je energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti v povprečju obdobja 2000–2008 zniževala hitreje kot v celotnem gospodarstvu, je v letu 2009 nekoliko zaostala. 1,3-odstotno izboljšanje je bilo hkrati tudi nižje kot v preteklih letih. Dekompozicijska analiza zmanjševanja rabe goriv v predelovalnih dejavnostih kaže, da se je ta zmanjšala¹⁵⁴ tudi zaradi relativno večjega znižanja dodane vrednosti v energetsko intenzivnejših panogah predelovalnih dejavnosti, torej zaradi učinka spremembe strukture. Po drugi strani pa se v letu 2009 ni nadaljeval ugoden trend zniževanja energetske intenzivnosti znotraj posameznih panog, ki je glavni kazalnik kakovostnih sprememb¹⁵⁵. V predelovalnih dejavnostih približno 70 % emisij TGP nastane zaradi rabe goriv, ostalo pa predstavljajo t. i. procesne emisije. Emisije, ki so vezane na industrijo (zaradi rabe goriv in industrijskih procesov), so se v letu 2009 močno znižale, kar pa je predvsem posledica

visokega znižanja proizvodne aktivnosti predelovalnih dejavnosti, ki jih je gospodarska kriza tudi relativno bolj prizadela. V strukturi predelovalnih dejavnosti so imele emisijsko intenzivne panoge, podobno kot leto pred tem, 22,8-odstotni delež. Pomen teh panog je občutno večji kot v večini držav EU, predvsem če upoštevamo še dejstvo, da je delež predelovalne industrije v Sloveniji relativno visok.

*Osrednji instrument zniževanja emisij TGP je **Evropski sistem trgovanja z emisijami (EU ETS)**, na ravni države pa bo v prihodnje ključna zavezitev emisij iz razpršenih virov, predvsem iz prometa.* V EU ETS so v pretežni meri vključeni veliki industrijski onesnaževalci s področja energetike in predelovalnih dejavnosti. V drugem trgovalnem obdobju (2008–2012) delitev emisijskih kuponov poteka na podlagi državnih razdelitvenih načrtov, ki morajo odražati kjotske cilje držav članic EU, v tretjem trgovalnem obdobju (2013–2020) pa se bo omejitev emisij določala na skupni ravni EU. Za predelovalne dejavnosti so bila emisijska dovoljenja v prvi in drugi fazi trgovanja razdeljena brezplačno, z letom 2013 pa se bodo kupovala na dražbah, pri čemer bo prehod postopen¹⁵⁶. Upravičenost do brezplačnih kuponov bo določena glede na 10 najbolj učinkovitih obratov v EU v posameznem proizvodnem sektorju (benchmark), kar naj bi spodbudilo podjetja k znižanju izpustov. Za EU ETS sektor je cilj določen za EU kot celoto, in sicer zmanjšanje izpustov za 21 % do leta 2020 glede na leto 2005. Z letom 2013 bo tako odgovornost posameznih držav članic predvsem izvajanje ukrepov za zmanjšanje emisij iz razpršenih virov, kot so transport, stavbe, gospodinjstva in kmetijstvo, kjer so cilji določeni za vsako državo posebej, pri čemer je Sloveniji dovoljeno povišanje izpustov za 4 % glede na leto 2005¹⁵⁷.

Struktura blagovnega prometa ostaja neugodna. Ob nizki gospodarski aktivnosti v letu 2009 se je precej bolj znižal obseg blagovnega prometa po železnih cestah kot po cestah, kar je privedlo do nadaljnjega povečanja deleža cestnega v skupnem blagovnem prometu (na 84 %). Tovrstni trend, ki je z vidika trajnostne mobilnosti neugoden, je prisoten tudi v EU, a je precej manj izrazit kot v Sloveniji. Podatki za prva tri četrtletja leta 2010 kažejo, da je ob hitrejši rasti železniškega prometa¹⁵⁸ prišlo do izboljšanja, a je bil delež cestnega blagovnega prometa še vedno višji kot v predkriznem letu 2008. Poleg neugodne strukture uporabe prevoznih sredstev je izrazito visok tudi obseg blagovnega prometa v

¹⁵¹ V povprečju EU se je v letu 2008 znižala za 1,2 %.

¹⁵² Glej tudi indikator Energetska intenzivnost.

¹⁵³ Primerljiv delež za vse gospodarske družbe je 10,4 % (izračuni UMAR na osnovi podatkov AJPEs).

¹⁵⁴ Največji prispevek k znižanju rabe energije je imel manjši obseg proizvodnje, povezan z gospodarsko krizo.

¹⁵⁵ Tovrstno gibanje je lahko tudi posledica zoženih investicijskih možnosti v tem letu, saj je izboljšanje energetske učinkovitosti v industriji precej povezano s tehnološkimi posodobitvami.

¹⁵⁶ Leta 2013 bo industrija upravičena do brezplačnih kuponov v višini 80 % osnove, do leta 2020 bo delež brezplačnih kuponov znižan na 30 %, z letom 2027 pa bo morala tudi industrija emisijska dovoljenja v celoti kupovati na dražbah. Industrijski sektorji, ki bi bili potencialno izpostavljeni odlivanju ogljika pa bodo prejeli brezplačne kupone ob upoštevanju merila najboljše razpoložljive tehnologije.

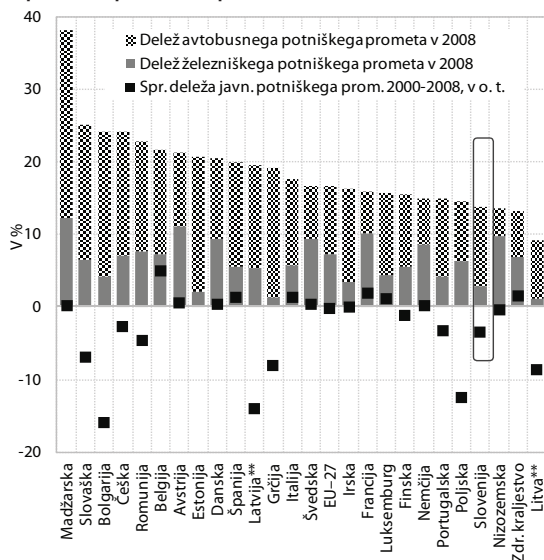
¹⁵⁷ Glej tudi indikator Emisije toplogrednih plinov.

¹⁵⁸ Tudi zaradi vstopa tujega železniškega prevoznika na slovenski trg.

Sloveniji. Slovenski avtoprevozniki so leta 2009 (merjeno v tonskih kilometrih) opravili¹⁵⁹ za več kot dvakrat toliko prevozov na prebivalca kot v povprečju EU, višji pa je bil tudi obseg železniškega blagovnega prometa. Visoka rast obsega blagovnega prometa je bila zabeležena zlasti po vstopu Slovenije v EU in ob njeni nadaljnji širitvi. Obseg prevozov, ki se je v letu 2009 močno znižal, se je glede na podatke za prvih devet mesecev leta 2010 vrnil na raven iz leta 2008.

V javnem **potniškem prometu** se je v letih 2009 in 2010 nadaljeval trend zmanjševanja prevozov z avtobusi. Po podatkih Eurostata je leta 2008 v Sloveniji javni potniški promet v strukturi potniškega prometa predstavljal le 13,8 %, kar je bistveno manj kot v večini držav članic EU (glej Slika 21). Od leta 2001 do leta 2009 se je kljub procesu suburbanizacije obseg medkrajevnega avtobusnega prometa znižal skoraj za polovico, število prepeljenih potnikov z mestnimi avtobusi pa se je zmanjšalo za dobro petino. Tudi v letu 2010 se je nadaljeval trend zniževanja pri obeh vrstah prevozov. Nekoliko ugodnejša so bila od leta 2001 gibanja v železniškem potniškem prometu, ki se je v obdobju 2001–2009 povečal za 17,5 %, podatki za prva tri četrtletja 2010 pa nakazujejo znižanje. Podatki o cestnem potniškem prometu z osebnimi vozili za leta 2009 in 2010 niso na voljo, na rahlo upočasnitev rasti pa lahko sklepamo na osnovi upočasnjene rasti števila registriranih osebnih vozil in nadpovprečnega znižanja prodaje bencina v letih 2009 in 2010¹⁶⁰.

Slika 21: Deleža prevozov z avtobusi in po železnici v celotnem kopenskem potniškem prometu*



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions in Transport, 2011. Opombi: * Promet, merjen v potniških kilometrih; ** Sprememba v 2002–2008.

¹⁵⁹ Večino (85 %) prevozov sicer opravijo v mednarodnem prometu.

¹⁶⁰ Prodaja bencina je imela tendenco zniževanja tudi v preteklih letih, kar je najverjetneje povezano s povečevanjem deleža osebnih vozil na dizelski pogon, vendar je bilo znižanje v letih 2009 in 2010 izrazitejše kot v preteklih letih.

Črpanje **sredstev EU kohezijske politike za prometno infrastrukturo** je v okviru finančne perspektive 2007–2013 uspešnejše pri cestni kot pri železniški infrastrukturi. V okviru Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007–2013 (OP ROPI) je za železniško infrastrukturo predvidenih 450 mio EUR sredstev Kohezijskega sklada¹⁶¹, pri čemer do konca leta 2009 ni bil potrjen še noben projekt¹⁶². V letu 2010 je prišlo do rahlega napredka, saj je bilo za modernizacijo obstoječe proge Divača–Koper odobrenih 68 mio EUR, od katerih je bilo 7,5 mio EUR izplačanih, 2,5 mio EUR pa povrnjenih v proračun RS in certificiranih. Od predvidenih 220,9 mio EUR na področju cestne in pomorske infrastrukture pa je bilo do konca leta 2010 certificiranih 156,8 mio EUR.

Okoljski davki so se zaradi povišanja trošarinskih stopenj v letu 2009 precej povišali, s čimer se je po naši oceni v strukturi okoljskih dajatev še povečal že relativno visok delež davkov na energijo. Prihodki iz davkov na promet so se v letu 2009 znižali za 16,9 %¹⁶³. Kljub nadpovprečnemu obsegu prometa, ki se med drugim kaže z razsežnostjo avtoprevoznike dejavnosti in številom osebnih vozil na 1.000 prebivalcev, so javnofinančni prihodki iz davkov na promet (v % BDP) v Sloveniji nekoliko nižji kot v povprečju EU¹⁶⁴. Izmed davkov na promet so bili leta 2009 največji prilivi zabeleženi iz naslova registracij vozil fizičnih oseb (57 %) in davka na nova motorna vozila (28 %). Pri slednjem se davčna stopnja od začetka leta 2010 obračunava glede na izpuste CO₂ in vrsto goriva, ki ga vozilo uporablja. S tem se spodbuja nakup vozil z nižjimi izpusti, saj zakon za vozila z višjimi izpusti predvideva višjo obdavčitev. Stopnja obdavčitve je višja tudi v primeru vozila na dizelski pogon, kar je z vidika vključevanja negativnih eksternalij povezanih s prometom smiselno, saj raba dizelskega goriva (plinsko olje za pogonski namen) povzroča višje izpuste NO_x in delcev PM, ki vplivajo na kakovost zraka in zdravje ljudi. Višja stopnja obdavčitve dizelskega goriva je predvidena tudi z uvedbo CO₂ dajatve, katere začetek uporabe se je prestavil na oktober 2011. CO₂ dajatev naj bi poleg EU ETS predstavljala enega ključnih instrumentov zniževanja emisij TGP. Ob njeni uvedbi je predvidena ustrezna prilagoditev trošarin, dajatev pa naj bi obremenjevala tudi poslovno rabo goriv. To bi nekoliko zvišalo stroške poslovne rabe goriv, med drugim tudi pri avtoprevoznikih, kjer je bila sredi leta 2009 uvedena možnost vračila plačane trošarine na dizelsko gorivo za komercialne namene do minimalne ravni trošarine¹⁶⁵. Glavni razlog za uvedbo sheme za komercialne namene je bil znižanje

¹⁶¹ Skupna ocenjena vrednost petih največjih prioritarnih projektov s področja železniške infrastrukture je 1,0 mrd EUR.

¹⁶² Letno poročilo 2009 o izvajanju OP ROPI, 2010.

¹⁶³ Ocene prihodkov iz okoljskih davkov so za Slovenijo za leto 2009 izračunane na podlagi podatkov SURS po kategorijah ESR 1995.

¹⁶⁴ Glej indikator Okoljski davki in implicitna davčna stopnja na rabo energije.

¹⁶⁵ UL RS 41/2009.

stroškov prevoza blaga in potnikov, s tem pa je prišlo tudi do zaježitve nadaljnjega zmanjšanja prodaje pogonskih goriv (tranzitnega) blagovnega prometa¹⁶⁶. Trošarine na bencin in dizelsko gorivo so se namreč po tem, ko so bile v letu 2008 na minimalni zahtevani ravni, v letu 2009 močno zvišale, in sicer v povprečju leta na 0,466 oz. 0,431 EUR/liter. Z nihanji trošarinskih stopenj skuša vlada zasledovati predvsem nekatere cilje ekonomske politike (javnofinančni prihodki, inflacija), kar pa lahko vpliva na manjšo učinkovitost tega davka kot instrumenta okoljske politike. V Sloveniji so v letu 2009 prihodki od trošarin na pogonska goriva predstavljali kar 95 % davkov na energijo oz. skoraj 80 % vseh okoljskih davkov. Višji prilivi iz naslova trošarin so privedli do povišanja prihodkov iz okoljskih davkov, katerih delež je po naših ocenah v letu 2009 znašal 3,6 % BDP. Prihodki iz teh davkov so v Sloveniji relativno visoki, vendar je bilo to, vsaj do leta 2009, v veliki meri posledica višje energetske rabe. Implicitna davčna stopnja, ki ta učinek izniči, je bila v Sloveniji celo nekoliko nižja kot v povprečju EU¹⁶⁷, a se je v letu 2009, zaradi omenjenih povišanj trošarinskih stopenj, po naši oceni precej povišala.

V letu 2009 se je **raba energije v gospodinjstvih** znižala za 2,0 %, k čemur je največ prispevala nižja raba naftnih proizvodov. Poraba energije v gospodinjstvih med leti precej niha v odvisnosti od cen naftnih proizvodov in zemeljskega plina, kar lahko deloma pripišemo odlogu nakupa na čas, ko so cene naftnih proizvodov in zemeljskega plina nižje, deloma pa učinkovitejši rabi v obdobju visokih cen. Raba teh dveh virov energije, ki ima tudi sicer tendenco zniževanja, se je v letu 2009 znižala za 3,5 %, skladno s tem pa je bilo tudi znižanje emisij TGP iz gospodinjstev. V letu 2009 se je znižala tudi poraba električne energije v gospodinjstvih, ki pa je bila glede na leto 2000 višja za petino¹⁶⁸. Poleg prometa predstavlja poraba energije v stavbah področje, kjer so največje možnosti za izboljšanje energetske učinkovitosti. Od leta 2008 naprej Eko sklad fizičnim osebam dodeljuje nepovratne finančne spodbude za izboljšanje energetske učinkovitosti z namenom doseganja prihrankov energije. V letu 2011 je predvidena dodelitev nepovratnih finančnih spodbud v višini najmanj 12,0 mio EUR¹⁶⁹. Skladno z Uredbo o zagotavljanju prihrankov energije pri končnih odjemalcih¹⁷⁰ bodo sredstva za izvajanje programa zagotovljena iz zbranih prispevkov za električno energijo in dodatkov k ceni toplote in goriv.

K povečanju učinkovite rabe energije v stavbah naj bi prispevali tudi predpisi. Julija 2010 je začel veljati nov Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah¹⁷¹, ki za nove in prenovljene stavbe predpisuje obvezen 25-odstotni delež OVE v oskrbi stavbe, stroge kriterije za toplotno zaščito idr.

Pri odpadkih so bila gibanja v letu 2009 ugodnejša, pri ravnanju z odpadki iz gospodinjstev pa še vedno krepko zaostajamo za povprečjem EU. Trajnostno ravnanje z odpadki temelji na načelih hierarhije: najbolj bi si morali prizadevati za preprečevanje nastajanja odpadkov, sledijo pa ponovna uporaba, recikliranje, energetska predelava in šele na koncu odlaganje. V letu 2009 je nastalo približno 6,8 mio ton odpadkov¹⁷², od tega 86,5 % v proizvodnih in storitvenih dejavnostih, ostalo pa predstavljajo komunalni odpadki. Glede na leto pred tem se je znižala količina nastalih odpadkov¹⁷³, izboljšalo pa se je tudi ravnanje z njimi. V letu 2009 je skoraj 90 % odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti nastalo v treh sektorjih: predelovalne dejavnosti (30 %), oskrba z energijo in plinom (29 %) ter gradbeništvo (27 %). To pomeni, da je na enoto dodane vrednosti največ odpadkov nastalo v oskrbi z energijo¹⁷⁴. Pri ravnanju z odpadki iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti so se nadaljevali relativno ugodni trendi tudi v letu 2009, saj se je večina teh odpadkov predelala. Na ravni EU je v zadnjih letih poudarek na združevanju politike naravnih virov in odpadkov. Snovi, pridobljene iz odpadkov v proizvodnih procesih, se vse bolj uporabljajo kot surovine, kar prispeva k zapiranju snovnih tokov, poleg tega pa so odpadki lahko tudi nezanemarljiv energetski vir¹⁷⁵. V segmentu *komunalnih odpadkov* se je delež zgolj odloženih odpadkov v letu 2009 znižal na 68,8 %, a je bil še vedno visok in občutno višji kot v povprečju EU (37,4 %). Količina nastalih komunalnih odpadkov, ki je pogojena tudi s splošno ravno razvitostjo, je v Sloveniji nižja kot v EU (Slovenija: 449 kg/prebivalca; EU: 514 kg/prebivalca letno¹⁷⁶), vendar je bilo zaradi neprimerne ravnanja z odpadki v Sloveniji v letu 2009 odloženih za dobrih 60 % več odpadkov na prebivalca kot v povprečju EU. Eden od prvih korakov k ustreznem ravnanju s komunalnimi odpadki je njihovo ločeno zbiranje. To je pomembno predvsem pri biološko razgradljivih odpadkih, ki lahko ob

¹⁶⁶ Po naši oceni je (relativna) elastičnost povpraševanja po dizelskem gorivu v Sloveniji višja kot v primeru bencina, kar pripisujemo temu, da je povpraševanje po dizlu močno odvisno od blagovnega prometa, tako avtoprevoznikov registriranih v Sloveniji kot tudi tujih.

¹⁶⁷ Zadnji podatki so razpoložljivi za leto 2008.

¹⁶⁸ Zajemanje podatkov o rabi obnovljivih virov energije, ki sicer predstavljajo najpomembnejši energetski vir gospodinjstev, se opravlja z anketo vsakih pet ali več let, tako da zaključki na letni ravni niso možni.

¹⁶⁹ Leta 2010: 18 mio, 2009: 4 mio, 2008: 7,5 mio EUR (Poslovni in finančni načrt Eko sklada za leto 2011, 2010).

¹⁷⁰ UL RS 114/09.

¹⁷¹ UL RS 52/10.

¹⁷² V letu 2008 nekoliko nad 7 mio (Si-stat – Okolje in naravni viri, 2011).

¹⁷³ Količina nastalih odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti se je znižala za 5,7 %, komunalnih pa za 1,1 %.

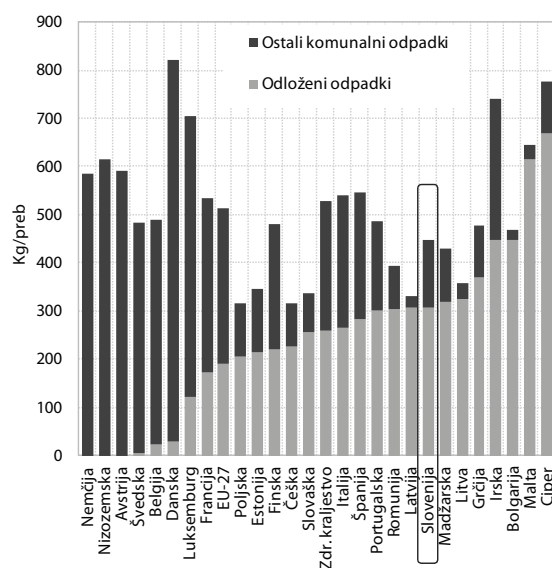
¹⁷⁴ Deleži dodane vrednosti v BDP so v letu 2009 znašali: 17,1 % (predelovalne dejavnosti), 6,9 % (gradbeništvo) in 2,8 % (oskrba z električno energijo, plinom in vodo). Po drugi strani pa največ nevarnih odpadkov na enoto dodane vrednosti nastane v predelovalnih dejavnostih.

¹⁷⁵ Npr. biodizel iz odpadnih jedilnih olj in masti. Države Beneluxa in Danska v energetske namene rabijo veliko trdnih komunalnih odpadkov (Nizozemska z deležem 42,7 % v OVE; v EU 9,8 %).

¹⁷⁶ V letu 2008 je v Sloveniji nastalo 459 kg/prebivalca, v EU pa 520 kg/prebivalca.

neprimerni razgradnji predstavljajo pomemben vir emisij TGP (npr. metan iz deponij). Drugi pomembni zaviralni proces netrajnostnega ravnanja z odpadki predstavljajo neprimerni infrastrukturni objekti in naprave za ravnanje z odpadki. V okviru OP ROPI za obdobje 2007–2013 je za deset projektov s področja ravnanja s komunalnimi odpadki predvidenih 205 mio EUR¹⁷⁷ sredstev kohezijske politike, pri čemer je bilo do konca leta 2010 certificiranih le 10,8 mio EUR¹⁷⁸.

Slika 22: Komunalni odpadki na prebivalca, države EU, 2009



Vir: Eurostat Portal Page – Environment, 2011. Opomba: Razvrščeno po količini odloženih odpadkov na prebivalca.

Obremenjevanje okolja s kmetovanjem, merjeno s porabo gnojil in pesticidov, povprečnimi pridelki poljščin in intenzivnostjo živinoreje, je zmerno in se dolgoročno znižuje, vendar pa je na področju sonaravnega kmetovanja v letu 2009 prvič prišlo do nazadovanja. V zadnjih nekaj letih je slovensko kmetijstvo, ki se tudi po nekaterih drugih kazalnikih ne uvršča med bolj intenzivne¹⁷⁹, svojo okoljsko naravnost izboljševalo. To je predvsem posledica vključevanja politike varstva okolja v kmetijsko politiko, saj morajo pridelovalci za svojo upravičenost do finančnih podpor upoštevati široko paleto predpisanih standardov. V letu 2009 se je poraba NPK gnojil na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi znižala za 14,0 % in bila najnižja v vsem opazovanem obdobju. Prodaja pesticidov se je znižala za 4,5 % in bila za več kot petino nižja kakor v letu 2000. Sprememba intenzivnosti kmetijske pridelave, ki jo spremljamo s povprečnim pridelkom dveh najpomembnejših poljščin, je bila različna. Hektarski donos pri pšenici se je znižal

za 11,1 %, pri koruzi pa zvišal za 6,8 %, vendar je bil pri obeh kulturah pod povprečjem EU-15. Nizka raven pridelave poljščin ni optimalna z vidika izkoriščenosti zemlje kot naravnega vira, zelo visoka pa prav tako ne bi bila ustrezna, ker bi pomenila večje pritiske na okolje. Obremenjenost okolja z živinorejo je v Sloveniji relativno višja, ker ima ta dejavnost v strukturi kmetijstva razmeroma velik delež, vendar se dolgoročno znižuje. Na področju sonaravnega kmetovanja pa so bila v letu 2009 prvič doslej gibanja neugodna. Njegov obseg se je, po precej dobrih rezultatih v začetnem obdobju, znižal. V kontrolo je bilo vključenih za 0,7 % manj površin kot v letu prej, pri čemer so se integrirano obdelane površine znižale za 0,2 %, površine z ekološko obdelavo pa za 1,5 %. Kljub rastočemu povpraševanju in velikim razvojnim možnostim je s tem postalo doseganje strateških ciljev na tem področju že skorajda nedosegljivo.

Gospodarska izkoriščenost gozdov, ki so izjemno pomemben vir ekološko sprejemljive surovine in energije, je kljub povečevanju še vedno razmeroma nizka. Posek lesa in z njim proizvodnja gozdnih sortimentov se dolgoročno sicer povečujeta, vendar je intenzivnost poseka zaradi hitrejšega prirastka lesa razmeroma nizka. Skupni posek se je v letu 2009 zaradi nižje sanacije gozdov znižal (-1,6 %) in bil na višini le 66 % možnega (v letu prej 70 % od možnega). Pri tem je negovalni posek, ki je za razvoj gozdov nujen in zato najobsežnejši, porasel za 18,8 %, a je njegov delež v skupnem poseku ostal razmeroma skromen (okoli 65-odstoten, v letu 2000 okoli 71-odstoten). Boljšo pridelavo kakovostnega lesa in njegovo gospodarsko izkoriščenost ovirajo velika razdrobljenost gozdnih posesti, slaba tehnološka opremljenost in nizka usposobljenost zasebnih lastnikov, pa tudi njihova nepovezanost in netržna usmerjenost. Hkrati se je povečal izvoz gozdnih sortimentov, tako da je znašal že več kot četrtino skupno pridobljenih. V veliki večini je usmerjen na sosednje trge, kjer je gozdno lesna proizvodna veriga prepoznana kot pomemben dejavnik gospodarskega razvoja, odkupovalci lesa pa zaradi visokih kapacitet predelave in s tem višje cenovne konkurenčnosti nudijo višje cene v odkupu. Izvoz se je povečeval tudi zaradi nižjega domačega povpraševanja v dejavnosti predelave, saj je gospodarska kriza močno prizadela slovensko lesno-predelovalno industrijo. K izboljšanju konkurenčne sposobnosti te dejavnosti naj bi prispevale aktivnosti treh razvojnih centrov, finančno podprtih s sofinanciranjem Evropskega sklada za regionalni razvoj¹⁸⁰. Za doseganje višje dodane vrednosti bi bilo treba izboljšati povezavo v celotni gozdarsko lesni verigi, vse od pridelave, predelave do trženja lesa in izdelkov iz njega.

¹⁷⁷ Skupna vrednost projektov je ocenjena na 357 mio EUR.

¹⁷⁸ Za dva regijska centra: Ljubljana in Koroška.

¹⁷⁹ Analiza Evropske komisije (Agricultural statistics, 2010) navaja, da je slovensko kmetijstvo po več indikatorjih obremenjevanja okolja umeščeno pod povprečjem držav EU.

¹⁸⁰ Na podlagi javnega razpisa (UL RS 62/2010) je bila finančna podpora dodeljena razvojnim centrom lesno-predelovalne industrije v notranjsko-kraški, koroški in gorenjski regiji. Skupna vrednost njihovega sofinanciranja je znašala 25,7 mio EUR.

5.2. Trajno obnavljanje prebivalstva

Število prebivalcev Slovenije se je povečalo tudi v letu 2010, selitveni prirast, ki je bil osnovni vzrok rasti prebivalstva v preteklih letih, pa se je močno skrčil. Do 1. 10. 2010 se je število prebivalcev povečalo na 2.048.951 (3.050 več kot leto prej). Leta 2005 je preseglo dva milijona, osnovni vzrok povečevanja od takrat pa je bil visok selitveni prirast tujcev, povezan z visoko gospodarsko rastjo in vstopom Slovenije v EU. Podjetjem je začelo primanjkovati določenih domačih poklicnih profilov, zlasti gradbenih, tako da so vse pogostejše najemala tuje delavce. Samo v letu 2008 se je v Slovenijo iz tujine priselilo 30.693 novih stalnih prebivalcev, odselilo pa le 12.109, tako da je selitveni prirast v tem letu dosegel že 9,2 na 1.000 prebivalcev in bil med najvišjimi v EU. Vzrok povečanega priseljevanja v letu 2008 pa je bil tudi pristop Slovenije k Schengenskemu sporazumu. Pri tem je prihajalo tudi do fiktivnih priselitev, saj so tujci s pridobljenim dovoljenjem za prebivanje v Republiki Sloveniji iskali delo ali možnost bivanja v drugih državah pogodbenicah tega sporazuma. V letu 2009 se je selitveni prirast v Sloveniji znižal na 5,6 na 1.000 prebivalcev, kar je bilo še vedno med najvišjimi v EU, v prvih treh četrtletjih 2010 pa je bil po začasnih podatkih celo negativen.

Od leta 2006 je število prebivalcev naraščalo tudi zaradi pozitivne **naravne rasti**. Število rojstev se povečuje od leta 2004, potem ko je po več kot dvajsetletnem upadanju leta 2003 doseglo najnižjo raven doslej (17.321), stopnja celotne rodnosti pa 1,20. V letu 2009 se je v Sloveniji rodilo 21.856 otrok, 39 več kot leto prej, stopnja celotne rodnosti pa je ostala enaka kot v letu prej (1,53). Ob tem postaja starost žensk ob rojstvu otrok vse višja. Število rojstev je bilo leta 2006 prvič po desetih letih višje od števila umrlih, ki se skoraj ne povečuje. Nadaljujejo se pozitivna gibanja na področju umrljivosti dojenčkov, ki je bila v letu 2009 najnižja v EU.

Na stopnjo rodnosti vpliva tudi primernost pogojev za ustvarjanje družine. V nabor ukrepov za ustvarjanje družine in pomoč pri dvigu kakovosti družinskega življenja nedvomno sodi starševsko varstvo, družinski prejemki in urejeno varstvo predšolskih otrok. V Sloveniji imamo enega staršem in otrokom najbolj prijaznih sistemov starševskega varstva v EU, saj omogoča enoletno odsotnost od dela in 100-odstotno nadomestilo plače. V letu 2009 je starševsko nadomestilo koristilo 22.365 upravičencev, kar je 9,4 % več kot leto prej. Vključenost otrok v starostni skupini 3–5 let v vrtce je v Sloveniji visoka. Po zadnjih razpoložljivih podatkih je tudi nekoliko višja od povprečja EU¹⁸¹. Na področju dela pa h kakovosti

družinskega življenja pomembno prispevajo ukrepi, ki staršem lajšajo usklajevanje družinskih in delovnih obveznosti. Eden takšnih je projekt certifikatov Družini prijazno podjetje, ki obenem pomeni tudi družbeno odgovoren princip upravljanja. Te certifikate je od leta 2007 (ko so bili prvič podeljeni) pa do decembra 2010 prejelo 64 podjetij, kar pomeni, da je lahko vrsto različnih ukrepov, ki prispevajo k lažjemu usklajevanju dela in družine, koristilo 54.224 zaposlenih.

S podaljševanjem **pričakovanega trajanja življenja** se še naprej povečujeta delež in koeficient **odvisnosti starega prebivalstva**. Pričakovano trajanje življenja se je do leta 2009 v Sloveniji povečalo na 82,3 leta za ženske in na 75,8 leta za moške (kar je 3,2 oz. 3,9 let več kot leta 2000). Leta 2010 je bilo v Sloveniji že 23,9 starih prebivalcev (65+) na 100 delovno sposobnih (kar je 3,9 več kot leta 2000), delež starega prebivalstva pa je bil 16,6-odstoten. Oba kazalnika starostne sestave sta še vedno nižja kot v povprečju držav EU, razlike pa se zmanjšujejo. Glede na Eurostatove demografske projekcije¹⁸² naj bi se delež starega prebivalstva do leta 2020 povečal na petino, do leta 2060 pa na tretjino. Koeficient starostne odvisnosti starih pa naj bi se do leta 2020 povečal na več kot 30 %, do leta 2060 pa na krepko čez 50 %. Tak demografski razvoj bo močno povečal pritisk na obremenitev dohodkov delovno aktivnega prebivalstva in države. Po drugi strani pa stari prebivalci sodijo med materialno in socialno nadpovprečno ogrožene skupine. Leta 2009 je bila stopnja tveganja revščine starih nad 65 let 20-odstotna, kar je višje od povprečja v EU (17,8 %) in precej višje od povprečne stopnje tveganja revščine v državi (11,3 %)¹⁸³. Še posebej visoko je tveganje revščine med starimi ženskami (25,5 %). Kako stari ljudje živijo, pa kaže podatek o stopnji materialne prikrajšanosti, ki je leta 2009 v Sloveniji znašala 18,1 %, kar pomeni, da je bil tolikšen delež starih oseb prikrajan za pomembne življenjske vire, kot npr. primerno ogrevano stanovanje, primerno prehrano itd.¹⁸⁴. Pričakovani trendi in dane razmere zahtevajo sistematične in usklajene ukrepe na področju prebivalstvene, socialne in zaposlitvene politike ter politike javnih financ.

od povprečja EU (79,8 %), do leta 2011 pa se je še povečala. Več o vključenosti otrok v vrtce glej v poglavju 4.3.2. Dostopnost negospodarskih storitev splošnega pomena in stanovanj.

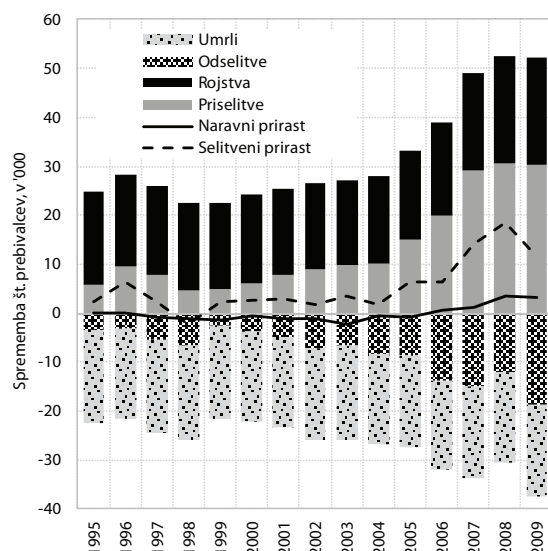
¹⁸² Navedeni so podatki zadnjih razpoložljivih projekcij (2008), ki so bile na voljo v času priprave prispevka.

¹⁸³ Razlika med stopnjo tveganja revščine starih in povprečno stopnjo tveganja revščine v državi je v Sloveniji bistveno višja kot v EU (povprečna stopnja v EU je 16,3 %).

¹⁸⁴ Več o materialni prikrajšanosti glej v indikatorju Tveganje revščine in materialna prikrajšanost.

¹⁸¹ V šolskem letu 2007/08 (zadnji mednarodni podatek) je bila vključenost otrok v tej starosti v Sloveniji (82,1 %) nekoliko višja

Slika 23: Komponente rasti števila prebivalcev, Slovenija



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje, 2010.

5.3. Skladnejši regionalni razvoj

Regionalne razlike v bruto domačem proizvodu na prebivalca so se po zadnjih podatkih za leto 2008 malenkost zmanjšale, vendar so že od leta 2003 dokaj stabilne. Razpršenost v BDP na prebivalca na NUTS-3 ravni je v primerjavi z državami članicami EU relativno majhna, saj se Slovenija uvršča v prvo četrtino držav članic z najnižjo razpršenostjo, med katerimi so tudi nordijske države. V EU kot celoti se razlike med državami zmanjšujejo, vendar predvsem v novih državah članicah ob hkratnem povečevanju razlik med regijami znotraj držav. V Sloveniji se je regionalna razpršenost v BDP na prebivalca v letu 2008 zmanjšala za 0,4 o. t., v primerjavi z letom 2000 pa je bila višja za 2,4 o. t., torej so se v daljšem obdobju razlike med regijami nekoliko povečale, vendar pa so od leta 2003 dokaj stabilne. Še manjše so razlike med regijami v neto razpoložljivem dohodku na prebivalca in so se tudi v obdobju 2000–2008 manj spremenile. Kot v večini držav članic EU se tudi v Sloveniji gospodarska aktivnost koncentriira v regiji z glavnim mestom – osrednjeslovenski, vendar so pri nas razlike med dvema skrajnima regijama bistveno manjše kot v večini drugih držav EU.

Stopnja registrirane brezposelnosti se je v letih 2009 in 2010 povečala v vseh regijah, nekoliko so se povečale tudi regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti. Potem ko so se regionalne razlike v stopnji brezposelnosti v obdobju 2003–2008 zniževale, so se v zadnjih dveh analiziranih letih povečale. V letih 2009 in 2010 se je stopnja brezposelnosti sicer močno povišala v vseh regijah, pri čemer pa je bilo povišanje nekoliko večje (merjeno v o. t.) v regijah z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti (predvsem regije Vzhodne

Slovenije), kar je privedlo do povečanja medregionalnih razlik. Podobno se je nekoliko povečalo tudi razmerje v stopnji registrirane brezposelnosti med regijo z najvišjo in najnižjo brezposelnostjo. Pri tem ostaja najvišja stopnja registrirane brezposelnosti v pomurski regiji (19 %), najnižja pa je bila v letu 2010 zabeležena v obalno-kraški regiji (7,9 %). Število brezposelnih se je v letu 2010 najbolj povečalo v osrednjeslovenski regiji, kjer je bila v letu pred tem zabeležena najnižja stopnja brezposelnosti, močno pa se je povečalo tudi v nekaterih drugih regijah s podpovprečno stopnjo brezposelnosti. Glede na gibanja na trgu dela se je povečalo tudi število prejemnikov denarnega nadomestila za brezposelnost in denarne socialne pomoči. V letu 2010 se je število prejemnikov denarnega nadomestila za brezposelnost najbolj povečalo v koroški regiji, največ prejemnikov na 1.000 prebivalcev pa je v pomurski regiji (25), ki ji sledi koroška (20). Tudi število upravičencev do denarnih socialnih pomoči se je najbolj povečalo v koroški regiji, največ takih upravičencev na 1.000 prebivalcev pa imata pomurska in podravska regija.

Ekonomске in socialne posledice gospodarske krize se tudi v Sloveniji še posebej čutijo v regijah, ki so na repu razvitosti. Že sicer visoka stopnja brezposelnosti se je v pomurski regiji v času gospodarske krize še povišala, zaradi česar je bil sprejet Zakon o razvojni podpori pomurski regiji¹⁸⁵. Ta zakon, ki velja za obdobje 2010–2015, je za prestrukturiranje regije omogočil prerazporeditev finančnih sredstev iz že obstoječih programov, zagotovil pa je tudi dodatna finančna sredstva. Temelji na novem pristopu (območni razvojni intervenciji), kjer gre za na območje usmerjeno razvojno politiko¹⁸⁶ in medsebojno koordinacijo med programi in različnimi resorji na nacionalni in lokalni ravni. Na osnovi sprejetega zakona so ministrstva namenila Pomurski regiji 231 milijonov evrov za celotno obdobje, od katerih je bilo v letu 2010 odobrenih dobrih 37,7 milijonov evrov. Za vrednotenje uspešnosti izvajanja zakona je še prezgodaj, prvi podatki¹⁸⁷ pa kažejo, da je bilo do konca leta 2010 v sofinancirane projekte vključenih 91 gospodarskih subjektov (do konca leta 2015 predvidenih 150), v podjetjih, v katera so bila vložena javna sredstva, pa je bilo na novo ustvarjenih 154 delovnih mest (do konca leta 2015 predvidenih 400). V letu 2010 se je zaradi stečajev podjetij brezposelnost nadalje povečala tudi v koroški regiji in Pokolpju (v jugovzhodni Sloveniji). Na podlagi spremembe uredbe o dodeljevanju regionalnih spodbud¹⁸⁸ je Pokolpje dobilo možnost za pridobitev sredstev za financiranje dodatnih razvojnih nalog v regiji, predvsem za krepitev regionalnega managementa. Pri tem ukrepu v Pokolpju se uporablja isti pristop kot

¹⁸⁵ Stopnja registrirane brezposelnosti se je s 13,2 % decembra 2008 povečala na 20,4 % decembra 2009.

¹⁸⁶ Angl. place-based policy.

¹⁸⁷ 1. letno poročilo o izvajanju ukrepov Zakona o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010–2015, 2011.

¹⁸⁸ Uredba o dopolnitvi Uredbe o dodeljevanju regionalnih spodbud, UL RS 37/2010.

v pomurski regiji. Ker se bodo gospodarske razmere v prihodnje lahko močno poslabšale še v kakšni regiji, je v Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja predviden sistemski ukrep, ki bo začasen in bo namenjen razvojni podpori območjem z visoko brezposelnostjo, če se bo ta kritično povečala.

*Pospešeno črpanje sredstev kohezijske politike*¹⁸⁹ se je nadaljevalo tudi v letu 2010. V zaostrenih gospodarskih in socialnih razmerah v regijah imajo finančni viri sredstev kohezijske politike še posebej pomembno vlogo. Zaradi gospodarske krize so bile sprejete spremembe Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013 in Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007–2013 ter izvedene ustrezne prerezporeditve sredstev v okviru posameznih razvojnih prioritet Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013. Sprejeti so bili tudi ukrepi, ki so poenostavili črpanje sredstev kohezijske politike. Po podatkih do konca leta 2010 je bilo potrjenih operacij za 2,3 mrd EUR evropskih sredstev (56 % vseh pravic porabe programskega obdobja), od tega 46,5 % v okviru Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR), ki med drugim zasleduje cilj skladnega razvoja regij. Ta OP sicer predstavlja dobrih 40 % pravic porabe vseh OP-jev v celotnem programskem obdobju. Do konca leta 2010 je bilo skupaj certificiranih zahtevkov za povračilo na Evropsko komisijo skoraj 18 % pravic porabe za celotno programsko obdobje (povprečje za EU-27 11,6 %), izplačil iz proračuna RS (evropski del) pa je bilo za 28,2 % pravic porabe.

Regionalna mreža terciarnega izobraževanja se še naprej širi. V obdobju od leta 2000 do leta 2009 so bili ustanovljeni novi visokošolski zavodi in višje strokovne šole, zaradi česar se je močno spremenila njihova regionalna pokritost in pokritost študijskih programov. Ta je dobra pri dodiplomskem študiju in še posebej pri visokošolskih strokovnih študijskih programih. Večja dostopnost vpliva tudi na večjo vključenost prebivalstva v terciarno izobraževanje, kjer se že tako majhne regionalne razlike še nadalje zmanjšujejo. Stopnja vključenosti prebivalstva v starosti 20–29 let v terciarno izobraževanje se je v letu 2009 povečala v vseh regijah razen osrednjeslovenski (–3,5 o. t.). Regionalne razlike po tem kazalniku niso velike in se med leti zmanjšujejo. Tudi število diplomantov na 1.000 prebivalcev po regijah večinoma narašča, regionalne razlike pa se še zmanjšujejo. Nič pa nam ti podatki ne povedo o učinkovitosti mreže terciarnega izobraževanja in njihovi kvaliteti, kar je povezano tudi s pomanjkanjem nadzora nad kvaliteto terciarnega izobraževanja. Za zmanjšanje razlik v stopnji razvitosti med regijami je poleg dostopnosti izobraževalnih ustanov pomembna tudi usklajenost ponudbe delovnih mest za terciarno izobražene s številom diplomantov in kakovostjo študija na terciarni ravni, o čemer pa ni ustreznih podatkov.

Na področju poseljenosti se nadaljuje koncentracija prebivalstva in delovnih mest v osrednjeslovenski regiji, ki ju spremljata procesa suburbanizacije in dezurbanizacije, ki slabita regionalna središča. Koncentracija¹⁹⁰ delovnih mest in prebivalstva, predvsem v osrednjeslovenski regiji, povečuje delovno mobilnost na kratke in dolge razdalje in povečuje promet z motornimi vozili. K večji dnevni mobilnosti prispeva še proces suburbanizacije, ki je med drugim tudi posledica neurejenega trga nepremičnin in neurejenega prostorskega načrtovanja, kar vse vpliva na povečane izpuste toplogrednih plinov in druge eksterne stroške prometa (zastoji na cestah, nesreče, zmanjšana kakovost življenja, negativni vplivi na zdravje ipd.). Ob neustreznem prostorskem načrtovanju suburbanizacija povzroča težave v funkcioniranju mest in vzdrževanju obstoječega stanovanjskega fonda, poleg tega pa pritiska na kmetijska zemljišča in obstoječo komunalno in družbeno infrastrukturo v naseljih priseljevanja, ki pogosto ni prilagojena povečanemu številu prebivalstva.

5.4. Izboljšanje gospodarjenja s prostorom

V letu 2010 se je nadaljevalo dopolnjevanje zakonodaje na področju urejanja prostora, vendar so spremembe premajhne za učinkovito reševanje nakopičenih problemov. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt-A)¹⁹¹, ki je začel veljati v začetku leta 2010, je nekoliko olajšal in spodbudil¹⁹² sprejemanje novih občinskih prostorskih načrtov, vendar jih je doslej sprejelo le manjše število občin. Po podatkih MOP¹⁹³ so do konca leta 2010 občinske prostorske načrte sprejeli v 22 občinah, 55 pa jih še ni začelo s postopkom, med njimi tudi večje mestne občine, kot je Maribor. V občinah, ki so prostorske načrte sprejele, je postopek spremljalo veliko težav¹⁹⁴. Zakon je sicer uvedel manjše popravke zakonodaje, vendar ne zmanjšuje bistveno največjih pomanjklivosti sedanjega sistema prostorskega

¹⁹⁰ Indeks koncentracije delovnih mest se je v letu 2010 povečal na 25,5 (v letu 2000 je znašal 22,3, v letu 2009 pa 25,2). Ravno tako se je povečal tudi indeks koncentracije prebivalstva, na 20,4 (iz 20,3 v letu 2009 oz. 19,9 v letu 2008, odkar imamo primerljive podatke). Podobno se je koncentracija prebivalstva povečevala tudi do leta 2008 (v obdobju, ko smo prebivalstvo spremljali po stari definiciji). Kljub povečevanju koncentracija prebivalstva v Sloveniji ostaja med najnižjimi v EU.

¹⁹¹ UL RS 108/2009.

¹⁹² Zakon onemogoča uvedbo novih postopkov za spreminjanje in dopolnjevanje prostorskih sestavin prejšnjih starih in parcialnih planskih aktov in tako sili občine v pripravo novih celovitih občinskih prostorskih načrtov, če želijo uresničiti spremembe v prostoru, ki niso predvidene v prejšnjih aktih.

¹⁹³ Interni podatki MOP.

¹⁹⁴ Npr. proceduralni zapleti pri sprejemanju prostorskega načrta mestne občine Ljubljana.

¹⁸⁹ Sredstva strukturnih skladov in kohezijskega sklada.

načrtovanja, ki so prisotne že več let¹⁹⁵. Ključni očitek strokovne javnosti je, da imamo namesto učinkovitega urejanja prostora množico medsebojno izključujočih resornih politik in regionalno neusklajenih občinskih politik, zato se mnoge porajajoče se razvojne pobude umeščajo v prostor nesmotno ali s tolikšnim tveganjem, da to predstavlja resno oviro za investitorje. V letu 2010 je bil na področju urejanja prostora sprejet tudi Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP)¹⁹⁶, ki naj bi pospešil pripravo državnih prostorskih načrtov zlasti na področju infrastrukture. Pri tem zakonu se očitek strokovne javnosti nanaša na to, da bi bilo treba izboljšati celotno zakonodajo na področju urejanja prostora, ne le parcialne prostorske ureditve državnega pomena. Ta zakon uvaja na željo investitorja, ob pogoju že izvedene presoje vplivov na okolje, možnost pridobitve dovoljenja za umestitev v prostor še pred pridobitvijo gradbenega dovoljenja, če to investitorju olajša pridobitev evropskih sredstev. Uvaja tudi že ukinjeno prostorsko konferenco kot stalno delovno telo investitorja in državnih organov za usklajevanje javnih interesov ter zgodnejše vključevanje javnosti. Poenostavlja tudi razlastitveni postopek v primeru prisilne pridobitve zemljišč in za odškodnine določa uporabo sistema množičnega vrednotenja nepremičnin GURS. Ravno ta del zakona začne veljati šele z začetkom leta 2012 in poraja največ dvomov, ali ne bo v nasprotju z nameni zakona povečal obseg sodnih sporov. Priprava tretjega pomembnega zakona s področja urejanja prostora, Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijskih zemljiščih, se je zavlekla in je še v postopku sprejemanja v državnem zboru.

Gospodarska kriza se je na nepremičninskem trgu odrazila zlasti z zmanjšanjem števila transakcij, ki tudi v letu 2010 še ni doseglo predkriznih ravni. Po podatkih GURS je bilo v letu 2010 evidentiranih tržnih transakcij (pretežno) rabljenih stanovanj za približno tretjino več kot na dnu v letu 2009, vendar še vedno za približno tretjino manj kot v predkriznem letu 2007 in tudi manj kot 1 % stanovanjskega fonda¹⁹⁷. V primerjavi s predkriznim letom 2007 so bile leta 2010 v Sloveniji cene rabljenih stanovanj nižje za 3,3 %, novih pa za 4 %. V primerjavi z nekaterimi drugimi evropskimi državami, kjer je ravno tako prišlo do skrčenja gradbenega oz. nepremičninskega sektorja, so bili padci cen stanovanj v Sloveniji občutno manjši; cene stanovanj v Španiji so bile nižje približno za 10 %, na Irskem pa so padle za več kot 30 %. Vzroke za velika nihanja števila transakcij in nizko odzivnost cen stanovanj

v Sloveniji lahko povežemo tudi s tem, da v Sloveniji ni prišlo do prilagoditev, ki bi zmanjšale zaloge neprodanih stanovanj. Po podatkih SURS o gradbenih dovoljenjih se je načrtovana nova površina stanovanj v letu 2010 glede na leto prej še nadalje znižala in je bila za skoraj polovico nižja kot v letu 2007, ko je bilo izdanih največ gradbenih dovoljenj. To nakazuje, da se bo, brez potrebnih ukrepov, kriza na stanovanjskem trgu nadaljevala. Ob takšnem stanju na nepremičninskem trgu in ker se je v letu 2009 iztekel Nacionalni stanovanjski program bi bilo smiselno oblikovati novo stanovanjsko politiko.

V letu 2010 je GURS izvedel prvo fazo množičnega vrednotenja nepremičnin, ki predstavlja prvi večji korak k reševanju nekaterih dolgoročnih problemov delovanja nepremičninskega trga, zlasti glede obdavčenja nepremičnin. GURS je seznanil vse lastnike nepremičnin s poskusnim izračunom njihove vrednosti po načelih in modelih množičnega vrednotenja nepremičnin, ob poteku roka za posredovanje pripomb pa je bilo podanih več kot 1,1 milijona pripomb glede podatkov, vrednosti in lastništva nepremičnin. To po navedbah GURS predstavlja dober odstotek vseh razgrnjenih podatkov in se nanaša na približno 7 % nepremičnin. Podatke bodo lastniki lahko dopolnjevali še celo leto 2011 oziroma dokler ne bo treba vrednosti ažurirati za potrebe uvedbe davka na nepremičnine. Projekt množičnega vrednotenja je zaradi izboljšanih in novih podatkov ter povečanja informiranosti lastnikov koristen za izboljšanje delovanja trga nepremičnin, vendar bo večina učinka v nekaj letih izgubljena, če se ne bodo namesto popisnih našli trajnejši administrativni načini za ažuriranje podatkov o nepremičninah.

5.5. Kultura

V letu 2008 (zadnji podatki) so se izdatki za kulturo na člana gospodinjstva povečali za kar več kot desetino, povečalo pa se je tudi razmerje med izdatki najvišjega in najnižjega kvintila za rekreacijo in kulturo. Izdatki na člana gospodinjstva so se v tem letu povečali najbolj po letu 2000 (odkar so na voljo razpoložljivi podatki). Po treh letih zniževanja so porasli izdatki, ki najbolj neposredno prispevajo k oblikovanju kulturne identitete. K temu je največ prispevala rast izdatkov za kino, gledališče, koncerte (2,9-odstotni delež v kulturi), malenkost so se povečali izdatki za knjige (5,6-odstotni delež), izdatki za obisk muzejev, galerij ipd. (0,9-odstotni delež) pa so se zmanjšali. Že skoraj vse obdobje pa visoko realno rast beležijo izdatki za tehnične izdelke (televizorji, fotografska in kinematografska oprema, računalniki ipd). V mednarodni primerjavi, ki je mogoča le za izdatke za kulturo skupaj z izdatki za rekreacijo¹⁹⁸, je bil leta 2009 delež teh izdatkov pri nas nekoliko nad povprečjem EU.

¹⁹⁵ Ni pravih podatkov o stanju v prostoru, zakonodaja je nepregledna in se prehitro spreminja, brez analitične priprave. Investitorji se srečujejo s prepočasnimi in neučinkovitimi postopki odobritve umestitve projektov v prostor in so brez zavezujočih informacij o možnostih gradnje, preden kupijo zemljišče in pripravijo podrobno dokumentacijo za gradbeno dovoljenje.

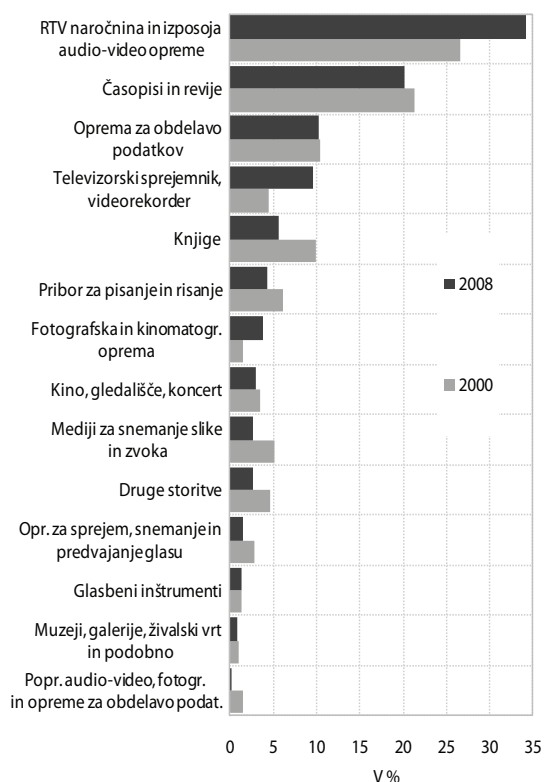
¹⁹⁶ UL RS 80/2010.

¹⁹⁷ Po SURS: Gradnja stanovanj in stanovanjski sklad, ob koncu leta 2009 je bilo v Sloveniji 838 tisoč stanovanj.

¹⁹⁸ Po tej metodologiji so podatki za skupino kultura in rekreacija na voljo skupaj.

Na finančno dostopnost kulture in rekreacije različnim socio-ekonomskim skupinam prebivalcev kažejo podatki o izdatkih različnih dohodkovnih skupin prebivalcev. Izdatki prvega (najnižjega) potrošnega kvintila močno zaostajajo za izdatki petega (najvišjega) kvintila, razmerje med njima pa je bilo v letu 2008 malenkost višje kot v predhodnem letu in najvišje v obdobju 2000–2008.

Slika 24: Potrošnja gospodinjstev za kulturo, 2000 in 2008, v %



Vir: SURS – APG, 2010; preračuni UMAR.

Opombe: Med kulturo so štete naslednje kategorije postavke COICOP Rekreacija in kultura: .09111 Oprema za sprejem, snemanje in predvajanje glasu; .09112 Televizijski sprejemnik, videorekorder; .09121 Fotografska in kinomatografska oprema; .09130 Oprema za obdelavo podatkov (pisalni, računski stroj, osebni računalnik); .09140 Oprema za snemanje slike in zvoka; .09150 Popravila audio-video opreme, fotografske opreme in opreme za obdelavo podatkov; .09211 Glasbeni instrumenti; .09421 Kino, gledališče, koncert; .09422 Muzeji, galerije, živalski vrt in podobno; .09423 RTV naročnina in izposoja audio-video opreme; .09424 Druge storitve; .09510 Knjige; .09520 Časopisi in revije; .09540 Pribor za pisanje in risanje.

Stanje na področju **knjig in splošnih knjižnic** je v letu 2009 ostalo relativno ugodno¹⁹⁹. Po rasti v preteklih letih se je število vseh izdanih del (knjig in brošur) v letu 2009 zmanjšalo, ugodni trendi pa so se nadaljevali pri leposlovju. Pomemben kazalnik ponudbe splošnih knjižnic je število enot knjižničnega gradiva, ki se je podobno kot v predhodnih letih povečalo tudi v letu 2008. Včlanjenost prebivalstva v splošne knjižnice se je sicer v letu 2008 drugo leto zapored zmanjšala, a je število izposojenih enot knjižničnega gradiva na prebivalca ostalo enako²⁰⁰. Dostopnost knjižničnega

gradiva na območjih s slabšim dostopom do splošnih knjižnic pomembno povečujejo bibliobusi (potujoče knjižnice). Njihovo število se v letu 2009 ni spremenilo in ostaja na najvišji ravni preteklega obdobja. K dostopnosti kulturnih vsebin in ohranjanju kulturne dediščine pomembno prispeva tudi digitalna knjižnica Slovenije²⁰¹ (dLib.si). Skupno število enot v zbirki portala dLib se povečuje, čeprav se je rast v letih 2008 in 2009 znižala. Povečuje se tudi število obiskovalcev.

Obisk muzejev in razstavišč se je v letu 2009 povečal na najvišjo raven v obdobju 2004–2009²⁰². Predvidevamo, da je povečanje števila obiskovalcev tudi posledica povečanja števila razstav v letu 2009. Pomemben vidik dostopnosti razstav je prostorska dostopnost, kjer gre za gostovanje razstav drugih muzejev iz Slovenije in drugih držav. Število gostujočih razstav se je v letu 2009 zmanjšalo, in sicer zaradi močnega zmanjšanja gostovanj iz Slovenije, medtem ko se je število gostovanj razstav iz tujine povečalo. K ponudbi kulturnih vsebin v muzejih in razstaviščih ter h kulturni vzgoji prispevajo tudi razni seminarji in delavnice v muzejih. V letu 2009 se je število programov za otroke in mladino²⁰³ močno zmanjšalo, ob tem pa se je zmanjšalo tudi število obiskovalcev. Zmanjšalo se je tudi število programov za odrasle, vendar so bili izvajani programi verjetno bolj prilagojeni povpraševanju, saj se je obisk močno povečal. Skupaj pa se je v obdobju 2004–2009 število obiskovalcev programov za otroke in mladino ter programov za odrasle močno povečalo.

Gibanja na področju gledališke dejavnosti so bila v letu 2009 ugodna, na področju **filmske dejavnosti** pa se je zmanjšala filmska produkcija²⁰⁴. Če med gledališči ne upoštevamo lutkovnih²⁰⁵, podatki kažejo, da se je število obiskovalcev gledaliških predstav v zadnjem letu

²⁰⁰ Država je v letu 2004 uvedla knjižnično nadomestilo, s katerim finančno podpira avtorje gradiv, ki so predmet izposoje v splošnih knjižnicah. Izjava se v obliki izplačila avtorjem glede na izposajo njihovih del v splošnih knjižnicah in v obliki delovnih štipendij, ki jih podeljujejo stanovska društva na področju literature, prevajanja, glasbe, filma in ilustracije. Število prejemnikov knjižničnega nadomestila se od leta 2005 povečuje, medtem ko se je število podeljenih delovnih štipendij iz naslova knjižničnega nadomestila v letu 2009 zmanjšalo.

²⁰¹ Digitalna knjižnica uporabnikom nudi informacijske vire v digitalni obliki in jim s svojimi storitvami zagotavlja njihovo dostopnost in uporabo. Na voljo je vsem prek računalnika ali mobilnega telefona. Dostop je prost, brez omejitev. V ponudbo digitalne knjižnice so zajeta besedila (časopise, knjige, poročila ARRS, visokošolska dela), slike (artoteka, fotografije, notno gradivo, plakati, razglednice, rokopisi, zemljevidi) in multimedija (virtualne razstave, zvočni posnetki).

²⁰² Po podatkih SURS.

²⁰³ Programi za otroke in odrasle zajemajo vse oblike skupinskega dela, ki so namenjene otrokom oz. odraslim (delavnice, pogovori, seminarji, predavanja, tečaji ipd.).

²⁰⁴ Po podatkih SURS.

²⁰⁵ Podatek o številu obiskovalcev gledaliških predstav kaže na močno zmanjšanje v letu 2009, kar pa je posledica izpada ene od velikih poročevalskih enot (lutkovno gledališče).

¹⁹⁹ Po podatkih SURS (Statistični letopis, 2010).

povečalo, prav tako se je povečalo število gledaliških predstav. Število gledalcev (če ne upoštevamo lutkovnih gledališč) se je povečalo tudi v celotnem obdobju 2004–2009, čeprav se je število gledaliških predstav zmanjšalo. Na večji obisk je verjetno vplivalo tudi večje število novoizvedenih del, tako glede na leto 2008 kot tudi 2004. Med temi deli se je v letu 2009 in v obdobju 2004–2009 močno povečalo število del slovenskih avtorjev. Dodaten vidik bogatitve ponudbe gledališč so gostovanja gledaliških skupin drugih gledališč iz Slovenije in tujine. Število gostovanj gledaliških skupin²⁰⁶ se povečuje predvsem zaradi povečevanja števila gostovanj iz Slovenije. Na področju filmske produkcije se je v letu 2009 število proizvedenih prvič javno predvajanih kinematografskih filmov zmanjšalo, a je bilo precej večje kot leta 2004. Na področju kinematografske dejavnosti se je v letu 2009 drugo leto zapored povečalo število gledalcev dolgometražnih filmov, znotraj tega pa se je zmanjšalo število gledalcev slovenskih filmov²⁰⁷.

²⁰⁶ Podatek je prikazan za vsa gledališča.

²⁰⁷ To je močno odvisno od popularnosti predvajanih filmov, kar prispeva k močnim medletnim nihanjem števila gledalcev.

II. kazalniki razvoja Slovenije

PRVA PRIORITETA:

Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

- Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči
- Realna rast bruto domačega proizvoda
- Inflacija
- Dolg sektorja država
- Primanjkljaj sektorja država
- Plačilnobilančno ravnoesje
- Bruto zunanji dolg
- Produktivnost dela
- Tržni delež
- Stroški dela na enoto proizvoda
- Faktorska struktura izvoza blaga
- Delež izvoza in uvoza v BDP
- Neposredne tuje investicije
- Podjetniška aktivnost
- Delež nefinančnih tržnih storitev
- Bilančna vsota bank
- Zavarovalne premije
- Tržna kapitalizacija delnic

Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči

Po več kot desetletju približevanja povprečni razvitosti EU je bilo z gospodarsko krizo v letih 2009 in po naši oceni tudi v 2010 razvojno dohitevanje Slovenije prekinjeno. Ob višjih stopnjah gospodarske rasti kot v povprečju EU je Slovenija v obdobju do leta 2008 zmanjševala zaostanek za EU na področju gospodarske razvitosti, merjeno z BDP na prebivalca po kupni moči. Z gospodarsko krizo leta 2009 je bil proces konvergence prekinjen, saj se je bruto domači proizvod skrčil precej bolj kot v povprečju v EU. Po decembrskih¹ podatkih Eurostata je tako bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči v letu 2009 dosegel 20.700 SKM² ali 88 % povprečja EU-27, kar je v primerjavi s predhodnim letom slabše za 3 o. t. in na ravni let 2006 in 2007. Prekinitev dohitevanja povprečne razvitosti EU v letu 2009 je izhajala iz precejšnjega poslabšanja produktivnosti. Hkrati je to področje, kjer je Slovenija v dosedanjem izvajanju SRS kljub precejšnjemu zaostanku za EU naredila razmeroma majhen napredek, kar je posledica tako pomanjkljivega prestrukturiranja gospodarstva kot tudi premajhnega povečanja dodane vrednosti na zaposlenega posameznih sektorjev gospodarstva³. Glede na to, da je Slovenija leta 2010 zabeležila nižjo gospodarsko rast v primerjavi s povprečjem EU, ocenjujemo, da se je vrzel gospodarske razvitosti za EU, merjeno z BDP na prebivalca po kupni moči, v letu 2010 še povečala. Za razliko od leta 2009 je k temu prispeval relativno visok padec zaposlenosti, produktivnost dela pa se je ravno zaradi visokega zmanjšanja zaposlenosti okrepila bolj kot v EU.

Od leta 2005 (obdobje izvajanja SRS) so vse nove članice EU po BDP na prebivalca po kupni moči bolj zmanjšale zaostanek za povprečjem EU kot Slovenija. To je zaradi nižje ravni BDP na prebivalca teh držav (z izjemo Cipra) v primerjavi s Slovenijo deloma pričakovano. Kljub temu pa je treba opozoriti, da so nekatere države, ki so med novimi članicami EU po ravni BDP na prebivalca relativno blizu Sloveniji, na tem področju naredile precejšen premik (po letu 2005 zlasti Slovaška, Poljska, Češka, v zadnjem desetletju tudi Madžarska; gl. tabelo). Njihov napredek je temeljil na precejšnjem povečanju produktivnosti in prestrukturiranju gospodarstev v

smeri tehnološko zahtevnejših dejavnosti⁴ – oba procesa sta bila intenzivnejša kot v Sloveniji. Za večino teh držav so bili ob višjem deležu neposrednih tujih investicij v gospodarstvu (glede na BDP) v letu 2005 kot v Sloveniji do začetka gospodarske krize značilni tudi relativno visoki prilivi neposrednih tujih investicij, ki običajno pozitivno vplivajo na tehnološko prestrukturiranje gospodarstva (Damijan, Rojec, 2007). V primerjavi z državami, ki so bile v začetku prejšnjega desetletja na podobni ravni razvitosti kot Slovenija (Portugalska, Grčija in Malta), pa je bil napredek Slovenije podoben kot grški (Grčija in Slovenija sta zaostanek za sedemindvajseterico v obdobju do konca leta 2009 zmanjšali za 9 in 8 o. t.), Malta in Portugalska pa sta zaostanek za povprečjem EU še povečali za 3 oz. 1 o. t. S tem je Slovenija po bruto domačem proizvodu na prebivalca po kupni moči prehitela Portugalsko za 8 o. t.

¹ Podatki temeljijo na revidiranih paritetah kupne moči za obdobje 2007–2009, na zadnjih podatkih o BDP-jih v nacionalnih valutah in na zadnjih podatkih o prebivalstvu.

² Standard kupne moči (SKM) – izbor valute za izražanje rezultatov je dogovor (konvencija). V Eurostatovi primerjavi se rezultati izražajo v »valuti«, imenovani SKM. SKM je umetna, fiktivna valuta, ki je na ravni povprečja držav EU enaka enemu evru. SKM ali »EU-27 evro« je »valuta«, ki odraža povprečno raven cen v EU-27.

³ Glej tudi indikator Produktivnost.

⁴ Gl. tudi poglavje 1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja.

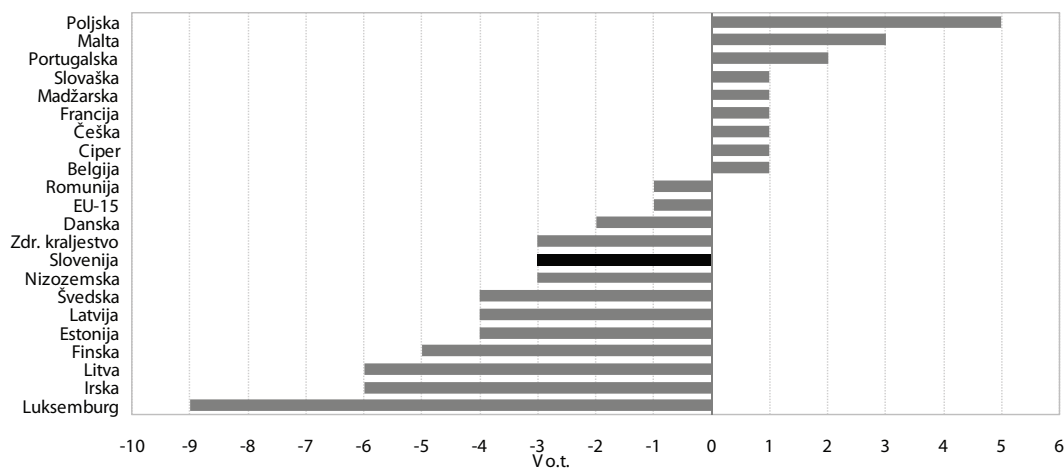
Tabela: BDP na prebivalca po kupni moči v SKM, indeksi obsega, 1995–2009, EU-27=100

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-25	105	105	104	104	104	103	103
EU-15	116	115	113	112	112	111	110
Avstrija	135	131	124	125	123	124	124
Belgija	129	126	120	118	116	115	116
Bolgarija	32	28	37	38	40	44	44
Ciper	88	89	91	91	93	97	98
Češka	73	68	76	77	80	81	82
Danska	132	131	124	124	123	123	121
Estonija	36	45	62	66	69	68	64
Finska	108	117	114	114	117	118	113
Francija	116	115	111	109	108	107	108
Grčija	84	84	91	93	91	93	93
Irska	103	131	144	145	147	133	127
Italija	121	117	105	104	104	104	104
Latvija	31	37	49	52	56	56	52
Litva	36	39	53	55	59	61	55
Luksemburg	223	245	254	270	275	280	271
Malta	86	84	78	78	77	78	81
Madžarska	52	55	63	63	62	64	65
Nemčija	129	118	117	116	116	116	116
Nizozemska	123	134	131	131	132	134	131
Poljska	43	48	51	52	54	56	61
Portugalska	77	81	79	79	78	78	80
Romunija	np	26	35	38	42	47	46
Slovaška	48	50	60	63	68	72	73
Slovenija	74	80	87	88	88	91	88
Španija	92	97	102	104	105	103	103
Švedska	125	127	122	123	125	122	118
Združeno kraljestvo	113	119	122	120	116	115	112

Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts, 2010. Za Bolgarijo za leto 2009 podatek SURS.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Relativna sprememba v BDP na prebivalca po kupni moči (v odstotnih točkah) v primerjavi z EU-27 v letu 2009



Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts, 2010. Za Bolgarijo za leto 2009 podatek SURS, preračuni UMAR.

Opomba: Avstrija, Bolgarija, Grčija, Italija, Nemčija in Španija v letu 2009 glede na predhodno leto niso spremenile svojega položaja v primerjavi z EU-27.

Realna rast bruto domačega proizvoda

Bruto domači proizvod se je ob okrepljenem izvoznem povpraševanju in ob relativno visokem prispevku spremembe zalog v letu 2010 povečal za 1,2 %. Pozitivni signali za gospodarsko aktivnost so iz tujega povpraševanja prihajali že v drugi polovici 2009, v letu 2010 pa so se še okrepili. Tako se je med letom še poudarila struktura okrevanja slovenskega gospodarstva, ki je omejeno predvsem na izvozno usmerjen in tehnološko močnejši del gospodarskih panog, medtem ko so dejavniki v domačem okolju hitrejša okrevanja zavirali. Domača potrošnja je namreč raven iz leta 2009 presegla le za 0,4 %, saj je imela vidnejši pozitivni prispevek le sprememba zalog, ostali pomembni agregati pa so bili še vedno nižji kot v predhodnem letu (bruto investicije v osnovna sredstva) oz. so beležili skromno rast (zasebna in državna potrošnja).

Za slovenski izvoz je bilo spodbudno zlasti okolje v državah EU, precej nižja pa je bila rast izvoza izven EU. Po močnem padcu v letu 2009 se je izvoz blaga lani realno povečal za 10,2 %. Za okrevanje je bilo ključno okrevanje v glavnih partnericah EU, vendar pa so se tudi ti impulzi v drugi polovici leta upočasnili, skladno z upočasnitvijo rasti svetovne trgovine, izteka začasnih spodbud in uvajanja varčevalnih ukrepov za znižanje javnofinančnih primanjkljajev. V drugi polovici leta pa je postal pozitiven prispevek druge skupine držav s pomembnim deležem v slovenskem izvozu, tj. držav nekdanje Jugoslavije. V povezavi s krepitvijo izvoza blaga se je lani v izvozu storitev najbolj povečal izvoz transportnih storitev v cestnih in železniških prevozi, skupni izvoz storitev pa je bil realno za 1,1 % nižji.

Domača potrošnja je raven iz leta 2009 presegla le za 0,4 %, za ravni iz leta 2009 pa je zaostajala predvsem v segmentu gradbenih investicij. Potrošnja gospodinjstev je sicer dosegla rahlo rast (0,5 %). Vendar je pri tem treba opozoriti, da trenutne plačilnobilancijske podlage v letu 2009 (zlasti v delu menjave potovanj prebivalstva) še ne predstavljajo prave osnove za izračun, saj podatki še niso dokončni, zato po naši oceni pozitivne stopnje rasti zasebne potrošnje v letu 2010 ne odražajo nujno dejanske krepitve potrošnje slovenskih gospodinjstev.¹ Rast potrošnje države pa se je pod vplivom varčevalnih ukrepov še nadalje znižala (na 0,8 %). Po drugi strani so pozitivni znaki izhajali iz gibanja poslovnih investicij, povezani s krepitvijo zunanega povpraševanja in dvigom izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti. Investicije v opremo in stroje so tako lani že presegle raven iz leta 2009 za 6,8 %. Ocenjujemo pa, da so tudi na ta segment investicij skozi leto vse bolj zaviralno začele vplivati

razmere na finančnih trgih². Podjetja so namreč po neto zadolževanju pri bankah v prvi polovici leta v drugi polovici leta odplačala več kreditov, kot so jih najela. Hkrati pa so banke precejšen del kreditov namenile za refinanciranje obstoječih kreditov in za dejavnost gradbeništva ter za polovico več sredstev kot v letu prej namenile za oblikovanje rezervacij in oslabitev. Padec gradbenih investicij (15,7-odstoten) je bil v lanskem letu le nekoliko nižji kot že v letu 2009 (19,2-odstoten). Od vrha gradbene aktivnosti oktobra 2008 je bilo znižanje največje v gradnji stanovanjskih stavb, sledita gradnji inženirskih objektov in nestanovanjskih stavb. Poleg investicij v opremo in stroje so imele pomemben pozitiven prispevek h gospodarski rasti še spremembe zalog (1,6 o. t.), ki so se po močnem padcu v letu 2009 lani povečale. Ob šibkem domačem povpraševanju je bila rast uvoza lani nižja od rasti izvoza. Uvoz blaga se je realno povečal za 7,7 %. Struktura gospodarske rasti, ki je v veliki meri temeljila na izvozu, za katerega je značilna visoka uvozna komponenta, je vplivala na to, da se je najbolj povečal uvoz blaga za vmesno porabo. Uvoz storitev je raven iz leta 2009 presegel le za 1,1 %.

Razlike v hitrosti okrevanja izvoznega in domačega povpraševanja so se kazale tudi na rezultatih po posameznih dejavnostih. Najvišjo rast je ob krepitvi izvoza blaga dosegla dodana vrednost v predelovalnih dejavnostih (8 %) in v transportu (5,7 %). S slabimi razmerami v gradbeništvu in na trgu dela pa je bilo povezano počasnejše okrevanje v trgovini, nadaljnji padec v gostinstvu in poslovnih storitvah na področju arhitekturnega projektiranja. V javnih storitvah, ki so bile tudi ene redkih dejavnosti z rastjo števila zaposlenih v lanskem letu, se je po visoki rasti v letu 2009 močno znižala rast dodane vrednosti v zdravstvu in socialnem varstvu (s 4,9 % na 0,5 %), v dejavnostih javne uprave, obrambe in socialnega zavarovanja ter izobraževanja pa je ostala podobno visoka kot v letu 2009.

Povečanje BDP v Sloveniji je bilo manjše kot v evrskem območju in EU. Gospodarska rast v evrskem območju je lani dosegla 1,7 % (v EU 1,8 %). Po globljem padcu bruto investicij v osnovna sredstva pri nas v letu 2009 je bil njihov padec tudi v letu 2010 zaradi nadaljnega in močnejšega padca gradbenih investicij izrazitejši kot v povprečju EU. V obeh letih skupaj je bil med državami EU padec gradbene aktivnosti večji kot v Sloveniji le v Bolgariji. V Sloveniji je bila nekoliko nižja tudi rast zasebne potrošnje. Prispevek menjave s tujino h gospodarski rasti je bil podoben, pri čemer pa je bila rast izvoza držav evrskega območja višja kot v Sloveniji, kar je po naši oceni posledica manj ugodne tehnološke strukture slovenskega izvoza, v okviru regionalne usmerjenosti pa tudi relativno večjega pomena držav nekdanje Jugoslavije na trgih izven EU, kjer je bilo okrevanje lani počasno. Bistveno večji prispevek kot v evrskem območju k rasti BDP pa je imela sprememba zalog.

¹ Na to kažejo tudi podatki na trgu dela o gibanju zaposlenosti in plačah, realizacija prihodka v trgovini ter ostali kazalniki potrošnje gospodinjstev v lanskem letu.

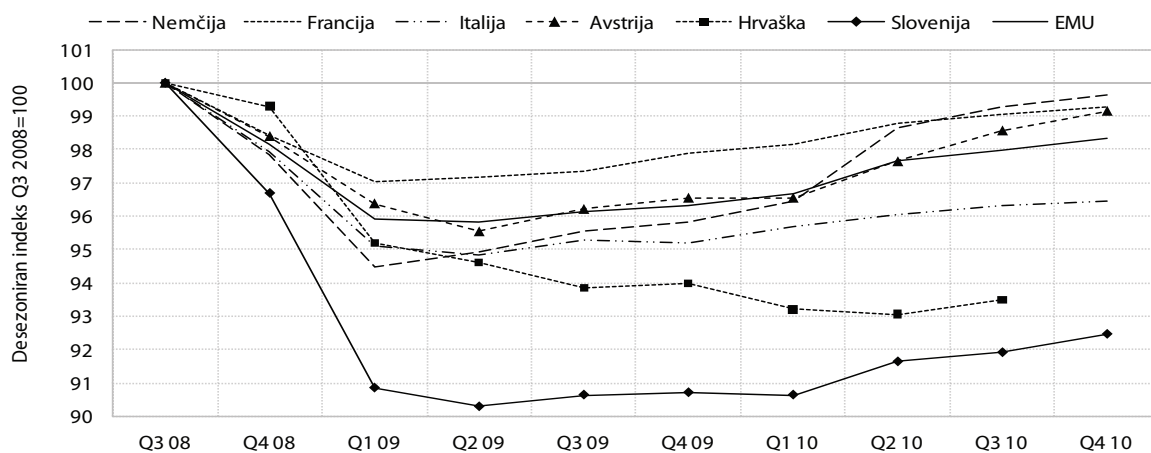
² Na to kažejo tudi Rezultati ankete o povpraševanju po posojilih nefinančnih družb po dejavnostih, ki jo je oktobra 2010 objavila BS.

Tabela: Prispevek komponent izdatkovne strukture k rasti bruto domačega proizvoda v Sloveniji

	1996	2000	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Realna rast BDP, v %	3,6	4,4	4,5	5,9	6,9	3,7	-8,1	1,2
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz – uvoz)	0,3	2,5	2,2	0,2	-2,0	-0,4	2,0	0,8
- Izvoz proizvodov in storitev	1,4	6,2	6,1	7,8	9,1	2,3	-11,9	4,5
- Uvoz proizvodov in storitev	1,1	3,7	4,0	7,6	11,2	2,7	-13,9	3,8
Domača potrošnja skupaj	3,3	1,8	2,3	5,7	8,9	4,2	-10,1	0,4
- Zasebna potrošnja	1,9	0,7	1,5	1,6	3,5	1,5	-0,4	0,3
- Državna potrošnja	0,5	0,6	0,6	0,8	0,1	1,1	0,5	0,2
- Investicije v osnovna sredstva	1,8	0,6	0,9	2,6	3,4	2,3	-6,2	-1,6
- Spremembe zalog	-1,0	0,0	-0,7	0,7	1,8	-0,8	-4,0	1,6

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, letni podatki, Bruto domači proizvod po četrtletjih, 2011; preračuni UMAR.

Slika: Okrevanje bruto domačega proizvoda v Sloveniji in najpomembnejših trgovinskih partnericah



Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2011.

Inflacija

Rast cen življenjskih potrebščin je bila v letu 2010 1,9-odstotna, kar je podobno kot v predhodnih dveh letih.

Šibka gospodarska aktivnost je vplivala na umirjeno rast cen večine skupin indeksa in nizko osnovno inflacijo, katere različni kazalniki so se ob koncu leta gibali med 0 % in 1,0 %. Od teh gibanj so odstopala povišanja cen energentov in trošarinskega blaga, relativno visoke so bile tudi podražitve nepredelane hrane (zelenjave in sadja), ki so močno odstopale od splošne rasti cen, precej višje pa so bile tudi od rasti cen teh proizvodov v evrskem območju. Rast cen tekočih goriv za prevoz in ogrevanje, zemeljskega plina, daljinske energije za ogrevanje, ki je bila posledica rasti cen nafte na svetovnem trgu in cen električne energije, je skupaj s povišanji trošarin na nekatere od teh proizvodov k 1,9-odstotni inflaciji prispevala 1,5 o. t., od tega višje trošarine okoli 0,6 o. t. Skupni vpliv vseh spremenjenih trošarin in ostalih davščin¹ pa je znašal med 0,6 in 0,7 o. t., kar je podobno kot v letu 2009 (0,8 o. t.). Med pomembnejšimi znižanji maloprodajnih cen je lani izstopalo znižanje cen šolske prehrane v osnovnih šolah, ki jo je država začela subvencionirati, kar je znižalo ceno prehrane, ki jo plačajo starši. Inflacija ob koncu leta je bila zato nižja za 0,7 o. t.

Poleg rasti cen surovin se je lani na svetovnem trgu močno podražila tudi hrana, kar se je tekom leta že kazalo na rasti cen industrijskih proizvajalcev, v maloprodajnih cenah pa le v manjši meri. Rast cen hrane na svetovnem trgu (39,9 %) je lani celo presegla rast cen energetskih surovin (33,3 %),² vendar je do prenosa v maloprodajne cene do konca lanskega leta prišlo v manjši meri. Relativno visoko rast so po padcu v letu 2009 lani dosegle cene nepredelane hrane (zelenjave 17,1 % in sadja 8,1 %), medtem ko so cene predelane hrane v letih 2009-2010 nekoliko znižale³. Tudi drugod v evrskem območju je bila rast cen hrane lani v glavnem posledica rasti cen nepredelane hrane, predelana hrana (vključno s tobakom, alkoholnimi in brezalkoholnimi pijačami) pa se je podražila manj. Do izrazitejšega prenosa surovinskih šokov v maloprodajne cene predelane hrane v Sloveniji je začelo prihajati šele z začetkom leta 2011, kar je verjetno povezano tudi z dejstvom, da se v tem času oblikujejo novi plačilni pogoji med proizvodnimi dobavitelji in trgovci. Na strani proizvajalcev živil v evrskem območju pa je bilo ob koncu leta 2010 že zaznati prenos višjih cen surovin, saj so bile cene v proizvodnji živil višje za 4,2 %, medtem ko se je

rast teh cen v Sloveniji tekom leta krepila, vendar je bila ob koncu leta kljub temu še nizka (1,3 %). Precej višja je bila tudi rast cen živil iz uvoza (14,6 %).

Cene energentov so bile lani tudi glavni dejavnik rasti reguliranih cen, vlada pa je z zamrznitvijo cen komunalnih storitev ponovno posegla v njihovo regulacijo. V lanskem letu so se regulirane cene po naši oceni povišale za 11,1 %. V okviru cen, ki so pod različnimi oblikami regulacije so lani izstopale cene, ki so zaradi modelskega načina oblikovanja le posredno pod nadzorom vlade (tekoča goriva za prevoz in ogrevanje, daljinska energija, zemeljski plin), saj so se povišale za 14,3 %. Regulirane cene, ki so pod neposrednim nadzorom vlade, pa so se povišale za 0,8 %⁴. Pri tem smo v izračunu upoštevali tudi rast cen komunalnih storitev, ki jih je vlada avgusta lani zamrznila in s tem posegla v njihovo regulacijo, ki je bila od avgusta 2009 v pristojnosti lokalnih skupnosti. Do konca avgusta 2010 so se cene komunalnih storitev namreč povišale za 6,5 %, s čimer se je nadaljevala visoka rast, potem ko so se že v letu 2009 te storitve podražile za 9,8 %.

Inflacija v Sloveniji je bila v letu 2010 na ravni povprečja evrskega območja, njena struktura pa se je nekoliko razlikovala. Ob koncu leta je inflacija evrskega območja merjeno s HICP⁵ enako kot pri nas znašala 2,2 % in je bila prav tako pomembno zaznamovana z vplivi šibke gospodarske aktivnosti. Podobno kot v Sloveniji so rast cen zaznamovale zlasti višje cene energentov in davčni vplivi, pri čemer je bil prispevek teh dejavnikov v Sloveniji večji kot v povprečju EMU. Prispevek povišanja cen energentov k inflaciji v Sloveniji je bil višji zaradi njihovega večjega deleža v strukturi potrošnje gospodinjev kot v EMU, pa tudi zaradi nekoliko višje rasti cen energentov kot v EMU (predvsem plina in daljinske energije). Višja so bila tudi povišanja trošarin in drugih dajatev (v Sloveniji so k inflaciji prispevala 0,6–0,7 o. t., v evrskem območju približno 0,3 o. t.). V evrskem območju so se manj povišale cene nepredelane hrane, bolj pa cene neenergetskega industrijskega blaga, ki so se pri nas tako kot že v letu 2009 znižale, na kar vpliva zlasti zniževanje cen cestnih vozil. Cene storitev, ki najbolj zaostajajo za povprečjem evrskega območja in so se v preteklih letih tudi hitreje krepile, so lani stagnirale (+0,1 %; v EMU so se povečale za 1,3 %). To je bila posledica omenjenega znižanja cen šolske prehrane. V primeru, da do tega ne bi prišlo, pa bi bila rast cen storitev v Sloveniji podobna kot v evrskem območju.

¹ 0,2 o. t. višje trošarine na tekoča goriva za prevoz in ogrevanje, 0,4 o. t. trošarine na ostale energente, 0,3 o. t. trošarine na alkohol in tobak, 0,1 o. t. neto vpliv nekaj ostalih davčnih sprememb.

² Vir: IMF, preračun v evrske cene UMAR.

³ Predelana hrana: kruh in izdelki iz žit, mleko, mlečni izdelki in jajca, olja in maščobe, sladkor in konditorski izdelki, nekateri drugi prehranski izdelki; za potrebe primerjav z inflacijo v evrskem območju skupina predelana hrana vključuje tudi brezalkoholne pijače, alkoholne pijače in tobake izdelke.

⁴ Načrt reguliranih cen je predvidel manj kot 0,4-odstotno rast teh cen.

⁵ HICP – Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin se uporablja za primerjavo rasti cen življenjskih potrebščin v evrskem območju in EU.

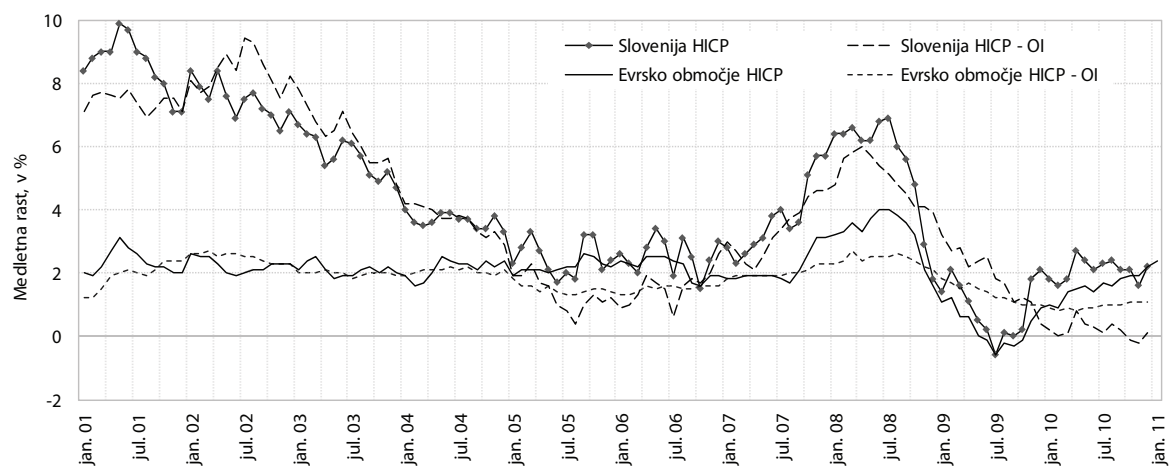
Tabela: Letna rast cen v Sloveniji in v evrskem območju, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Cene življenjskih potrebščin v Sloveniji (CPI)	9,0	8,9	2,3	2,8	5,6	2,1	1,8	1,9
Blago	7,1	8,8	2,0	2,1	6,0	1,3	1,9	2,7
Storitve	15,9	9,2	3,0	4,3	4,8	3,8	1,6	0,0
Regulirane cene	10,0	16,0	7,7	2,1	7,2	-7,8	12,6	11,5
Energija	8,2	18,9	9,8	3,7	9,6	-11,9	14,7	14,3
Drugo	11,4	12,0	3,0	-2,1	1,5	0,4	4,0	0,7
Cene življenjskih potrebščin – harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin (HICP)								
Slovenija	np	8,9	2,4	3,0	5,7	1,8	2,1	2,2
Evrsko območje	2,5	2,5	2,2	1,9	3,1	1,6	0,9	2,2

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin, letni podatki (SURs); preračuni UMAR; Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices – Harmonized index of consumer prices, 2011.

Opomba: np – ni podatka

Slika: Medletna rast cen življenjskih potrebščin v Sloveniji in evrskem območju (HICP)



Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices – Harmonized index of consumer prices, 2011.

Dolg sektorja država

Dolg sektorja država, izražen v deležu BDP, je bil konec leta 2010 ocenjen na 38,0 % BDP¹. Dolg sektorja država se je po letu 2002 postopno zmanjševal in leta 2008 dosegel 21,9 % BDP. Ob relativno nizkih primanjkljajih sektorja država je bilo znižanje relativno izraženega dolga v tem obdobju na eni strani posledica njegovega prestrukturiranja (predvsem upadanje deleža inflacijsko indeksiranih instrumentov zadolževanja) in na drugi strani relativno visoke rasti BDP. Leta 2009 pa se je dolg sektorja država zaradi povečanja primanjkljaja sektorja država in predhodnega zadolževanja za financiranje primanjkljaja v letu 2010 povečal kar za 12,1 o. t. BDP. Ta sredstva so bila namenjena povečanju likvidnosti bančnega sistema v obliki vlog države. Leta 2010 se je dolg sektorja država povečal za 3,5 o. t. BDP, in sicer predvsem zaradi financiranja primanjkljaja (5,5 o. t. BDP). Da se je dolg povečal manj kot je znašal primanjkljaj, lahko pojasnimo z uporabo sredstev predhodnega zadolževanja iz leta 2009. Največji del dolga v celotni strukturi dolga sektorja država (neconsolidirani dolg) predstavlja dolg centralne države (96 % konec leta 2010). Naraščal pa je tudi delež neconsolidiranega dolga na lokalni ravni, ki se je v obdobju zadnjih treh let skoraj podvojil, vendar ostaja na precej nizki ravni².

Slovenija se je tudi v letu 2010 zadolževala predvsem z dolgoročnimi vrednostnimi papirji. V prvem četrtletju leta 2010 je izdala 5-letno in 10-letno obveznico v višini 1 mrd EUR oz. 1,5 mrd EUR. Zadolževanje centralne države je bilo tako večinoma dolgoročno (97 % konec leta 2009)³ in predvsem posledica strategije izdajanja 10-letnih kuponških obveznic s fiksno obrestno mero in denominiranih v evrih. Za zadolževanje slovenske države na centralni ravni je značilno precej enakomerno zapadanje dolgov brez večjih koncentracij v posameznem letu.

Lani se je nadaljevala rast javnogarantiranega dolga. Po znatnem povečanju leta 2009⁴ se je rast javnogarantiranega dolga nadaljevala tudi lani, čeprav nekoliko počasneje; konec leta 2010 je znašal 7,7 mrd EUR oziroma 21,5 % BDP. V zadnjih dveh letih se je javnogarantirani dolg tako povečal za 9 o. t. BDP (dolg sektorja država za dobrih 15 o. t. BDP). Čeprav poročstva države do vnovčitve neposredno ne povečujejo javnega

dolga, pa njihova višina in ocena verjetnosti vnovčitve lahko vplivata na poslabšanje percepcije države na finančnem trgu in posledično povečujeta pritisk ter tako dodatno dražita zadolževanje.

Razlika v donosnosti slovenskih državnih obveznic in nemške referenčne državne obveznice je višja kot pred krizo. Po rahlem zmanjšanju donosnosti 10-letne slovenske državne obveznice pod 4 % konec leta 2009, kar se je ohranilo v prvih enajstih mesecih 2010, se je donosnost decembra ponovno povišala in v povprečju meseca znašala 4,11 %. Razlika v donosnosti 10-letne obveznice slovenske države in nemške referenčne državne obveznice se je do aprila 2010 gibala pod 100 bazičnimi točkami, kar je bilo več kot v obdobju pred krizo. Zaradi krize v Grčiji so se razlike v donosnosti v drugi polovici leta 2010 v Sloveniji, podobno kot v večini drugih držav evrskega območja povečale, pri čemer je bilo povečanje v Sloveniji precej manjše kot v nekaterih visoko rizičnih državah evrskega območja.

Kljub relativno visokem povišanju delež dolga glede na BDP v Sloveniji ostaja med nižjimi v evrskem območju. Slovenija je bila glede na višino državnega dolga, izraženega v deležu BDP, konec leta 2010 po naši oceni na šestem najnižjem mestu v EU. Čeprav se Slovenija še naprej uvršča med države z razmeroma nizkim deležem dolga države v BDP, pa se po relativnem obsegu povečanja dolga glede na BDP v zadnjih dveh letih že približuje povprečju EU, povprečje evrskega območja pa že presega.

¹ SURS (marec 2011).

² Zadolževanje na lokalni ravni države je sicer omejeno z Zakonom o financiranju občin, ki določa, da obseg dolga posamezne lokalne skupnosti v posameznem letu ne sme preseči 20 % prihodkov preteklega leta, izdatki za servisiranje dolga pa ne smejo biti višji od 5 % prihodkov preteklega leta.

³ Poročilo o upravljanju z javnim dolgom Republike Slovenije za leto 2009 (julij 2010).

⁴ Predvsem zaradi jamstev v višini 2 mr EUR, ki jih je država podelila domačim bankam za zadolževanje (glej tudi Poročilo o razvoju 2010, 2010).

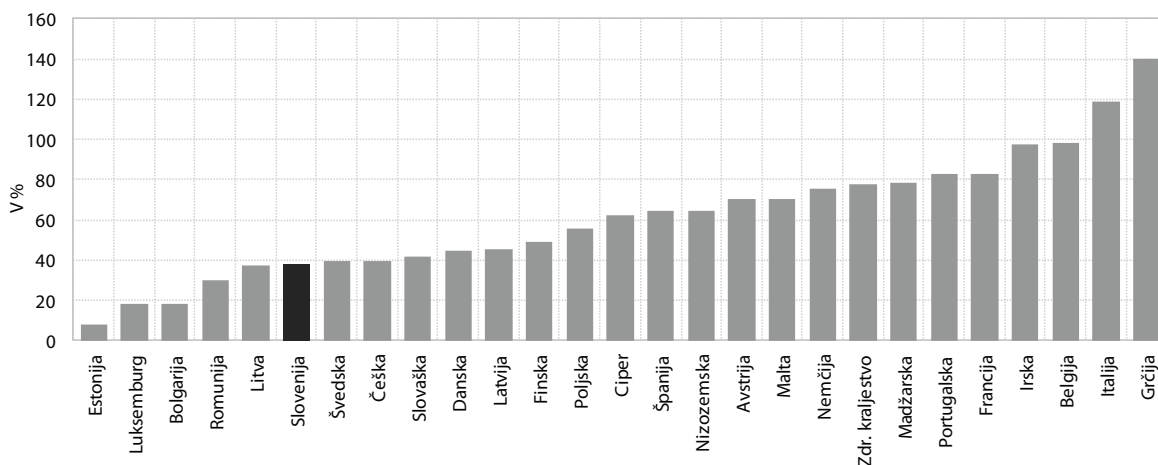
Tabela: Stanje konsolidiranega dolga sektorja država po podsektorjih v Sloveniji

	v mio EUR	2000	2006	2007	2008	2009	2010
1	Sektor država skupaj ¹	4.886	8.204	7.981	8.180	12.449	13.704
1.1	Centralna raven države	4.804	8.118	7.904	8.091	12.110	13.171
1.2	Lokalna raven države	60	236	256	354	523	626
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	97	3	3	3	2	52
1.4	Konsolidirani dolg med podsektorji	-74	-153	-182	-268	-187	-146
	v % BDP						
1	Sektor država skupaj ¹	26,4	26,4	23,1	21,9	35,2	38,0
1.1	Centralna raven države	26	26,1	22,9	21,7	34,2	36,5
1.2	Lokalna raven države	0,3	0,8	0,7	0,9	1,5	1,7
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	0,5	0	0	0	0	0,1
1.4	Konsolidirani dolg med podsektorji	-0,4	-0,5	-0,5	-0,7	-0,5	-0,4

Vir: Dolg sektorja država, Slovenija, 1994 – 2010 (SURS), 2011.

Opomba: ¹Podatki o dolgu so konsolidirani (zmanjšani za zneske dolga med enotami sektorja države).

Slika: Stanje konsolidiranega dolga sektorja država v državah EU v letu 2010 (napoved), v % BDP



Vir: Podatkovna baza AMECO, 2011.

Saldo sektorja država

Primanjkljaj sektorja država se je v letu 2010 le nekoliko zmanjšal in ostal na visoki ravni. Primanjkljaj sektorja država¹ je v letu 2010 ocenjen na 5,5 % BDP in se je glede na leto 2009 zmanjšal za 0,5 o. t.² Rast izdatkov sektorja država je bila v letu 2010 (1,8 %) precej nižja kot leta 2009 (5,4 %), ko je bilo povečanje izdatkov posledica delovanja avtomatskih stabilizatorjev, sprejete plačne reforme in protikriznih ukrepov. Kljub temu pa ob 2,8-odstotni rasti prihodkov sektorja država ni prišlo do bistvenega zmanjšanja primanjkljaja. Primanjkljaj sektorja država se je tudi v letu 2010 v veliki meri generaliral na centralni ravni države³, v primerjavi s preteklim srednjeročnim obdobjem pa sta bila relativno visoka tudi primanjkljaja lokalne države (0,4 % BDP) in skladov socialnega zavarovanja (0,4 % BDP).

Delež prihodkov sektorja država v primerjavi z BDP se je leta 2010 povečal za 0,4 o. t., predvsem zaradi transfernih in drugih prihodkov. Kar dve tretjini prispevka k rasti prihodkov države so v letu 2010 prispevali transferni (sredstva iz proračuna EU) in drugi prihodki sektorja država (1,8 o. t.) in le tretjino davčni prihodki (1 o. t.). Od pomembnejših davčnih kategorij so prihodki od obračunanih prispevkov za socialno varnost ohranili enak relativni delež kot leto prej (15,2 % BDP). Delež obračunanih davkov na proizvodnjo in uvoz se je zmanjšal za 0,1 o. t. BDP (14,0 % BDP). Med njimi so se nominalno nekoliko bolj povečale obračunane trošarine, zaradi povečanih trošarinskih dajatev ob sicer nekoliko zmanjšanih količinah prodanih trošarinskih proizvodov pa tudi obračunani davek na dodano vrednost. Tekoči davki na dohodke in premoženje pa so se zmanjšali za 0,2 o. t.

Delež izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP se je v letu 2010 ohranil na enaki ravni kot leto prej (49 % BDP). V letu 2010 so rast odhodkov države poleg socialnih nadomestil v denarju in naravi ter subvencij povečevali še odhodki za obresti, najbolj pa se je zmanjšal prispevek investicij in investicijskih transferjev. Delež socialnih nadomestil in podpor v denarju in naravi se je povečal za 0,4 o. t. predvsem kot posledica naraščanja števila brezposelnih in socialno ogroženih, saj je bilo usklajevanje pokojnin in socialnih transferjev omejeno z interventnim zakonom. Nadaljnje izvajanje protikriznih ukrepov je tudi v letu 2010 povečalo delež izdatkov za subvencije za 0,3 o. t. BDP. Zaradi povečanega zadolževanja države pa se je za 0,3 o. t. povečal tudi delež izdatkov za obresti. Relativno izražena sredstva zaposlenih so se kljub povečanju števila zaposlenih v

sektorju država za 1,5 % ohranila na ravni leta 2009⁴. K temu je prispevala preložitve nadaljevanja izvajanja plačne reforme (izplačilo tretje in četrte četrtnine za odpravo nesorazmerij med plačami v javnem sektorju) in restriktivna plačna politika v javnem sektorju. Na ravni iz leta 2009 so ostali tudi relativno izraženi izdatki za vmesno potrošnjo države. Krčenje odhodkov države se je izkazalo le z zmanjševanjem deleža investicij in investicijskih transferjev za 0,6 o. t. BDP.

V letu 2009⁵ je bilo poslabšanje javnofinančnega položaja v Sloveniji relativno manjše kot v povprečju držav EU. Primanjkljaj sektorja država se je v kriznem letu 2009 v povprečju EU povečal za 4,5 o. t. (na 6,8 % BDP), v povprečju evrskega območja pa za 4,3 o. t. (na 6,3 % BDP) kot posledica delovanja avtomatskih stabilizatorjev in sprejetih protikriznih ukrepov. Primanjkljaj so v letu 2009 beležile vse države članice EU, 3 % BDP⁶ pa je preseglo kar 21 držav.

¹ Metodologija ESA-95.

² Na povečanje deležev agregatov je v letu 2009 vplivalo tudi zmanjšanje bruto domačega proizvoda.

³ V celotnem obdobju 2000–2010 je v povprečju več kot 90 % skupnega primanjkljaja odpadlo na centralno raven.

⁴ Pri tem velja opozoriti, da se je v uradniškem delu državne uprave (t. i. civilni del organov državne uprave) tudi v letu 2010 nadaljeval trend zniževanja števila zaposlenih (2,5 % oziroma 2,3 % ne upoštevaje premestitve javnih uslužbencev v novoustanovljeni agenciji).

⁵ Za države EU so zadnji razpoložljivi podatki za leto 2009. V Sloveniji se je primanjkljaj sektorja država v letu 2009 povečal za 4,2 o. t. BDP.

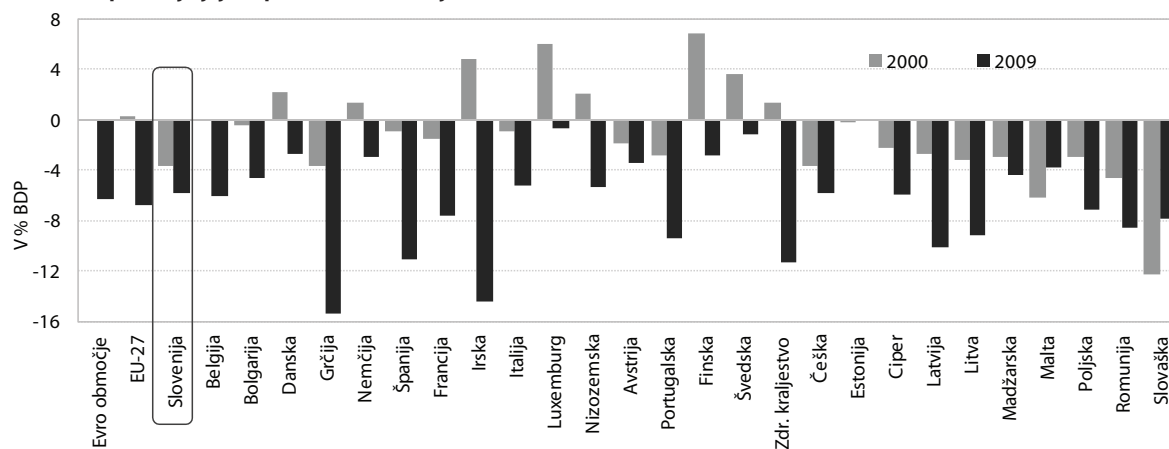
⁶ Po določilih Pakta stabilnosti in rasti, ki velja za vse članice EU, delež primanjkljaja sektorja država v BDP ne sme presegati 3 %.

Tabela: Prihodki, izdatki in saldo sektorja država po metodologiji ESA-95, v % BDP, Slovenija

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Prihodki sektorja država	44,3	43,0	43,8	43,2	42,4	42,3	43,1	43,5
Odhodki sektorja država	52,6	46,7	45,3	44,6	42,5	44,1	49,0	49,0
Primanjkljaj sektorja država	-8,3	-3,7	-1,5	-1,4	-0,1	-1,8	-6,0	-5,5
Centralna država	-7,9	-3,2	-2,2	-1,3	-0,1	-1,2	-5,0	-4,7
Lokalna država	0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,6	-0,5	-0,4
Skladi socialnega zavarovanja	-0,8	-0,5	0,8	0,1	0,2	0,0	-0,4	-0,4

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Temeljni agregati sektorja država, Prva objava (SURS), 31. marec 2011 (za 2006-2010). Nefinančni računi: S-13 država, preračuni UMAR (za leta 1995, 2000, 2005).

Slika: Delež primanjkljaja(-)/presežka(+) sektorja država v BDP 2000, 2009, v % od BDP



Vir: Eurostat, General Government deficit (-) surplus(+), EDP, januar 2011.

Plačilnobilančno ravnovesje

Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance se je v letu 2010 nadalje znižal, vendar pod vplivom drugačnih dejavnikov kot v letu 2009. Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance se je po izrazitem znižanju v letu 2009 (s 6,7 % na 1,5 % BDP) lani še nadalje znižal (1,1 % BDP). Krčenje primanjkljaja je bilo v letu 2009 večinoma posledica znižanja blagovnega primanjkljaja, ki se je v letu 2010 zaradi poslabšanja pogojev menjave že rahlo povečal. Znižanje primanjkljaja v letu 2010 pa je bilo posledica izboljšanja salda tekočih transferov, ki se je zaradi povečanega črpanja EU sredstev iz primanjkljaja prevesil v presežek in nižjega primanjkljaja pri dohodkih od kapitala, potem ko so slovenska podjetja v tujini po oceni BS¹ beležila manjše odlive sredstev iz naslova reinvestiranih dobičkov in dividend kot v letu 2009.

Blagovni primanjkljaj se je v letu 2010 povečal zaradi poslabšanih pogojev menjave. Blagovni primanjkljaj je v letu 2010 dosegel 973,8 mio EUR, kar je 274,7 mio EUR več kot leta 2009. Realna rast izvoza (10,2 %) je bila sicer precej višja od realne rasti uvoza (7,7 %), cenovni učinek, ki je v letu 2009 prispeval k zniževanju blagovnega primanjkljaja, pa je v letu 2010 deloval v smeri njegovega povečevanja (glej sliko). Rast uvoznih cen je bila ob močni podražitvi energetske in neenergetske surovin precej višja (6,5 %) od izvoznih (3,1 %), zaradi česar so se pogoji menjave poslabšali za 3,2 % (v letu 2009 izboljšali za 4,7 %).² Glede na menjavo po namenu porabe proizvodov je povečanje nominalnega primanjkljaja izhajalo iz višjega primanjkljaja v menjavi proizvodov za vmesno porabo pod vplivom oživljanja domače proizvodnje predelovalnih dejavnosti in rasti cen surovin. Primanjkljaj v menjavi proizvodov za investicije se je znižal, zaradi še vedno šibke domače investicijske aktivnosti, presežek v menjavi proizvodov za široko porabo pa se je povišal. Rast izvoza osebnih avtomobilov in trajnih proizvodov, ki predstavljata najpomembnejši komponenti v strukturi menjave proizvodov za široko

potrošnjo, je bila lani namreč višja od rasti uvoza tega blaga. Na to je vplivalo močno tuje povpraševanje po avtomobilih slovenskega proizvajalca (učinek subvencij v nekaterih evropskih državah za nakup avtomobilov, predvsem v prvem polletju leta 2010) in skromno trošenje slovenskih gospodinjstev po drugi strani.

Presežek v storitveni bilanci se je še rahlo znižal. Presežek v storitveni bilanci se je znižal za 56,9 mio EUR, na 1.057,4 mio EUR, in sicer predvsem zaradi višjega primanjkljaja v menjavi licenc, patentov in avtorskih pravic. Presežek v menjavi transporta, ki se je v letu 2009 znižal se je lani nekoliko povečal, po znižanju v letu 2009 je bil rahlo višji tudi presežek v menjavi potovanj⁴.

Primanjkljaj v bilanci faktorskih dohodkov se je ponovno znižal predvsem zaradi manjšega primanjkljaja v bilanci dohodkov od kapitala, nadalje se je povečal tudi presežek v bilanci dohodkov od dela. Primanjkljaj v bilanci faktorskih dohodkov je v letu 2010 znašal 596,6 mio EUR, kar je za 185,6 mio EUR manj kot leta 2009. Nižji primanjkljaj dohodkov od kapitala je bil posledica manjših neto odlivov dohodkov od lastniškega kapitala neposrednih naložb (reinvestiranih dobičkov, gl. opombo 1) in neto odplačil obresti na zunanji dolg. Za nadaljnje znižanje neto odplačil obresti je bilo odločilno nadaljnje razdolževanje domačega bančnega sektorja, zaradi česar so se najbolj znižala neto plačila obresti poslovnih bank, nižji pa so bili tudi neto odlivi obresti, ki jih je BS plačala Evrosistemu. Zaradi izdanih obveznic države in bank pa so plačane obresti tujini presegale prejete obresti od naložb v vrednostne papirje, medtem ko smo v preteklih letih iz naslova obresti od naložb v vrednostne papirje beležili neto prilive. Neto priliv dohodkov od dela se je po zvišanju v letu 2009 zvišal tudi lani, na kar je večinoma še nadalje vplival zmanjšan odliv dohodkov tujih delavcev v tujino.

Zaradi izboljšane neto črpanja sredstev iz proračuna EU se je bilanca tekočih transferjev iz primanjkljaja prevesila v presežek. Po primanjkljajih v preteklih petih letih je bil v letu 2010 saldo tekočih transferjev v presežku v višini 103,9 mio EUR (v letu 2009 primanjkljaj v višini 158,6 mio EUR). Izboljševanje salda v zadnjih dveh letih je bilo večinoma posledica izboljšanja črpanja sredstev EU. Državni proračun RS, ki je do proračuna EU še v letih 2007 in 2008 realiziral neto primanjkljaj⁵, je v letu 2009 realiziral neto proračunski presežek v višini 155,7 mio EUR, ki se je v letu 2010 povečal na 326,4 mio EUR (ob 69,7-odstotni realizaciji v proračunu načrtovanih prilivov). Pri ostalih transferjih državnega sektorja so se znižala neto plačila davkov in prispevkov tujini. Primanjkljaj transferov zasebnega sektorja se je ohranil približno na ravni predhodnega leta.

¹ Trenutni plačilno bilančni podatki o reinvestiranih dobičkih so zaenkrat še ocena Banke Slovenije, na podlagi večletnih povprečij, dejanski podatki pa bodo v plačilno bilanco vključeni po tem, ko bodo na voljo zaključni računi podjetij za preteklo leto. Ocenjujemo pa, da tudi po dejanskih podatkih v letu 2010 najverjetneje ne bo prišlo do takšnega neto odliva kapitala iz naslova reinvestiranih dobičkov, kot je bil v letu 2009 (335 mio EUR) zaradi dezinvestiranja slovenskih podjetij v tujini.

² Pogoji menjave po statistiki nacionalnih računov.

³ BS zaradi na novo izračunanih nižjih vrednosti izvoza in uvoza potovanj, ki so posledica novih podatkov o nočitvah in povprečni potrošnji turistov, napoveduje novo revizijo plačilne bilance (zadnja je bila avgusta lani). V letu 2010 so novi izračuni že upoštevani v novembrski plačilni bilanci, za leti 2008 in 2009 pa še ne, zato primerljivost med obdobji ni ustrezna. Pri ostalih postavkah (transport in skupina ostalih storitev), kjer je BS le osvežila vire podatkov, ni bilo opaznejših sprememb.

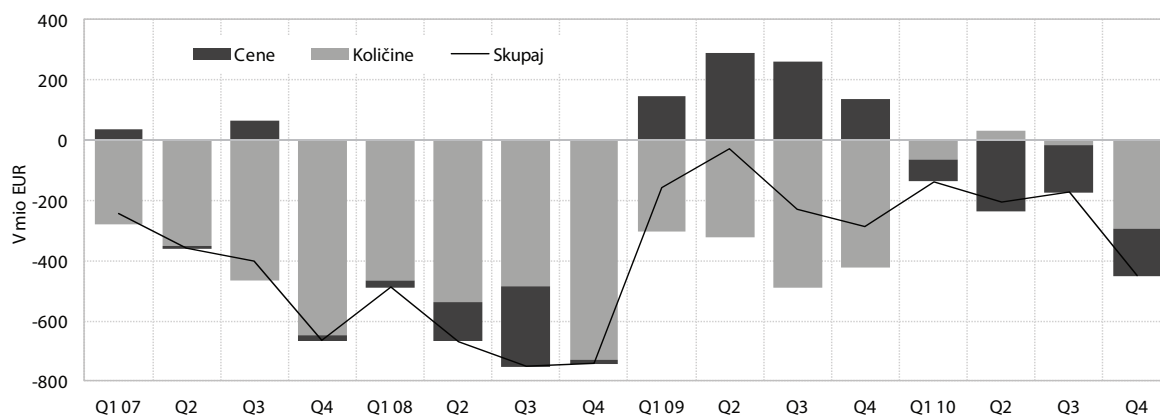
⁴ V letih 2008 in 2007 je bil realiziran primanjkljaj v višini 64,7 mio EUR in 8,7 mio EUR.

Tabela: Tekoči račun plačilne bilance in pogoji menjave, Slovenija, 1995–2010

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tekoči račun, v % BDP	-0,3	-2,7	-1,7	-2,5	-4,8	-6,7	-1,5	-1,1
Blago	-4,7	-5,7	-3,6	-3,7	-4,8	-7,1	-2,0	-2,7
Storitve	2,9	2,3	3,2	3,2	3,0	4,0	3,1	2,9
Dohodki od dela in kapitala	1,0	0,1	-1,0	-1,4	-2,3	-2,8	-2,2	-1,7
Tekoči transferji	0,5	0,6	-0,3	-0,6	-0,7	-0,8	-0,4	0,3
Realne stopnje rasti menjave blaga in storitev, v %								
Izvoz blaga in storitev	1,1	13,1	10,6	12,5	13,7	3,3	-17,7	7,8
Uvoz blaga in storitev	11,3	7,1	6,6	12,2	16,7	3,8	-19,7	6,6
Pogoji menjave, indeks								
Blago	103,1	96,2	97,6	99,6	100,6	98,2	104,7	96,8
Storitve	100,6	102,1	100,0	99,5	102,7	99,5	99,9	101,7

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2011; Finančni računi, Ekonomski odnosi s tujino (Banka Slovenije), 2011; preračuni UMAR.

Slika: Prispevek količin in cen k oblikovanju salda blagovne menjave, v mio EUR, 2007-2010



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2011, izračuni UMAR.

Bruto zunanji dolg

V zadnjih dveh letih se je povečevanje bruto zunanjega dolga upočasnilo. Bruto zunanji dolg Slovenije je konec leta 2010 dosegel 40,9 mrd EUR in je bil v primerjavi z decembrom 2009 višji za 0,6 mrd EUR (v letu 2009 se je povišal za 1,0 mrd EUR). Rast dolga je bila tako v zadnjih dveh letih precej manjša kot v letih 2007 in 2008, ko je bila najvišja doslej (gl. tabelo). Poleg povečanja dolga državnega sektorja, ki je tako kot v letu 2009 tudi v letu 2010 največ prispeval k rasti skupnega bruto zunanjega dolga, se je povečal tudi dolg kapitalsko povezanih oseb, ki se je v letu 2009 zmanjšal, dolg bančnega sektorja pa se je še nadalje znižal. Bruto zunanji dolg *državnega sektorja* se je v letu 2010 povečal za 1,6 mrd EUR (v letu prej za 2,8 mrd), na 8,2 mrd EUR, in je v skupnem zunanjem dolgu predstavljal 20,0 % (konec leta 2009 16,3 %). Svoj dolg do matičnih podjetij v tujini so lani povečala tudi slovenska podjetja s tujim kapitalom, potem ko so se v letu 2009 do njih razdolževala¹. Dolg kapitalsko povezanih oseb se je tako povečal za 0,6 mrd EUR, na 4,6 mrd EUR. Večina tega dolga pripada nebančnim finančnim družbam, ki se ukvarjajo z dejavnostjo finančnega zakupa, ostalo pa nefinančnim družbam (podjetja). Dolg t. i. ostalih sektorjev, med katerimi prevladujejo podjetja, se je po povečanju v letu 2009 lani povečal le neznatno, in sicer za 88 mio EUR, na 9,7 mrd EUR. Sicer skromna rast dolga podjetij je bila ob visoki rasti uvoza posledica zlasti povečanja obsega kratkoročnih komercialnih kreditov (za 0,4 mrd EUR na 3,7 mrd EUR), še naprej pa so neto odplačevala tuja posojila. Zaradi omejenega dostopa do tujih virov financiranja so domače poslovne banke tudi v letu 2010 neto odplačevale tuje obveznosti. Njihov zunanji dolg se je v primerjavi s koncem leta 2009 znižal (za 0,4 mrd EUR na 16,0 mrd EUR). Skupna neto odplačila (posojil in vlog) so znašala 1,5 mrd, kar je za več kot polovico manj kot v letu 2009 (2,8 mrd EUR). V celotnem bruto zunanjem dolgu je delež dolga poslovnih bank konec lanskega leta predstavljal 39,2 % (konec leta 2009 40,8 %). Dolg Banke Slovenije se je drugo leto zapored znižal (za 1,2 mrd na 2,4 mrd EUR). Večino dolga BS predstavlja kratkoročni dolg v obliki gotovine in vlog. Dolgoročni dolg BS v obliki ostalih dolžniških obveznosti se je ohranil na ravni predhodnega leta.

V strukturi dolga glede na jamstvo sta se javni in javno garantirani dolg ponovno povečali, negarantirani zasebni dolg pa znižal. Že v letu 2009 se je dolg

zasebnega sektorja, zlasti domačih poslovnih bank, začel zniževati, kar se je nadaljevalo tudi v lanskem letu (za 1,9 mrd EUR in dosegel 24,4 mrd EUR), vendar so bila ta odplačila manjša. Tudi lani pa sta se, čeprav nekoliko upočasnjeno v primerjavi z letom 2009, nadaljevali krepitvi javnega in javno garantiranega dolga. Javni dolg² se je povečal za 1,6 mrd EUR, javno garantirani dolg³ pa za 0,6 mrd EUR (skupaj na 16,5 mrd, od tega javno garantirani 8,3 mrd EUR). Konec leta 2010 sta v strukturi bruto zunanjega dolga skupaj predstavljala 40,3 %, kar je največ doslej. Povečanje javnega in javno garantiranega dolga v letu 2010, ki je večinoma dolgoročen, je dvignilo tudi delež dolgoročnega dolga v skupnem dolgu. Konec leta 2010 je, ob neupoštevanju obveznosti do povezanih oseb, za katere ročnost ni objavljena, dolgoročni dolg predstavljal 76,6 % celotnega dolga, kar je za 3,4 o. t. več kot leto prej.

Slovenija kljub visokemu zadolževanju v preteklih letih ostaja med najmanj zadolženimi državami evrskega območja. Bruto zunanji dolg Slovenije je konec leta 2010 predstavljal 113,4 % BDP (0,4 o. t. manj kot leto prej), kar je precej nižje od povprečnega dolga evrskega območja, ki je že v letu 2009 dosegel 205,3 % BDP. Samo takšna primerjava sicer ne zadošča za oceno o tveganjih odplačevanja tega dolga, saj je višino zunanjega dolga potrebno presojati v kontekstu širših makroekonomskih in drugih okoliščin države, kot so potencialna gospodarska rast, konkurenčnost gospodarstva, višina obresti za najeta posojila, struktura dolga itn.

¹ Glej indikator Neposredne tuje investicije.

² Zunanji javni dolg nastane z zadolževanjem institucionalnega državnega sektorja (po ESA 95) na tujih finančnih trgih. Država se lahko zadolži pri mednarodnih finančnih institucijah, tujih vladah ali vladnih agencijah, tujih poslovnih bankah in tudi pri zasebnih posojilodajalcih, če gre za izdajo prenosnih vrednostnih papirjev na tujem finančnem trgu.

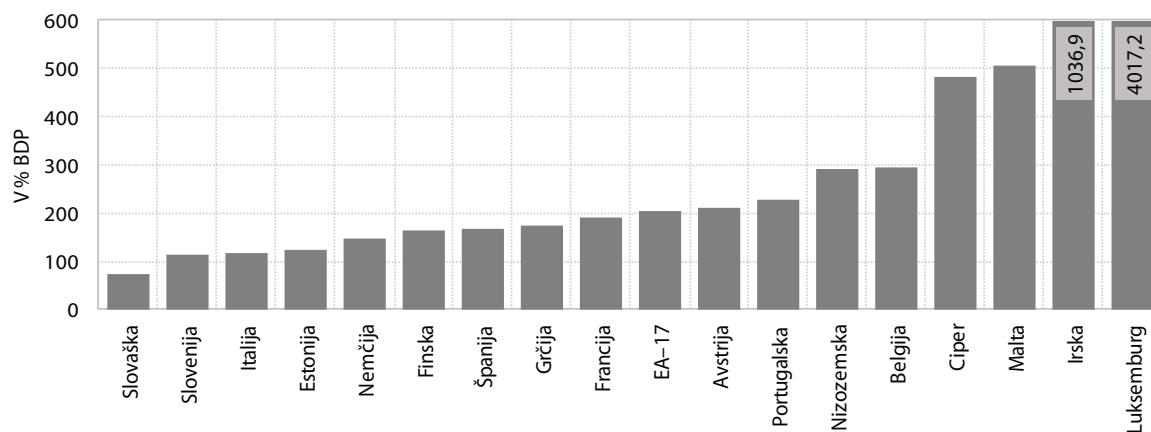
³ Javno garantirani dolg je obveznost zasebno pravnega subjekta, pri čemer je odplačilo obveznosti jamčeno s strani države. Med javno garantirani dolg spadajo tudi obveznosti BS do Evrosistema, nastale s prenosom monetarne politike BS na ECB.

Tabela: Stanje bruto zunanjega dolga Slovenije, konec leta, v mio EUR, 1995–2010

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Skupaj bruto zunanji dolg	4.275	9.491	20.496	24.067	34.783	39.234	40.276	40.897
Kratkoročni dolg	1.470	2.283	4.573	5.239	10.733	11.595	9.699	8.503
Javni in javno garantirani dolg	0	0	70	77	3.588	3.603	3.360	2.145
Negarantirani zasebni dolg	1.470	2.283	4.503	5.162	7.145	7.992	6.339	6.358
Dolgoročni dolg	2.083	5.895	14.509	17.710	20.058	22.820	26.512	27.771
Javni in javno garantirani dolg	1.178	2.883	3.729	4.275	4.508	5.533	10.613	14.351
Negarantirani zasebni dolg	905	3.012	10.780	13.435	15.550	17.287	15.899	13.420
Obveznosti do povezanih oseb	722	1.312	1.415	1.119	3.992	4.818	4.065	4.624
Javni in javno garantirani dolg	0	0	0	0	0	0	0	0
Negarantirani zasebni dolg	722	1.312	1.415	1.119	3.992	4.818	4.065	4.624

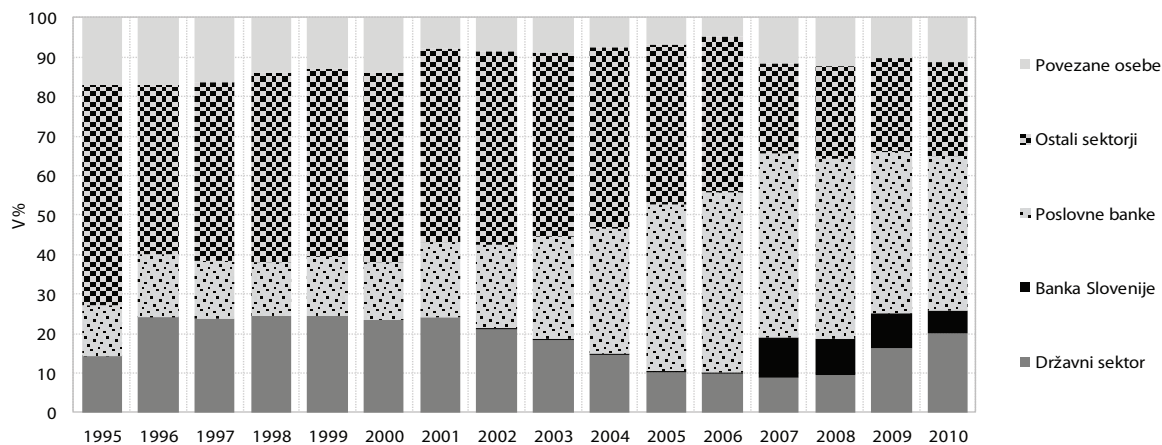
Vir: Bilten Banke Slovenije, 2011.

Slika: Bruto zunanji dolg v državah evrskega območja konec leta 2009, v % BDP



Vir: nacionalne centralne banke, preračuni UMAR.

Slika: Struktura bruto zunanjega dolga Slovenije po sektorjih



Vir: Banka Slovenije, preračuni UMAR.

Produktivnost dela

Močnemu padcu produktivnosti dela¹ v letu 2009 je v letu 2010 sledila razmeroma skromna rast, ki pa je bila ob šibkem gospodarskem okrevanju v največji meri posledica znižanja zaposlenosti. Povprečna produktivnost dela je v Sloveniji leta 2010 dosegla 25.452 EUR na zaposleno osebo po nacionalnih računih, kar je 3,4 % več kot leta 2009. Medtem ko je bil v letu 2009 upad gospodarske aktivnosti precej globlji od padca zaposlenosti (-8,1 % v primerjavi z -1,9 %), se je v letu 2010 znižanje zaposlenosti še nekoliko poglobilo (-2,2 %), gospodarska aktivnost pa se je rahlo okrepila (1,2 %). Tako kot v letu 2009 je bila tudi lani rast urne produktivnosti³ precej višja od rasti dodane vrednosti na zaposlenega. Vzrok je v večjem padcu števila opravljenih delovnih ur v primerjavi z zaposlenostjo, kar lahko pripišemo uvedbi interventnih zakonov za ohranjanje delovnih mest² iz leta 2009.

V letu 2010 se je produktivnost dela povečala v večini dejavnosti. Najvišjo rast so dosegli v rudarstvu, predelovalnih dejavnostih in dejavnosti promet, skladiščenje in zveze. V gradbeništvu ter nekaterih storitvenih dejavnostih (finančnem posredništvu ter dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve) pa se je produktivnost še znižala. V predelovalnih dejavnostih, kjer je bil padec produktivnosti leta 2009 zelo visok (-8,1 %), se je lani produktivnost povečala za 15,3 %. Poleg učinka osnove je bila visoka rast posledica višje aktivnosti, spodbujene s povečanjem tujega povpraševanja, saj so predelovalne dejavnosti najbolj izvozno usmerjeni del slovenskega gospodarstva. Hkrati pa se je v tej dejavnosti nadaljevalo zniževanje zaposlenosti, toda v manjšem obsegu kot leta 2009. Večja rast produktivnosti kot v predelovalnih dejavnostih je bila le v rudarstvu (19,6 %), kar je predvsem posledica visokega znižanja števila zaposlenih zaradi postopnega zapiranja rudnikov, malenkost pa tudi zaradi naraščanja dodane vrednosti v tej dejavnosti. Močan padec produktivnosti dela (-5,4 %) v gradbeništvu je predvsem posledica padca aktivnosti, ki je viden tudi v upadanju potreb po delavcih. Po pričakovanjih je gospodarska kriza na storitve vplivala z zamikom, kar se odraža v padcu produktivnosti dela v večini storitvenih dejavnosti v letu 2010.

V letu 2010 je bila rast produktivnosti v Sloveniji višja kot v povprečju v EU. Realna rast produktivnosti je bila v Sloveniji lani nekoliko večja (3,4 %) kot v EU (2,3 %), kjer se je v predhodnem letu tudi manj znižala kot pri nas. Pri tem je povečanje produktivnosti pri nas v večji meri kot v EU izhajalo iz znižanja zaposlenosti (padec zaposlenosti v EU je bil 0,5-odstoten, medtem ko je bil v Sloveniji padec 2,2-odstoten), gospodarska rast pa je bila šibkejša kot v EU. Izraženo v standardih kupne moči je Slovenija po produktivnosti dela leta 2008 dosegala 84,6 % povprečja EU (77,0 % povprečja evrskega območja), ob precej večjem skrčenju bruto domačega proizvoda kot v EU pa se je v letu 2009, glede na zadnje razpoložljive podatke, vrzel do EU povečala kar za 2,2 o. t. Glede na to, da je rast produktivnosti pri nas lani presegla povprečno EU, ocenjujemo, da se povečevanje vrzeli za EU po tem kazalniku lani ni nadaljevalo.

¹ Produktivnost dela je izračunana kot razmerje med bruto domačim proizvodom v stalnih cenah in zaposlenostjo po metodologiji statistike nacionalnih računov.

² Urna produktivnost je izračunana kot razmerje med bruto domačim proizvodom v stalnih cenah in številom opravljenih delovnih ur po metodologiji statistike nacionalnih računov.

³ Ukrepi aktivne politike zaposlovanja, Zakon o subvencioniranju polnega delovnega časa in Zakon o delnem povračilu nadomestil plač.

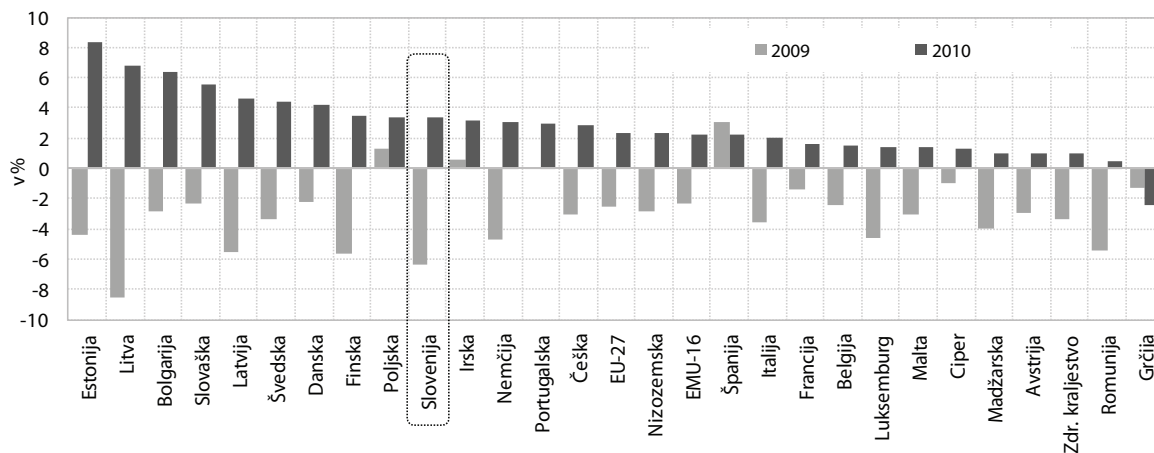
Tabela: Produktivnost dela po kupni moči v Sloveniji in EU v obdobju 1997–2008, v %, EU-27=100

	1997	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Avstrija	119,9	120,6	115,0	115,9	113,9	114,2	113,2
Belgija	137,4	136,5	129,7	128,3	126,9	125,5	125,6
Bolgarija	26,3	31,1	35,6	36,2	37,3	39,3	40,0
Ciper	80,7	84,9	82,8	83,7	85,3	88,5	89,1
Češka	60,5	61,8	68,5	69,3	71,4	72,1	72,9
Danska	110,0	110,5	106,6	106,4	104,3	103,8	103,3
Estonija	39,9	46,9	60,5	62,1	65,4	64,4	65,5
Finska	110,5	114,8	110,5	110,0	113,0	112,5	109,1
Francija	125,7	125,0	122,1	121,1	121,3	120,0	121,0
Grčija	93,2	93,6	98,3	98,0	96,5	99,3	98,1
Irska	125,3	127,6	134,3	135,1	136,9	127,8	130,5
Italija	128,9	126,0	110,9	109,9	110,5	111,5	111,9
Latvija	35,5	40,1	47,9	48,8	51,4	51,5	53,2
Litva	38,5	42,7	54,4	56,2	59,0	61,3	57,3
Luksemburg	166,3	175,9	169,3	178,6	179,0	177,7	170,4
Madžarska	56,9	57,8	67,4	67,8	68,0	71,4	72,3
Malta	np	96,7	91,4	91,0	89,4	88,9	90,8
Nemčija	114,2	108,0	109,2	109,1	108,4	107,2	105,1
Nizozemska	110,2	114,4	113,9	113,8	113,9	114,3	111,2
Poljska	49,5	55,2	61,3	60,7	61,9	61,9	65,0
Portugalska	70,3	71,5	72,2	72,5	73,4	72,9	75,4
Romunija	np	23,6	35,9	39,5	43,2	48,7	47,4
Slovaška	54,5	58,0	68,6	71,5	76,2	79,5	80,7
Slovenija	73,3	76,1	83,8	83,9	83,9	84,6	82,4
Španija	108,3	103,7	101,1	102,6	103,1	104,2	109,9
Švedska	113,6	114,3	111,4	112,5	114,3	112,8	109,9
Združeno kraljestvo	109,0	110,7	112,3	112,0	109,5	108,6	106,5

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2010.

Opomba: np – ni podatka

Slika: Letna realna rast produktivnosti v državah članicah EU, v letih 2009 in 2010, v %



Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2010.

Opomba: Podatki za 2010 za Češko, Francijo, Grčijo in Luksemburg so na podlagi ocen Eurostat.

Tržni delež

Po daljšem obdobju rasti je v času krize pričel tržni delež Slovenije na svetovnem trgu blaga padati. V obdobju 2001–2007, ko je tržni delež EU na svetovnem trgu stagniral, je bila Slovenija v skupini 15-tih članic z rastjo tržnega deleža na svetovnem trgu na desetem mestu, za večino novih članic, ki so naše pomembne konkurentke. V letih 2008–2009, ko je v razmerah močnega skrčenja tujega povpraševanja na svetovnem trgu padel tudi tržni delež EU, pa je bila Slovenija v skupini članic z nadpovprečnim padcem, kar kaže na precejšnje poslabšanje relativnega položaja Slovenije v primerjavi s predhodnimi leti. Četrtni podatki za prvih devet mesecev leta 2010¹ kažejo, da se je v razmerah oživljanja tujega povpraševanja padanje tržnega deleža Slovenije, podobno kot EU, na svetovnem trgu blaga pospešeno nadaljevalo. Slovenija je bila po padcu tržnega deleža, ki je bil na ravni povprečja EU, med državami EU v sredini.

V času krize je bil padec tržnega deleža Slovenije na svetovnem trgu v večji meri posledica izgube tržnih deležev zunaj EU. V letu 2009 je v veliki meri pod vplivom dodatnih spodbud prodaje avtomobilov porasel tržni delež v Franciji in Nemčiji. Padanje tržnega

deleža v EU je bilo posledično v letu 2009 prekinjeno, čeprav so v preostalih pomembnejših partnericah iz EU tržni deleži še naprej padali, še posebej v Italiji, pa tudi Avstriji. Zunaj EU se je z gospodarsko krizo zmanjševanje tržnih deležev na Hrvaškem in v Rusiji pospešilo, do padca pa je prišlo tudi v Srbiji, kjer se je tržni delež v predkriznem času povečeval. Četrtni podatki za prvih devet mesecev leta 2010 kažejo, da je z ukinitvijo spodbud prodaje avtomobilov prišlo do ponovnega padca tržnega deleža na nemškem trgu, posledično pa tudi na trgu EU (za 1 %). Še vedno se je lani nadaljevala rast tržnega deleža v Franciji, po triletnem padcu pa se je povečal tudi v Avstriji. Zunaj EU se je leta 2010 padanje tržnih deležev poglobilo, posledično pa je bil v letu 2010 višji tudi padec tržnega deleža Slovenije na svetovnem blagovnem trgu (-9 %). Na hrvaškem, ruskem in srbskem trgu se je lani padanje tržnih deležev nadaljevalo. Na bosansko hercegovskem in makedonskem trgu pa se je tržni delež lani znižal po dveletni rasti². Med odseki trgovinske klasifikacije (SMTK) so na padec tržnega deleža na svetovnem trgu v času krize vplivali zlasti medicinski in farmacevtski proizvodi, kovine, pogonski, industrijski in električni stroji ter pohištvo.

Tabela 1: Tržni delež Slovenije na svetovnem trgu po klasifikaciji SMTK

SMTK šifra		Delež v izvozu Slovenije v 2009, v %	Delež na svetovnem trgu, letna rast v %	
			2001-2007	2008-2009
0 do 9	Skupaj	100,0	4,9	-2,8
0 do 4	Hrana in surovine	10,7	5,9	8,4
5 do 8	Proizvodi predelovalnih dejavnosti	89,0	5,4	-3,1
5	Kemični proizvodi	16,2	5,8	0,7
54	Medicinski in farmacevtski proizvodi	9,4	5,0	-2,3
6	Izdelki, razvrščeni po materialu	20,8	2,9	-6,6
64	Papir, karton, izdelki iz celuloze	3,0	1,5	1,4
67	Železo in jeklo	2,7	3,1	-13,5
69	Kovinski izdelki, drugi	4,7	5,8	-7,9
7	Stroji in transportne naprave	40,2	8,5	-0,2
71	Pogonski stroji in naprave	2,5	4,4	-3,0
74	Industrijski stroji za splošno uporabo	5,8	9,3	-6,3
77	Električni stroji in naprave	10,0	6,2	-0,9
78	Cestna vozila	15,5	9,4	6,7
8	Razni izdelki	11,8	0,4	-8,6
82	Pohištvo in deli	3,2	-1,0	-16,6
89	Razni gotovi izdelki	3,6	7,4	-3,7

Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2010; preračuni UMAR. Opomba: SMTK – Standardna mednarodna trgovinska klasifikacija.

¹ Po prvih začasnih podatkih WTO.

² V času krize sicer najhitreje rastoči trgi Azije (kitajski, indijski), pa tudi Južne in Srednje Amerike (brazilski) pa so glede na strukturo zunanjetrgovinske menjave za Slovenijo relativno nepomembni trgi.

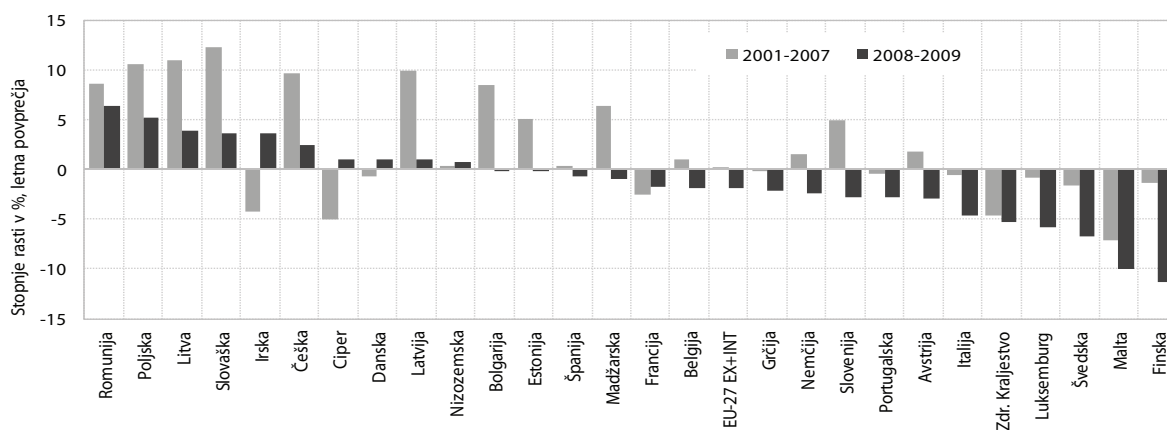
Tabela 2: Tržni delež Slovenije na svetovnem trgu in v pomembnejših trgovinskih partnericah, v %

	1996	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tržni delež na svetovnem trgu ¹								
Slovenija	0,157	0,171	0,174	0,172	0,175	0,192	0,184	0,181
EU	40,925	41,082	40,354	38,228	37,556	37,852	36,481	36,381
Tržni deleži Slovenije v pomembnejših trgovinskih partnericah ²								
Nemčija	0,555	0,490	0,477	0,457	0,449	0,473	0,459	0,470
Italija	0,530	0,561	0,582	0,589	0,612	0,687	0,630	0,630
Avstrija	0,819	1,021	1,066	1,203	1,356	1,328	1,311	1,281
Francija	0,218	0,199	0,236	0,311	0,268	0,287	0,275	0,351
Združeno kraljestvo	0,057	0,072	0,076	0,086	0,097	0,115	0,110	0,110
Poljska	0,383	0,518	0,484	0,446	0,488	0,515	0,487	0,437
Madžarska	0,655	0,529	0,513	0,536	0,630	0,940	0,838	0,828
Češka	0,530	0,452	0,455	0,521	0,525	0,574	0,507	0,514
Hrvaška	10,979	8,029	8,723	8,731	8,471	8,267	8,156	8,066
Srbija	np	np	np	3,013	4,824	4,925	4,574	4,585
Bosna in Hercegovina	np	11,059	10,182	9,032	8,002	7,518	7,591	8,275
Ruska federacija	0,492	0,688	0,690	0,587	0,541	0,473	0,445	0,425

Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2010; preračuni UMAR.

Opomba: ¹Izvozni tržni delež izračunan kot delež blagovnega izvoza Slovenije oziroma EU (intra in extra) v svetovnem blagovnem izvozu. ²Tržni deleži Slovenije v trgovinskih partnericah izračunani kot deleži blagovnega izvoza Slovenije v blagovnem uvozu trgovinske partnerice.

Slika: Tržni deleži članic EU na svetovnem trgu v obdobju 2001–2009, stopnje rasti v %



Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2010; preračuni UMAR.

Stroški dela na enoto proizvoda

V času krize se je razmerje med stroški dela in bruto domačim proizvodom močno poslabšalo. Po rahlem upadanju v obdobju 2000–2007¹ so začeli z letom 2008 realni stroški dela na enoto proizvoda naraščati. V letu 2009 je bila njihova rast zelo visoka, 5,1 % (po 1,8-odstotni rasti v letu 2008). Izhajala je iz močnega padca produktivnosti dela zaradi znižanja gospodarske aktivnosti. Rast sredstev za zaposlene na zaposlenega se je v letu 2009 upočasnila, potem ko so se v predhodnem letu sredstva za zaposlene močno povečala, in sicer deloma zaradi uskladitve plač z visoko preteklo inflacijo in produktivnostjo, zlasti v zasebnem sektorju, deloma pa zaradi začetka odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju.

V predelovalnih dejavnostih se je razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo v času krize poslabšalo še izraziteje kot v celotnem gospodarstvu. Predelovalne dejavnosti, ki so med vsemi dejavnostmi najbolj izvozno naravnane, so bile zaradi močnega skrčenja tujega povpraševanja v času krize izraziteje prizadete. Padec dodane vrednosti je bil v predelovalnih dejavnostih zato nadpovprečno visok. Bolj kot v preostalem gospodarstvu je padla tudi zaposlenost², kar je negativne učinke izrazitejšega padca dodane vrednosti na produktivnost dela predelovalnih dejavnosti le deloma ublažilo. Rast stroškov dela na enoto dodane vrednosti je bila posledično v predelovalnih dejavnostih precej višja (v letu 2008 3,3 %, v letu 2009 9,3 %) kot v celotnem gospodarstvu (1,9 % oz. 5,8 %), kljub skromnejši rasti sredstev za zaposlene na zaposlenega.

Stroškovna konkurenčnost slovenskega gospodarstva se je v času krize poslabšala precej bolj kot v povprečju držav EU. Realni stroški dela na enoto proizvoda so v času krize naraščali tudi v evrskem območju in EU, a manj izrazito kot v Sloveniji. Poslabšanje položaja Slovenije je bilo v letu 2008 posledica višje rasti sredstev za zaposlene na zaposlenega kot v EU, v letu 2009 pa večjega padca produktivnosti dela, glede na to da je bil padec gospodarske aktivnosti v Sloveniji med članicami EU med najvišjimi. Do rahlega poslabšanja položaja Slovenije je prišlo že pred krizo, v obdobju 2000–2007 je bilo namreč izboljšanje stroškovne konkurenčnosti Slovenije nekoliko nižje kot v povprečju EU³. Po razmerju

med stroški dela in bruto domačim proizvodom se je Slovenija povprečju evrskega območja in EU najbolj približala leta 1999, saj je bil padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda v drugi polovici devetdesetih let v Sloveniji bistveno hitrejši kot v EU⁴. Med članicami EU je bila Slovenija v obdobju 2008–2009 po poslabšanju stroškovne konkurenčnosti na devetem mestu⁵.

Četrletni podatki kažejo, da se je razmerje med stroški dela na zaposlenega in bruto domačim proizvodom na zaposlenega v letu 2010 ponovno izboljšalo, a manj kot v povprečju EU. Realni stroški dela na enoto proizvoda so se pod vplivom obnovljene rasti produktivnosti dela zaradi oživitve gospodarske rasti in ob nadaljnjem krčenju zaposlenosti leta 2010 znižali. Zaradi visoke rasti plač v zasebnem sektorju, pod vplivom povišanja minimalne plače, pa je bilo njihovo znižanje precej manjše kot v evrskem območju in EU⁶. Produktivnost dela je bila v letu 2010 v Sloveniji višja, a zaradi večjega padca zaposlenosti kot v EU, gospodarska rast pa je za povprečjem EU zaostajala. V predelovalnih dejavnostih, kjer se je stroškovna konkurenčnost v preteklih dveh letih poslabšala bolj kot v preostalem gospodarstvu, je bilo tudi izboljšanje v letu 2010 večje.

¹ V obdobju 2000–2007 je bil povprečni letni padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda 0,4-odstoten, v drugi polovici devetdesetih let pa 2,6-odstoten.

² Padec zaposlenosti bi bil v letu 2009 še višji, če ne bi bila sprejeta dva interventna zakona, namenjena ohranjanju delovnih mest v času gospodarske krize (gl. indikator *Stopnja delovne aktivnosti*).

³ Povprečni letni padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda v obdobju 2000–2007 je bil v Sloveniji 0,4-odstoten, v evrskem območju 0,6-odstoten, v EU pa 0,5-odstoten.

⁴ V letu 1999 je bila enota bruto domačega proizvoda v Sloveniji proizvedena z 0,621 enotami stroškov dela, v EU z 0,605 enotami, v evrskem območju z 0,589 enotami; v letu 2007 z 0,603 glede na 0,578 oz. 0,562; v letu 2009, po oceni, z 0,643 glede na 0,601 oz. 0,588.

⁵ V obdobju 2000–2007 je bilo izboljšanje stroškovne konkurenčnosti v enajstih članicah izrazitejše kot v Sloveniji, v obdobju 1995–1999 pa le v eni (Irski), Slovenija si je z Estonijo delila drugo in tretje mesto.

⁶ V 20-tih državah EU med 23-timi, za katere so za leto 2010 podatki dosegljivi, je bil padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda izrazitejši kot v Sloveniji.

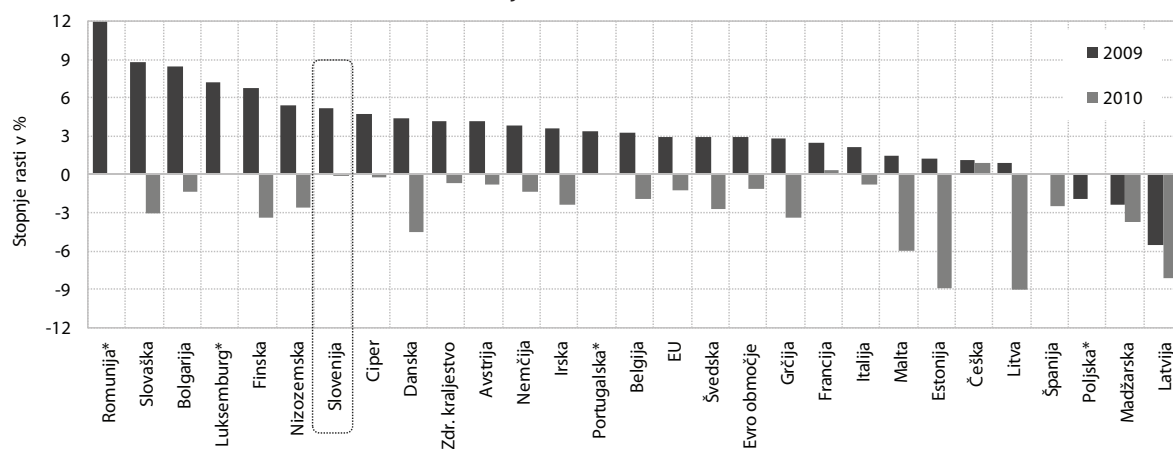
Tabela: Stroški dela na enoto proizvoda v Sloveniji in EU

Realne letne stopnje rasti v %	1996–2005	2006	2007	2008	2009	2010
Stroški dela na enoto BDP¹						
Slovenija	-1,1	-1,0	-1,6	1,8	5,1	-0,1
EU-27	-0,5	-1,1	-0,7	0,7	2,9	-1,3
EMU-16	-0,6	-0,9	-0,9	1,4	3,0	-1,2
Stroški dela na enoto dodane vrednosti² – Slovenija						
Skupaj	-1,4	-1,1	-1,6	1,9	5,8	-0,1
Predelovalne dejavnosti	-2,1	-2,6	-2,2	3,3	9,3	-5,2

Vir: SI-STAT podatkovni portal – ekonomsko področje, 2010; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2010.

Opombe: ¹sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z bruto domačim proizvodom na zaposlenega v tekočih cenah; ²sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z dodano vrednostjo na zaposlenega v tekočih cenah.

Slika: Realna rast stroškov dela na enoto BDP v Sloveniji in državah EU v letih 2009 in 2010



Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2010.

Opomba: * Podatki za prvih devet mesecev še niso dosegljivi oz. niso na voljo.

Faktorska struktura izvoza blaga

Ob krčenju tehnološko manj zahtevnih proizvodov, ki so bile s krizo najbolj prizadete, se je struktura blagovnega izvoza z vidika tehnološke zahtevnosti¹ v letih 2008 in 2009 precej izboljšala. Delež tehnološko visoko zahtevnih proizvodov se je po enkratnem precejšnjem povečanju v letu 2003 (kot posledica povečane prodaje farmacevtskih izdelkov na ameriški trg v tem letu) v letih 2004 in 2005 zmanjševal, nato pa skromno naraščal in raven iz leta 2003 presegel šele v letu 2008. V letu 2009 se je delež visoko tehnološko zahtevnih proizvodov v blagovnem izvozu nadalje zvišal (za 2,3 o. t.), in sicer se je najbolj povečal delež izvoza farmacevtskih proizvodov. Kljub izboljšanju v zadnjih dveh letih pa njihov delež tudi v letu 2009 še vedno ostaja precej pod ravno povprečja EU (za 6,6 o. t.), pa tudi povprečja držav novih članic EU (za 1,8 o. t.). V letu 2009 se je v blagovnem izvozu povečal tudi delež *srednje visoko tehnološko intenzivnih proizvodov* (za 0,6 o. t.) predvsem v povezavi s povečanjem deleža izvoza osebnih avtomobilov (ob pozitivnem vplivu spodbud za nakup avtomobilov v nekaterih državah EU v času krize), električnih strojev in gospodinjske opreme. S tem se je v letu 2009 zvišal tudi koeficient primerjalnih izvoznih prednosti Slovenije pri srednje visoko tehnološko intenzivnih proizvodih², ki je bil tako v letu 2009 najvišji pri tej skupini proizvodov³. Srednje tehnološko intenzivni proizvodi so leta 2009 zajemali 39,9 % slovenskega blagovnega izvoza, kar je precej več kot v povprečju EU.

Skupni delež delovno in nizkotehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu se že vrsto let znižuje predvsem zaradi upadanja deleža delovno intenzivnih proizvodov⁴. Proces upadanja deleža delovno intenzivnih proizvodov se je nadaljeval tudi v letu 2009. Po več zaporednih letih intenzivnejšega zmanjševanja je njihov delež v tem letu v Sloveniji upadel le za 0,1 o. t. in ostaja precej višji od povprečja EU, nekoliko pa tudi od povprečja novih članic. Po nekajletni krepitvi se je v letu 2009 v razmerah gospodarske krize občutneje znižal tudi delež nizkotehnološko intenzivnih proizvodov,

predvsem zaradi padca deleža izvoza raznih kovinskih proizvodov. Kljub temu ostaja višji kot ob sprejetju SRS (leta 2005) in še vedno presega evropsko povprečje.

Delež izvoza proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov po letu 2005 niha med 15 in 16%. Po rahlem padcu v letu 2007 podatki za leti 2008 in 2009 kažejo ponovno povečanje deleža izvoza proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov⁵ na raven povprečja v letih 2005 in 2006. Večji del povečanja izvoza v tej skupini predstavljajo lokalno obnovljivi oz. proizvedljivi naravni viri: les in kmetijski pridelki, tako da višja vsebnost naravnih virov v izvozu ni v nasprotju z usmeritvami vidika trajnostnega razvoja. Manj ugodna pa so takšna gibanja z vidika prispevka k ekonomskemu razvoju, saj gre za povečanje izvoza skupine proizvodov, za katere je značilna relativno nizka dodana vrednost na izdelek.

¹ Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002).

² Relative Export Advantage Index –RXA Balassa indeks oziroma koeficient primerja delež slovenskega izvoza določene skupine proizvodov z deležem izvoza te skupine proizvodov v izvozu skupine držav, ki služi kot merilo primerjave (v našem primeru EU-27).

³ Na približno enaki ravni je bil tudi koeficient primerjalnih prednosti izvoza nizko tehnološko zahtevnih proizvodov.

⁴ Skupini nizkotehnološko intenzivnih proizvodov in delovno intenzivnih proizvodov vključujeta proizvode z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega, kot so: oblačila, tekstilni izdelki, obutev, pohištvo, steklo, stekleni izdelki, ploščati in valjani izdelki iz železa, proizvodi iz navadnih kovin.

⁵ Najpomembnejše skupine izvoženih proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov v slovenskem blagovnem izvozu so: aluminij, gotovi mineralni izdelki, električna energija, enostavno obdelan les, furnir in drug obdelan les, izdelki iz lesa ter brezalkoholne in alkoholne pijače.

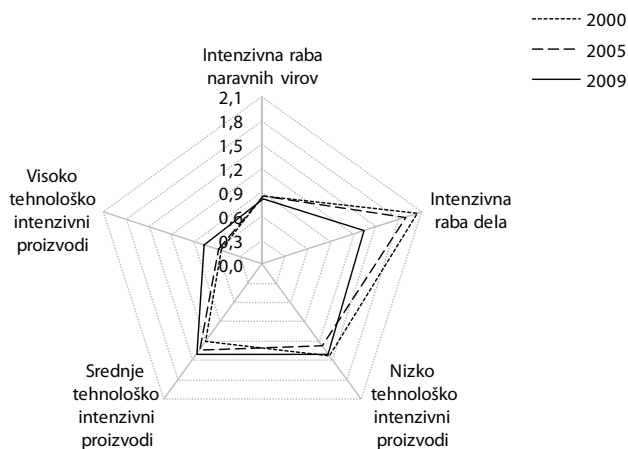
Tabela: Struktura blagovnega izvoza po primarnem proizvodnem dejavniku¹ v Sloveniji in EU v obdobju 2000–2009

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Intenzivna raba naravnih virov	EU-27	18,2	17,7	17,7	17,7	18,2	17,9	19,4	19,2	20,3	19,6
	EU-15	18,0	17,5	17,7	17,6	18,2	17,8	19,4	19,3	20,5	19,6
	EU-12	20,7	19,7	18,8	18,2	18,8	19,2	19,0	18,5	19,5	19,4
	Slovenija	15,3	15,1	14,6	14,6	14,0	15,4	16,1	15,5	15,8	15,9
Intenzivna raba dela	EU-27	10,6	10,7	10,7	10,4	9,8	9,0	8,6	8,5	8,2	8,7
	EU-15	10,1	10,1	10,1	9,8	9,3	8,6	8,2	8,1	7,9	8,4
	EU-12	18,5	18,9	18,8	17,7	15,8	14,0	12,3	11,4	10,2	10,8
	Slovenija	21,6	21,3	20,0	18,7	17,8	17,0	14,2	12,6	11,7	11,6
Nizko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	6,9	7,0	7,0	7,2	7,7	7,0	7,4	7,9	8,2	7,0
	EU-15	6,6	6,7	6,7	6,9	7,4	6,6	7,1	7,6	7,8	6,7
	EU-12	10,5	10,9	11,0	11,0	11,5	10,6	10,8	11,1	11,0	9,1
	Slovenija	9,9	9,9	9,9	10,1	10,8	8,8	10,2	10,4	11,1	9,8
Srednje tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	29,8	30,4	30,5	30,9	31,0	30,1	29,9	30,8	30,0	28,4
	EU-15	29,8	30,3	30,5	30,7	30,8	29,8	29,5	30,2	29,5	27,8
	EU-12	30,1	30,6	31,5	33,1	33,3	33,3	34,3	35,5	34,1	33,7
	Slovenija	36,2	36,2	37,3	37,3	38,3	40,2	39,1	40,9	39,3	39,9
Visoko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	28,7	28,7	28,7	27,6	27,1	27,7	27,7	25,8	25,2	27,7
	EU-15	29,4	29,4	29,5	28,3	27,9	28,5	28,6	26,5	25,8	28,3
	EU-12	18,1	17,3	17,9	18,0	18,8	18,2	19,2	19,7	20,6	22,9
	Slovenija	15,5	16,0	16,7	17,9	17,2	16,0	17,1	17,4	18,8	21,1

Vir: Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2009; lastni preračuni.

Opomba: ¹ Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002). Klasifikacija ne razvršča vseh proizvodov, zato seštevek deležev petih skupin za posamezno državo ni enak 100.

Slika: Koefficient primerjalnih izvoznih prednosti¹ slovenskega izvoza glede na faktorsko vsebino



Vir: Handbook of Statistics 2007–08 (United Nations); United Nations Statistics Division: Comtrade; lastni preračuni.

Opomba: ¹ Relative Export Advantage Index –RXA Balassa indeks oziroma koefficient primerja delež slovenskega izvoza določene skupine proizvodov z deležem izvoza te skupine proizvodov v izvozu skupine držav, ki služi kot merilo primerjave (v našem primeru EU-27).

Delež izvoza in uvoza v BDP

Po visokem znižanju v prvem letu krize (2009) se je predvsem zaradi okrevanja njegovega povpraševanja v letu 2010 zunanjetrgovinska odprtost Slovenije nekoliko povečala, domače povpraševanje pa se je ponovno skrčilo. Hitro povečevanje zunanjetrgovinske odprtosti slovenskega gospodarstva, značilno v obdobju visoke gospodarske rasti, se je v letu 2009 izrazito znižalo. V letu 2010 se je stopnja mednarodne trgovinske integracije zopet nekoliko povečala, vendar je bila nižja kot v letih 2006–2008. Povprečni delež menjave blaga in storitev v BDP je v letu 2010 tako dosegel 63,1 %, kar je za 5,7 o. t. več kot leto prej, povečanje pa je bilo v celoti na osnovi povečanja blagovne menjave. Delež blagovnega izvoza je bil višji za 5,2 o. t., delež blagovnega uvoza pa za 5,9 o. t. Rast slovenskega blagovnega izvoza pa je bila počasnejša kot v večini držav EU. Na rast blagovnega uvoza je ob kretnosti obsega proizvodnje predelovalnih dejavnosti večinoma vplival višji uvoz proizvodov za vmesno porabo, skromna rast uvoza proizvodov za široko porabo pa je bila posledica šibke potrošnje gospodinjstev. Ob nadaljnjem krčenju domače investicijske aktivnosti se je znižal uvoz proizvodov za investicije. Na višjo vrednost celotnega blagovnega uvoza so vplivale tudi višje cene energentov in surovin. Delež mednarodne menjave storitev v BDP se je ohranil na enaki ravni kot leto prej. V storitvenem izvozu se je nekoliko okrepil delež transportnih storitev, znižal pa izvoz potovanj. Delež pretežno na znanju temelječih storitev (skupina ostale storitve), kamor razvrščamo zavarovalniške, finančne, računalniške in informacijske, komunikacijske storitve, licence, patente in avtorske pravice ter ostale poslovne storitve, je tretje leto zapored stagniral. Delež skupine ostale storitve (33,6 %) je tako v slovenskem izvozu še naprej precej nižji od povprečja držav EU (58,1 % v letu 2009).

Povečanje zunanjetrgovinske integracije Slovenije v letu 2010 je bilo nekoliko višje kot v povprečju v EU, vendar manjše kot v večini manjših gospodarstev EU. V EU se je v obdobju 2003–2008 v razmerah mednarodne konjunktore stopnja trgovinske integracije povečala. Temu je sledilo znižanje v letu 2009 in ponovno povečanje v letu 2010, sprememba pa je bila v obeh letih manj izrazita kot v Sloveniji. Razlika med zunanjetrgovinsko odprtostjo Slovenije in povprečjem držav EU, ki se je v obdobju 2000–2007 povečevala, se je tako, predvsem zaradi močnega znižanja deleža menjave v BDP v Sloveniji v začetnem obdobju krize, po letu 2007 znižala (s 30,6 o. t. na 23,3 o. t. v letu 2010). Zunanjetrgovinska odprtost Slovenije se je v obdobju 2000–2007 povečala tudi bistveno bolj kot v malih državah EU. Tako se je v 12 državah EU, ki se po demografskem kriteriju uvrščajo med male države¹, delež mednarodne menjave v primerjavi z bruto domačim proizvodom v povprečju povečal z 48,2 % v letu 2000 na 56,1 % v letu 2007. V letih

2008 in 2009 pa je padec svetovne trgovinske menjave prizadel tudi večino malih odprtih ekonomij, vendar večinoma manj kot Slovenijo. Povprečno povečanje zunanjetrgovinske odprtosti majhnih držav je bilo v letu 2010 manjše (za 3,2 o. t.) kot v Sloveniji (za 5,7 o. t.).

¹ Kot merilo velikosti posamezne države je uporabljen demografski kriterij (absolutno število prebivalcev). Med državami EU je po tem merilu 12 držav, ki imajo manj kot 10 mio prebivalcev: Avstrija, Ciper, Danska, Estonija, Finska, Irska, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Slovaška in Slovenija.

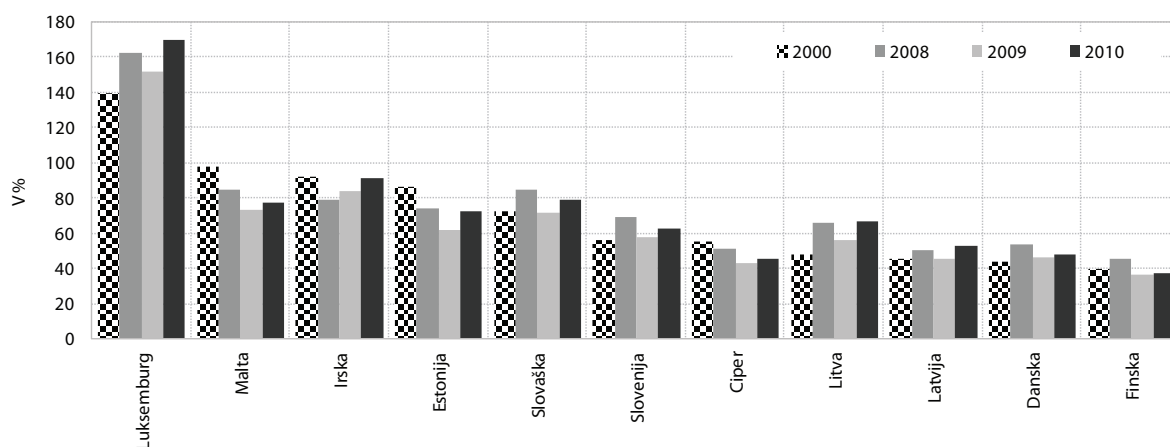
Tabela: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz)¹ v BDP v Sloveniji in v EU, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Delež izvoza in uvoza v BDP – SLO	50,9	55,7	62,3	66,8	70,4	68,9	57,5	63,1
Proizvodi	42,4	47,3	52,6	56,7	59,8	57,3	46,8	52,3
Storitve	8,6	8,5	9,7	10,1	10,7	11,6	10,8	10,8
Izvoz proizvodov in storitev	49,9	53,9	62,1	66,5	69,5	67,4	58,1	63,4
Proizvodi	40,0	44,4	50,8	54,8	57,3	53,7	45,7	50,9
Storitve	9,9	9,6	11,3	11,7	12,3	13,6	12,4	12,5
Uvoz proizvodov in storitev	51,8	57,4	62,5	67,0	71,3	70,4	56,8	62,9
Proizvodi	44,7	50,2	54,4	58,6	62,2	60,9	47,8	53,7
Storitve	7,2	7,3	8,1	8,4	9,1	9,5	9,1	9,2
Delež izvoza in uvoza v BDP – EU-27	28,9	35,8	36,8	39,4	39,9	41,1	36,1	39,8
Proizvodi	22,9	28,0	28,5	30,6	30,8	31,7	27,0	30,5
Storitve	6,0	7,9	8,4	8,8	9,1	9,4	9,1	9,3

Viri: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2011; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2011; preračuni UMAR.

Opomba: ¹Razmerje med povprečno vrednostjo skupnega izvoza in uvoza po statistiki nacionalnih računov in BDP po tekočih cenah.

Slika: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz) v BDP v Sloveniji in nekaterih manjših državah EU, v %, 2008–2010



Viri: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2011; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2011; preračuni UMAR.

Neposredne tuje investicije

Leta 2009 se je gospodarska kriza močno negativno odrazila na stanju vhodnih in izhodnih NTI v Sloveniji.

Stanje vhodnih NTI se je zmanjšalo za 6,6 %, stanje izhodnih NTI pa za 3,4%. Zmanjšanje potrjujejo tudi podatki o tokovih NTI. Leta 2009 so bili prilivi NTI negativni, odlivi pa so se zmanjšali na 12,7 % vsote iz leta prej. Prvič v zgodovini Slovenije so bili tokovi vhodnih NTI negativni. Leta 2009 je tako Slovenija zabeležila neto odliv NTI. Če zmanjšanje stanja NTI razdelimo na tisto, ki izhaja iz spremembe lastniškega kapitala in reinvestiranih dobičkov, ter na spremembe neto terjatev oziroma obveznosti iz medsebojnega kreditiranja kapitalsko povezanih podjetij, vidimo, da je šlo skoraj celotno zmanjšanje stanja v letu 2009 na račun znižanja medsebojnega kreditiranja, stanje lastniškega kapitala pa je ostalo skoraj nespremenjeno. Tako so se v letu 2009 neto obveznosti slovenskih podružnic do njihovih matičnih podjetij v tujini zmanjšale za 701,9 mio EUR (95,4 % celotnega zmanjšanja), neto terjatve slovenskih investitorjev do njihovih tujih podružnic pa za 181,7 mio EUR (94,6 % celotnega zmanjšanja).

Kljub precejšnjemu znižanju stanja NTI v letu 2009 se je ob močnem skrčenju gospodarske aktivnosti njihov delež glede na BDP le minimalno znižal, še vedno pa ostaja bistveno nižji kot v veliki večini držav EU.

Stanje vhodnih NTI kot delež v BDP se je v obdobju 2005–2008 povečalo z 20,2 % na 30,1 % BDP, v letu 2009 pa znižalo na 29,7 % BDP. Stanje izhodnih NTI pa z 9,2 % na 15,2 % BDP v obdobju 2005–2008 in na 15,5 % v letu 2009. Pri tem Slovenija kaže drugačno dinamiko kot druge države EU. V veliki večini držav EU se je kot posledica ekonomske recesije stanje vhodnih NTI znižalo že v letu 2008 in se je v letu 2009 ponovno povečalo. V Sloveniji je do zmanjšanja prišlo z zamikom, to je šele v letu 2009, ko večina drugih držav EU že beleži ponovno povečanje stanja NTI. Slovenija tako ostaja med državami EU z najnižjim stanjem vhodnih NTI v primerjavi z BDP. Pri izhodnih NTI pa Slovenija po deležu stanja v BDP med novimi državami članicami EU zaostaja za Ciprom, Estonijo, Malto in Madžarsko.

Tokovi in spremembe stanj NTI v letu 2010 kažejo na postopno okrevanje in ponovno povečevanje NTI.

V letu 2010 so prilivi NTI v Slovenijo znašali 629,8 mio EUR. Pri odlivih slovenskih NTI v tujino je slika nekoliko drugačna, saj so se ti v letu 2010 ponovno nekoliko zmanjšali. V letu 2010 smo torej zabeležili neto prilive NTI v višini 515,9 mio EUR. Struktura prilivov pa je bila naslednja: 3,0 % je šlo na račun povečanja lastniškega kapitala, 30,5 % na račun reinvestiranih dobičkov in 66,5 % na račun povečanja neto obveznosti slovenskih podružnic do matičnih podjetij v tujini (znotrajpodjetniško kreditiranje). Dejstvo, da je bilo v letu 2010 reinvestiranih 138,2 mio EUR dobičkov

tujih investitorjev Sloveniji (leta 2009 pa le 37,7 mio EUR) in da se je spet začelo povečevati znotrajpodjetniško kreditiranje slovenskih podružnic (v letu 2010 je znašalo 109,4 mio EUR, v letu 2009 pa -552,3 mio EUR), kažeta, da se postopoma vrača zaupanje tujih matičnih podjetij v njihove slovenske podružnice. To kaže tudi primerjava rezultatov anket med tujimi podružnicami v Sloveniji iz let 2009 in 2010. Leta 2009 je kar 67,7 % vprašanih napovedalo zmanjšanje prodaje v tekočem letu, leta 2010 pa 59,2 %. Še očitnejše je izboljšanje pričakovanj za naslednje leto. Leta 2009 je povečanje obsega prodaje v naslednjem letu napovedalo 60,8 % vprašanih, leta 2010 pa kar 78,9 %. Glede števila zaposlenih je leta 2009 povečanje napovedalo 42,3 % vprašanih, leta 2010 pa kar 67,4 % (IER-JAPTI, 2009, 2010).

Tabela: Tokovi in stanja vhodnih in izhodnih NTI¹ v Sloveniji v obdobju 2000–2010² v mio EUR

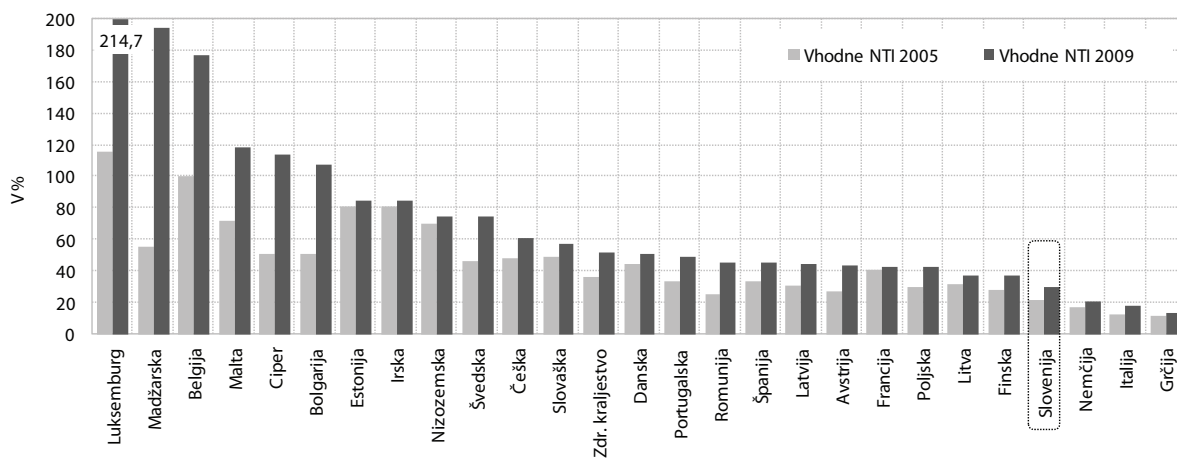
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
VHODNE NTI							
Stanje konec leta	3.109,8	6.133,6	6.822,3	9.765,1	11.236,3	10.500,2	np
Priliv	149,1	472,5	513,3	1.106,4	1.329,5	-418,6	629,8
Stanje kot % BDP	14,8	21,7	22,0	28,2	30,1	29,7	np
IZHODNE NTI							
Stanje konec leta	825,3	2.788,7	3.452,2	4.916,6	5.677,0	5.484,9	np
Odliv ³	-71,7	-515,6	-687,0	-1.316,6	-948,7	-120,5	-113,9
Stanje kot % BDP	3,9	9,9	11,1	14,2	15,2	15,5	np

Vir: Banka Slovenije, 2011 - www.bsi.si; SI-STAT podatkovni portal - Nacionalni računi, 2009, 2008.

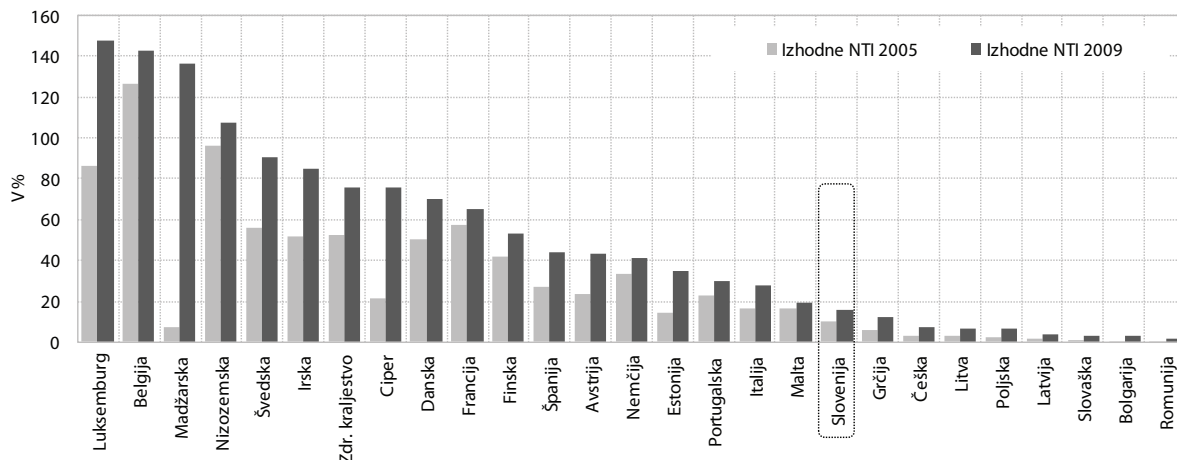
Opombe: ¹Podjetja, v katerih ima posamezni tuji investitor 10-odstotni ali višji delež v kapitalu. ²Od leta 1996 naprej so vključene tudi neposredne investicije povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. Od leta 2007 se štejejo med kapitalsko povezane terjatve in obveznosti vse terjatve in obveznosti, ki jih ima podjetje z neposrednim tujim lastnikom kot tudi z vsemi nerezidentnimi podjetji, ki spadajo v skupino podjetij tujega lastnika (gl. Ekonomski odnosi Slovenije s tujino - Banka Slovenije, marec 2007, str. 11-13).

³Negativni predznak pomeni odliv. np - ni podatka.

Slika 1: Stanje vhodnih NTI v primerjavi z BDP v EU v letih 2005 in 2009



Slika 2: Stanje izhodnih NTI v primerjavi z BDP v EU v letih 2005 in 2009



Vir: UNCTAD, World Investment Report, Annex Tables 7 in 8, <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=5545&lang=1>; Banka Slovenije, 2011 - www.bsi.si (za Slovenijo).

Podjetniška aktivnost

Po podatkih Global Entrepreneurship Monitor (GEM) se je v obdobju krize podjetniška aktivnost v Sloveniji znižala. Stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti, ki meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo (TEA-indeks)¹, se je precej znižala že drugo leto zapored (2009: za 1 o. t., 2010: za 0,7 o. t.), in sicer na raven iz obdobja 2006–2007. V 2010² je znašala 4,7 % in se je spustila približno na raven povprečja 17-ih držav EU (4,8 %), ki so bile v letu 2010 vključene v raziskavo GEM³. Glavni razlog za padec je občutno zmanjšanje deleža nastajajočih podjetnikov, torej tistih, ki se šele odločajo za pot podjetništva ali samostojno poslujejo manj kot tri mesece (v obdobju krize za 1,9 o. t.). Na drugi strani se je delež novih podjetnikov nekoliko povečal, v zadnjih treh letih pa niha na ravni, ki je višja od povprečja v obdobju 2005–2007. V državah članicah EU, ki so sodelovale v raziskavi GEM v letu 2010, se je stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti znižala precej manj kot v Sloveniji, zgolj za 0,1 o. t. in je znašala 4,8 %⁴. Pri tem je treba dodati, da je bilo v obdobju konjunktura tudi povišanje celotne zgodnje podjetniške aktivnosti v povprečju teh držav nižje kot v Sloveniji. V Sloveniji se je lani občutno znižala tudi stopnja celotne podjetniške aktivnosti, za 1,3 o. t., k čemur je prispeval padec celotne zgodnje podjetniške aktivnosti, za razliko od leta 2009 pa tudi manjši delež podjetnikov, ki poslujejo več kot 3,5 leta (ustaljeni podjetniki). Tudi znižanje celotne podjetniške aktivnosti je bilo v Sloveniji precej večje kot v povprečju EU (za 0,2 o. t.).

V obdobju krize se je občutno zmanjšala zgodnja podjetniška aktivnost, spodbujena predvsem s poslovnimi priložnostmi, ki so bile v obdobju konjunktura glavni dejavnik krepitve podjetniške aktivnosti. V letu 2010 se je delež vključenih v zgodnjo podjetniško aktivnost zaradi zaznanih poslovnih priložnosti še nadalje zmanjšal, za 1 o. t. oz. v obdobju finančne in gospodarske krize kar za 1,9 o. t., na 3,7 %. Ne glede na to ostaja podjetništvo zaradi zaznanih poslovnih priložnosti v Sloveniji še vedno glavni spodbujevalec za odločitev za začetek samostojne podjetniške poti, saj ostaja delež podjetništva zaradi nujne na razmeroma nizki ravni (iz leta 2008: 0,8 %), navkljub rasti v letu 2010. Rast podjetništva zaradi nujne v letu 2010 bi lahko deloma pojasnili z okrepljenimi ukrepi aktivne politike zaposlovanja, saj je po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje v letu 2010 subvencije za samozaposlitev prejelo 5.148 oseb⁵. V državah članicah

EU se je v večini držav stopnja podjetništva zaradi nujne zmanjšala. V večini držav EU se je zgodnja podjetniška aktivnost zaradi zaznanih poslovnih priložnosti izboljšala, najbolj na Nizozemskem, na 6,1 %. Evropski povprečni stopnji zgodnje podjetniške aktivnosti tako zaradi nujne kot zaradi zaznanih poslovnih priložnosti se v letu 2010 glede na 2009 nista spremenili (nuja: 1-odstotna, priložnost: 3,6-odstotna stopnja).

Predvsem zaradi velikega upada zgodnje podjetniške aktivnosti se je v letu 2010 znižala tudi stopnja smrtnosti nastajajočih podjetij. V letu 2010 se je stopnja smrtnosti nastajajočih podjetij, ki je razmerje med nastajajočimi in novimi podjetji, zmanjšala na 0,9, kar je najnižja raven v obdobju 2002–2010. K temu je deloma prispevalo povečanje deleža novih podjetnikov, kar kaže, da je del nastajajočih podjetnikov prešel med nove podjetnike, vendar pa se je v razmerah gospodarske krize in posledičnem zmanjšanju poslovnih priložnosti hkrati še bolj znižal delež nastajajočih podjetij.

Plačilna nedisciplina ostaja največji oviralni dejavnik pri poslovanju tudi v letu 2010. Vendar pa podatki Interstata⁶ izkazujejo zmanjševanje deleža anketiranih podjetnikov, ki so navajali omenjeno težavo pri poslovanju kot največjo od druge polovice leta 2009 dalje. Takrat se je s plačilno nedisciplino soočilo še 74,6 % anketiranih podjetnikov, v prvi polovici lanskega leta za 8,3 o. t. manj podjetnikov oz. v drugi polovici lanskega leta že za 13,1 o. t. manj anketiranih podjetnikov. Na drugi strani na razmeroma visokih ravneh ostajajo težave, ki izvirajo iz davčne politike in birokracije, saj je ta oviralni dejavnik v drugi polovici lanskega leta izpostavilo 27,5 % oz. 26,3 % podjetnikov, pri čemer delež odgovorov anketiranih podjetnikov iz prve skupina stagnira, iz druge pa se je v letu 2010 zmanjšal. Pomemben zaviralni dejavnik pri poslovanju pa tudi v letu 2010 ostaja upad prodaje, vendar je v drugi polovici leta 2010 to težavo izpostavilo manj podjetnikov (za 8,5 o. t. oz. 25,6 %) kot v prvi polovici.

¹ Za metodološko razlago mer podjetniške aktivnosti glej opombe pod tabelo.

² Podatki izhajajo iz raziskave, ki se izvaja v prvi polovici leta.

³ Leta 2010 je bilo vključenih v raziskavo GEM 17 držav članic EU (iste kot leta 2009 ter Irska, Portugalska in Švedska), leto prej pa 14 držav.

⁴ V letu 2008 je bil TEA-indeks v Sloveniji prvič višji od povprečja držav EU (za 1,1 o. t.), višji pa je bil tudi v letu 2009 (za 0,5 o. t.).

⁵ V letu 2009 je subvencije za samozaposlitev prejelo 4.330 oseb, v letu 2008 pa 1.599 oseb.

⁶ Interstat izvaja raziskavo o podjetniški klimi v Sloveniji.

⁷ Vrh je bil zabeležen v prvi polovici leta 2009 (35,6 %).

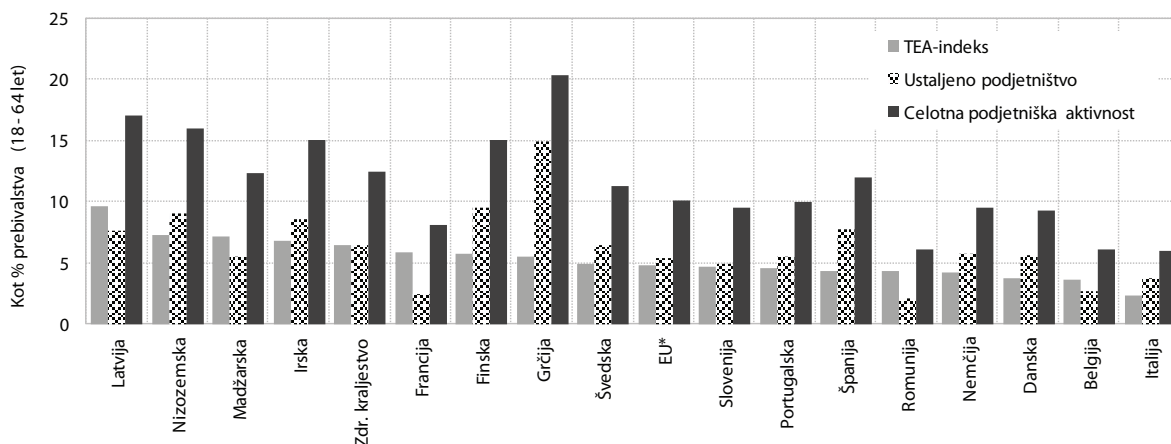
Tabela: Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji v obdobju 2002–2010

V % prebivalstva (18–64 let)	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010
TEA-indeks ¹	4,6	4,4	4,6	4,8	6,4	5,4	4,7
TEA-nastajajoči ²	3,3	3,0	2,9	3,0	4,1	3,2	2,2
TEA-novi ³	1,5	1,4	1,8	1,8	2,4	2,1	2,4
TEA-priložnost ⁴	3,3	3,8	4,0	4,2	5,6	4,7	3,7
TEA-nuja ⁵	1,4	0,5	0,5	0,5	0,8	0,5	0,8
Ustaljeno podjetništvo ⁶	-	6,3	4,4	4,6	5,6	5,7	4,9
Celotna podjetniška aktivnost ⁷	-	10,1	9,0	9,3	11,8	10,8	9,5

Vir: Rebernik et al., 2002; Rebernik et al., 2004; Rebernik et al., 2005; Rebernik et al., 2006; Rebernik et al., 2007; Rebernik et al., 2008; Bosma et al., 2009; Rebernik et al. 2010, Bosma et al., 2011.

Opombe: ¹ TEA-indeks je stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti in meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo. Zajema posameznike, ki so začeli vzpostavljati nova podjetja ali opravljati nove poslovne dejavnosti, vključujoč samozaposlitev (² TEA-nastajajoči podjetniki, ki niso izplačevali plač dlje kot tri mesece). Poleg njih vključuje tudi posameznike, ki so zaposleni kot lastniki/managerji novih podjetij, ki ne izplačujejo plač dlje kot 42 mesecev (³ TEA-novi). ⁴ TEA-priložnost meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi zaznane poslovne priložnosti. ⁵ TEA-nuja meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi pomanjkanja drugih možnosti na trgu dela. ⁶ Ustaljeno podjetništvo predstavlja delež podjetnikov v prebivalstvu, ki poslujejo dlje kot 42 mesecev. ⁷ Celotna podjetniška aktivnost zajema TEA-indeks in delež ustaljenih podjetnikov.

Slika: Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji in 17 članicah EU, vključenih v projekt GEM v letu 2010



Vir: Bosma et al., 2011.

Opomba: * Tehtano povprečje 17 držav članic EU, ki so bile vključene v raziskavo GEM 2010, preračuni UMAR.

Delež nefinančnih tržnih storitev

V letu 2009 se je povečevanje deleža nefinančnih tržišnih storitev v dodani vrednosti slovenskega gospodarstva ustavilo. Nefinančne tržišne storitve¹ so v letu 2009 ustvarile 40,2 % vse dodane vrednosti, kar je približno enako kot leto pred tem. Število zaposlenih se je tudi v letu 2009 povečalo, tako da se je še okrepil njihov delež v zaposlenosti (za 0,8 o. t. na 34,6 %). Produktivnost dela nefinančnih tržišnih storitev (v tekočih cenah) se je tako glede na leto 2008 izraziteje poslabšala in je raven produktivnosti dela celotnega gospodarstva presegala le še za 16 % (leto prej skoraj za petino). Ohranitev deleža dodane vrednosti na ravni preteklega leta je bilo rezultat različnih gibanj po dejavnostih (glej tabelo). Tako se je delež znižal v tistih storitvah, ki so bile v letu 2009 izraziteje prizadete zaradi gospodarske krize (promet, trgovina). Še nadalje pa se je povečal delež poslovnih storitev (K).

V celotnem obdobju izvajanja SRS (od leta 2005) se je med nefinančnimi tržišnimi storitvami najbolj okrepil pomen poslovnih storitev, ki pa v delu na znanju temelječih dejavnosti še precej zaostaja za ciljem SRS. V letu 2009 je bilo povečanje deleža poslovnih storitev posledica okrepitve dejavnosti poslovanja z nepremičninami (SKD K70)², delež poslovnih dejavnosti, ki temeljijo na znanju, pa se je le malenkost povečal (za 0,1 o. t. na 10,3 %). V celotnem obdobju izvajanja strategije se je sicer precej povečal tudi delež na znanju temelječih poslovnih storitev, ki pa je bil v letu 2009 še vedno precej nižji od ciljne vrednosti za leto 2013 (12 % dodane vrednosti slovenskega gospodarstva). Poslovne storitve, ki temeljijo na znanju, so bile v obdobju 2005–2008 tudi glavni dejavnik povečevanja skupnega deleža na znanju temelječih nefinančnih tržišnih dejavnosti³ v slovenskem gospodarstvu, ki je sicer v zadnjem letu ob padcu deleža poštnih in telekomunikacijskih dejavnosti⁴ ostal na ravni leta 2008 (12,6 %).

V letu 2009 se je razkorak med Slovenijo in povprečjem EU po deležu nefinančnih tržišnih storitev v dodani vrednosti občutneje povečal, razvojni potencial ostaja predvsem v segmentu na znanju temelječih storitev, kjer se je sicer zaostanek za EU po letu 2005 precej zmanjšal. Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem po deležu nefinančnih tržišnih storitev v strukturi gospodarstva, ki je bil leta 2008 na najnižji ravni, se je v letu 2009 povečal (za 0,4 o. t. na 4,2 o. t.). To je bilo predvsem posledica zmanjšanja obsega prometa pri nas, ki ima poleg trgovine v strukturi dodane vrednosti slovenskega gospodarstva že vrsto let večji delež kot v EU. Razkorak pri poslovnih storitvah, kjer slovensko gospodarstvo najbolj zaostaja za povprečjem EU, pa je ob podobnem tempu rasti te dejavnosti v EU in v Sloveniji zadnja štiri leta ostal na podobni ravni (v letu 2009 5,2 o. t.). Mednarodne primerjave za na znanju temelječe nefinančne tržišne storitve (del poslovnih storitev ter poštna in telekomunikacijska dejavnost), ki so na voljo le do leta 2008, pa kažejo, da se je Slovenija v obdobju 2005–2008 v tem segmentu precej približala povprečju EU-15⁵, kjer se je delež teh storitev vse od leta 2002 ohranjal na podobni ravni (13,5 %). V letu 2008 je bil tako delež na znanju temelječih nefinančnih storitev v Sloveniji za 0,9 o. t. nižji kot v EU-15, potem ko je v letu 2004 razlika znašala 1,4 o. t.

¹ Dejavnosti SKD: trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe (G), gostinstvo (H), promet, skladiščenje in zveze (I) in poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve (K).

² Delež poslovanja z nepremičninami v skupni dodani vrednosti je bil leta 2009 7,9 %. Večino poslovanja z nepremičninami zavzema ocenjena stanovanjska dejavnost gospodinjstev, za katero so značilne relativno nizke in konstantne stopnje rasti dodane vrednosti. Stanovanjska dejavnost gospodinjstev je v letu 2000 predstavljala 94,1 % dodane vrednosti oddelka poslovanje z nepremičninami oz. 48,2 % dodane vrednosti dejavnosti K, v letu 2009 pa 82,3 % oz. 35,8 % dodane vrednosti dejavnosti K.

³ V skupino na znanju temelječe storitve se po metodologiji OECD uvrščajo poslovne storitve (dajanje strojev in opreme v najem – oddelek 71, obdelava podatkov in povezane storitve – oddelek 72, raziskave in razvoj – oddelek 73 ter druge poslovne storitve – oddelek 74) ter poštna in telekomunikacijske storitve (oddelek 64).

⁴ Delež poštnih in telekomunikacijskih dejavnosti, ki je že nekaj let malo nad povprečjem EU, se je v letu 2009 znižal za 0,1 o. t.

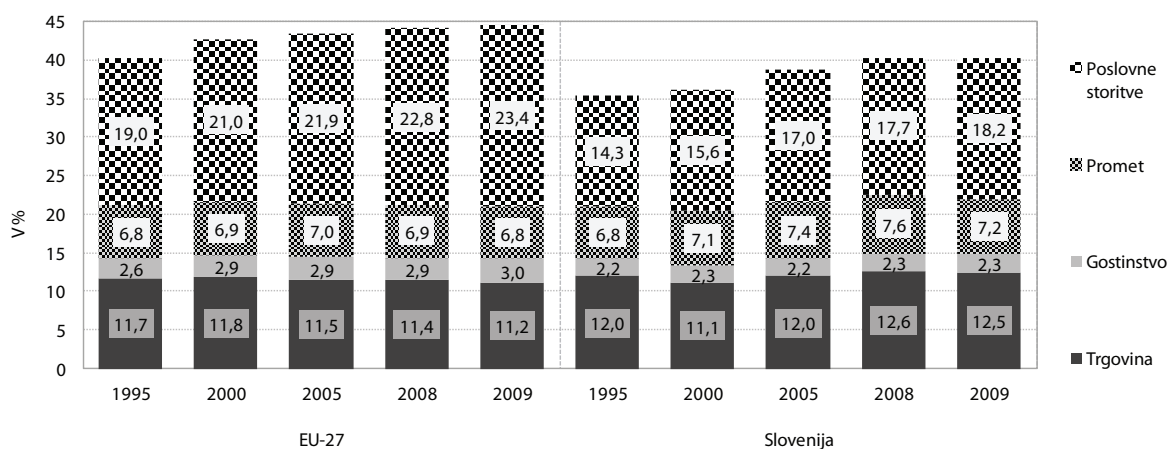
⁵ Podatek se nanaša na države EU-15 brez Irske.

Tabela: Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti

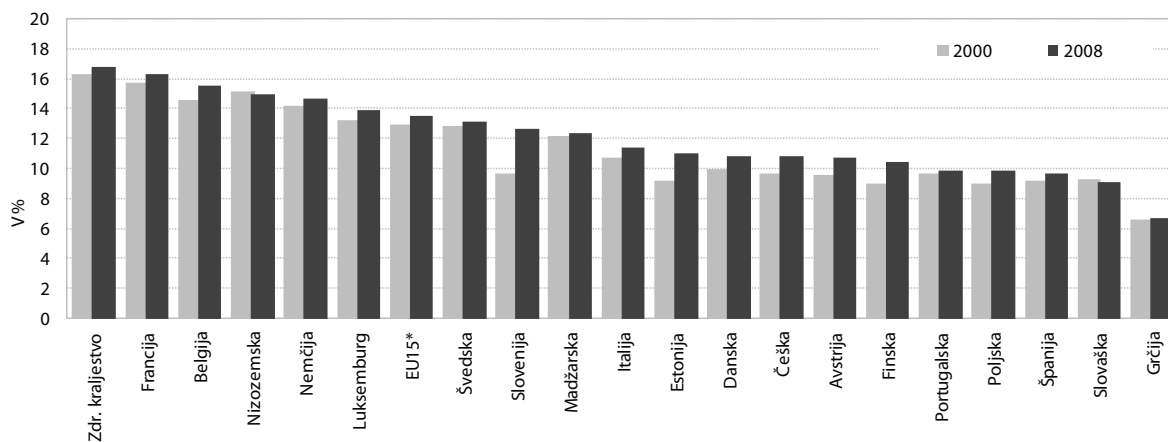
v %	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Nefinančne tržne storitve - NFTS	35,4	36,1	38,5	38,5	39,6	40,2	40,2
Trgovina (G)	12,0	11,1	12,0	11,8	12,2	12,6	12,5
Gostinstvo (H)	2,2	2,3	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3
Promet (I)	6,8	7,1	7,4	7,5	7,7	7,6	7,2
Poslovne storitve (K)	14,3	15,6	17,0	17,0	17,4	17,7	18,2
brez K70 ²	6,3	7,6	9,3	9,5	9,9	10,2	10,3
Na znanju temelječe NFTS ¹	8,3	9,7	11,9	12,1	12,4	12,6	12,6

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi (SURS), 2011; izračuni UMAR.

Opomba: ¹ Poštne in telekomunikacijske storitve – oddelek 64, dajanje strojev in opreme v najem – oddelek 71, obdelava podatkov in povezane storitve – oddelek 72, raziskave in razvoj – oddelek 73, druge poslovne storitve – oddelek 74. ² Poslovanje z nepremičninami.

Slika 1: Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti v Sloveniji in v EU


Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2011; izračuni UMAR.

Slika 2: Delež na znanju temelječih nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti


Vir: STAN Database for Structural Analysis (OECD), 2011; izračuni UMAR.

Opomba: * EU-15 brez Irske.

Bilančna vsota bank

Vrednost kazalnika bilančne vsote bank v primerjavi z BDP se je v letu 2010 prvič po letu 1995 znižala. V letu 2010 se je ob rahlo pozitivni rasti BDP bilančna vsota bank znižala za 2,5 %. Banke so namreč tudi v letu 2010 nadaljevale z neto odplačevanjem tujih vlog in kreditov, ki je bilo sicer za približno polovico nižje kot leto pred tem, a so hkrati beležile tudi močne odlive vlog države in tudi nižje prilive finančnih sredstev z izdajo lastnih obveznic. Zaradi nadaljnjega zaostrovanja razmer na trgu dela pa so se zmanjšali tudi neto prilivi vlog gospodinjstev v banke. Zato so banke za poplačila svojih obveznosti zmanjševale obseg svojih naložb, in sicer predvsem sredstva naložena pri evrosistemu in tujih bankah, ki so v tem letu beležile zmanjšanje za slabo polovico. Ob zmanjševanju obsega nekaterih bančnih naložb pa se je v letu 2010 okrepilo kreditiranje nebančnih sektorjev, a so banke kreditirale predvsem gospodinjstva, deloma tudi državo, medtem ko so podjetja in NFI v letu 2010 kredite v veliki meri celo neto odplačevala. Ocenjujemo, da banke niso pripravljene sprejemati novih tveganj, oziroma kreditirati novih projektov, hkrati pa so bile verjetno zaradi velike izpostavljenosti slabim posojilom prisiljene v refinanciranje nekaterih posojil, saj se izpostavljenost do posameznih bolj zadolženih sektorjev ni zmanjšala, ampak celo okrepila. Nenaklonjenost bank financiranju podjetij in NFI lahko povezujemo tudi z razmeroma nizko kapitalsko ustreznostjo slovenskega bančnega sistema, kar bankam onemogoča sprejemanje dodatnih tveganj, prav tako pa jim tudi otežuje dostop do novih virov financiranja.

Bilančna vsota bank glede na BDP je v Sloveniji precej nižja kot v EU, čeprav se je razlika v letu 2009, za katero so na voljo zadnji razpoložljivi podatki, zmanjšala bolj kot v preteklih letih. Razlog za razmeroma močan skok v letu 2009 je bil tako precej višji padec vrednosti BDP v primerjavi z EU, pa tudi 8,3-odstotna rast bilančne vsote. Ta je bila sicer do takrat najnižja v zadnjih petih letih, a kljub temu še vedno med višjimi v EU. K razmeroma visoki rasti bilančne vsote pa je pomembneje prispevala tudi država, ki je velik del sredstev pridobljenih z izdajo državnih obveznic naložila v banke, hkrati pa je bankam z jamstvi omogočala tudi zadolževanje na mednarodnih finančnih trgih. Na drugi strani pa se je vrednost bilančne vsote v EU nekoliko zmanjšala, kar je bila posledica slabih razmer na mednarodnih finančnih trgih in tudi splošnih gospodarskih razmer ter s tem povezanim zniževanjem obsega kreditov. Zmanjšanje bilančne vsote je bilo najizrazitejše v evrskem območju (2,3-odstotno), ki predstavlja dobrih 70 % bančnega sistema EU, medtem ko je bilančna vsota v drugih državah EU beležila kar 5,5-odstotno rast. Najbolj, za 6,6 % se je okrepila bilančna vsota bančnega sistema v Združenem kraljestvu, kar je po naši oceni posledica ekspanzivnejše denarne politike tamkajšnjih monetarnih oblasti in deloma tudi uspešne krepitve bančnega sistema. Med članicami EU izven evrskega območja se je bilančna vsota zmanjšala

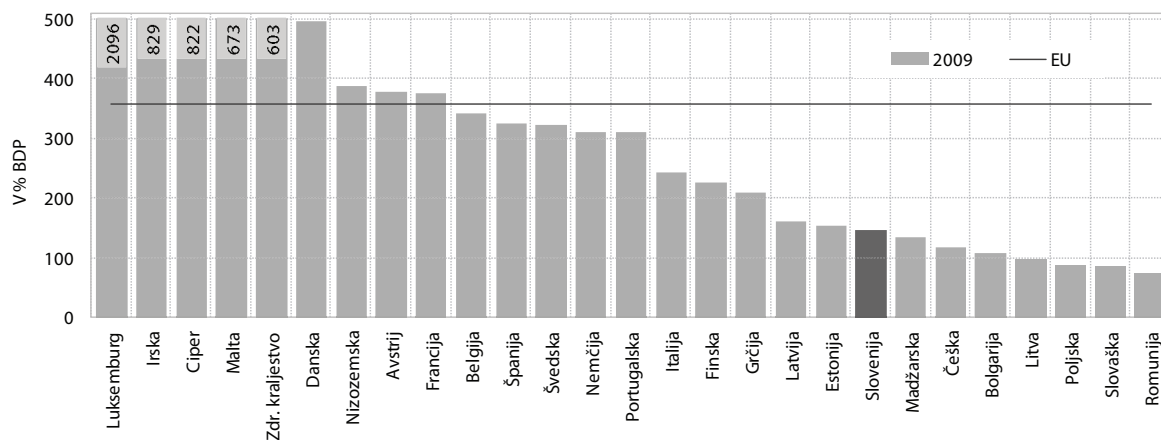
le v baltskih državah. Slovenija je po tem kazalniku razvitosti bančnega sektorja v letu 2009 še vedno močno zaostajala za evropskim povprečjem, saj je dosegala le dobrih 40 % njegove vrednosti. V letu 2010 pa se je po naši oceni proces približevanja EU ponovno ustavil, saj je v Sloveniji vrednost kazalnika zmanjšala, podatki za EU pa nakazujejo ugodnejše gibanje, saj se je kreditna aktivnost okrepila močneje kot v Sloveniji.

Tabela: Osnovna struktura bilance stanja bank v obdobju 1995–2010, v mio EUR

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aktiva	9.138	14.776	29.135	33.717	42.343	47.628	51.612	50.327
v % BDP	58,3	70,4	101,8	109,1	122,5	127,7	145,9	139,6
Kreditni bančnemu sektorju	1.571	1.723	2.849	3.058	4.072	4.031	5.708	4.815
Kreditni nebančnim sektorjem	3.764	7.731	15.909	20.089	28.302	33.530	33.910	34.454
Druge aktiva	3.803	5.322	10.376	10.570	9.969	10.067	12.005	11.058

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti (različni letniki).

Slika: Bilančna vsota bank v državah članicah EU v letu 2009, kot % BDP



Vir: Poročilo o finančni stabilnosti, 2010; ECB, 2010; Nacionalni računi (SURS), 2011, Eurostat, 2011.

Zavarovalne premije

Potem ko se je obseg zavarovalnih premij glede na BDP dve leti zapored zniževal, se je v letu 2009 okrepil za pol odstotne točke, na 5,9 %. Krepitev kazalnika pa je bila v veliki meri posledica upada nominalne vrednosti BDP, saj je bila rast zavarovalnih premij, ki ni dosegla niti 3-odstotne ravni, na najnižji ravni v zadnjih desetih letih. Že drugo leto zapored se je zmanjšal delež premij življenjskih zavarovanj. Njihova rast se je namreč ob izbruhu finančne krize pričela umirjati, v letu 2009 pa je njihov obseg celo zmanjšal. Precej pa se je umirila tudi stopnja rasti premij neživljenjskih zavarovanj, ki se je prvič po letu 2000 spustila pod 5-odstotno raven, k čemur pa je po naši oceni prispevala tudi okrepljena konkurenca na področju zavarovanj odgovornosti pri uporabi motornih vozil. Kljub temu da je število registriranih vozil v letu 2009 beležilo skoraj 1,7-odstotno rast, se je namreč obseg tovrstnih premij znižal za slabe 4 %.

Podobno kot v Sloveniji se je delež zavarovalnih premij glede na BDP okrepil tudi v EU, in sicer na 8,5 %. Tudi tu je bila rast posledica nižje vrednosti BDP, saj je obseg zavarovalnih premij beležil 0,5-odstotno zmanjšanje. Razlike med posameznimi državami pa so bile precej visoke. Tako se je v Latviji obseg zavarovalnih premij zmanjšal za dobro tretjino, v Italiji pa je na primer povečal za skoraj 30 %. Za razliko od Slovenije so se v EU nekoliko okrepile premije neživljenjskih zavarovanj, ki pa so bile po občutnem, skoraj 20-odstotnem, padcu v letu 2008 še vedno precej pod ravno iz obdobja pred izbruhom finančne krize.

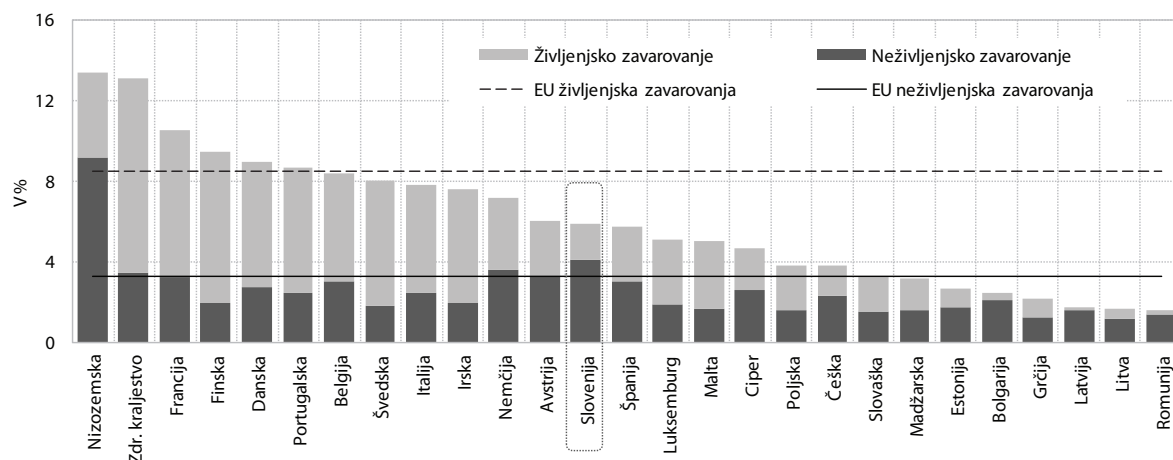
Razvojna vrzel, merjena kot razlika med vrednostjo zavarovalnih premij glede na BDP v Sloveniji in EU, se je v letu 2009 drugič zapored zmanjšala, kljub temu pa velike razlike v strukturi zavarovanj kažejo na še relativno nizko razvitost zavarovalnega trga. Slovenija je po relativnem obsegu zavarovalnih premij dosegala skoraj 70 % povprečja v EU, uvršča pa se v zgornjo polovico držav članic EU. Razmeroma majhen zaostanek je v veliki meri posledica izredno visokega deleža neživljenjskih zavarovanj, ki je med najvišjimi v EU. Na drugi strani pa ima Slovenija podpovprečno nizek delež življenjskih zavarovanj, ta pa se je v letu 2009 celo skrčil. Nizek obseg življenjskih zavarovanj je tudi posledica še vedno relativno majhnega obsega varčevanja prebivalstva za starost, kjer naj bi pomemben segment predstavljala prav dolgoročna življenjska zavarovanja, ki so eden izmed pomembnejših pokazateljev razvitosti zavarovalnega trga.

Tabela: Zavarovalne premije po vrstah zavarovanj v Sloveniji

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
V primerjavi z BDP, v %							
Zavarovalne premije skupaj	4,2	4,4	5,4	5,6	5,5	5,4	5,9
Življenjsko zavarovanje	0,6	0,9	1,6	1,7	1,8	1,7	1,8
Neživljenjsko zavarovanje	3,6	3,5	3,8	3,8	3,7	3,7	4,1
Struktura, v %							
Zavarovalne premije skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
Življenjsko zavarovanje	14,8	19,4	30,0	31,3	32,2	31,8	30,4
Neživljenjsko zavarovanje	85,2	80,6	70,0	68,7	67,8	68,2	69,6
Medletne nominalne stopnje rasti, v%							
Zavarovalne premije skupaj	61,8	6,3	6,3	11,4	9,8	6,6	2,7
Življenjsko zavarovanje	66,9	14,2	8,3	16,3	12,7	5,5	-2,0
Neživljenjsko zavarovanje	60,9	4,5	5,5	9,3	8,4	7,1	4,8

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2009 (Slovensko zavarovalno združenje), 2009; <http://www.zav-zdruzenje.si/>.

Slika: Obseg zavarovalnih premij, življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v državah EU v letu 2009, v % BDP



Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2009 (Slovensko zavarovalno združenje), 2009; CEA: European Insurance in Figures, 2009; Nacionalni računi (SURS), 2010; Eurostat, 2010.

Tržna kapitalizacija delnic

Po skromnem povečanju vrednosti kazalnika tržne kapitalizacije delnic v primerjavi z BDP v letu 2009 se je v letu 2010 njegova vrednost ponovno znižala, in sicer pod 20-odstotno raven. S tem je dosegel najnižjo vrednost po letu 2001 in le tretjino najvišje ravni iz leta 2007. Glavni razlog za znižanje gre pripisati nadaljnjemu zniževanju tržne kapitalizacije na Ljubljanski borzi, ki traja že vse od leta 2008 in je v veliki meri posledica nižjih vrednosti vrednostnih papirjev¹, v manjši meri pa tudi umika nekaterih delnic iz borzne kotacije. Ob tem pa se je v letu 2010 nekoliko povišala tudi vrednost BDP, kar je še dodatno okrepilo padanje vrednosti kazalnika. Tržna kapitalizacija delnic se je znižala za 16,9 %. Najmanj, za dobro desetino, se je znižala tržna kapitalizacija najbolj likvidnih delnic, ki kotirajo v prvi kotaciji in predstavljajo dve tretjini celotne tržne kapitalizacije delnic z Ljubljanske borze. Precej bolj, za tretjino, oziroma za petino, se je zmanjšal obseg tržne kapitalizacije delnic iz standardne in vstopne kotacije. Še močnejše se je zmanjšal promet z delnicami, ki je bil s 360,8 mio EUR na najnižji vrednosti v zadnjih desetih letih in za dobro polovico nižji kot leto pred tem.

Slovenski kapitalski trg je relativno nepomemben vir financiranja slovenskega gospodarstva. Podjetja le malokrat pridobivajo finančne vire z izdajanjem vrednostnih papirjev, ker so na eni strani velikokrat premajhna za takšen način financiranja, na drugi strani pa ob nizki transparentnosti in likvidnosti kapitalskega trga ni ustreznega zanimanja vlagateljev za nakup vrednostnih papirjev, saj se Ljubljanska borza uvršča med najmanj likvidne borze v EU. Tržnost delnic, merjena kot razmerje med prometom in obsegom tržne kapitalizacije, se je v letu 2010 skoraj prepolovila in bila na ravni 0,05, kar pomeni, da bi obrat celotne tržne kapitalizacije delnic na Ljubljanski borzi ob ravni prometa iz leta 2010 trajal 20 let, medtem ko je ta doba na najbolj razvitih kapitalskih trgih krajša od enega leta.

Slovenija se uvršča med države z najnižjo vrednostjo kazalnika tržne kapitalizacije glede na BDP, razvojni zaostanek pa se je v letu 2010 še povečal. Tržna kapitalizacija delnic glede na BDP je tako dosegala manj kot 30 % vrednosti povprečja EU, ki je znašalo 70,0 % BDP in se je povečala že drugo leto zapored. Nadaljnje povečevanje zaostanka je posledica rasti obsega tržne kapitalizacije v EU, ki se je leta 2010 sicer okrepila za 17,1 %, a je kljub temu dosegla le dobro polovico rasti iz leta 2009. K tej rasti so pomembno prispevala gibanja v Združenem kraljestvu, ki predstavlja skoraj tretjino tržne kapitalizacije delnic v EU. Tržna kapitalizacija delnic se je tam okrepila za skoraj 40 %, kar je po naši oceni tudi posledica novih izdaj vrednostnih papirjev, saj je osrednji

indeks londonske borze FTSE100 v preteklem letu beležil rast, ki je bila nižja od 10 %, prav tako pa je vrednost britanskega funta v letu 2010 glede na evro aprecirala le za dobre 3 %.

¹ Indeks SBI TOP je v letu 2010 beležil 13,5-odstotni upad.

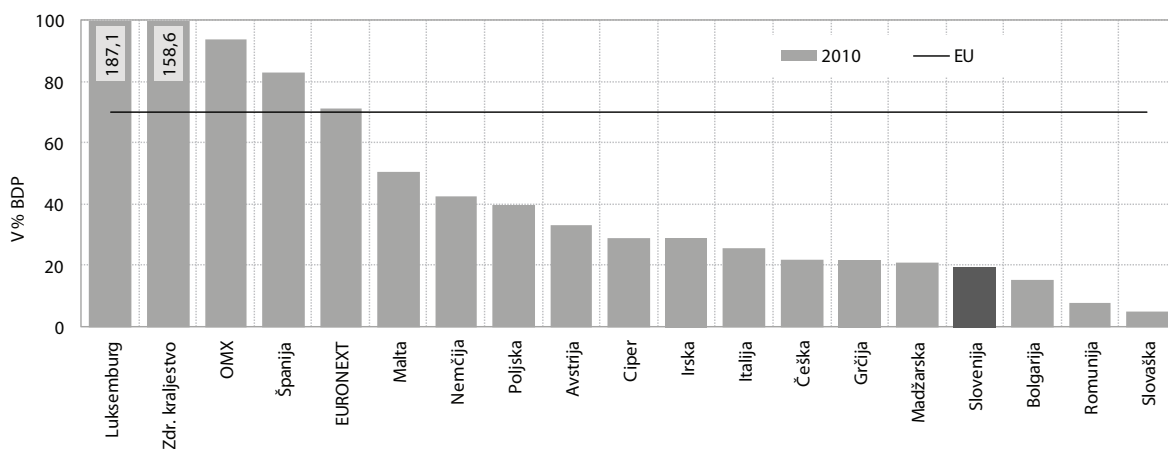
Tabela: Nekateri kazalniki razvitosti kapitalskega trga v Sloveniji, v obdobju 1995–2010

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tržna kapitalizacija delnic brez IS, mio EUR ¹	250,7	3.333,7	6.696,6	11.513,1	19.740,1	8.468,4	8.462,2	7.027,9
Tržna kapitalizacija delnic brez IS, % BDP	1,6	15,6	23,3	37,1	57,1	22,7	24,3	19,5
SBI TOP			941,02	1473,33	2518,92	854,26	982,67	850,35
Št. vrednostnih papirjev	49	267	227	202	185	187	174	159
Delnice	27	197	128	109	96	96	89	80
od tega IS	0	44	10	7	10	11	11	6
Obveznice	22	68	99	93	89	90	85	79

Vir: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2010; Nacionalni računi (SURS), 2010; preračuni UMAR.

Opombe: IS – investicijski sklad, SBI – slovenski borzni indeks, 1 Preračun UMAR v evre z upoštevanjem deviznega tečaja na zadnji dan tekočega leta.

Slika: Tržna kapitalizacija v nekaterih državah članicah EU v letu 2010, kot % BDP



Vir: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2011; Prva statistična objava – nacionalni računi (SURS), 2011; Stock market capitalisation (Eurostat), 2011; preračuni UMAR.

Opomba: Euronext od januarja leta 2001 predstavljajo borze v Parizu, Amsterdamu in Bruslju, februarja leta 2002 pa se jim je pridružila še Lizbonska borza. OMX vključuje skandinavske (Danska, Finska, Švedska), baltske borze (Estonija, Latvija, Litva) in islandsko borzo.

2. PRIORITETA:

Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

- Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo
- Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva
- Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja
- Javni izdatki za izobraževanje
- Zasebni izdatki za izobraževanje
- Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca
- Vključenost odraslih v izobraževanje
- Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost
- Diplomanti naravoslovja in tehnike
- Inovacijska aktivnost podjetij
- Intelektualna lastnina
- Uporaba in dostop do interneta

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo se je v letu 2010 povečal, vendar se zaostanek za povprečjem EU v obdobju izvajanja SRS ni bistveno zmanjšal. Po podatkih Ankete o delovni sili (ADS) za drugo četrtletje 2010 je delež prebivalcev s terciarno izobrazbo v starostni skupini 25–64 let znašal 23,7 % in je bil nižji od povprečja EU za 2,0 o. t. Slovenija po vrednosti indikatorja predvsem močno zaostaja za gospodarsko razvitejšimi severnoevropskimi državami. V letu 2010 se je delež v Sloveniji povečal nekoliko bolj od povprečja EU (Slovenija: za 1,3 o. t.; EU: za 0,8 o. t.). Čeprav se je delež v Sloveniji povečal nekoliko hitreje tudi v obdobju izvajanja SRS (2005–2010), se zaostanek Slovenije za najboljšimi ni bistveno zmanjšal.

Slovenija po številu vpisanih v terciarno izobraževanje na 1.000 prebivalcev, starih 20–29 let, močno presega povprečje EU, po številu diplomantov v isti starostni skupini pa za njim zaostaja. To je odraz nizke učinkovitosti študija v Sloveniji in vključenosti v izobraževanje zaradi dobrobiti, ki izhajajo iz statusa študenta. Povečanje deleža prebivalcev, starih 25–64 let, s terciarno izobrazbo je posledica rasti števila vpisanih v terciarno izobraževanje v obdobju 2000/2001–2009/2010 (za 25,6 %) in posledično povečanja števila diplomantov (v obdobju 2000–2009 za 57,5 %). Razmerje med številom vpisanih v terciarno izobraževanje in številom prebivalcev, starih 20–29 let je bilo v letu 2008 (zadnji mednarodni podatek) s 40,7 med najvišjimi med državami EU in je močno presegalo povprečje EU, ki je znašalo 28,9. Vendar pa je Slovenija v letu 2008 po številu diplomantov na 1.000 prebivalcev, starih 20–29 let, s 60,7 zaostajala za povprečjem EU (63,5), kar kaže na nizko učinkovitost študija pri nas.

Delež žensk s terciarno izobrazbo močno presega delež moških s terciarno izobrazbo, razkorak med spoloma pa se je v obdobju 2000–2010 še precej povečal. Delež žensk s terciarno izobrazbo je v letu 2010 znašal 28,8 %, moških pa 18,9 %, Slovenija pa je le po deležu žensk presegala povprečje EU. V letu 2010 se je delež žensk tudi povečal bolj od deleža moških. Razkorak med deležem žensk in moških s terciarno izobrazbo v Sloveniji je leta 2010 znašal 9,9 o. t. in je bil največji v obdobju 2000–2010. Omenjen razkorak je na ravni povprečja EU znašal 1,5 o. t. Višji delež žensk s terciarno izobrazbo je povezan z višjim deležem žensk, vpisanih v terciarno izobraževanje (2009/2010: 57,8 %; moški: 42,2 %) in višjim deležem žensk v skupnem številu diplomantov (2009: 61,8 %; moški: 38,2 %). V obdobju 2000–2009 sta se oba deleža žensk še povečala.

Razkorak v deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo med mlajšimi in starejšimi je velik in se je v obdobju

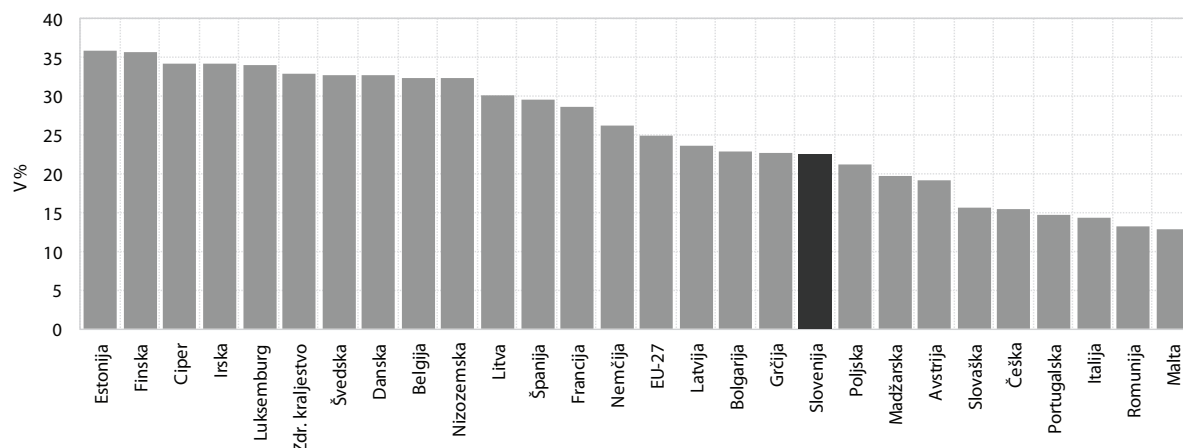
2000–2010 tudi močno povečal. Delež mladih, starih 30–34 let, s terciarno izobrazbo, je v letu 2010 znašal 34,0 % in je presegal povprečje EU za 0,6 o. t. V primerjavi z letom 2009 se je povečal za 2,6 o. t., rast pa je bila večja kot na ravni povprečja EU (1,4 o. t.). Če pa upoštevamo še mlade v starosti 25–29 let in starostno skupino razširimo na 25–34 let, je gibanje deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo manj ugodno. V letu 2010 je z 31,4 % zaostajal za povprečjem EU (32,9 %), zaostanek pa je ob visoki vključenosti mladih v terciarno izobraževanje predvsem posledica dolgega povprečnega trajanja študija. V deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo se kažejo tudi velike razlike glede na starost. Delež starejših s terciarno izobrazbo je precej nižji kot delež mlajših (2010: 35–44 let: 26,7 %; 45–54 let: 19,7 %; 55–64 let: 16,3 %). Velik razkorak med mlajšimi in starejšimi s terciarno izobrazbo je povezan predvsem z velikimi razlikami v vključenosti v terciarno izobraževanje. Vključenost mladih, starih 20–29 let, v terciarno izobraževanje močno presega vključenost drugih starostnih skupin prebivalcev (30–39 let, 40–64 let) in se je hkrati v obdobju 2000/2001–2009/2010 tudi bistveno bolj povečala. Posledično se je povečal tudi razkorak v deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo med najmlajšo starostno skupino (25–34 let) in starejšimi starostnimi skupinami v obdobju 2000–2010. Slovenija je v letu 2010 pri vseh starostnih skupinah (25–34 let, 35–44 let, 45–54 let in 55–64 let) po deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo zaostajala za povprečjem EU, najbolj v starostni skupini 45–54 let in najmanj v starostni skupini 35–44 let. V obdobju 2000–2010 se je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v vseh obravnavanih starostnih skupinah, razen v najstarejši (55–64 let), povečal bolj od povprečja EU.

Tabela: Delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo, EU, 1995–2009 (2. četrtletje), v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU	np	18,9	22,2	22,8	23,4	24,1	25,0
Avstrija	np	14,5	17,6	17,7	17,7	18,1	19,1
Belgija	23,3	27,1	30,7	31,0	31,4	31,9	32,4
Bolgarija	np	18,4	21,4	21,7	22,1	22,8	22,9
Ciper	np	25,1	27,8	29,9	33,0	34,6	34,3
Češka	np	11,5	13,1	13,5	13,7	14,3	15,4
Danska	27,2	25,2	32,9	34,8	30,5	34,3	32,7
Estonija	np	28,9	33,6	32,9	34,0	33,5	35,9
Finska	21,0	32,3	34,5	34,9	36,4	36,5	35,7
Francija	np	np	25,0	25,9	26,8	27,1	28,7
Grčija	14,3	16,9	20,5	21,3	21,9	22,5	22,7
Irska	19,9	21,2	28,3	29,9	31,1	32,7	34,2
Italija	7,4	9,4	11,9	12,7	13,5	14,3	14,4
Latvija	np	18,0	21,5	21,4	23,6	24,2	23,7
Litva	np	41,8	26,5	27,2	29,8	30,5	30,2
Luksemburg	15,4	17,9	26,5	24,0	28,6	28,3	34,0
Madžarska	np	14,0	17,0	17,8	17,9	19,1	19,8
Malta	np	5,4	12,1	12,4	12,4	13,3	12,8
Nemčija	21,1	22,5	24,5	24,2	24,3	25,1	26,3
Nizozemska	np	24,0	29,9	29,8	30,3	32,0	32,3
Poljska	np	11,4	16,5	17,8	18,8	19,6	21,2
Portugalska	11,3	9,0	12,7	13,4	13,6	14,2	14,7
Romunija	np	9,2	11,0	11,8	12,0	12,9	13,2
Slovaška	np	10,2	13,9	14,4	14,4	14,6	15,6
Slovenija	14,2	15,7	20,0	21,5	22,9	21,9	22,5
Španija	16,4	22,5	28,2	28,4	28,9	29,3	29,5
Švedska	26,1	29,5	29,3	30,3	31,2	31,9	32,8
Zdr. kraljestvo	21,0	24,4	28,3	29,3	30,4	31,6	32,9

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social Conditions, 2010.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, Slovenija in države EU, 2009 (drugo četrtletje), v %



Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social Conditions, 2010.

Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva

Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva se v letu 2008 ni povečalo in je še naprej nižje kot v najbolj razvitih državah. Po podatkih ankete o delovni sili je imelo leta 2008 prebivalstvo v starosti 25–64 let 11,8 leta zaključenega šolanja¹ (enako kot leto prej oziroma 1,1 leta več kot leta 1995). Povprečno število let šolanja ima sicer tendenco povečevanja predvsem zaradi naraščajočega deleža generacij, ki končajo terciarno izobraževanje. Na nespremenjeno število v letu 2008 pa je vplivalo dejstvo, da je srednje šole zaključilo manj odraslih kot leto prej, pa tudi visok selitveni prirast v tem letu². Za priseljene v Slovenijo je namreč značilno, da ima med njimi več kot polovica zgolj nižjo izobrazbo. Ker so to v veliki večini moški, nizka izobrazba vedno večjega števila priseljenih moških vpliva tudi na relativno počasnejše povečevanje povprečne izobrazbene ravni v Sloveniji živečih moških v primerjavi z ženskami (glej sliko), katerih povprečna izobrazbena raven je leta 2003 postala že višja od moške tudi zaradi višje vključenosti žensk v terciarno izobraževanje. Slovenija se po kazalniku povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva le počasi približuje najbolj razvitim državam, kjer je že v letu 2004 (zadnji razpoložljivi podatki) povprečno število let zaključenega šolanja presegalo 13 let (npr. Danska, Nemčija, Nizozemska).

Upad zaposlenosti³ v letu 2009 je imel za posledico izboljšanje izobrazbene sestave in s tem povečanje povprečnega števila let šolanja delovno aktivnega prebivalstva. Ob upadu gospodarske aktivnosti v letu 2009 so bile najbolj prizadete dejavnosti, ki zaposlujejo manj izobraženo delovno silo (gradbeništvo, delovno intenzivne predelovalne dejavnosti). Zmanjšalo se je predvsem število delovno aktivnih z nižjo izobrazbo in srednjo poklicno šolo, število delovno aktivnega prebivalstva s splošno srednjo in visoko izobrazbo pa se je celo povečalo. To kaže primerjava podatkov statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva za marec 2009 s podatki za september 2008, ko se je povprečno število let šolanja po tem registru povečalo za 0,08, potem ko se je v obdobju 2006–2008 iz strukturnih razlogov spreminjalo zelo počasi (po okrog 0,04 leta šolanja na koledarsko leto)⁴. Ker je z junijem 2009

SURS prešel na novo tehnologijo zajemanja in predvsem kontrole podatkov o delovno aktivnih⁵, podatki od takrat naprej niso več primerljivi s podatki za pretekla leta. Po novi metodologiji je imelo delovno aktivno prebivalstvo po statističnem registru decembra 2009 povprečno 12,0⁶ leta šolanja.

rasti, ki je med drugim v precejšnji meri temeljila na povečanih investicijah v gradbeništvo, kar se je odrazilo v relativno visoki rasti števila zaposlenih v tej dejavnosti, ki zaposluje pretežno nizko kvalificirano delovno silo.

⁵ S to tehnologijo so hkrati popravili in izboljšali tudi podatek o najvišji doseženi stopnji strokovne izobrazbe, saj v preteklih letih ta ni bil vedno sproti ažuriran. Ta popravek je pokazal, da je delovno aktivnih z nižjo izobrazbo in srednjo poklicno šolo manj, delovno aktivnih s splošno srednjo in visoko izobrazbo pa več, kot so kazali nezadostno ažurirani podatki pred spremembo metodologije.

⁶ S tem se je izračun povprečnega števila let šolanja po registru močno približal izračunu po anketi o delovni sili, po kateri je imelo odraslo prebivalstvo zaključenih 12,1 leta šolanja. Število pa je še vedno precej nižje od edinih razpoložljivih podatkov, ki jih imamo za razvite države (glej indikator Povprečno število let šolanja v Poročilu o razvoju 2007).

¹ Po preračunih Umar z upoštevanjem naslednjih predpostavk o povprečnih normativnih dolžinah šolanja: brez končane osnovne šole 5,5 leta, s končano osnovno šolo 8,0 leta, z nižjo poklicno izobrazbo 9,5 leta, s srednjo poklicno izobrazbo 11,0 leta, s končano strokovno ali splošno srednjo šolo 12,2 leta, z višjo izobrazbo 14,0 leta, z visoko izobrazbo 16,2 leta in s podiplomsko izobrazbo 19,0 leta šolanja.

² Glej indikator *Selitveni koeficient*.

³ Glej indikator *Stopnja delovne aktivnosti*.

⁴ Počasna rast povprečnega števila let šolanja delovno aktivnega prebivalstva v letih 2006–2008 (na ravni 11,7, izražena s enim decimalnim mestom) je bilo posledica sestave gospodarske

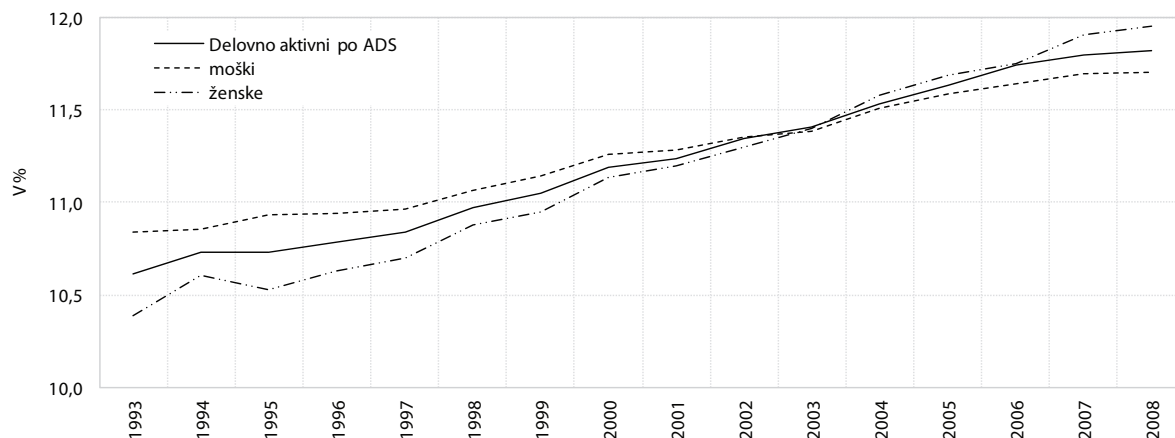
Tabela: Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v obdobju 1995–2009

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009 ¹
Delovno aktivni po ADS	11,1	11,5	11,9	12,0	12,0	12,1	
Delovno aktivni po registru SURS	11,0	11,3	11,6	11,7	11,7	11,7	12,0
Kmetijstvo, lov, gozdarstvo, ribištvo	10,3	10,7	10,6	10,5	10,62	10,6	10,8
Rudarstvo	10,3	10,6	11,1	11,1	11,2	11,2	11,5
Predelovalne dejavnosti	10,1	10,3	10,6	10,6	10,7	10,8	11,0
Oskrba z elektriko, plinom, vodo	11,2	11,6	11,9	12,0	12,1	12,1	11,8
Gradbeništvo	10,2	9,9	10,0	10,0	10,0	9,9	10,2
Trgovina; popravila motornih vozil	11,2	11,4	11,6	11,7	11,7	11,7	12,0
Gostinstvo	10,2	10,4	10,5	10,6	10,6	10,6	10,8
Promet, skladiščenje, zveze	10,9	11,1	11,3	11,4	11,4	11,4	11,4
Finančno posredništvo	12,7	12,9	13,3	13,4	13,5	13,6	13,7
Nepremičnine, najem, poslovne storitve	12,0	12,2	12,4	12,4	12,5	12,6	12,9
Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	12,9	13,3	13,6	13,7	13,8	13,9	14,0
Izobraževanje	13,0	13,4	13,9	14,0	14,1	14,1	14,2
Zdravstvo, socialno varstvo	11,9	11,8	12,7	12,8	12,9	12,9	13,0
Druge javne, skupne in osebne storitve	11,8	11,9	12,3	12,3	12,3	12,4	12,6

Vir: Delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) po stopnji strokovne izobrazbe, dejavnosti in spolu na dan 31.12. (za leto 2009: 30.9.), SURS; preračuni UMAR.

Opomba: ¹ Izračuni za leto 2009 zaradi izboljšanja metodologije zajemanja in kontrole podatkov o najvišji doseženi stopnji izobrazbe in zaradi spremenjene klasifikacije dejavnosti niso primerljivi s podatki za pretekla leta. ADS – anketa o delovni sili.

Slika: Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva po spolu, 1993–2008



Vir: SI-STAT podatkovni portal - Trg dela, 2010; preračuni UMAR.

Opomba: ADS – anketa o delovni sili.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja

Razmerje med številom študentov¹ in številom pedagoškega osebja² se pogosto uporablja kot približno merilo za merjenje kakovosti v terciarnem izobraževanju³. Z vidika gospodarskega razvoja je poleg vključenosti v terciarno izobraževanje, števila diplomantov in deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo pomembna tudi kakovost med študijem pridobljenega znanja, kompetenc in veščin. Na mednarodni ravni se kot približno merilo kakovosti pogosto uporablja razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja. Predvideva se, da nižje razmerje (manjše število študentov na pedagoškega delavca) omogoča večjo uporabo aktivnejših oblik poučevanja in več neposredne komunikacije med študenti in učitelji ter tako povečuje možnosti za kakovosten pedagoški proces.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja se v Sloveniji izboljšuje, vendar je zaostanek Slovenije za drugimi evropskimi državami še vedno velik. Slovenija je v letu 2007 (študijsko leto 2006/2007), za katerega so na mednarodni ravni zadnji razpoložljivi podatki, z 21,0 študenta na pedagoškega delavca močno zaostajala za povprečjem devetnajstih držav EU (to so tiste članice EU, ki so obenem tudi članice OECD), kjer je to razmerje znašalo 16,0. Slovenija je tega leta po vrednosti obravnavanega kazalnika močno zaostajala za gospodarsko razvitejšimi severnoevropskimi državami Švedsko, Norveško in Islandijo, kjer je to razmerje najnižje, in bila boljša le od Grčije. Omenjeno razmerje v Sloveniji poslabšuje tudi formalna vključenost v terciarno izobraževanje, ki ne izhaja iz interesa po pridobivanju izobrazbe. V letu 2007 se je razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja izboljšalo bolj kot v večini drugih evropskih držav, zaostanek za povprečjem EU-19 pa se je zmanjšal. Izboljševanje razmerja med številom vpisanih in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju se je nadaljevalo tudi v študijskih letih 2007/2008 in 2008/2009 in je v letu 2008/2009 znašalo 20,1. Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja

se izboljšuje zaradi povečevanja števila pedagoškega osebja, kar je povezano tudi z uvajanjem bolonjskega procesa, pa tudi zaradi zmanjševanja števila vpisanih v letih 2007/2008 in 2008/2009. V obdobju 2000–2007 se je v Sloveniji navedeno razmerje izboljšalo bolj kot v večini drugih evropskih držav.

¹ Zajeti so vsi študenti v terciarnem izobraževanju v ekvivalentu rednega študija = redni študenti + 1/3 (izredni + absolventi + podiplomski študenti) (SURS, Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, 2006).

² Pri pedagoškem osebju so zajeti strokovni delavci v višjem strokovnem izobraževanju (predavatelji višjih strokovnih šol, inštruktorji pri vajah, laboranti) in visokošolski učitelji (docenti, izredni profesorji, redni profesorji, lektorji, predavatelji in višji predavatelji), niso pa zajeti znanstveni delavci in visokošolski sodelavci (asistenti, bibliotekarji, strokovni svetniki, višji strokovni delavci, strokovni sodelavci in učitelji veščin).

³ Terciarno izobraževanje zajema redno in izredno vpisane na višje strokovne šole, visokošolski dodiplomski študij in visokošolski podiplomski študij.

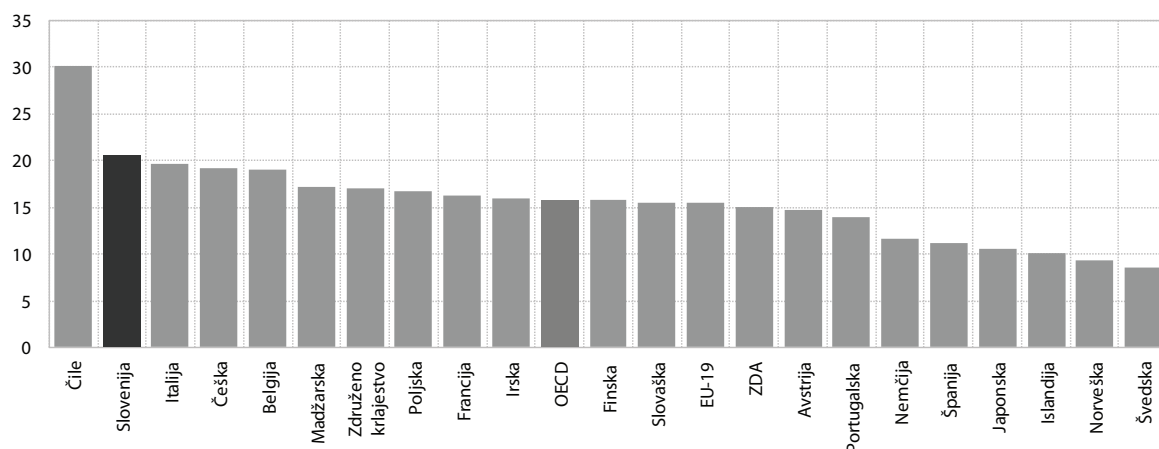
Tabela: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države OECD, 1998–2008

	1998	2000	2005	2006	2007	2008
OECD	14,8	14,7	15,8	15,3	15,3	15,8
EU-19	np	np	16,4	16,0	16,0	15,4
Avstrija	np	np	15,3	13,0	13,7	14,6
Belgija	np	19,9	19,6	18,7	18,1	19,0
Češka	13,5	13,5	19,0	18,5	18,6	19,1
Čile	np	np	np	np	np	30,0
Finska	np	np	12,5	15,8	16,6	15,8
Francija	np	18,3	17,3	17,0	16,6	16,2
Grčija	26,3	26,8	30,2	27,8	26,3	np
Irska	16,6	17,4	17,4	17,9	16,5	15,9
Italija	np	22,8	21,4	20,4	19,5	19,5
Izrael	np	np	np	np	12,9	np
Madžarska	11,8	13,1	15,9	16,5	17,1	17,1
Nemčija	12,4	12,1	12,2	12,4	12,1	11,5
Poljska	np	14,7	18,2	17,3	17,2	16,7
Portugalska	np	np	13,2	12,7	13,2	13,8
Slovaška	np	10,2	11,7	12,4	13,2	15,4
Slovenija	np	23,8	22,7	21,4	21,0	20,5
Španija	17,2	15,9	10,6	10,8	10,4	11,1
Švedska	9,0	9,3	8,9	9,0	8,8	8,5
Združeno kraljestvo	17,7	17,6	18,2	16,4	17,6	16,9
Islandija	9,3	7,9	11,0	10,7	10,2	10,1
Japonska	11,8	11,4	11,0	10,8	10,6	10,4
Norveška	13,0	12,7	np	10,5	10,0	9,3
ZDA	14,6	13,5	15,7	np	15,1	15,0

Vir: Education at a Glance, (OECD), številke 2002–2010; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, (Prva objava SURS), 2008; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, (Prva objava SURS), 2007; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, (Prva objava SURS), 2006; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, (Prva objava SURS), 2006; Statistične informacije št. 5; Pedagoško in strokovno osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, (SURS), 2001; Statistične informacije št. 37 – Vpis študentov v terciarno izobraževanje (SURS), 2007; SI-STAT– Demografsko in socialno področje – Izobraževanje, 2011.

Opombe: ¹ Podatki so na voljo le za države EU, ki so članice OECD; np – ni podatka.

Slika: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države OECD, 2008 (študijsko leto 2007/2008)



Vir: Education at a Glance (2010); Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah (Prva objava), 2008; SURS; SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje, 2010, preračuni UMAR.

Javni izdatki za izobraževanje

Celotni javni izdatki za izobraževanje¹ v primerjavi z BDP² presegajo povprečje EU. V letu 2008 so znašali 5,19 % BDP, kar je približno toliko kot leta 2007. Izdatki v Sloveniji so v obdobju 2000–2007 (razpoložljivi mednarodni podatki) presegali povprečje EU, kar je povezano z visoko vključenostjo mladih v izobraževanje, ki je med najvišjimi med državami EU.

Glede na raven izobraževanja so se javni izdatki v primerjavi z BDP v letu 2008 povečali le na nižjih ravneh izobraževanja. Delež se je najbolj povečal na predšolski ravni izobraževanja, kjer je v letu 2008 znašal 0,49 %. Delež javnih izdatkov v primerjavi z BDP se je povečal tudi na ravni osnovnošolskega izobraževanja (na 2,35 % BDP). Na srednješolski ravni je znašal 1,15 % BDP in se je v primerjavi z letom 2007 rahlo zmanjšal. Na terciarni ravni je znašal 1,21 % BDP in se je ohranil na ravni predhodnega leta. Javni izdatki za terciarno izobraževanje izraženi v deležu BDP, so v obdobju 2001–2007 presegali povprečje EU (2007: 1,12 %), saj je pri nas tudi vključenost v terciarno izobraževanje precej višja. V obdobju 2000–2008 so se javni izdatki za izobraževanje v primerjavi z BDP zmanjšali na vseh ravneh izobraževanja, razen na predšolski, kjer so se nekoliko povečali, vendar pa je bila njihova raven glede na BDP leta 2007 nižja od povprečne v EU. Na tej ravni izobraževanja se je v obdobju 2001–2007 delež javnih izdatkov v primerjavi z BDP povečal v več kot polovici držav EU, kar je povezano s politikami povečevanja vključenosti otrok v organizirane oblike predšolske vzgoje. Zaradi povečanja števila rojstev v zadnjih letih v Sloveniji v prihodnje pričakujemo povečan pritisk na vrtce in s tem na javne izdatke za to raven izobraževanja. Zmanjšanje deleža javnih izdatkov v primerjavi z BDP za srednješolsko in osnovnošolsko izobraževanje v obdobju 2000–2008 je tudi posledica zmanjšanja števila vpisanih zaradi demografskih sprememb (staranja prebivalstva in s tem povezanega zmanjšanja velikosti generacij za vpis v izobraževanje), vendar pa se bo v prihodnje zaradi povečevanja števila rojenih otrok v zadnjih letih velikost generacije za vpis v osnovnošolsko izobraževanje začela povečevati, kar bo vplivalo tudi na obseg javnih izdatkov za osnovnošolsko izobraževanje. Na ravni terciarnega izobraževanja se je v obdobju 2000–2008 delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP zmanjšal, čeprav se je število vpisanih močno povečalo. Slovenija je v obdobju

2001–2007 tako odstopala od povprečja EU, kjer se je delež javnih izdatkov v BDP za terciarno izobraževanje povečal.

Delež javnih izdatkov za transfere gospodinjstvom je razmeroma visok, kar še posebej velja za terciarno izobraževanje, kjer se je v letu 2008 še povečal. V strukturi javnih izdatkov za izobraževanje (vse ravni) jih je v letu 2008 7,9 % odpadlo na transfere šolajočim se oziroma gospodinjstvom³, delež pa se od leta 2001 zmanjšuje. Kljub upadanju pa je Slovenija po deležu javnih izdatkov, namenjenih transferom, v obdobju 2001–2007 presegala povprečje EU in se uvrstila med države z višjim deležem. Od povprečja EU pa močno odstopa delež javnih izdatkov, namenjen za transfere na ravni terciarnega izobraževanja. Delež je v letu 2007 z 22,8 % precej presegal povprečje EU, ki je tega leta znašalo 17,0 %, v letu 2008 pa se je še povečal.

¹ Celotni javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni države in občin. Zajeti so javni izdatki neposredno za izobraževalne ustanove in transferi gospodinjstvom (štipendije, subvencije za prehrano, vozovnice, bivanje, učbeniki ipd). Finančni podatki za Slovenijo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji z vprašalnikom UOE (skupni vprašalnik Unesco, OECD, Eurostat).

² Preračun UMAR.

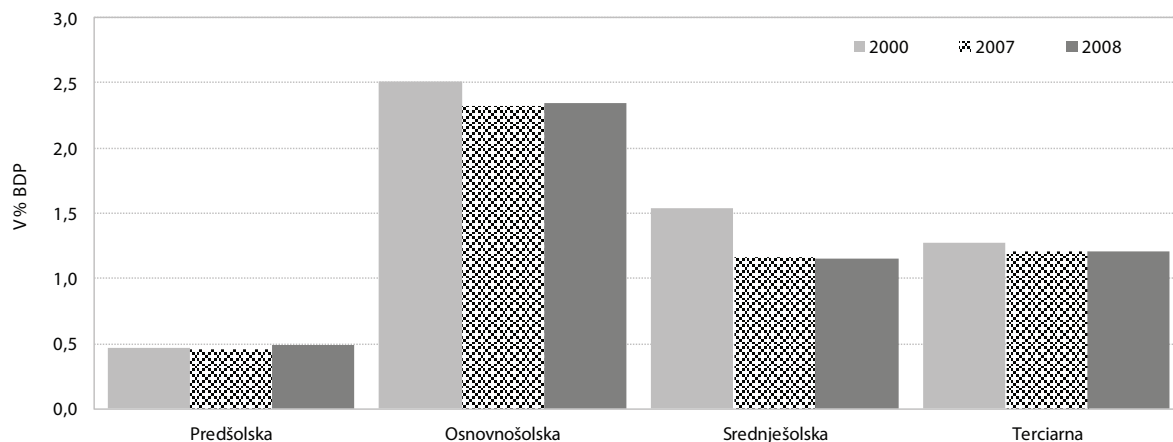
³ Javni transferi za izobraževanje zajemajo štipendije, otroške dodatke v delu, kjer je dodaten pogoj za izplačilo vključenost v izobraževanje, subvencije za prevoz, prehrano, bivanje, učbenike, učno tehnologijo in strokovno literaturo ipd.

Tabela: Celotni javni izdatki za izobraževanje izraženi v % BDP

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	np	4,90	5,00	5,10	5,10	5,10	5,00	5,00	5,00
Avstrija	6,04	5,74	5,79	5,72	5,57	5,52	5,48	5,46	5,40
Belgija	np	np	6,00	6,10	6,03	5,96	5,93	6,00	6,02
Bolgarija	3,39	3,97	3,78	4,03	4,23	4,51	4,51	4,24	4,13
Ciper	4,63	5,35	5,93	6,55	7,29	6,70	6,92	7,02	6,93
Češka	np	3,97	4,09	4,32	4,51	4,37	4,26	4,60	4,20
Danska	7,67	8,29	8,44	8,44	8,33	8,43	8,30	7,97	7,83
Estonija	5,88	6,10	5,28	5,48	5,29	4,92	4,88	4,75	4,85
Finska	6,85	5,89	6,04	6,21	6,44	6,43	6,31	6,19	5,91
Francija	6,04	6,03	5,94	5,88	5,90	5,79	5,65	5,58	5,59
Grčija	2,87	3,39	3,50	3,57	3,56	3,82	4,04	np	np
Irska	5,07	4,28	4,27	4,29	4,38	4,70	4,75	4,76	4,90
Italija	4,85	4,55	4,86	4,62	4,74	4,58	4,43	4,70	4,29
Latvija	6,19	5,64	5,64	5,71	5,32	5,07	5,06	5,07	5,00
Litva	5,12	5,90	5,89	5,84	5,16	5,19	4,90	4,84	4,67
Luksemburg	4,26	np	3,74	3,79	3,77	3,87	3,78	3,38	3,15
Madžarska	5,39	4,42	5,01	5,38	5,89	5,41	5,47	5,42	5,20
Malta	np	4,49	4,46	4,38	4,70	4,83	6,79	np	6,31
Nemčija	4,62	4,46	4,49	4,70	4,70	4,59	4,53	4,40	4,50
Nizozemska	5,06	4,96	5,06	5,15	5,42	5,46	5,48	5,46	5,32
Poljska	5,10	4,89	5,42	5,41	5,35	5,41	5,47	5,25	4,91
Portugalska	5,37	5,42	5,61	5,54	5,57	5,29	5,39	5,25	5,30
Romunija	np	2,86	3,25	3,51	3,45	3,28	3,48	np	4,25
Slovaška	5,01	3,93	4,00	4,30	4,30	4,20	3,85	3,80	3,62
Slovenija	5,72	5,78	5,89	5,78	5,82	5,76	5,73	5,72	5,16
Španija	4,66	4,28	4,23	4,25	4,28	4,25	4,23	4,27	4,35
Švedska	7,22	7,21	7,12	7,43	7,30	7,18	6,97	6,85	6,69
Zdr. kraljestvo	5,02	4,46	4,57	5,11	5,24	5,16	5,36	5,47	5,39

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social Conditions, 2010; Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005 – 2008 - končni podatki – popravek - SURS (2011); Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, 2004 – SURS (2007); Izdatki za formalno izobraževanje, (2006) – SURS; Statistični letopis 2008 – SURS (2008); Opombi: Za Slovenijo so kazalniki izračunani na podlagi zadnje revizije BDP (oktober 2010); np – ni podatka.

Slika: Celotni javni izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, po ravneh izobraževanja, v % BDP, Slovenija



Vir: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005 – 2008 - končni podatki – popravek – SURS (2011).
Opomba: Kazalniki za Slovenijo so izračunani na podlagi zadnje revizije BDP (oktober 2010).

Zasebni izdatki za izobraževanje

Delež zasebnih izdatkov¹ v vseh izdatkih za formalno izobraževanje se je v letu 2008 zmanjšal na vseh ravneh, razen na osnovnošolski. V letu 2008 je za vse ravni formalnega izobraževanja znašal 11,6 % in se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 1,5 o. t. V letu 2008 so na razmerje vplivale sistemske spremembe, pa tudi začetek odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju, kar je povečalo obseg javnih izdatkov za izobraževanje. Slovenija je po deležu zasebnih izdatkov za izobraževanje v letu 2007 (zadnji mednarodni podatek) zaostajala za povprečjem EU, medtem ko je do leta 2007 to povprečje presegala.

Delež zasebnih izdatkov za predšolsko raven vzgoje in izobraževanja je bil med vsemi ravni najvišji. Na ravni predšolske ravni izobraževanja starši doplačujejo programe vrtcev. V obdobju 2000–2007 se je delež zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja zmanjšal. Zmanjšal se je tudi v letu 2008, ko je znašal 22,5 % (v primerjavi z letom 2007 za 1,3 o. t.), kar je v največji meri posledica spremembe zakonodaje, ki od šolskega leta 2008/2009 zagotavlja brezplačen vrtec za drugega otroka v vrtcu. Na ravni osnovne šole starši plačujejo stroške prehrane, šole v naravi in razne prispevke, na ravni srednješolskega izobraževanja plačujejo poleg stroškov prehrane in raznih prispevkov tudi stroške nastanitve v dijaških domovih. V zasebnih osnovnih in srednjih šolah pa starši plačujejo tudi stroške šolnine. Iz zasebnih virov se financirajo tudi stroški šolnin tistim odraslim, vpisanim v srednješolske programe, ki jim država ne financira šolnin². Delež za osnovnošolsko izobraževanje je v letu 2008 znašal 8,2 % in se je v primerjavi z letom 2007 povečal. Za srednješolsko raven izobraževanja je znašal 8,7 % in se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal. K znižanju deleža zasebnih izdatkov za srednješolsko izobraževanje od šolskega leta 2008/2009 dalje vpliva tudi nov sistem subvencioniranja dijaške prehrane, ki za vse dijake uvaja pravico do subvencioniranega toplega obroka.

Delež zasebnih izdatkov za terciarno izobraževanje se je v letu 2008 močno zmanjšal. Na terciarni ravni zasebni izdatki zajemajo stroške šolnin, vpisnine in drugih prispevkov, bivanja v študentskih domovih ipd. V

letu 2008 je delež zasebnih izdatkov znašal 16,2 % in se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 6,6 o. t. Zmanjšanje je bilo posledica manjšega vpisa v izredni študij in precejšnjega povečanja vpisa na bolonjske programe 2. stopnje, ki so za redno vpisane financirani iz javnih sredstev³. V študijskem letu 2008/2009 se v prvem letniku niso več razpisovali stari magistrski in specialistični programi, kar je zmanjšalo sredstva, pridobljena s šolninami. Delež zasebnih izdatkov za terciarno izobraževanje je bil v letu 2007 z 22,8 % za 0,3 o. t. višji od povprečja EU. V obdobju 2001–2007 se je pri nas delež zasebnih izdatkov za terciarno izobraževanje zmanjšal, kar je nasprotno kot na ravni povprečja EU, kjer se je precej povečal.

¹ Prikazan je delež zasebnih izdatkov za izobraževalne ustanove v skupnih izdatkih za izobraževalne ustanove (javni in zasebni). Zasebni izdatki za izobraževalne ustanove vključujejo izdatke gospodinjstev in drugih zasebnih entitet, plačane neposredno izobraževalnim ustanovam (izdatki za šolnine, malice, kosila, šole v naravi, za nastanitev v dijaških, študentskih domovih ipd.).

² Država lahko odraslim financira srednješolsko izobraževanje v okviru ukrepov aktivne politike APZ na osnovi Programa izobraževanja za brezposelne osebe in na osnovi Letnega programa izobraževanja odraslih.

³ Po Uredbi o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008 iz leta 2006 se iz javnih virov zagotavlja denarna sredstva za študente rednega študija po študijskih programih za pridobitev visoke strokovne in univerzitetne izobrazbe, sprejetih pred 11.6.2004 ter študijskih programih prve in druge stopnje brez absolventov na visokošolskem zavodu v tekočem študijskem letu.

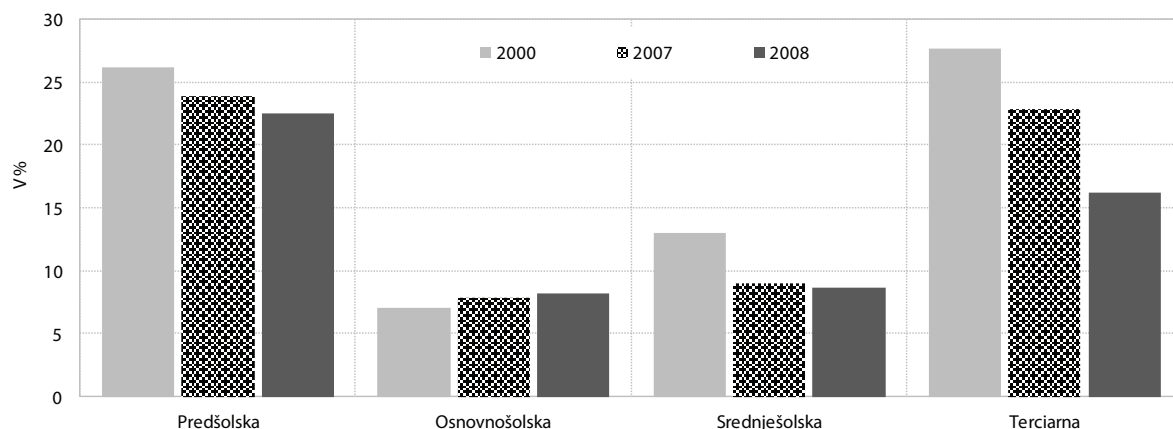
Tabela: Delež zasebnih izdatkov za vse ravni formalnega izobraževanja v vseh izdatkih za formalno izobraževanje, v %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	12,2	11,5	10,9	11,1	11,4	11,9	12,7	12,6	13,5
Avstrija	5,1	5,8	5,6	6,7	5,5	7,2	8,6	10,8	9,0
Belgija	5,0	7,9	5,9	5,8	5,8	5,7	5,8	5,6	5,6
Bolgarija	12,7	14,7	16,3	15,2	14,7	14,3	13,9	15,2	15,0
Ciper	34,0	34,9	18,8	19,4	17,4	16,6	16,7	16,6	17,5
Češka	12,4	10,1	9,4	5,5	7,9	12,7	12,4	11,1	11,3
Danska	4,0	4,0	3,9	3,9	4,5	4,4	7,7	8,1	7,5
Estonija	np	np	np	np	np	np	np	np	6,5
Finska	2,2	2,0	2,2	2,2	2,1	2,1	2,2	2,5	2,5
Francija	8,1	8,8	8,9	9,0	9,0	9,0	9,2	9,1	9,0
Grčija	6,7	6,2	5,8	4,6	5,5	4,7	6,0	np	np
Irska	7,3	7,0	7,8	6,6	7,0	7,1	6,3	6,2	5,2
Italija	9,7	9,1	6,2	7,4	8,1	9,6	9,5	7,7	8,9
Latvija	9,8	11,1	12,7	13,5	14,5	14,8	13,8	12,0	10,4
Litva	np	np	np	np	8,8	9,0	9,8	9,2	9,3
Madžarska	12,1	11,7	11,0	10,2	9,2	9,3	8,7	9,5	np
Malta	6,1	10,6	17,4	13,4	24,7	8,5	5,3	np	5,7
Nemčija	19,2	18,9	18,6	16,7	17,4	17,7	18,0	14,8	14,6
Nizozemska	16,3	15,9	15,8	16,3	16,3	16,9	16,0	15,7	16,2
Poljska	3,1	np	np	10,8	11,1	9,9	9,3	9,5	9,4
Portugalska	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	2,5	7,4	8,0	8,3
Romunija	9,8	8,3	6,5	4,5	np	np	np	np	10,8
Slovaška	2,2	3,6	2,9	4,7	9,8	16,0	16,1	14,8	13,8
Slovenija	13,6	14,9	13,7	13,9	13,7	13,7	13,0	12,8	13,1
Španija	17,7	12,6	12,2	11,6	11,4	12,9	11,4	11,1	12,7
Švedska	3,0	3,0	3,2	2,6	2,9	3,0	3,0	2,7	2,6
Zdr. kraljestvo	16,3	14,8	15,3	15,6	16,0	16,1	19,9	24,7	30,5

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions, 2011; Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005–2008 – končni podatki – popravek – SURS (2011); Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005–2007 – SURS (2009); Izdatki za formalno izobraževanje, (2006) – SURS; Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, 2004 – SURS (2007); Statistični letopis 2008 – SURS (2008).

Opomba: Za Luksemburg ni na voljo podatkov: np – ni podatka.

Slika: Delež zasebnih izdatkov za formalno stopenjsko izobraževanje v vseh izdatkih za formalno izobraževanje, po ravneh izobraževanja, Slovenija, v %



Vir: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005–2008 – končni podatki – popravek - SURS (2011); Statistični letopis 2008 – SURS (2008).

Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca

Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca (merjeni v EUR SKM¹), so se v letu 2007 zmanjšali in so bili nižji od povprečja EU. Izdatki za izobraževalne ustanove so poleg razmerja med številom vpisanih v izobraževanje in številom pedagoškega osebja na mednarodni ravni pogosto uporabljen kazalnik kakovosti. Hkrati so tudi kazalnik vlaganj v izobraževanje posameznika, vključenega v izobraževanje. V letu 2007 (zadnji razpoložljivi podatki) so izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca za vse ravni formalnega izobraževanja znašali 6.055,4 EUR SKM in so bili nekoliko nižji od povprečja EU (6.250,7 EUR SKM). V Sloveniji so se v primerjavi s predhodnim letom zmanjšali, medtem ko so se na ravni povprečja EU povečali. V obdobju 2001–2007 so se izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca v EUR SKM povečali, rast pa je bila večja kot v EU.

Nizki izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca (v EUR SKM) so predvsem posledica nizke ravni teh izdatkov v terciarnem izobraževanju, ki so se leta 2007 (zadnji podatki) še znižali. Na ravni terciarnega izobraževanja so tega leta znašali 5.955,1 EUR SKM, Slovenija pa je močno zaostajala za povprečjem EU, ki je znašalo 9.101,8 EUR SKM. V nasprotju s Slovenijo so se v letu 2007 izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca terciarnega izobraževanja (v EUR SKM) na ravni povprečja EU povečali, zaostanek Slovenije pa se je še povečal. Slovenija je v letu 2007 za povprečjem EU močno zaostajala tudi po višini izdatkov za izobraževalne ustanove na udeleženca terciarnega izobraževanja v primerjavi z BDP na prebivalca (Slovenija: 27,0 %; EU: 36,3 %). V letu 2007 so se ti izdatki v Sloveniji še zmanjšali (za 4,4 o. t.), zaostanek za povprečjem EU pa se je še povečal. Izdatki za izobraževalne ustanove, izraženi v deležu BDP, so primerljivi s povprečjem EU, nizki izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca (2007: 1,2 %) pa so povezani z visoko vključenostjo v terciarno izobraževanje. To je deloma posledica vključevanja zaradi dobrobiti, ki izhajajo iz statusa študenta. Po letu 2000 se je v Sloveniji vključenost v terciarno izobraževanje hitro povečevala, vendar pa se je delež izdatkov za izobraževalne ustanove, izražen v deležu BDP na prebivalca v obdobju 2000–2008 zmanjšal. Posledično so se v obdobju 2001–2007 tudi izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca terciarnega izobraževanja v primerjavi z BDP na prebivalca močno zmanjšali. Izdatki na udeleženca (v EUR SKM) pa so se v tem obdobju zmanjšali edino na ravni terciarnega izobraževanja, kjer se je zaostanek za povprečjem EU, ki se je izboljšalo, močno povečal.

¹ Standard kupne moči.

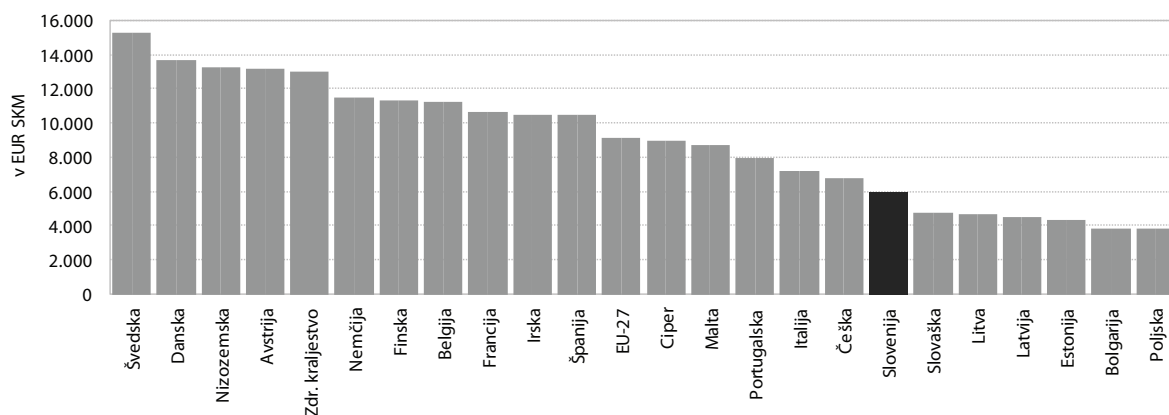
Tabela: Letni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca izobraževanja, v standardih kupne moči (EUR SKM) in v primerjavi z BDP na prebivalca, 2001–2007

	V EUR SKM				Izdatki na udeleženca v primerjavi z BDP na prebivalca, v %			
	2001	2005	2006	2007	2001	2005	2006	2007
EU-27	5081,1	5673,4	5936,0	6250,7	24,6	25,3	25,2	24,9
Avstrija	7001,9	8092,4	8633,5	8694,9	28,3	28,9	29,3	28,4
Belgija	6284,2	6431,4	6974,2	7263,8	25,7	23,9	25,0	25,2
Bolgarija	1326,2	1952,8	2131,4	2290,0	22,9	25,2	24,7	24,4
Ciper	4953,1	6584,4	7136,3	7708,0	27,6	32,2	33,3	33,1
Češka	2786,5	3792,4	4411,9	4451,8	20,1	22,2	24,2	22,3
Danska	7305,7	8092,7	8402,3	8595,4	28,9	29,1	28,6	28,5
Estonija	np	2825,0	3181,5	3674,7	np	20,4	20,7	21,4
Finska	5285,8	6202,1	6400,9	6682,0	23,1	24,1	23,7	22,8
Francija	5931,3	6295,6	6493,9	6928,3	25,9	25,3	25,3	25,6
Grčija	3237,7	4485,0	np	np	18,9	21,7	np	np
Irska	4636,5	6026,1	6516,3	7172,4	17,7	18,6	18,9	19,4
Italija	6384,6	5901,6	6438,5	6205,2	27,4	25,0	26,1	24,1
Latvija	1995,1	2682,7	3074,2	3665,5	26,0	24,6	25,2	26,4
Litva	1860,3	2447,4	2751,2	3174,4	22,7	20,6	21,0	21,5
Luksemburg	np	np	np	np	np	np	np	np
Madžarska	np	3801,7	3995,1	np	np	26,8	26,7	np
Malta	3306,7	5914,3	np	6437,1	21,5	33,8	np	33,8
Nemčija	5815,2	6620,5	6474,1	6752,1	25,2	25,2	23,6	23,4
Nizozemska	6265,8	7317,3	7494,2	7891,0	23,7	24,9	24,2	24,0
Poljska	2183,8	3068,2	3040,5	3225,9	23,2	26,6	24,8	23,8
Portugalska	4037,2	4813,9	5016,3	5124,9	26,4	27,8	27,8	27,2
Romunija	np	1437,9	np	np	np	18,3	np	np
Slovaška	1845,6	2695,0	2936,3	3122,0	17,8	19,9	19,6	18,5
Slovenija	4647,5	5949,2	6248,5	6055,4	29,5	30,2	30,1	27,4
Španija	4526,5	5681,7	6169,8	6772,9	23,3	24,8	24,9	25,9
Švedska	6095,6	7029,8	7395,8	7906,5	25,4	26,0	25,8	25,9
Zdr. kraljestvo	5152,4	7137,2	7925,4	7971,5	22,1	26,1	28,1	27,3

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions, 2011.

Opomba: SKM – standard kupne moči; np – ni podatka.

Slika: Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca v EUR SKM, terciarno izobraževanje, 2007



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions, 2011.

Vključenost odraslih v izobraževanje

Vključenost odraslega prebivalstva v formalno izobraževanje¹ se je v letu 2008 drugo leto zapored zmanjšala, a je še vedno višja kot v povprečju EU. Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v vse ravni formalnega izobraževanja je v letu 2008, za katerega so na razpolago zadnji podatki, znašala 4,1 % in se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšala za 0,2 o. t. V letu 2008 je presegala povprečje EU za 0,9 o. t. V obdobju 2000–2008 se je vključenost odraslih v izobraževanje povečala za 1,6 o. t., na ravni povprečja EU pa se je rahlo zmanjšala.

Vključenost odraslih v formalno izobraževanje je najvišja na terciarni ravni. Vključenost v osnovnošolsko izobraževanje in srednješolsko izobraževanje je nizka in je povezana tudi z nizkim deležem mladih osipnikov². Delež prebivalcev z največ končano osnovno šolo je v drugem četrtletju znašal 16,5 %, povečuje se s starostjo in je v srednjih (35–44 let, 45–54 let) in višjih (55–64 let) starostnih skupinah³ še precej visok. Vključenost odraslih v srednješolsko izobraževanje se je v letu 2008 tretje leto zapored zmanjšala. Znašala je 0,7 % in je bila višja od povprečja EU za 0,3 o. t. V primerjavi z letom 2007 se je tako kot na ravni povprečja EU zmanjšala. Vključenost v terciarno izobraževanje je v študijskem letu 2009/2010, za katerega so za Slovenijo zadnji dosegljivi podatki, znašala 3,2 % in se je ohranila na ravni preteklega leta. V letu 2008 pa je bila za 0,9 o. t. višja od povprečja EU (2,4 %). V obdobju 2000–2008 se je vključenost odraslih v srednješolsko izobraževanje povečala za 0,2 o. t, v terciarno izobraževanje pa za 1,3 o. t.

Tudi vključenost odraslih v neformalno izobraževanje presega povprečje EU in se je v letu 2009 še povečala. Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje⁴ je po podatkih ankete o delovni sili v letu 2009, za katerega so na mednarodni ravni zadnji razpoložljivi podatki, znašala 9,2 % in je presegala povprečje EU za 2,4 o. t. V primerjavi s predhodnim

letom se je povečala za 0,7 o. t. V obdobju 2004–2009 se je podobno kot na ravni povprečja EU zmanjšala, upad pa je bil pri nas večji (za 2,1 o. t. ; EU: 0,6 o. t.).

Vključenost odraslih v neformalno izobraževanje je nižja kot v EU le pri nizko izobraženih. V vključenosti odraslih v neformalno izobraževanje se kažejo razlike glede na spol, starost, doseženo izobrazbo in status aktivnosti. Vključenost žensk v neformalno izobraževanje je v letu 2009 presegala vključenost moških in se je tega leta tudi rahlo bolj povečala. V starostnih skupinah 25–34 let, 35–44 let in 45–54 let je vključenost približno enaka (okoli 10 %), v starostni skupini 55–74 let pa upade (5,1 %). V primerjavi z letom 2008 se je povečala pri vseh starostnih skupinah, razen pri najmlajši. Glede na izobrazbo je vključenost najnižja pri nizko izobraženih, kjer močno zaostaja za vključenostjo srednješolsko in terciarno izobraženih in se je v letu 2009 med vsemi izobrazbenimi skupinami tudi najmanj povečala. Glede na status aktivnosti je vključenost v neformalno izobraževanje največja pri delovno aktivnih, ki jim sledijo brezposelni, najmanjša pa je pri neaktivnih prebivalcih. V letu 2009 se je vključenost v neformalno izobraževanje povečala pri vseh statusih aktivnosti, najbolj pri brezposelnih in najmanj pri neaktivnih. Pri vseh socio-ekonomskih skupinah prebivalcev, razen pri nizko izobraženih, vključenost v Sloveniji presega povprečje EU. V obdobju 2004–2009 se je med vsemi socio-ekonomskimi skupinami prebivalcev povečala le pri brezposelnih, pri starostni skupini 55–74 let je ostala nespremenjena, pri vseh drugih socio-ekonomskih skupinah prebivalcev pa se je zmanjšala.

¹ Zajeti so redno in izredno vpisani na vseh ravneh formalnega izobraževanja (nižje, srednješolsko in terciarno izobraževanje).

² Mladi, stari 18–24 let, s končano ali nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje.

³ Po podatkih ankete o delovni sili za drugi kvartal je leta 2010 v starostni skupini 35–44 let znašal 15,0 %, v starostni skupini 45–54 let 20,0 % in v starostni skupini 55–64 let 26,2 %.

⁴ Mednarodno dosegljivi podatki o vključenosti odraslih v neformalno izobraževanje po anketi o delovni sili so na razpolago od leta 2004 dalje. Indikator meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let v neformalno izobraževanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Izračunan je na osnovi letnih povprečij četrletnih podatkov. Strokovnjaki Evropske komisije opozarjajo, da je indikator metodološko pomanjkljiv.

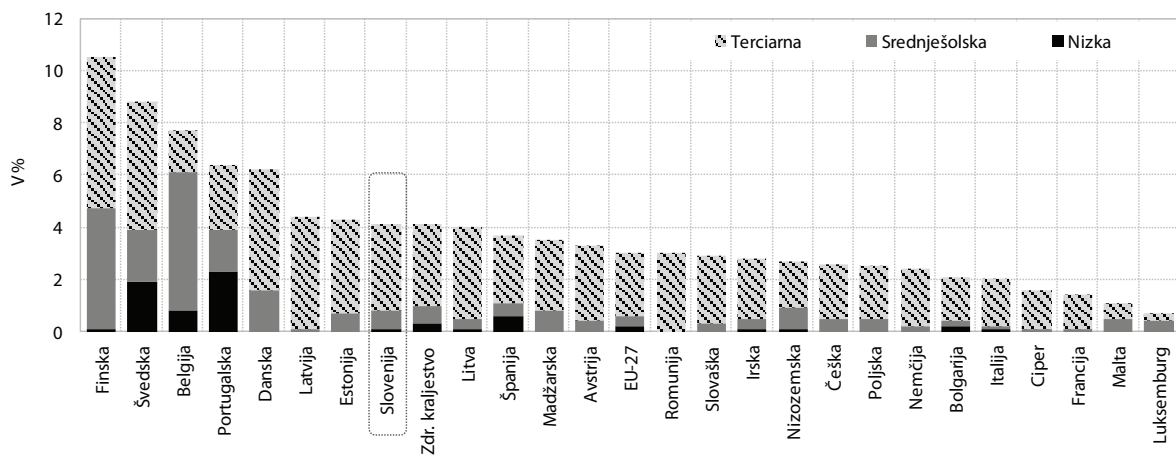
Tabela: Vključenost prebivalstva v starosti 25–64 let v formalno in neformalno izobraževanje, EU-27, v %

	Vključenost v vse ravni formalnega izobraževanja					Vključenost v vse ravni neformalnega izobraževanja ¹			
	1998	2000	2005	2007	2008	2004	2005	2008	2009
EU-27	2,8	3,3	4,2	3,1	3,2	7,4	7,0	6,9	6,8
Avstrija	3,2	3,4	2,6	3,0	3,3	10,6	10,5	10,5	10,8
Belgija	np	5,2	7,4	7,5	7,7	7,8	6,5	4,9	4,8
Bolgarija	1,5	1,5	1,7	1,9	2,1	0,3	0,2	0,4	0,4
Ciper	np	0,3	1,0	1,3	1,6	8,1	4,8	6,4	4,9
Češka	1,0	1,1	2,7	2,9	2,5	4,9	3,9	6,0	4,9
Danska	4,7	5,0	6,7	6,6	6,3	20,3	22,0	26,5	27,7
Estonija	np	2,4	4,4	4,5	4,3	3,0	2,4	6,6	6,7
Finska	5,6	6,9	9,5	10,2	10,5	17,4	16,4	16,4	15,6
Francija	np	1,2	1,5	1,5	1,4	7,2	6,5	5,4	5,4
Grčija	0,9	0,6	3,0	3,8	np	0,7	0,6	1,4	1,8
Irska	1,7	2,0	2,8	3,4	2,8	4,2	4,1	3,9	2,7
Italija	1,7	1,9	2,2	2,2	2,0	4,1	3,0	3,5	3,3
Latvija	1,5	2,9	4,7	4,7	4,4	4,5	3,8	2,9	2,5
Litva	0,9	1,6	4,2	4,2	4,0	3,6	2,8	2,1	1,5
Luksemburg	np	0,3	0,4	0,3	0,7	8,9	7,4	7,0	11,8
Madžarska	1,5	2,3	4,0	3,9	3,5	1,8	1,5	1,2	0,9
Malta	0,0	0,8	1,9	1,3	1,1	4,1	4,4	5,1	5,0
Nemčija	2,6	2,4	2,3	2,3	2,5	5,3	5,2	5,4	5,2
Nizozemska	2,9	2,6	2,5	2,5	2,6	10,3	9,2	10,1	10,0
Poljska	1,6	2,0	2,7	2,6	2,5	2,7	1,8	2,0	1,9
Portugalska	2,8	3,3	3,3	3,0	6,5	2,0	1,3	1,5	1,8
Romunija	0,6	0,7	1,8	2,6	3,0	0,4	0,2	0,2	np
Slovaška	np	np	2,2	2,7	3,0	3,4	3,2	1,7	1,2
Slovenija	1,5	2,5	4,4	4,3	4,1	11,3	9,5	8,5	9,2
Španija	2,4	2,5	3,8	3,8	3,7	2,9	8,0	8,4	8,3
Švedska	9,0	10,3	9,4	9,0	8,8	30,2	16,4	17,7	17,6
Zdr. kraljestvo	7,1	11,0	14,0	4,3	4,1	32,1	25,2	17,9	17,9

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2011.

Opomba: np – ni podatka. ¹ Podatki o vključenosti odraslih v neformalno izobraževanje so na razpolago od leta 2004 dalje.

Slika: Stopnje vključenosti prebivalstva 25–64 let v posamezne ravni formalnega izobraževanja, 2008, v %



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Education and Training, 2011.

Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

Delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost (BIRR) v BDP je v letu 2009 znašal 1,86 %. K doseženemu rezultatu je podobno kot v letu 2008 poleg realne rasti BIRR ponovno prispeval razširjen nabor poročevalskih enot poslovnega sektorja v Sloveniji¹, pa tudi precejšnje zmanjšanje obsega BDP v letu 2009. Obseg BIRR se je realno povečal za 5,5 % in je znašal 656,9 mio EUR. Slovenija je zmanjšala zaostanek za evropskim povprečjem na 0,15 o. t., kar je najmanjša razlika doslej. K zmanjšanju razkoraka pa je vplivalo tudi gibanje BIRR v povprečju EU, saj so se ti realno zmanjšali za 2,3 %, in dejstvo, da je bilo v Sloveniji realno zmanjšanje BDP (za 8,1 %) mnogo večje od povprečja EU (za 3,9 o. t.).

Delež poslovnega sektorja v financiranju BIRR se je v letu 2009 opazno zmanjšal. Zoženje finančnih možnosti podjetij je v letu 2009 vplivalo na realno zmanjšanje naložb poslovnega sektorja v RRD za 2,6 %, njegov delež v financiranju BIRR je tako upadel na 58,0 % oz. za 4,8 o. t. Kljub temu so se ob precejšnjem skrčenju gospodarstva izdatki poslovnega sektorja v razmerju do BDP leta 2009 povečali drugo leto zapored, na 1,08 % BDP². Ob počasnejši rasti izdatkov evropskega poslovnega sektorja za naložbe v RRD je slovenski poslovni sektor že v letu 2008 skoraj dohitel evropsko povprečje (1,05 % BDP, SLO: 1,04 %). Ukrepi vlade za izboljšanje konkurenčnosti v letu 2009 so vplivali na realno povečanje izdatkov državnega sektorja za RRD, kar se je odrazilo v njegovem večjem deležu (35,7 %) v strukturi financiranja izdatkov za RRD (gl. sliko). V obdobju 2000–2009 so bili deleži visokošolskega sektorja in virov iz tujine v strukturi financiranja BIRR precej konstantni, vendar pa so se sredstva iz tujine v zadnjih dveh letih realno povečala (2008: za 13,2 %, 2009: za 14,0 %).

Število davčnih zavezancev, ki so uveljavili davčno olajšavo zaradi naložb v RRD, in njihov obseg sta se v letu 2009 zmanjšala. Posledice gospodarske in finančne krize³ so v letu 2009 navkljub povečanim državnim proračunskim sredstvom za izvajanje RRD⁴ v okviru

protikriznih ukrepov prispevale k občutnemu zmanjšanju obsega davčnih olajšav iz naslova vlaganj v RRD. Njihov znesek se je zmanjšal prvič po letu 2006, odkar so bile na osnovi Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb⁵ uvedene. Olajšavo za vlaganja v RRD je uveljavilo 418 davčnih zavezancev (483 v letu 2008), obseg teh olajšav pa se je občutno zmanjšal, in sicer za 22,0 %, na 48,8 mio EUR. Skoraj tri petine olajšav je uveljavilo 28 davčnih zavezancev iz proizvodnje farmacevtskih surovin in preparatov (37,6 %), motornih vozil, prikolic in polprikolic (10,7 %) ter računalnikov, elektronskih in optičnih izdelkov (9,6 %). Prav tako se je za 26,8 % zmanjšal obseg uveljavljenih regijskih olajšav za raziskave in razvoj, na 9,8 mio EUR. To olajšavo je uveljavilo 164 davčnih zavezancev, pri čemer je bila koncentracija na majhno število upravičenih pravnih oseb še nekoliko višja kot pri osnovni olajšavi za raziskave in razvoj.

Delež raziskovalcev, zaposlenih v poslovnem sektorju se je nekoliko povečal tudi v letu 2009, kar je z vidika prenosa (novega) znanja in absorpcijske sposobnosti sektorja zelo pomembno. Skupno število raziskovalcev⁶ se je povečalo za 5,9 %, najbolj v visokošolskem in poslovnem sektorju (za 10,2 % oz. 7,2 %). Poslovni sektor je tudi v letu 2009 zaposloval največ raziskovalcev, 44,0 %, kar je največ od leta 2000 (31,8 %). Število raziskovalcev, zaposlenih v poslovnem sektorju, se je v obdobju 2000–2009 povečevalo v povprečju po 10,1-odstotni letni stopnji. V letu 2008⁷ se je slovenski poslovni sektor zelo približal evropskemu povprečju glede deleža zaposlenih raziskovalcev, saj je za povprečjem zaostajal zgolj še za 2,4 o. t., kar je tudi najmanjši zaostanek v obdobju 2000–2008 (2000: 15,1 o. t.).

¹ Zajem poročevalskih enot se je povečal za 54 podjetij.

² Slovenija si je v okviru evropske strategije Evropa 2020 do leta 2020 postavila za cilj povečati izdatke za RRD na 3 % BDP, pri čemer naj bi se izboljšali predvsem pogoji in možnosti za financiranje raziskav in inovacij (Europe 2020, 2010).

³ Obseg davkov od dohodkov pravnih oseb se je v obdobju 2008–2010 zmanjševal in znašal 1.257 mio EUR, 712 mio EUR oz. 449 mio EUR (predhodna realizacija).

⁴ Državna proračunska sredstva za RRD so se v letu 2009 nominalno povečala za 46 %, v letu 2010 pa po začetnih podatkih za 21 %.

⁵ Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (UL RS št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09 in 96/09). V letu 2010 (UR RS št. 43/10) se je splošna olajšava za vlaganja v RRD zvišala z 20 % na 40 % vloženega zneska, pri čemer se ostali pogoji glede uveljavljanja olajšave niso spremenili. Zaradi povečane splošne olajšave za naložbe v RRD se je povečala tudi skupna olajšava v regijah, ki izpolnjujejo posebne pogoje glede na raven razvitosti, in sicer na 50 % (prej 30 %) oziroma na 60 % (prej 40 %) zneska, vloženega v RRD.

⁶ Število raziskovalcev je izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa, pri čemer so v analizo vključeni izključno raziskovalci (brez tehničnega in drugega osebja).

⁷ To so zadnji dosegljivi podatki za EU-27.

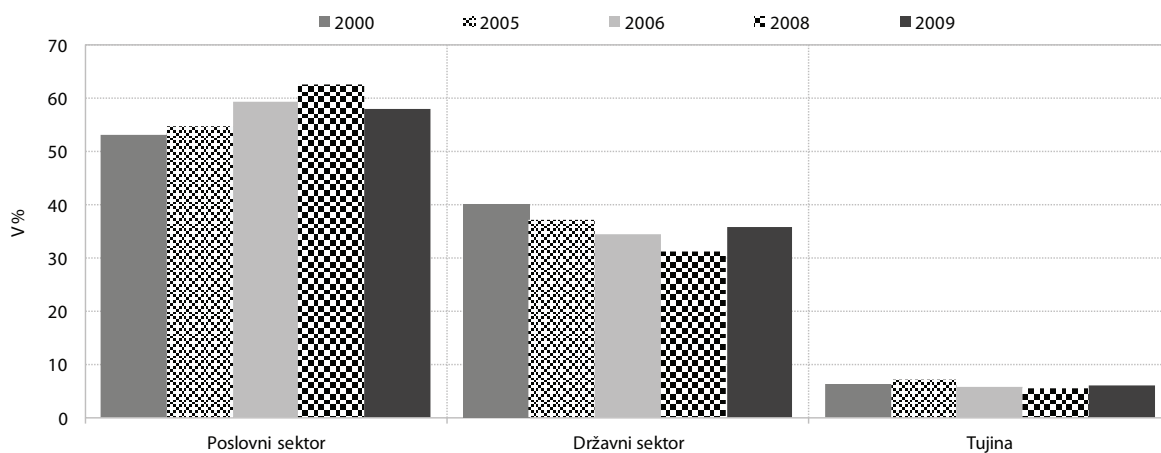
Tabela: Bruto domači izdatki za RRD v Sloveniji in nekaterih državah članicah EU, v % BDP

	1996	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	1,75	1,86	1,82	1,85	1,85	1,92	2,01
Avstrija	1,60	1,94	2,45	2,46	2,52	2,67	2,75
Češka	0,97	1,21	1,41	1,55	1,54	1,47	1,53
Estonija	np	0,60	0,93	1,13	1,10	1,29	1,42
Finska	2,53	3,35	3,48	3,48	3,47	3,72	3,96
Italija	0,99	1,05	1,09	1,13	1,18	1,23	1,27
Latvija	0,42	0,44	0,56	0,70	0,59	0,61	0,46
Litva	0,49	0,59	0,75	0,79	0,81	0,80	0,84
Madžarska	0,63	0,79	0,95	1,00	0,97	1,00	1,15
Nemčija	2,19	2,45	2,49	2,53	2,53	2,68	2,82
Poljska	0,65	0,64	0,57	0,56	0,57	0,60	0,59
Portugalska	0,56	0,73	0,78	0,99	1,17	1,50	1,66
Slovaška	0,91	0,65	0,51	0,49	0,46	0,47	0,48
Slovenija	1,29	1,39	1,44	1,56	1,45	1,65	1,86
Španija	0,81	0,91	1,12	1,20	1,27	1,35	1,38

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development, 2010.

Opombe: Podatki za leto 2009 za Avstrijo, Estonijo, Italijo, Nemčijo in Portugalsko niso končni; podatki za EU-27 so ocene Eurostata; np – ni podatka.

Slika: Struktura virov financiranja bruto domačih izdatkov za RRD, Slovenija, 2000–2009, v %¹



Vir: Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2000–2009 (SUR5), 2010.

Opomba:¹ Zaradi majhnega deleža v strukturi financiranja BIRR visokošolski in zasebni nepridobitni sektor nista prikazana (v letih 2005–2009 sta skupaj v povprečju prispevala 0,4 % k BIRR).

Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike

Število in delež diplomantov na področju naravoslovja in tehnike¹ se povečujeta, vendar pa je zaostanek za povprečjem EU velik. Število diplomantov naravoslovja in tehnike se je v letu 2009² povečalo tretje leto zapored, in sicer za 6,6 % na 3.237. Posledično se povečuje tudi število diplomantov naravoslovja in tehnike na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let, ki je v letu 2009 znašalo 11,4. Delež diplomantov naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov terciarnega izobraževanja se je v letu 2009 povečal že tretje leto zapored in je znašal 18,8 %, vendar pa še vedno zaostaja za vrednostjo iz leta 2000 (22,8 %). Tudi v letu 2008 je Slovenija po navedenem številu zaostajala za povprečjem EU, in sicer bolj kot leta 2000 (gl. tabelo). Velik je tudi zaostanek v deležu diplomantov za povprečjem EU (2008: 4,3 o. t.) (gl. sliko), ki je bil tega leta obenem tudi večji kot leta 2000.

Zaradi povečanega vpisa na naravoslovje in tehniko v zadnjih letih se je razkorak v deležu vpisanih na ta študij v primerjavi s povprečjem EU v letu 2008 močno zmanjšal. Delež se povečuje že več let zapored in je v letu 2009/2010 znašal 25,6 %. V letu 2008 se je močno približal povprečju EU in za njim zaostajal 0,3 o. t., kar je najmanj v obdobju 2000–2008. V letu 2009/2010 se je število vpisanih na naravoslovje in tehniko povečalo za 2,0 % in znašalo 29.419, vendar pa se je rast v primerjavi s predhodnimi leti upočasnila. Ob razmeroma ugodnih gibanjih glede vpisa na omenjene študije velja izpostaviti problem nezadostnega števila teh diplomantov kot posledica slabšega vpisa v preteklih letih, ki je povezan predvsem z nezadostnimi spodbudami države za študij naravoslovja in tehnike na dodiplomski ravni. K vpisu na naravoslovje in tehniko lahko prispeva tudi kadrovska štipendiranje. Vendar pa je delež vpisanih na naravoslovje in tehniko, ki prejemajo kadrovske štipendije, razmeroma nizek in se je v letu 2009/2010 še zmanjšal. Dodatno k počasnemu naraščanju števila diplomantov tega področja izobraževanja prispeva tudi nizka učinkovitost študija (dolgo povprečno trajanje študija).

Delež doktorjev naravoslovja in tehnike je visok, a se je v letu 2009 zmanjšal. Število doktorjev naravoslovja in tehnike se je v letu 2009 povečalo za 14,1 % in znašalo 227, v primerjavi z letom 2000 pa se je močno povečalo. Slovenija po deležu doktorjev naravoslovja in tehnike v skupnem številu doktorjev znanosti tudi presega povprečje EU (2008: Slovenija: 49,1 %; EU: 36,8 %), delež pa se je v letu v obdobju 2004–2008 podobno kot v EU zmanjšal. V Sloveniji se je ta tendenca nadaljevala tudi v letu 2009. Visok delež doktorjev naravoslovja in tehnike je povezan z ukrepi države za spodbujanje vpisa (program mladi raziskovalci, kjer mora biti določen delež mladih raziskovalcev s področja naravoslovno matematičnih in tehniških ved, in program mladi raziskovalci iz gospodarstva, kjer visok delež mladih raziskovalcev odpade na naravoslovje in tehniko).

¹ Indikatorji za področje naravoslovja in tehnike (ang. Science and technology, Statistični urad RS to področje imenuje znanost in tehnologija) zajemajo dve širši področji po ISCED 97, in sicer področje »znanost, matematika in računalništvo« (ISCED 42, 44, 46 in 48) in področje »tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo« (ISCED 52, 54 in 58). Pri tem je upoštevana Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja ISCED 97 in Eurostatov priročnik področij izobraževanja in usposabljanja 1999 (Fields of Education and Training Manual, 1999). Indikatorji zajemajo število vseh diplomantov terciarnega izobraževanja na področju naravoslovja in tehnika, ki so v opazovanem koledarskem letu končali študij.

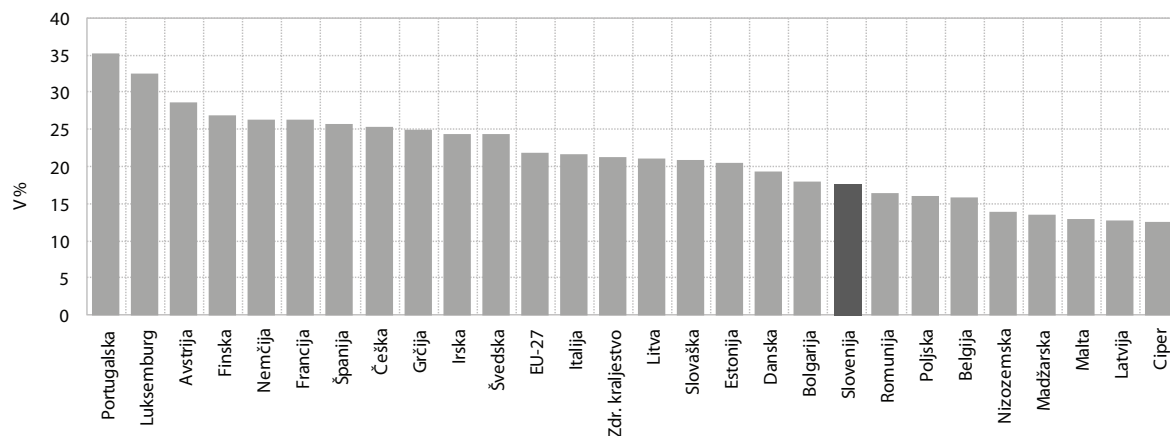
² Za diplomante so podatki za koledarsko leto (zadnji za 2009), glede vpisa pa za obdobje 2000/2001–2009/2010.

Tabela: Število diplomantov naravoslovja in tehnike na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let, 1998–2008

	1998	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	8,8	10,1	13,2	13,0	13,4	13,9
Avstrija	7,9	7,2	9,8	10,8	11,0	11,8
Belgija	np	9,7	10,9	10,6	14,0	11,6
Bolgarija	5,5	6,6	8,6	8,5	8,4	9,1
Ciper	np	3,4	3,6	4,3	4,2	4,0
Češka	4,6	5,5	8,2	10,0	12,0	15,0
Danska	8,1	11,7	14,7	13,8	16,4	15,5
Estonija	3,3	7,8	12,1	11,2	13,3	11,4
Finska	15,9	16,0	18,1	17,9	18,8	24,3
Francija	18,5	19,6	22,5	20,7	20,5	20,1
Grčija	np	np	10,1	np	8,5	11,2
Irska	22,9	24,2	24,5	21,4	18,7	19,5
Italija	5,1	5,7	12,4	13,0	8,2	7,6
Latvija	6,1	7,4	9,8	8,9	9,2	8,8
Litva	9,3	13,5	18,9	19,5	18,1	17,8
Luksemburg	1,4	1,8	np	np	np	1,8
Madžarska	5,0	4,5	5,1	5,8	6,4	6,1
Malta	1,3	3,4	3,4	5,0	7,1	6,0
Nemčija	8,8	8,2	9,7	10,7	11,4	12,5
Nizozemska	6,0	5,8	8,6	9,0	8,9	8,8
Poljska	4,9	6,6	11,1	13,3	13,9	14,1
Portugalska	5,2	6,3	12,0	12,6	18,1	20,7
Romunija	4,2	4,5	10,3	10,5	11,9	15,2
Slovaška	4,3	5,3	10,2	10,3	11,9	15,0
Slovenija	8,0	8,9	9,8	9,5	9,8	10,4
Španija	8,0	9,9	11,8	11,5	11,2	11,6
Švedska	7,9	11,6	14,4	15,1	13,6	13,2
Zdr. kraljestvo	15,5	18,5	18,4	17,9	17,5	17,6

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Education and training, 2011; SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje, 2011.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež diplomantov na področju naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov, EU, 2008, v %



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Education and training, 2011.

Inovacijska aktivnost podjetij

V triletnem obdobju (2006–2008) je Slovenija, podobno pa tudi glavnina držav članic EU, zabeležila znižanje deleža inovacijsko aktivnih podjetij. V obdobju 2006–2008 je bilo v Sloveniji inovacijsko aktivnih 50,3 % podjetij, v predelovalnih dejavnostih je bil delež nekoliko višji (54,6 %), v storitvah pa nižji (46,1 %). Ker so ti podatki metodološko neprimerljivi¹ s tistimi za preteklo obdobje (2004–2006), lahko o spremembah sklepamo samo upoštevajoč prejšnjo definicijo² inovacijske aktivnosti, po kateri je bilo v Sloveniji v obdobju 2006–2008 34,3 % podjetij, ki so uvedla tehnološko inovacijo (2004–2006: 35,1 %). Intenzivnost inovacijske aktivnosti podjetij se je znižala, tako kot v veliki večini držav članic EU, še zlasti v večjih državah. Doseženi rezultati niso spodbudni, saj gre za obdobje, ko se je mednarodna gospodarska in finančna kriza šele začela³.

Inovacijsko aktivna podjetja so največkrat hkrati uvedla tehnološke in netehnološke inovacije. V Sloveniji so inovacijsko aktivna podjetja v letih 2006–2008 ne glede na njihovo področje dejavnosti največkrat hkrati uvedla tehnološke in netehnološke inovacije. Takih podjetij je bilo vsaj dobra petina (gl. tabelo), v predelovalnih dejavnostih pa jih je bilo več, 29,0 %. To govori v prid trditvi, da obstaja prepletenost in soodvisnost med tehnološkimi in netehnološkimi inovacijami, saj so storitve ključna sestavina poslovnih procesov ne glede na področje delovanja podjetja. Hkrati izpostavlja pomen inoviranja v celotni verigi dodane vrednosti in ne samo v razvoju novega proizvoda. Inovativnost v storitvenih dejavnostih v Sloveniji, pa tudi v veliki večini držav članic EU, zaostaja⁴ za predelovalnimi dejavnostmi. Delež inovacijsko aktivnih slovenskih podjetij v storitvah, temelječih na znanju, znaša 61 %, in sicer med 46 % (M 71) in 83 % (J 62).

¹ V zadnji statistični raziskavi o inovacijski dejavnosti za obdobje 2006–2008 je uporabljena spremenjena definicija inovacijsko aktivnih podjetij, ki upošteva uvajanje tehnoloških in/ali netehnoloških inovacij (inovacije na področju trženja in/ali na področju organizacije). Več o metodoloških spremembah je pojasnjeno na SURS (Inovacijska dejavnost v predelovalnih in izbranih storitvenih dejavnostih, 2010 a). Primerjave podatkov s preteklimi inovacijskimi raziskavami zato zahtevajo pazljivost pri interpretaciji.

² Inovacijsko aktivna podjetja so bila tista, ki so uvedla zgolj tehnološke inovacije (nov ali pomembno izboljšan proizvod in/ali storitev in/ali proizvodni postopek).

³ Verjetno so rezultati do neke mere tudi posledica metodoloških sprememb in se je zaradi uvedbe kombinirane kategorije (tehnološke in netehnološke inovacije) več podjetij odločilo za ta odgovor kot zgolj za tehnološke inovacije.

⁴ Razlogi za to so tudi v pomanjkljivem zbiranju podatkov o inovacijah v storitvenem sektorju, kjer niso upoštevane javne storitve, v pomanjkljivem poznavanju posebnosti inovacijske dejavnosti in storitvah, nezadostni konkurenci in razvitosti storitev.

Inovacijska aktivnost podjetij narašča z njihovo velikostjo. Delež malih in srednje velikih podjetij, ki inovirajo, se je v letih 2006–2008 močno približal povprečju EU (mala – SLO: 44,5 %, EU: 47,7 %; srednja – SLO: 63,4 %, EU: 63,7 %), medtem ko je delež velikih podjetij za 10,4 o. t. večji od povprečja EU (SLO 89,2 %). Delež malih inovacijsko neinovativnih podjetij ostaja v Sloveniji visok, kar je do neke mere tudi posledica dejstva, da gre za skupino podjetij, ki so pogosto ustanovljena zaradi nuje in ne zaradi prodornih, inovativnih idej.

Napredek Slovenije na področju inovacijske sposobnosti je prepočasen, vendar nenehen. Po zadnjih podatkih sestavljenega inovacijskega kazalnika za leto 2010⁵, ki temelji na podatkih 2007–2009, se Slovenija že drugo leto zapored uvršča v skupino inovacijskih sledilcev. Z vrednostjo kazalnika (0,487) se je Slovenija zelo približala povprečju EU (0,516), hkrati pa je v svoji skupini, na račun visoke povprečne letne stopnje rasti (6,5 %), skupaj z Estonijo zasedla mesto voditeljice. Ne glede na to v slovenskem inovacijskem prostoru obstaja vrzel med input-i in output-i⁶ inovacijske dejavnosti, na kar opozarjata tako Evropska komisija kot tudi OECD. Inovacijsko vrzel je mogoče pojasniti s tem, da imajo instrumenti inovacijske politike relativno hiter vpliv na strani faktorjev, ki vstopajo v inovacijski proces, in značilno počasnejši vpliv na rezultate, še zlasti zato, ker so ti največkrat pogojeni s prestrukturiranjem gospodarstva (Bučar et al., 2010).

⁵ Innovation Union Scoreboard 2010, 2011.

⁶ Visoka raven vlaganij poslovnega sektorja v RRD (input) in število inovacijsko aktivnih podjetij, število patentnih prijav (output).

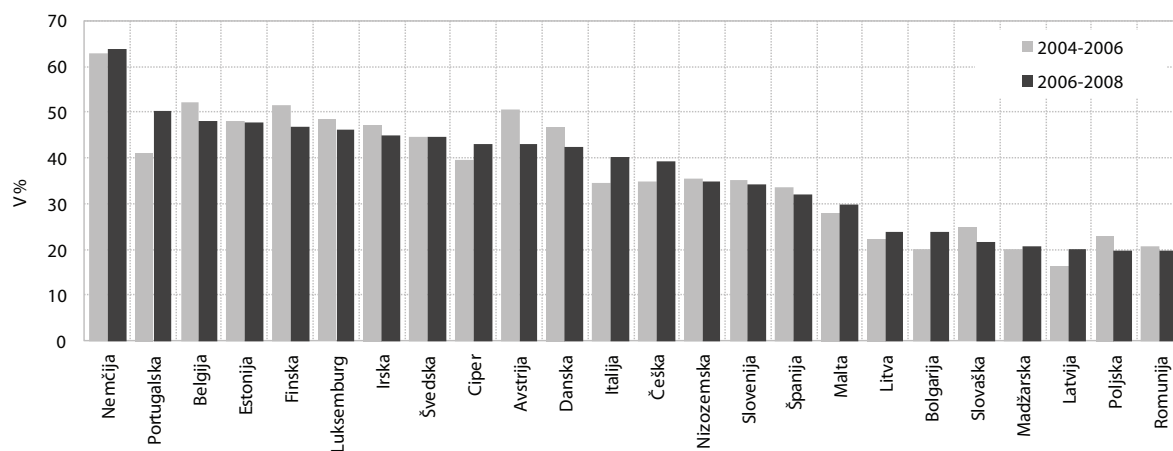
Tabela: Inovacijsko aktivna podjetja glede na vrsto inovacijske dejavnosti v obdobju 2006–2008, v % od vseh podjetij

	SKUPAJ	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. inovac.hkrati	PREDEL. DEJAV.	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. inovac.hkrati	STORITVE	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. inovac.hkrati
EU-27¹	51,6	np	np	np	54,5	np	np	np	48,5	np	np	np
Avstrija	56,2	11,9	13,3	31,0	59,4	16,4	9,9	33,1	53,8	8,3	15,9	29,5
Belgija	58,1	13,1	10,2	34,8	63,0	16,8	9,0	37,2	54,8	10,4	11,2	33,2
Češka	56,0	9,0	16,7	30,3	56,4	10,9	13,1	32,4	56,9	6,7	21,1	29,0
Finska	52,2	19,2	5,5	27,5	57,1	24,7	3,0	29,4	48,6	13,9	7,6	27,1
Italija	53,2	12,1	13,1	28,1	56,0	14,4	11,8	29,8	48,1	7,4	15,8	24,9
Latvija	24,3	9,4	4,1	10,7	30,9	15,4	2,8	12,7	19,3	4,8	4,8	9,7
Madžarska	28,9	7,1	8,2	13,7	28,4	8,2	6,8	13,4	29,6	5,1	10,1	14,3
Nemčija	79,9	10,9	16,2	52,9	86,3	12,4	12,9	61,0	73,6	9,1	19,2	45,3
Poljska	27,9	7,9	8,1	11,9	29,2	9,1	7,2	12,8	26,1	5,9	9,5	10,7
Portugalska	57,8	13,3	7,7	36,8	54,1	14,9	6,2	32,9	63,9	10,2	10,1	43,5
Slovaška	36,1	6,4	14,4	15,3	37,3	7,3	10,7	19,2	35,0	4,8	18,5	11,7
Slovenija	50,3	9,1	15,9	25,2	54,6	11,7	13,9	29,0	46,1	5,8	18,7	21,6
Španija	43,5	12,6	11,7	19,3	44,7	14,6	9,9	20,3	42,6	10,4	13,7	18,5

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Community innovation survey, 2010; preračuni UMAR.

Opomba: ¹ V agregatu EU-27 ni podatkov za Grčijo. Inovacijsko aktivno podjetje je uvedlo tehnološke inovacije in/ali netehnološke inovacije in/ali tehnološke in netehnološke inovacije hkrati. np – ni podatka.

Slika: Delež inovacijsko aktivnih podjetij, ki so v obdobju 2006–2008 uvedla tehnološke inovacije*, v % od vseh podjetij



Vir: Eurostat Portal Page – Science and technology – Community innovation survey, 2010; preračuni UMAR.

Opomba: * podatki so primerljivi tistim iz prejšnje statistične raziskave o inovacijski dejavnosti za obdobje 2004–2006 in ne izključujejo dejstva, da so podjetja lahko uvedla tudi netehnološke inovacije.

Intelektualna lastnina

Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem glede števila patentnih prijav pri EPO ostaja visok. Začasni podatki kažejo, da so slovenski prijavitelji v letu 2009¹ vložili 58,6 patentne prijave na milijon prebivalcev, evropsko povprečje je bilo 123,6. Pri tem se je relativno število patentnih prijav v 2009 glede na 2008 zmanjšalo za 8 %, v EU-27 pa za 6 %. Raven zaostanka za evropskim povprečjem se v obdobju 2006–2009 ni bistveno spremenila (2006: 66; 2009: 65 patentnih prijav na milijon prebivalcev manj kot v EU). Slovenija je tako v letu 2009 zasedla 14. mesto med državami članicami glede na število patentnih prijav pri EPO (Evropski patentni urad), kar jo uvršča tudi pred nekatere stare države članice (Španija, Portugalska in Grčija). Na drugi strani so podatki za obdobje 2008–2010 o nacionalnih patentnih prijavih² pri UIL (Urad RS za intelektualno lastnino) zelo obetavni, saj kažejo precej pospešeno letno rast v zadnjih letih (2008–2010: 19,2-odstotna). Slovenski prijavitelji so v tem obdobju skupaj vložili 1157 nacionalnih patentnih prijav pri UIL (2008: 318, 2009: 387, 2010: 452) in pridobili 461 podeljenih patentov (2008: 222, 2009: 239).

Napredek na področju znamk in modelov Skupnosti je opazen. Slovenija je v letu 2010 pri Uradu za harmonizacijo na notranjem trgu EU (OHIM)³ prijavila 110,9 znamke⁴ Skupnosti na milijon prebivalcev in je v obdobju 2004–2010⁵ prijave v povprečju povečala za 19,2 % na leto. Evropsko povprečje prijav je znašalo leta 2010 140,2 znamke Skupnosti na milijon prebivalcev, kar je pomenilo, da je Slovenija dosegla 79,1 % evropskega povprečja. Najboljši rezultat je bil dosežen v 2008 (84,9 %). Glavnina blaga in storitev, za katere so slovenski prijavitelji zaprosili za varstvo znamke Skupnosti, se je na osnovi mednarodne klasifikacije⁶ uvrstila v tri razrede, in sicer: 35 – oglasna dejavnost, komercialni

posli in poslovna administracija, 42 – znanstvene in tehnološke storitve in raziskave ter oblikovanje in razvoj računalniške opreme ter 9 – znanstvena in računalniška oprema. Glavnina slovenskih podjetij, ki so prijavila varstvo znamke pri OHIM, je bila iz živilsko-predelovalne industrije (Alicante News, 2010). V 2010 so slovenski prijavitelji pri OHIM registrirali 65 modelov⁷ Skupnosti na milijon prebivalcev, kar je predstavljalo 56 % evropskega povprečja. To je bil tudi najmanjši slovenski zaostanek za evropskim povprečjem v celotnem obdobju, za katerega so na razpolago podatki⁸.

¹ Podatki o vloženi patentnih prijavih za leti 2008 in 2009 so iz Letnega poročila EPO, kar pomeni, da se podatki nanašajo na tekoče leto. Pri tem ni nujno, da gre za prve patentne prijave v svetovnem merilu kot jih objavlja Eurostat (več v Ekonomsko ogledalo 2/2009).

² Zagotavljajo pravno varstvo izuma na območju Slovenije od datuma vloženih patentnih prijav.

³ Office for Harmonization in the Internal Market.

⁴ Blagovna oziroma storitvena znamka je pravno zavarovana (kombinacija) znakov, ki omogoča razlikovanje enakega ali podobnega blaga/storitev ter ima lastnosti grafične ponazoritve. Pravno varstvo znamke traja 10 let od datuma vložitve prijave z možnostjo obnavljanja (Letno poročilo UIL 2009, 2010).

⁵ Slovenija lahko od leta 2004 pridobi pravno varstvo blagovne oziroma storitvene znamke tudi po evropski poti, pri čemer je pravica od datuma prijave veljavna in zavarovana v vseh državah EU. Pred tem je bilo mogoče vložiti prijavo znamke zgolj z nacionalno prijavo pri Uradu RS za intelektualno lastnino ali mednarodno prijavo pri Svetovni organizaciji za intelektualno lastnino (Letno poročilo UIL 2009, 2010).

⁶ Gre za mednarodno klasifikacijo proizvodov in storitev zaradi registracije znamk na osnovi sporazuma, sprejetega v Nici (Zakon o industrijski lastnini, UL RS 102/04).

⁷ Model je pravno zavarovan zunanji videz izdelka (design), ki je nov in ima individualno naravo. Model traja 5 let z možnostjo obnavljanja (Letno poročilo UIL 2009, 2010).

⁸ Tudi pri pravnem varstvu modelov Skupnosti lahko slovenski prijavitelji od 2004 uporabljajo evropsko pot preko OHIM.

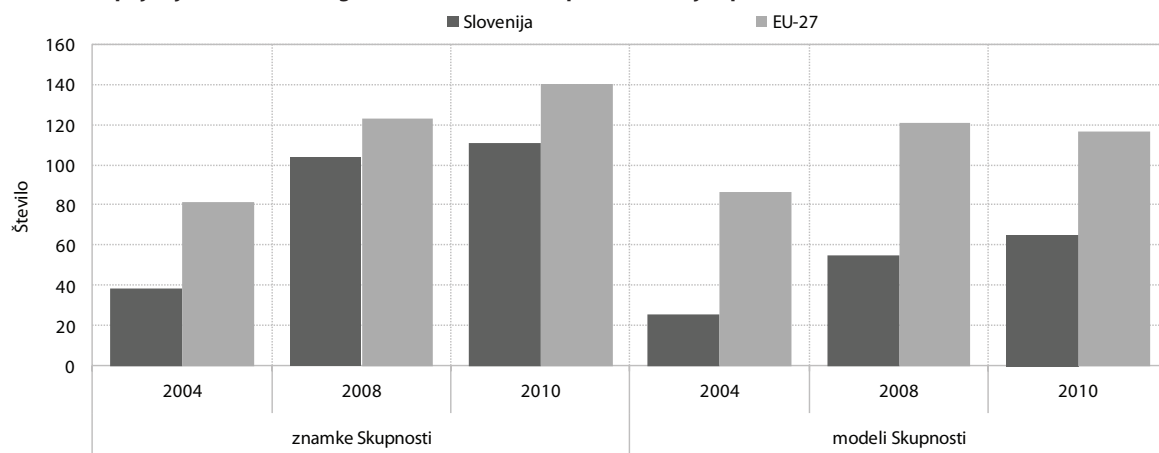
Tabela: Patentne prijave pri EPO po letih vložitve prve prijave¹, na milijon prebivalcev

	2000	2004	2005	2006	2007 ²	2008 ³	2009 ³
EU-27	106,4	111,6	112,6	113,9	116,5	131,4⁴	123,6⁴
Avstrija	147,1	175,5	180,0	203,5	217,0	180,7	180,0
Belgija	126,6	141,8	135,6	136,4	139,0	178,0	151,6
Bolgarija	0,9	2,4	3,1	3,5	3,8	2,0	2,2
Ciper	10,4	8,2	21,4	9,6	11,5	71,0	57,7
Češka	6,5	11,1	10,4	14,7	15,8	10,6	13,0
Danska	177,1	191,8	202,1	193,7	194,1	289,3	270,0
Estonija	4,1	6,4	4,7	15,0	17,4	5,2	25,4
Finska	274,6	264,0	247,1	248,6	250,8	340,0	271,7
Francija	120,4	133,4	130,7	130,9	132,4	142,1	138,7
Grčija	5,1	6,1	9,9	9,3	9,8	7,9	9,1
Irska	54,3	64,6	63,7	64,4	66,8	110,0	110,1
Italija	7,1	79,4	82,3	83,6	86,4	73,1	64,6
Latvija	3,3	4,2	8,0	7,2	8,4	18,5	21,7
Litva	1,3	4,0	2,6	2,8	2,4	3,3	3,9
Luksemburg	186,1	247,7	209,2	221,4	230,2	566,4	593,7
Madžarska	11,8	15,4	13,4	16,0	17,2	10,8	11,4
Malta	11,8	11,3	27,9	18,9	20,5	65,8	149,9
Nemčija	267,8	276,2	283,7	283,6	290,7	324,3	306,2
Nizozemska	216,8	221,3	208,2	220,5	223,5	448,6	408,7
Poljska	1,1	3,2	3,2	3,6	3,8	4,4	4,5
Portugalska	4,1	5,6	11,0	10,1	11,4	8,0	10,1
Romunija	0,3	1,1	1,3	0,9	1,0	0,8	0,6
Slovaška	2,1	3,8	5,7	7,3	7,8	5,2	4,6
Slovenija	25,5	57,5	53,4	48,2	51,5	63,7	58,6
Španija	20,0	28,6	31,0	30,2	32,6	29,3	27,5
Švedska	258,0	246,2	260,1	280,0	298,4	341,3	340,0
Združeno kraljestvo	102,1	90,9	88,5	89,8	89,2	82,2	78,3

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Patent Statistics, 2011; EPO Annual Report 2009, 2010.

Opomba: ¹ Pri podatkih za leti 2008, 2009 gre za patentne prijave, ki niso nujno prve v svetovnem merilu, temveč so bile vložene pri EPO v tekočem letu (EPO Annual Report 2009, 2010); ² Ocena Eurostata; ³ začasni podatek; ⁴ ocena UMAR na podlagi preračuna podatkov za članice.

Slika: Število prijavljenih znamk in registriranih modelov Skupnosti na milijon prebivalcev



Vir: OHIM Web Page, 2011; preračuni UMAR.

Opomba: v letu 2004 gre za EU-25.

Uporaba in dostop do interneta

Razširjenost rabe interneta se je v letu 2010 ponovno izraziteje povečala, tako da se je delež rednih uporabnikov interneta izenačil s povprečjem v EU, vendar pa nekatere zahtevnejše e-storitve v Sloveniji uporabljamo v manjši meri kot v EU. Po upočasneni širitvi v letih 2007 in 2008 smo bili v zadnjih dveh letih na področju rabe interneta priča hitrejšim premikom. V prvem četrtletju 2010 je internet uporabljalo 68 % populacije v starosti 16–74 let, rednih uporabnikov, ki internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko, pa je bilo 65 %, kar je toliko kot v EU. Pri tem je spodbudno, da se je v obeh letih (2009 in 2010) močno povečal delež uporabnikov, ki internet uporabljajo vsak dan. Tudi po tem kazalniku smo v letu 2010 dosegli raven evropskega povprečja. Pozitivna gibanja iz leta 2009 so se nadaljevala tudi glede starostne in izobrazbene strukture uporabnikov interneta, kjer kljub napredku ostaja relativno velik zaostanek za EU (več kot 10 odstotnih točk) glede starejših (55–74 let) uporabnikov interneta, ki se le počasi znižuje. Nasprotno se je ob izrazitejših premikih v zadnjih dveh letih precej znižal razkorak do EU pri nižje izobraženih, v zadnjem letu pa tudi pri srednje izobraženih uporabnikih interneta. Pri drugih skupinah (mladi, populacija srednjih let, visoko izobraženi) pa ima Slovenija višji delež uporabnikov interneta od povprečja v EU. Poleg uporabe interneta je pomemben tudi namen uporabe, kjer z razvojnega vidika v ospredje vse bolj stopa uporaba naprednejših in zahtevnejših e-storitev. V Sloveniji je sicer delež uporabnikov pri večini v statistične raziskave zajetih e-storitev enak ali višji kot v povprečju v EU, vendar pa se pri uporabi naprednejših storitev kaže precejšen zaostanek glede deleža uporabnikov e-bančništva, e-nakupov in celovitega e-poslovanja z javno upravo. Takšen zaostanek je nekoliko presenetljiv glede na to, da podatki o e-veščinah za Slovenijo kažejo relativno ugodne rezultate, prav tako slovenski uporabniki od evropskih ne odstopajo bistveno glede odnosa do tveganj v zvezi z varnostjo uporabe e-storitev.

Dostop do interneta doma, ki je eden od pomembnih dejavnikov njegove redne uporabe in tudi uporabe zahtevnejših storitev, je začel v zadnjih treh letih nekoliko zaostajati za EU. Delež gospodinjstev, ki imajo dostop do interneta, je v prvem četrtletju 2010 dosegel 68 % in je bil že tretje leto rahlo pod evropskim povprečjem, potem ko ga je do leta 2007 presegal. Glavni dejavnik povečevanja dostopa do interneta v zadnjih letih je krepitev širokopasovnega dostopa (62 % gospodinjstev v letu 2010), ki se že nekaj let giblje približno na ravni povprečja EU. Kljub temu Slovenija za EU zaostaja po deležu prebivalstva, ki ima širokopasovno povezavo (22,7 % v letu 2010), razlika do EU pa se več let ohranja pri okoli 2 odstotnih točkah. Takšno odstopanje pri stopnji širokopasovne penetracije v primerjavi z EU je ob relativno visokem deležu gospodinjstev s

širokopasovno povezavo verjetno posledica tega, da ima Slovenija relativno (glede na EU) višji delež gospodinjstev z otroki, ki imajo internetno povezavo, po deležu gospodinjstev brez otrok, ki imajo dostop do interneta, pa za EU zaostaja. Podatki kažejo, da v Sloveniji nekoliko pogosteje kot v EU do interneta dostopamo v službi in v izobraževalnih ustanovah, kar morda v določeni meri pojasnjuje relativno manjši dostop gospodinjstev brez otrok do dostopa do interneta doma. Za uporabo zahtevnejših in naprednejših storitev je ključna možnost rednega dostopa do zmogljivih internetnih povezav, kjer pa so ovire pri nas v primerjavi z EU še relativno visoke. Med razlogi, zakaj nimajo dostopa do širokopasovnega interneta, gospodinjstva pri nas veliko pogosteje kot v povprečju v EU navajajo predvsem: (i) nerazpoložljivost širokopasovne povezave na njihovem območju, (ii) dejstvo, da imajo nekateri člani gospodinjstva takšen dostop drugje (npr. služba ipd.), (iii) precej pa v primerjavi z EU izstopa tudi delež tistih, ki menijo, da je takšna povezava predraga. To narekuje nadaljnje izboljševanje na strani ponudbe, tako z vidika razpoložljivosti kot z vidika stroškov teh storitev, za kar je ključna zadostna konkurenca med ponudniki telekomunikacijskih storitev in njen učinkovit nadzor.

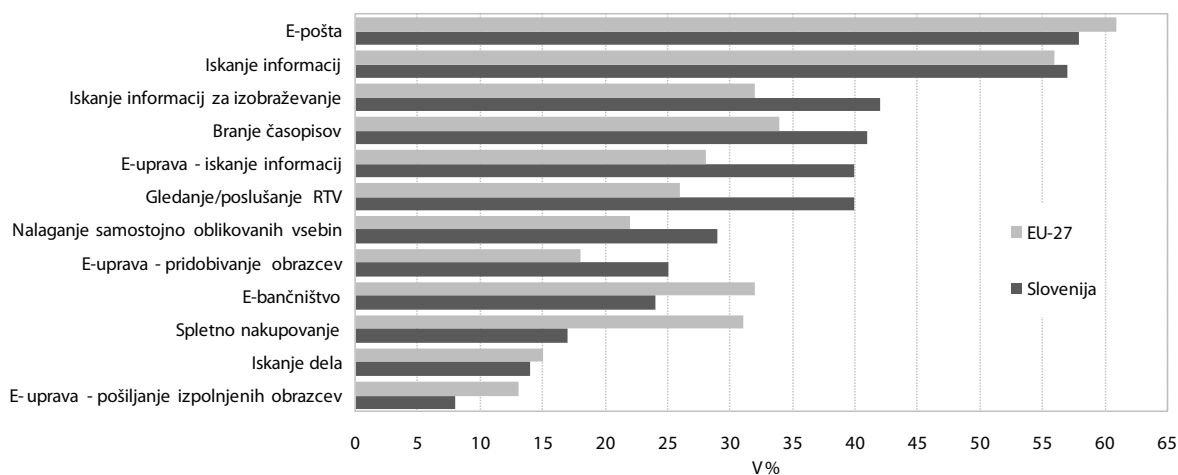
Tabela: Uporaba in dostop do interneta, Slovenija, 2004–2010¹, v %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	EU 2010
Gospodinjstva z dostopom do interneta, v %	48	54	58	59	64	68	70
Gospodinjstva s širokopasovno povezavo, v %	19	34	44	50	56	62	61
Redni uporabniki interneta ² , skupaj:							
16–74 let	40	47	49	52	58	65	65
Glede na starost:							
16–24 let		81	83	91	95	97	90
25–54 let		54	57	60	68	76	73
55–74 let		12	12	16	20	26	37
Glede na izobrazbo							
nizka (ali brez izobrazbe)		19	23	28	36	41	44
srednja	40	47	49	52	56	65	69
visoka		87	88	86	92	93	90

Vir: SURS.

Opombe: ¹ Podatki za vsa leta se nanašajo na prvo četrtletje leta. ² Tisti, ki internet uporabljajo vsaj enkrat tedensko.

Slika: Delež uporabnikov¹ interneta po namenih uporabe, v % od populacije 16–74 let



Vir: Eurostat Portal Page – Information Society, 2011.

Opomba: ¹ Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih 3 mesecih.

3. PRIORITETA:

Učinkovita in cenejša država

- Izdatki institucionalnega sektorja država
- Ekonomska struktura davkov in prispevkov
- Subvencije
- Državne pomoči

Izdatki institucionalnega sektorja država

Delež skupnih izdatkov sektorja država v BDP se je v letu 2010 ob sicer spremenjeni strukturi ohranil na ravni leta 2009 (49 % BDP). Povečal se je delež socialnih nadomestil in podpor v denarju in naravi (za 0,4 o. t. BDP) predvsem kot posledica težav na trgu dela s povečevanjem izdatkov za nadomestila brezposelnim, pa tudi za druga socialna nadomestila in podpore. Njihovo usklajevanje je bilo sicer omejeno z interventnim zakonom, hitro pa je raslo število upravičencev do različnih oblik pomoči. Zaradi protikriznih ukrepov se je povečal delež subvencij (za 0,3 o. t. BDP). Zadolževanje države je povečalo tudi delež odhodkov za obresti (0,3 o. t. BDP). Delež sredstev za zaposlene se je ob 1,5-odstotnem povečanju števila zaposlenih v javnem sektorju in restriktivni plačni politiki ohranil na ravni predhodnega leta. Enak delež je bil ob ukrepih racionalizacije namenjen tudi vmesni potrošnji. Precej pa se je zmanjšal delež sredstev za investicije in investicijske transferje (za 0,6 o. t. BDP).

V obdobju 2005–2010 se je delež izdatkov sektorja država povečal za 3,8 o. t. BDP, najbolj so se povečali deleži izdatkov za socialna nadomestila in podpore v denarju in naravi, investicije in sredstva za zaposlene.

Delež sredstev za zaposlene (2005: 11,5 %; 2010: 12,4 % BDP) se je v letih 2005–2007 zaradi restriktivne plačne politike pred vstopom v EU postopoma zmanjševal. V letih 2008 in 2009 se je z izvajanjem plačne reforme in ob rasti števila zaposlenih v javnem sektorju okrepil, lani pa se je zaradi restriktivnih ukrepov plačne politike ohranil na enaki ravni kot leto prej. Delež socialnih nadomestil in podpor v denarju in naravi (2005: 17,7 %; 2010: 19,1 % BDP) je po letu 2005 začel zniževati, najbolj v letu 2007, ko je bil uveljavljen mehanizem usklajevanja transferjev samo z inflacijo. V letu 2008 se je z uvedbo valorizacije transferjev dvakrat letno, z valorizacijo pokojnin in z izplačilom enkratnega pokojninskega dodatka znova povečal. Povečanje v letih 2009 in 2010 pa je izhajalo predvsem iz hitrega naraščanja števila brezposelnih in drugih upravičencev do socialnih nadomestil v času gospodarske krize ob sicer restriktivnem zviševanju teh izdatkov. V tem obdobju se je precej povečal tudi delež izdatkov za investicije (2005: 3,2 %; 2010: 4,3 % BDP). Delež izdatkov za subvencije se je po obdobju stabilnih vrednosti v letih 2005–2008 v letih 2009 in 2010 povečal zaradi učinkov proti kriznim ukrepom, v dosedanjem obdobju izvajanja SRS (2005–2010) pa je bil višji za 0,5 o. t. BDP. Delež vmesne potrošnje se je v obdobju 2005–2007 zmanjševal, kasneje pa postopoma povečal. Relativni izdatki za kapitalne transferje (2005: 1,0 %; 2010: 0,9 % BDP) so se povečali v letih 2008 in 2009, lani pa so se zmanjšali. Relativno izraženi izdatki za plačilo obresti (2005: 1,6 %; 2010: 1,6 % BDP) so se zmanjševali do leta 2008, po tem letu pa se zaradi povečanega zadolževanja države iz leta v leto povečujejo.

Relativno izraženi izdatki sektorja država so bili leta 2009 v Sloveniji na nižji ravni kot v povprečju EU, ob večjem padcu BDP pa so se pri nas povečali bolj kot v EU. Delež skupnih izdatkov sektorja država¹ v BDP je v letu 2009 (zadnji podatki) v Sloveniji znašal 49,0 %, v povprečju EU pa 50,8 %. Glede na leto 2008 se je v Sloveniji delež povečal za 4,9 o. t. BDP, v povprečju držav EU pa za 3,9 o. t. BDP. Povečanje je izkazano v vseh državah (razen Malte) in to za več kot 3 % BDP, v nekaterih celo za več kot 6 % BDP (Danska, Finska, Irska, Litva in Slovaška). Na povečanje deležev so vplivali povečani izdatki za reševanje gospodarske krize in skrčenje BDP. Slovenija je v strukturi vseh izdatkov povprečje EU presegla pri kapitalnih transferjih in bruto investicijah (za 3,2 o. t.), subvencijah (za 2,2 o. t.) in sredstvih za zaposlene (za 3,4 o. t.). Manj od povprečja držav EU smo namenili socialnim nadomestilom v denarju in naravi (4,5 o. t.), odhodkom za obresti (2,2 o. t.) in skoraj enak delež vmesni potrošnji.

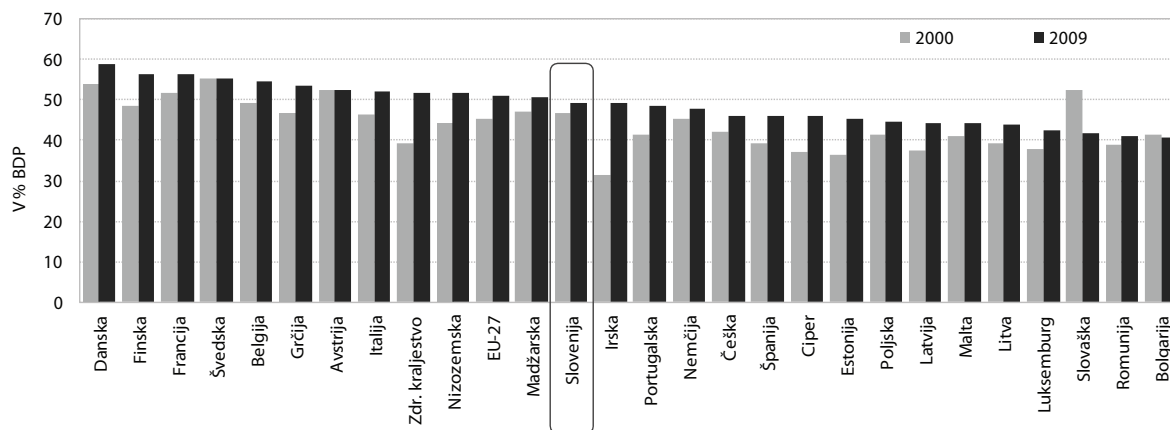
¹ Izdatki institucionalnega sektorja država po metodologiji ESR-95 za Slovenijo vključujejo izdatke štirih javnofinančnih blagajn (državni proračun, občinski proračuni, pokojninska in zdravstvena blagajna), javnih skladov (tudi KAD, SOD), javnih zavodov in javnih agencij.

Tabela: Delež izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP v obdobju 2000–2010, v % od BDP

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Skupaj izdatki sektorja država	46,7	45,2	44,5	42,5	44,2	49,0	49,0
Vmesna potrošnja	6,6	6,2	6,2	5,6	6,0	6,5	6,5
Sredstva za zaposlene	11,3	11,5	11,2	10,5	11,0	12,4	12,4
Drugi davki na proizvodnjo, odhodki	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2	0,0	0,0
Socialna nadomestila in podpore	18,0	17,7	17,3	16,3	16,6	18,7	19,1
Drugi tekoči transferji, odhodki	1,3	2,1	2,0	1,6	1,9	2,2	2,1
Subvencije, odhodki	1,9	1,6	1,6	1,6	1,6	1,8	2,1
Odhodki od lastnine	2,4	1,6	1,4	1,3	1,1	1,3	1,6
Kapitalski transferji, odhodki	1,6	1,0	0,8	0,9	1,2	1,2	0,9
Bruto investicije	3,2	3,2	3,7	4,3	4,5	4,6	4,3
Skupaj prihodki sektorja država	43,0	43,8	43,2	42,4	42,3	43,1	43,5

Vir: SURS, Temeljni agregati sektorja država, Slovenija 2007–2010, 31. marec 2011, Nefinančni računi: S 13 država, preračuni UMAR (2000 in 2005).

Slika: Izdatki sektorja država po državah EU, 2000 in 2009, v % od BDP



Vir: Eurostat Portal Page — Government Finance Statistics, 2011.

Ekonomska struktura davkov in prispevkov

Celotna obremenitev z davki in prispevki, merjena z deležem v BDP, ki se v Sloveniji giblje pod povprečjem držav EU, se je leta 2009 ob močnem skrčenju BDP zvišala. Obremenitev z davki in prispevki je v Sloveniji leta 2009 znašala 38 % BDP in je bila od močnem padcu BDP za 0,4 o. t. BDP višja kot leta 2008 in za 0,3 o. t. višja kot leta 2000. Med posameznimi državami članicami se Slovenija po obremenitvi uvršča v sredino držav (povprečje EU 39,4 % BDP)¹. Od leta 2000 do leta 2005 se je v Sloveniji celotna obremenitev z davki in prispevki povečevala, v obdobju 2006–2008 zmanjševala, leta 2009 pa se je ob močnem zmanjšanju BDP zopet povečala. Povečanje davčne obremenitve v letu 2009 je izhajalo iz povečanja deleža prispevkov za socialno varnost (za 0,9 o. t. BDP). Delež davkov se je znižal (za 0,5 o. t. BDP), najbolj delež davkov na dohodek in na premoženje, predvsem iz naslova davka od dohodkov pravnih oseb. Davki na proizvodnjo in uvoz so ohranili relativno raven iz leta 2008 (14,4 % BDP), med njimi se je povečal delež trošarin, zmanjšal pa delež drugih davkov na proizvodnjo zaradi ukinitve davka na izplačane plače.

V obdobju 2000–2008 se je v strukturi davkov v Sloveniji in povprečju EU zvišala le sicer nizka davčna obremenitev kapitala, obremenitvi dela in potrošnje pa sta bili nižji. Z davčno reformo v letu 2007 se je v Sloveniji celotna obremenitev z davki in prispevki znižala za 0,6 o. t. BDP, v letu 2008 še za 0,4 o. t. BDP. Reforma, predvsem dohodnine in davka na dohodek pravnih oseb, postopna ukinitve davka na izplačane plače in spremembe v trošarinskih dajatvah so spremenile strukturo davkov s povečanjem deleža davkov na kapital ob hkratnem zmanjšanju deleža davkov na potrošnjo in delo.

Primerjava struktur davčnih sistemov² pokaže, da je imela Slovenija v primerjavi z EU leta 2008 nadpovprečno davčno obremenitev dela in podpovprečno obremenitev kapitala. Delež davkov na potrošnjo v celotnih davkih in prispevkih je leta 2008 v Sloveniji znašal 35,7 % in nekoliko presegel povprečje držav EU (33,1 %). Delež davkov na delo pa je bil z 51,7 % precej višji od povprečja EU (46,7 %). Nizek delež davkov

na kapital v Sloveniji se je v letu 2007 nekoliko povečal zaradi povečanja davka na dohodek pravnih oseb in ugodnih kapitalskih dohodkov, v letu 2008 pa spet zmanjšal na 12,7 % (EU: 20,4 %).

Tudi izračun in primerjava implicitnih davčnih stopenj³ za leto 2008 kaže, da je bilo v Sloveniji delo nadpovprečno obremenjeno. Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je za Slovenijo znašala 23,9 %, v povprečju držav EU pa 21,5 %. Višjo stopnjo od slovenske je imelo le sedem držav. V Sloveniji se je po letu 2003 stopnja zmanjševala, v povprečju EU pa povečevala. Izračunana implicitna davčna stopnja na delo je v Sloveniji znašala 35,7 % in je bila zaradi relativno visokih prispevkov za socialno varnost višja od povprečja držav EU (34,2 %). Višjo stopnjo od slovenske je imelo deset članic. V obdobju 2000–2006 je bila v Sloveniji precej stabilna, v letu 2007 pa se je kot posledica davčne reforme zmanjšala. V povprečju evropskih držav pa se je zmanjševala že pred letom 2005, potem pa se je stabilizirala. Implicitna davčna stopnja na kapital je za Slovenijo ocenjena na 21,6 % in je nižja od povprečja EU-25⁴ (26,5 %). Tako v Sloveniji kot v EU je imela do leta 2007 tendenco povečevanja, v letu 2008 pa se je zmanjšala.

¹ Zaradi razlik v davčnih sistemih je razlika med državo z najvišjo (Danska: 48,9 % BDP) in državo z najnižjo obremenitvijo (Latvija: 26,7 % BDP) zelo velika (22,2 o. t. BDP).

² Razvrstitev davkov temelji na njihovi klasifikaciji po ESR–95 in enotno definiranih osnovnih pravilih za razvrstitev. Davki na potrošnjo so davki na transakcije med potrošniki in proizvajalci ter davki na končno potrošnjo dobrin. Davki na delo so neposredno vezani na plače in jih plačujejo delavci ali delodajalci. Davki na kapital so davki, ki se plačujejo na kapital, na dohodek pravnih oseb, na dohodke iz kapitala gospodinjestev (rente, dividende, obresti, drugi prihodki iz lastnine), na kapitalske dobičke, na premoženje ipd.

³ Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je definirana kot razmerje med davki na potrošnjo in med končno potrošnjo gospodinjestev na teritoriju države po metodologiji nacionalnih računov. Implicitna davčna stopnja na delo je definirana kot razmerje med davki na delo in sredstvi zaposlenih po metodologiji nacionalnih računov, povečanih za davek na izplačane plače.

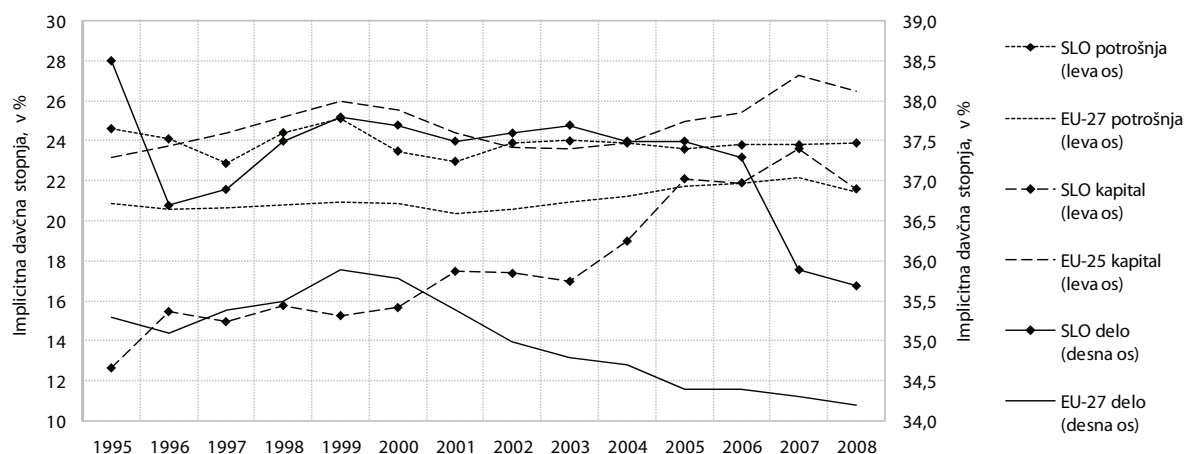
⁴ Ni podatka za EU-27.

Tabela: Ekonomska struktura davkov in prispevkov za socialno varnost, v % BDP

	Skupaj		Davki na potrošnjo		Davki na delo		Davki na kapital	
	2000	2008	2000	2008	2000	2008	2000	2008
EU-27	40,6	39,3	11,4	10,8	20,3	19,7	8,9	9,0
Avstrija	43,2	42,8	12,4	11,7	24,0	23,9	6,9	7,3
Belgija	45,0	44,3	11,3	10,7	24,2	23,6	9,5	10,0
Bolgarija	32,5	33,3	14,4	18,0	14,0	10,2	4,6	5,4
Ciper	30,0	39,2	10,6	15,9	9,4	11,1	9,9	12,2
Češka	33,8	36,1	10,6	10,8	17,1	18,8	6,2	6,6
Danska	49,4	48,2	15,7	15,5	26,6	25,7	7,2	7,1
Estonija	31,0	32,2	11,7	11,8	17,5	17,7	1,8	2,6
Finska	47,2	43,1	13,6	12,9	23,7	23,0	9,9	7,3
Francija	44,1	42,8	11,6	10,7	23,0	22,6	9,9	9,8
Grčija	34,6	32,6	12,4	11,3	12,4	14,0	9,8	7,3
Irska	31,6	29,3	12,1	10,7	11,5	11,2	8,0	7,4
Italija	41,8	42,8	10,9	9,8	19,9	21,6	10,9	11,4
Latvija	29,5	28,9	11,3	10,5	15,3	14,4	2,9	4,0
Litva	30,1	30,3	11,8	11,4	16,3	14,9	2,3	4,0
Luksemburg	39,1	35,6	10,7	10,0	15,3	15,4	13,1	10,2
Madžarska	39,0	40,4	15,5	14,5	19,0	20,8	4,5	5,1
Malta	28,2	34,5	12,1	13,9	9,7	9,6	6,3	11,0
Nemčija	41,9	39,3	10,5	10,6	24,5	21,8	6,8	6,9
Nizozemska	39,9	39,1	11,7	12,0	20,4	20,3	7,8	6,8
Poljska	32,6	34,3	11,3	12,9	14,2	13,1	7,2	8,5
Portugalska	34,3	36,7	12,2	12,7	14,1	15,9	8,0	8,1
Romunija	30,2	28,0	11,5	11,2	13,2	11,6	5,5	5,2
Slovaška	34,1	29,1	12,2	10,3	15,0	12,3	6,9	6,5
Slovenija	37,5	37,3	13,9	13,3	20,7	19,3	3,0	4,8
Španija	33,9	33,1	9,9	8,4	15,9	16,7	8,7	8,6
Švedska	51,8	47,1	12,4	12,9	31,0	28,5	8,3	5,7
Združeno Kraljestvo	36,7	37,3	11,8	10,5	14,0	14,1	10,9	12,6

Vir: Taxation trends in the European Union (Eurostat, European Commission), 2010.

Slika: Implicitna davčna stopnja na potrošnjo, na delo in na kapital (v % od osnove), 1995–2008



Vir: Taxation trends in the European Union (Eurostat, European Commission), 2010.

Subvencije

V letu 2009 so se subvencije sektorja država predvsem zaradi ukrepov za blaženje posledic gospodarske krize nominalno povečale za 12,4 %, relativno pa tudi zaradi padca BDP za 0,3 odstotne točke BDP. Delež subvencij v BDP se je po večletnem obdobju nespremenjene ravni (1,6 % BDP) v letu 2009 povečal na 1,9 % BDP, kar je posledica povečanja subvencij in hkrati znižanja BDP. Po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih za leto 2008 so bile subvencije v Sloveniji precej višje kot v povprečju v EU (1,1 % BDP), tako pri nas kot v EU pa so bile v obdobju 2005–2008 precej stabilne. V letu 2008 je višjo raven subvencij od Slovenije izkazovalo le šest članic. Zanimivo je, da najvišje subvencije izkazujejo tri razvite članice (Avstrija 3,5 %, Belgija in Danska 2,1 % BDP) in tri manj razvite članice (Malta 2,1 % ter Češka in Slovaška 1,7 %).

Razporeditev subvencij po namenih kaže, da je večina vseh subvencij usmerjenih v ekonomske dejavnosti, kjer sta najbolj subvencionirani kmetijstvo in transport. Največje so subvencije v ekonomske

dejavnosti (Tabela 1), ki pa so zaradi hitrejše rasti pri drugih namenih do leta 2008 postopno izgubljale strukturni delež (2006: 79 %; 2008: 74 %), v letu 2009 pa ga ponovno povečale (na 78 %). Od celotnih izdatkov države, usmerjenih v ekonomske dejavnosti, so subvencije v obdobju 2005–2008 predstavljale od 24,5- (2008) do 31,3-odstotni delež (2006), v letu 2009 pa ga povečale na 29,4 %. Podatki o subvencijah za ekonomske dejavnosti na drugi ravni kažejo, da so bile do leta 2008 pretežno usmerjene v subvencioniranje kmetijstva in transporta, v letu 2009 pa so zaradi blaženja posledic gospodarske krize močno porasle subvencije, usmerjene v zaposlovanje. Subvencije v kmetijstvo, ki so v letih 2005–2008 predstavljale okoli 30 % vseh subvencij, usmerjenih v ekonomske dejavnosti, so se v letu 2009 močno znižale (na 20,1 %). Subvencioniranje transporta je bilo še višje (okoli 50 %), v letu 2009 so se tudi te absolutno in relativno znižale (na 44 %). Zaradi blaženja posledic gospodarske krize so se razmeroma majhne subvencije v splošne ekonomske in trgovinske zadeve in zadeve, povezane z zaposlovanjem, močno povečale (2008: 11,1 %; 2009: 32,2 %) zaradi sprejetih ukrepov, usmerjenih v ohranjanje delovnih mest. Posebej velja opozoriti na to, da subvencije za raziskave in razvoj pri ekonomskih zadevah niso izkazane.

Tabela 1: Subvencije po namenski klasifikaciji v Sloveniji v obdobju 2000–2009, v mio evrov

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
SKUPAJ	349,9	452,1	503,1	549,7	587,2	660,3
1. Javna uprava	16,6	7,1	7,9	14	11	9,2
2. Obramba	0	1,6	4,1	8,0	9,8	4,7
3. Javni red in varnost	0	1,3	0,3	0,9	1,1	1,7
4. Ekonomske dejavnosti	287,4	327,8	396,8	405,0	432,9	514,6
4.1 Splošne ekon. zad. in zaposlov.	57,3	63,1	62,2	104,1	49,1	165,7
4.2 Kmetijstvo, gozdar., ribištvo in lov	91,3	101,2	120,0	112,3	143,6	103,6
4.3 Pridob. in distr. goriv in energije	0,2	0,3	1,0	0,9	1,3	4,9
4.4 Rudarstvo, predel. dej. in gradb.	10,6	1,3	2,8	2,6	0,7	1,0
4.5 Transport	125,4	159,4	207,0	180,9	231,1	227,9
4.6 Komunikacije	0,4	0	0,2	0	2,6	1,4
4.7 Druge dejavnosti	2,1	2,5	3,6	4,2	4,4	10,0
4.8 Razisk. in razvoj na podr. ekon. d.	0,1	0	0	0	0	0
4.9 Druge ekonomske dejavnosti	0	0	0	0	0	0
5. Varstvo okolja	29,4	51,6	44,1	46,8	49,1	36,9
6. Stanovanjske dejav. in urejanje okolja	3,1	4,8	6,5	9,5	9,8	13,6
7. Zdravstvo	0,1	0	0	2,8	0,2	0,2
8. Rekreativna, kultura in religija	3,5	8,4	9,3	12,0	12,9	9,3
9. Izobraževanje	1,1	2,8	5,0	19,4	26,1	30,6
10. Socialna zaščita	8,7	46,6	29,2	31,3	34,3	39,5

Vir: Izdatki sektorja država po namenih in vrsti (SURs).

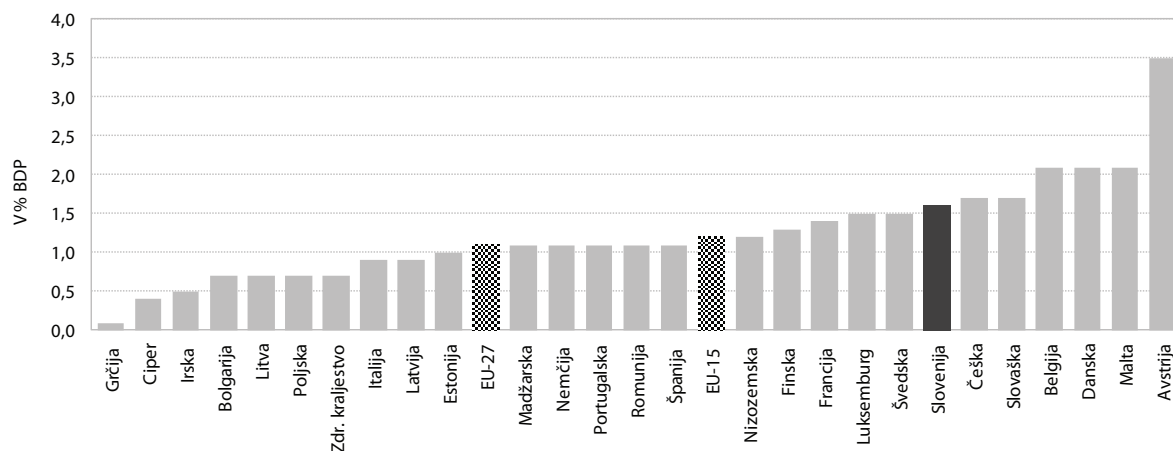
Tabela 2: Subvencije sektorja država po članicah Evropske unije v obdobju 1995–2008, v % BDP

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	np	np	1,1	1,1	1,1	1,1
EU-15	1,6	1,3	1,1	1,1	1,2	1,2
Avstrija	2,8	3,2	3,4	3,4	3,3	3,5
Belgija	1,2	1,2	1,6	1,7	1,9	2,1
Bolgarija	np	1,0	0,8	0,7	0,7	0,7
Ciper	0,9	1,4	0,7	0,5	0,4	0,4
Češka	2,9	2,8	1,8	1,9	1,8	1,7
Danska	2,7	2,4	2,3	2,2	2,2	2,1
Estonija	0,8	1,1	0,7	0,9	0,9	1,0
Finska	2,7	1,5	1,3	1,4	1,3	1,3
Francija	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
Grčija	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Irska	1,0	0,7	0,5	0,4	0,5	0,5
Italija	1,4	1,2	0,9	0,9	1,0	0,9
Latvija	np	1,0	0,5	0,6	0,6	0,9
Litva	np	0,8	0,7	0,7	0,9	0,7
Luksemburg	1,6	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5
Madžarska	2,2	1,6	1,4	1,4	1,4	1,1
Malta	1,7	1,4	2,1	2,1	2,0	2,1
Nemčija	2,1	1,7	1,2	1,2	1,1	1,1
Nizozemska	1,0	1,5	1,2	1,1	1,3	1,2
Poljska	np	np	0,6	0,6	0,6	0,7
Portugalska	1,2	1,2	1,5	1,4	1,1	1,1
Romunija	3,4	1,8	1,5	1,8	1,4	1,1
Slovaška	4,7	2,5	1,3	1,3	1,2	1,7
Slovenija	np	1,9	1,6	1,6	1,6	1,6
Španija	1,0	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1
Švedska	3,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5
Združeno kraljestvo	0,7	0,4	0,6	0,7	0,7	0,7

Vir: Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics, pridobljeni 06. 01. 2011.

Opomba: np – ni podatkov. Podatki za Estonijo, objavljeni 06. 01. 2011, so napačni, zato smo uporabili podatke iz predhodne objave (22. 12. 2010).

Slika: Subvencije, v letu 2008, v % od BDP



Vir: Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics (Eurostat), 2011.

Državne pomoči

V letu 2009 se je delež državnih pomoči v BDP zaradi ukrepov za zmanjševanje posledic gospodarske krize bistveno povečal. Državne pomoči so se v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 povečale kar za 86,6 % (0,86 o. t. BDP) ali za 280 mio evrov; v primerjavi z letom 2007, ko so po večletnem zniževanju dosegle najnižjo raven, pa so bile višje skoraj za eno odstotno točko BDP, v znesku pa za 337 mio evrov. Leta 2009 so bile državne pomoči v primerjavi z BDP tudi precej višje kot leta 2005. Primerjava z letom 2000 ni realna, saj so se v tem letu izkazovale vse državne pomoči, po vstopu v Evropsko unijo pa se med državnimi pomočmi ne izkazuje okoli polovica pomoči kmetijstvu, ki predstavljajo ukrepe, dodeljene na podlagi Skupne kmetijske politike (CAP), ki se od članstva Slovenije v Evropski uniji ne obravnavajo več kot državne pomoči.

Slovenijajegospodarskokrizoreševalashorizontalnimi pomočmi, ki so se po precejšnjem znižanju v letu 2007 v letu 2008 vrnile na raven leta 2006, v letu 2009 pa so še močno povečale. Vzrok za povečanje horizontalnih pomoči izhaja iz dejstva, da je Slovenija gospodarsko krizo reševala z zelo visokim zneskom pomoči (0,6 % BDP), dodeljenih s posebno horizontalno kategorijo pomoči, imenovano »odpravljanje resne motnje v gospodarstvu«, s potrjenim zneskom pomoči (v primerjavi z letom 2008) za raziskave in razvoj ter kar šestkrat večjim zneskom pomoči za zaposlovanje. Absolutno in relativno (v primerjavi z BDP) so se nekoliko povečale tudi regionalne pomoči. Med drugimi kategorijami horizontalnih pomoči so se v znesku in v strukturi znižale pomoči za majhna in srednje velika podjetja in usposabljanje, ker je bilo v letu 2009 za oba namena izvedenih več ukrepov po pravilu »de minimis«, ki pa se ne upoštevajo med državnimi pomočmi (Dvanajsto poročilo o državnih pomočeh, 2011). Povečanje deleža horizontalnih pomoči v strukturi vseh državnih pomoči (2008: 47,6 %; 2009: 71,4 %) tudi brez pomoči za odpravljanje resne motnje v gospodarstvu sledi razvojnim ciljem, opredeljenih tudi v Strategiji razvoja Slovenije in Strategiji Evropa 2020, ter zasledovanju splošne učinkovitosti državnih pomoči na razvoj posameznih prejemnikov in prek učinkov prelivanja tudi celotne družbe. Pomoči za posebne sektorje in kmetijstvo so se v znesku absolutno sicer povečale, strukturno pa znižale (2008: 52,4; 2009: 28,5 %) tudi zaradi absolutnega in relativnega znižanja pomoči za kmetijstvo in ribištvo. Pomoči za transport so porasle zaradi novih pomoči morskemu prometu. Razmeroma veliko povečanje je bilo tudi pri sicer majhnih pomočeh za reševanje in prestrukturiranje podjetij v težavah.

Čeprav so se državne pomoči (brez železniškega prometa)¹ v Sloveniji v letu 2009 močno povečale,

niso dosegle ravni povprečja EU. Državne pomoči (brez železniškega prometa) so v Sloveniji po oceni Evropske komisije dosegle 1,5 % BDP² in bile krepko nižje od povprečja držav EU (3,6 % BDP). Izrazit porast pomoči v povprečju EU izhaja iz visokega porasta pomoči za reševanje posledic finančne krize v devetih članicah (Belgija, Danska, Nemčija, Irska, Avstrija, Grčija, Latvija, Švedska in Združeno kraljestvo). Pomoči za odpravljanje finančne krize so znašale 3 % BDP v EU in so bile usmerjene v finančni sektor (Report from the Commission, State Aid Scoreboard, 2010). Za Slovenijo je Evropska komisija pomoči za finančni sektor odobrila oktobra 2008, vendar so se ukrepi izvajali šele v letu 2009, ko je bilo porabljenih le za 0,01 % BDP državnih pomoči.

Tabela 1: Kazalniki državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 2000–2009

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Državne pomoči v mio evrov, tekoče cene	407,2	267,15	276,27	267,87	324,10	604,76
Delež državnih pomoči v BDP (v %)	2,07	0,95	0,91	0,77	0,87	1,73
Delež državnih pomoči v izdatkih države (v %)	4,68	2,18	2,09	1,92	2,10	3,69
Državne pomoči na zaposlenega (v evrih)	530,11	328,37	331,64	309,9	368,2	716
Državne pomoči na prebivalca (v evrih)	np	133,35	137,42	132,23	159,47	295,44

Vir: za leto 2000: Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2001; za leto 2005: Deseto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2008; za obdobje 2007–2009: Dvanajsto poročilo o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji, 2011.
Opombi: pri preračunu tolarjev v evre smo za leti 2000 in 2005 upoštevali povprečni devizni tečaj Banke Slovenije (1 evro = 205,0316 tolarjev); np — ni podatka.

¹ Evropska komisija objavlja za države članice le podatke o državnih pomočeh: (1) brez železniškega prometa in (2) brez kmetijstva, ribištva in prometa.

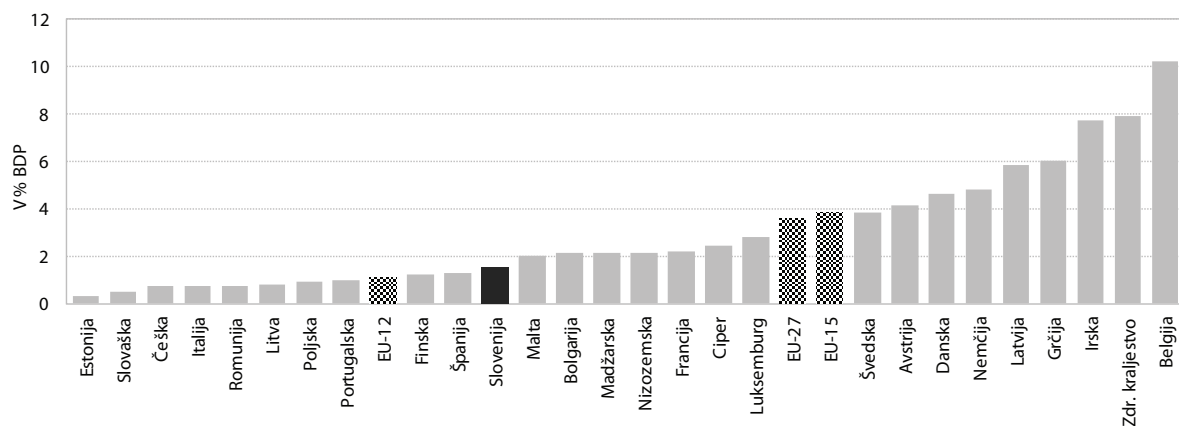
² Ocena, ki izhaja iz nacionalnega poročila, kaže nekoliko višje pomoči (1,62 % BDP) (Dvanajsto poročilo o državnih pomočeh, 2011).

Tabela 2: Državne pomoči (brez železniškega prometa), v % od BDP

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	1,0	0,7	0,6	0,8	0,5	2,5	3,6
EU-15	1,0	0,6	0,5	0,8	0,5	2,6	3,8
EU-12	np	1,2	1,1	0,9	0,9	1,1	1,1
Avstrija	1,1	0,7	0,5	0,8	0,5	0,9	4,1
Belgija	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	6,6	10,2
Bolgarija	np	np	0,1	0,1	1,4	1,2	2,1
Ciper	np	2,6	1,4	0,6	0,7	0,6	2,4
Češka	np	2,4	0,6	0,8	0,8	1,0	0,7
Danska	0,6	1,0	0,8	0,7	0,8	24,9	4,6
Estonija	np	0,1	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Finska	2,8	1,4	1,3	1,3	1,2	1,1	1,2
Francija	0,8	0,6	0,6	1,7	0,5	2,0	2,2
Grčija	1,4	0,6	0,4	0,4	0,4	0,6	6,0
Irska	0,7	1,1	0,5	0,5	0,7	1,2	7,7
Italija	1,2	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,7
Latvija	np	0,6	1,1	1,3	1,0	5,0	5,8
Litva	np	0,3	0,5	0,5	0,6	0,8	0,8
Luksemburg	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2	7,3	2,8
Madžarska	np	1,1	3,2	2,2	1,9	2,3	2,1
Malta	np	3,4	3,6	2,8	2,4	2,0	2,0
Nemčija	1,4	0,8	0,8	0,8	0,6	2,7	4,8
Nizozemska	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	2,7	2,1
Poljska	np	1,0	0,8	0,8	0,6	0,9	0,9
Portugalska	0,9	0,8	0,9	0,9	1,3	1,2	1,0
Romunija	np	np	0,6	0,7	1,2	0,6	0,7
Slovaška	np	0,4	0,6	0,5	0,4	1,1	0,5
Slovenija	np	1,0	0,7	0,7	0,6	0,7	1,5
Španija	1,0	0,9	0,5	0,5	0,5	0,6	1,3
Švedska	0,4	0,4	1,0	1,0	0,9	1,0	3,8
Združeno kraljestvo	0,4	0,2	0,2	0,2	0,3	4,0	7,9

Vir: State Aid Scoreboard, Autumn 2010, (European Commission), 2010; za leti 2005 in 2007 podatki za Slovenijo: Eurostat.
Opomba: np – ni podatkov.

Slika: Državne pomoči (brez železniškega prometa), v letu 2009, v % od BDP



Vir: State Aid Scoreboard, Autumn 2010, (European Commission), 2010.

4. PRIORITETA:

Moderna socialna država

- Stopnja delovne aktivnosti
- Stopnja brezposelnosti
- Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
- Začasne zaposlitve
- Delne zaposlitve
- Izdatki za socialno zaščito
- Izdatki za zdravstvo
- Izdatki za dolgotrajno oskrbo
- Indeks človekovega razvoja
- Minimalna plača
- Tveganje revščine in materialna prikrajšanost
- Zmogljivosti zdravstva
- Zadovoljstvo z življenjem

Stopnja delovne aktivnosti

Stopnja delovne aktivnosti¹ se v letu 2010 že drugo leto zapored znižuje, a ostaja višja od povprečja EU. V drugem četrtletju 2010 je bila v 66,5-odstotna (kar je za 1,1 odstotne točke manj kot v drugem četrtletju 2009). Vse do leta 2003 je stopnja delovne aktivnosti v Sloveniji nihala okoli 63 %, kar je bilo nekoliko nad povprečjem EU, v obdobju 2004–2008 se je povečevala, od tedaj dalje pa se je zmanjšala za okoli 2 o. t. Delovna aktivnost žensk je ves čas je višja kot v EU (v drugem četrtletju 2010 je bila 63,7-odstotna² in se je od leta 2008 znižala za nekaj več kot 1 o. t.), medtem ko je delovna aktivnost moških šele v zadnjih treh letih ujela evropsko povprečje (v drugem četrtletju 2010 je znašala 69,1 %, od leta 2008 pa se je znižala za skoraj 4 o. t.). V letih 2009 in 2010 sta se znižali predvsem stopnji delovne aktivnosti mladih (15–24 let) in oseb v starosti 25–54 let, medtem ko se stopnja delovne aktivnosti v starosti 55–64 let počasi povečuje. Stopnja delovne aktivnosti mladih (v drugem četrtletju 2010 je bila 39,2-odstotna) se giblje okrog povprečja EU predvsem zaradi visoke neformalne delovne aktivnosti mladih (delo preko študentskih servisov), formalna delovna aktivnost mladih, ki jo kažejo podatki SRDAP (glej sliko) pa je nizka. Stopnja delovne aktivnosti oseb v starosti 55–64 let (v drugem četrtletju 2010 37,1-odstotna) še naprej ostaja nižja od povprečja EU.

Stopnja delovne aktivnosti se je tudi v letu 2010 zmanjšala predvsem zaradi zmanjševanja formalne delovne aktivnosti (najbolj v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu). Število formalno delovno aktivnih po statističnem registru³ se je leta 2010 zmanjšalo povprečju za 23.132 ali 2,7% (to je za 0,3 o. t. bolj kot leta 2009), od decembra 2009 do decembra 2010 pa za 25.680. Število zaposlenih (oseb v delovnem razmerju) se je leta 2010 zmanjšalo za 2,6 %, zmanjšalo se je tudi število kmetov (za 13,2 %⁴), število drugih samozaposlenih pa povečalo za 2,2 % (v prvi polovici leta 2010 se je zmanjševalo, v drugi polovici pa se je začelo ponovno povečevati, tudi kot posledica oživitve ukrepov aktivne politike zaposlovanja na področju samozaposlovanja). Nekoliko

se je povečal tudi obseg neformalne delovne aktivnosti, zato je bil padec števila delovno aktivnih po anketi nekoliko manjši (1,5-odstoten⁵). Število delovno aktivnih se je leta 2010 zmanjšalo v večini tržnih dejavnosti, najbolj v predelovalnih dejavnostih (za 11.250 ali 5,6 %) in v gradbeništvu (za 8.230 ali 9,5 %). Povečalo pa se je le v informacijskih, strokovnih, znanstvenih in tehničnih ter drugih poslovnih dejavnostih in na področju izobraževanja ter zdravstva in socialnega varstva. S padcem zaposlenosti v gradbeništvu se je še naprej zmanjšalo tudi število v Sloveniji zaposlenih tujcev (povprečno glede na prejšnje leto za 5.000 ali 7,8 %).

Tudi v letu 2010 so padec zaposlenosti blažili ukrepi države za intervencijo na trgu dela, ki pa so jih delodajalci uporabljali v manjši meri kot leto prej. Da bi ublažili posledice gospodarske krize na trgu dela, sta bila leta 2009 sprejeta dva interventna zakona⁶, ki sta v sheme subvencioniranja v letu 2009 vključila v povprečju več kot 35 tisoč zaposlenih mesečno (4,3 % skupnega števila delovno aktivnih), v letu 2010 pa okoli 9.000 povprečno mesečno (1,1 % delovno aktivnih) in s tem preprečila hitrejšo rast brezposelnosti. V okviru programov aktivne politike zaposlovanja na področjih zaposlovanja, samozaposlovanja in javnih del pa je v letu 2010 dobilo delo okrog 16 tisoč brezposelnih, 19 % več kot v letu prej.

¹ V starosti 15–64 let.

² V tretjem četrtletju 2010 je bila stopnja delovne aktivnosti še za 0,2 o. t. nižja, to je 66,3-odstotna, čeprav se običajno v tretjem četrtletju iz sezonskih razlogov poveča.

³ To je število zaposlenih in samozaposlenih po statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva, ki mu SURS prišteje še mesečno oceno števila zasebnih kmetov.

⁴ SURS ocenjuje število samozaposlenih v kmetijstvu na podlagi rezultatov anket o delovni sili za predhodno četrtletje, zato objavljeno število kmetov med formalno delovno aktivnimi ponavadi zaniha vsake tri mesece. Od decembra 2009 do januarja 2010 naj bi se tako zmanjšalo za 5.781 ali 17,9 %, od marca do aprila 2010 pa spet povečalo za 2.718 ali 10,3 %. Tako močna nihanja pa so vsebinsko težko razložljiva drugače, kot da gre za statistično napako

⁵ Po preračunu UMAR na podlagi četrtletnih podatkov SURS. Zmanjšanje števila delovno aktivnih po anketi je bilo manjše od zmanjšanja števila formalno delovno aktivnih tudi zato, ker anketa ne vključuje v Sloveniji začasno zaposlenih tujcev, katerih število se je po oceni UMAR v letu 2010 skrčilo za petino.

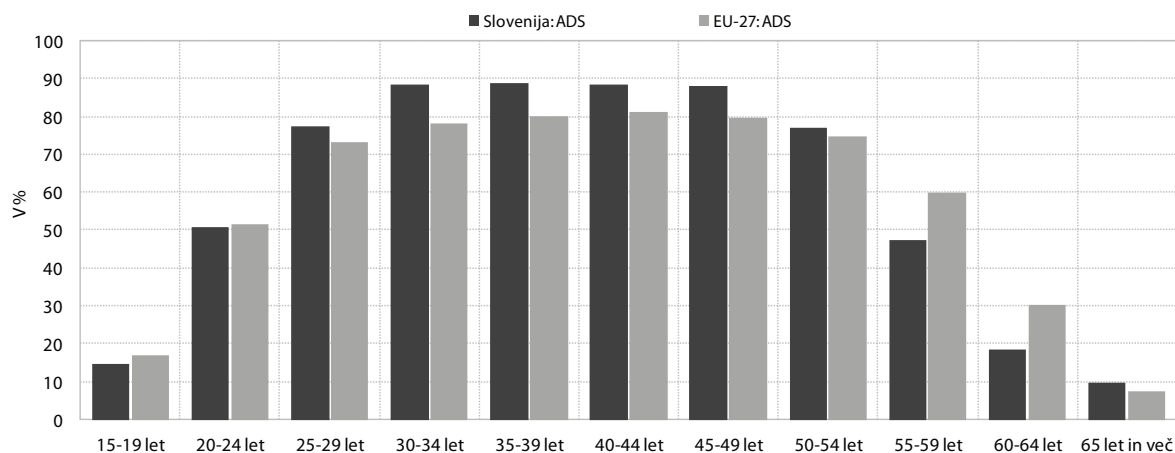
⁶ Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa, UL RS 5/2009 in Zakon o delnem povračilu nadomestila plače, UL RS 42/2009.

Tabela: Stopnje delovne aktivnosti (prebivalstva v starosti 15–64 let) po anketah o delovni sili v Sloveniji in v EU v letih 1995–2009, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010(Q2)
EU	np	62,2	63,5	64,5	65,4	65,9	64,6	64,3
Avstrija	68,8	68,5	68,6	70,2	71,4	72,1	71,6	71,4
Belgija	56,1	60,5	61,1	61,0	62,0	62,4	61,6	61,5
Bolgarija	np	50,4	55,8	58,6	61,7	64,0	62,6	60,2
Ciper	np	65,7	68,5	69,6	71,0	70,9	69,9	69,8
Češka	np	65,0	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4	64,9
Danska	73,4	76,3	75,9	77,4	77,1	78,1	75,7	74,1
Estonija	np	60,4	64,4	68,1	69,4	69,8	63,5	59,5
Finska	61,6	67,2	68,4	69,3	70,3	71,1	68,7	69,2
Francija	59,5	62,1	63,7	63,7	64,3	64,9	64,2	64,2
Grčija	54,7	56,5	60,1	61,0	61,4	61,9	61,2	60,1
Irska	54,4	65,2	67,6	68,7	69,2	67,6	61,8	60,4
Italija	51	53,7	57,6	58,4	58,7	58,7	57,5	57,2
Latvija	np	57,5	63,3	66,3	68,3	68,6	60,9	58,9
Litva	np	59,1	62,6	63,6	64,9	64,3	60,1	56,7
Luksemburg	58,7	62,7	63,6	63,6	64,2	63,4	65,2	64,6
Madžarska	np	56,3	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4	55,3
Malta	np	54,2	53,9	53,6	54,6	55,3	54,9	55,9
Nemčija	64,6	65,6	66,0	67,5	69,4	70,7	70,9	71,0
Nizozemska	64,7	72,9	73,2	74,3	76,0	77,2	77,0	76,3
Poljska	np	55,0	52,8	54,5	57,0	59,2	59,3	59,3
Portugalska	63,7	68,4	67,5	67,9	67,8	68,2	66,3	65,7
Romunija	np	63,0	57,6	58,8	58,8	59,0	58,6	60,1
Slovaška	np	56,8	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2	58,6
Slovenija	np	62,8	66,0	66,6	67,8	68,6	67,5	66,5
Španija	46,9	56,3	63,3	64,8	65,6	64,3	59,8	58,6
Švedska	70,9	73,0	72,5	73,1	74,2	74,3	72,2	72,9
Združeno kraljestvo	68,5	71,2	71,7	71,6	71,5	71,5	69,9	69,3

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Labour Market, 2010;
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Stopnje delovne aktivnosti po starosti, Slovenija in EU-27, 2009



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Labour Market, 2010.

Opomba: ADS: Anketa o delovni sili; SRDAP: Statistični register delovno aktivnega prebivalstva (ki vključuje osebe v delovnem razmerju in samozaposlene).

Stopnja brezposelnosti

V letu 2010 sta se stopnji anketne in registrirane brezposelnosti v Sloveniji zaradi zaostrenih gospodarskih razmer še naprej povečevali, mednarodno primerljiva anketna stopnja pa ostaja nižja od povprečja EU. Stopnja anketne brezposelnosti se je od tretjega četrtnetja 2008, ko je dosegla najnižjo raven, odkar jo merimo (4,1 %), do četrtega četrtnetja 2010 povečala že na 7,8 %, povprečna letna stopnja anketne brezposelnosti leta 2010 pa je bila 7,2-odstotna¹, kar je 1,4 o. t. več kot v letu 2009. Kljub rasti v letu 2010 je bila stopnja anketne brezposelnosti po razpoložljivih podatkih² še naprej nižja kot v povprečju v EU in evrskega območja. Tudi stopnja registrirane brezposelnosti se je od septembra 2008 zviševala. Takrat je dosegla do sedaj najnižjo raven po letu 1990, to je 6,3 %, ob koncu leta 2009 je bila že 10,3-odstotna, ob koncu leta 2010 pa 11,8-odstotna. V povprečju je bila v letu 2010 10,7-odstotna.

V kriznih razmerah v letih 2009 in 2010 sta se najbolj povečali stopnji brezposelnosti mladih in oseb z nižjo izobrazbo, stopnja brezposelnosti žensk pa ostaja nižja od stopnje brezposelnosti moških. Stopnja anketne brezposelnosti mladih, ki je najnižjo raven, odkar jo merimo, dosegla v drugem četrtnetju 2007 (9,3 %), ima tendenco ponovnega zviševanja. V letu 2008 je bila v povprečju 10,4-odstotna, v letu 2009 13,6-odstotna, v drugem četrtnetju pa 15,8-odstotna (kar pa je še vedno precej manj kot v povprečju v EU – 20,6 %). Hitreje od povprečja se zvišuje tudi stopnja anketne brezposelnosti oseb z nižjo in srednjo izobrazbo: prva se je do leta 2008 znižala v povprečju na 6,2 %, v drugem četrtnetju 2010 pa je bila ponovno 11,7-odstotna; druga pa se je s 4,4 % v povprečju leta 2008 v letu 2009 povečala na 6,3 %, v drugem četrtnetju 2010 pa je bila 7,3-odstotna. V letu 2010 se je ponovno povečala (na 4,1 %) tudi stopnja anketne brezposelnosti oseb s terciarno izobrazbo, ki ima počasno, a stalno tendenco naraščanja. Stopnja anketne brezposelnosti žensk, ki je v obdobju 2001–2006 nihala na ravni okoli 7 %, se je do tretjega četrtnetja 2008 znižala na 4,4 %, od takrat dalje pa se spet povečuje, vendar počasneje od stopnje brezposelnosti moških. Leta 2010 je bila v povprečju 7,2-odstotna, stopnja anketne brezposelnosti moških pa 7,3-odstotna.

Število registriranih brezposelnih oseb je decembra 2010 doseglo najvišjo raven po marcu 2000 (110.021), medletno povišanje povprečnega števila brezposelnih pa je bilo v 2010 manjše kot v 2009. Konec decembra 2010 je bilo registriranih 110.021 brezposelnih oseb, kar je 13.349 (13,8 %) oseb več kot decembra 2009. V letu 2010 so bile v povprečju brezposelne 100.504 osebe, kar je 14.151 oseb (16,4 %) več kot leta 2009, (povišanje brezposelnih oseb v 2009 je bilo 36,6-odstotno). V letu

2010 je izgubilo delo 83.466 oseb (7,8 % manj kot v letu 2009), med katerimi še naprej prevladujejo osebe, ki so izgubile delo za določen čas (48,9 % vseh, ki so izgubili delo). Manj je bilo novo prijavljenih brezposelnih oseb, ki so izgubile delo zaradi stečajev, iztekov delovnega razmerja za določen čas in poslovnih razlogov, precej več pa je bilo oseb, ki so izgubile delo zaradi prenehanja poslovanja zasebnika. Po drugi strani so v letu 2010 delo dobile 57.004 brezposelne osebe (17,4 % več kot v letu 2009), med katerimi jih je 16,6 % dobilo delo v okviru programov aktivne politike zaposlovanja (programi zaposlovanja, samozaposlovanja in javnih del). Zaradi nezadostnega števila novih zaposlitev se je v letu 2010 povišalo število dolgotrajno brezposelnih (za 35,8 %). Povišalo se je tudi število vseh registriranih iskalcev prve zaposlitve (za 17,9 %), medtem ko se je število novo prijavljenih iskalcev prve zaposlitve zmanjšalo (za 1,2 %). Leta 2010 se je nadalje (za 22,8 %) povečalo tudi število anketno brezposelnih oseb, to je na 76 tisoč oseb³.

¹ Po izračunih UMAR na osnovi četrtnetnih podatkov SURS.

² Za tretje četrtnetje 2010.

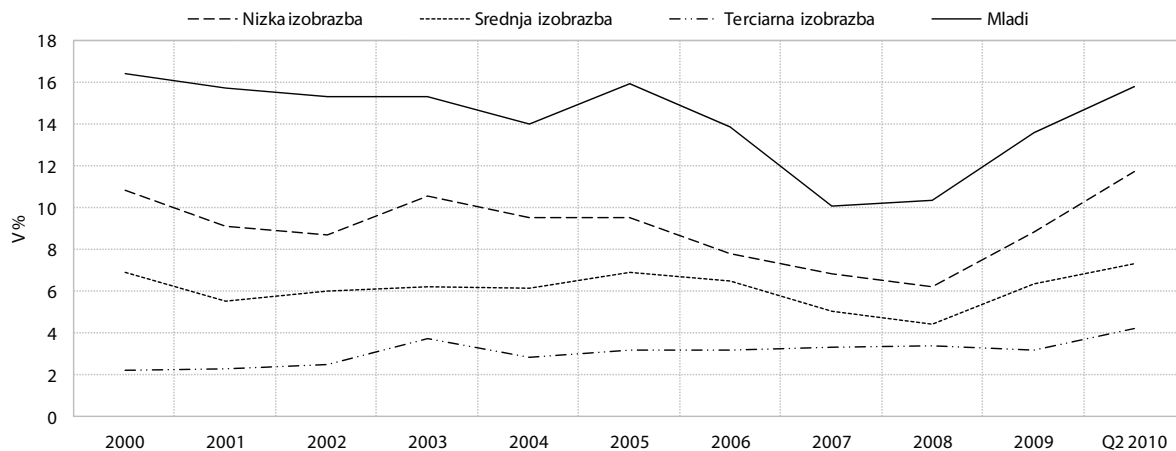
³ Po izračunih UMAR na osnovi četrtnetnih podatkov SURS.

Tabela: Stopnje anketne brezposelnosti v Sloveniji in državah EU v obdobju 1995–2010, v%

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU	np	8,7	8,9	8,2	7,2	7,0	8,9	np
Avstrija	3,9	3,6	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4
Belgija	9,7	6,9	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,4
Bolgarija	np	16,4	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	9,9
Ciper	np	4,9	5,3	4,6	4,0	3,6	5,3	6,8
Češka	np	8,7	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7	np
Danska	6,7	4,3	4,8	3,9	3,8	3,3	6,0	7,4
Estonija	np	13,6	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8	16,9
Finska	15,4	9,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4
Francija	11	9,0	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5	9,7
Grčija	np	11,2	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	np
Irska	12,3	4,2	4,4	4,5	4,6	6,3	11,9	13,5
Italija	11,2	10,1	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	np
Latvija	np	13,7	8,9	6,8	6,0	7,5	17,1	np
Litva	np	16,4	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	np
Luksemburg	2,9	2,2	4,6	4,6	4,2	4,9	5,1	4,7
Madžarska	np	6,4	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2
Malta	np	6,7	7,2	7,1	6,4	5,9	7,0	6,7
Nemčija	8	7,5	10,7	9,8	8,4	7,3	7,5	6,8
Nizozemska	6,6	3,1	5,3	4,4	3,6	3,1	3,7	4,5
Poljska	np	16,1	17,8	13,9	9,6	7,1	8,2	9,6
Portugalska	7,2	4,0	7,7	7,8	8,1	7,7	9,6	11,0
Romunija	np	7,3	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	np
Slovaška	np	18,8	16,3	13,4	11,1	9,5	12,0	14,5
Slovenija	np	6,7	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,2
Španija	18,4	11,1	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1
Švedska	8,8	5,6	7,6	7,0	6,1	6,2	8,3	8,4
Združeno kraljestvo	8,5	5,4	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Labour Market, 2010.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Nekatere specifične stopnje anketne brezposelnosti, Slovenija, 2000–2010



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Labour Market, 2010.:

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti,¹ ki je eden izmed kazalnikov družbene povezanosti in problemov trga dela, se je v letu 2010 močno povečala. Po

daljšem obdobju (2000–2009) zniževanja se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v drugem četrtletju 2010 v primerjavi z drugim četrtletjem 2009 skoraj podvojila oz. povečala na 3,2 % (za 1,5 o. t. več kot leto prej). Stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk je znašala 3,0 % (1,3 o. t. več kot leto prej), moških pa 3,3 % (1,7 o. t. več kot leto prej). Stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk je bila v drugem četrtletju 2010 prvič v obdobju izvajanja SRS (2005–2010) nižja od stopnje dolgotrajne brezposelnosti moških (glej sliko). Izrazitejše povečanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti moških je v veliki meri posledica večjega priliva moških (z nizko izobrazbo) v brezposelnost v primerjavi z ženskami, pa tudi manjše stopnje vključenosti moških² v programe aktivne politike zaposlovanja v letu 2009.

Čeprav se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji povečala bolj kot v povprečju EU je še vedno nižja. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji je po letu 2005 manjša od povprečja EU. Kljub večjemu povečanju stopnje dolgotrajne brezposelnosti v zadnjem letu v Sloveniji kot v povprečju EU je bila stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji v drugem četrtletju 2010 še vedno nižja kot v povprečju EU, kjer je znašala 3,8 % in bila za 1 o. t. večja kot v enakem obdobju 2009. Podobno kot v Sloveniji se je tudi v povprečju EU v zadnjem letu stopnja dolgotrajne brezposelnosti moških povečala bolj (za 1,2 o. t.) kot stopnja za žensk (za 0,6 o. t.).

Delež dolgotrajno brezposelnih v skupni brezposelnosti se je v zadnjem letu povečal in vrnil na raven izpred krize. Potem ko se je delež dolgotrajno brezposelnih v letu 2009 v Sloveniji močno zmanjšal zaradi velikega priliva novih brezposelnih, se je ponovno močno povečal in v drugem četrtletju 2010 znašal 44,6 %, kar je za 14 o. t. več kot v drugem četrtletju 2009. Delež dolgotrajno brezposelnih v skupnem številu brezposelnih v Sloveniji je bil v drugem četrtletju 2010 ponovno nad povprečjem EU (38,5 %). Veliko povečanje deleža in števila dolgotrajno brezposelnih v zadnjem letu kaže na nujnost okrepitve programov aktivne politike zaposlovanja, ki zmanjšujejo in preprečujejo dolgotrajno brezposelnost.

¹ Stopnja dolgotrajne brezposelnosti predstavlja razmerje med številom dolgotrajno brezposelnih (osebe, ki so brezposelne eno leto in več) in številom aktivnih prebivalcev.

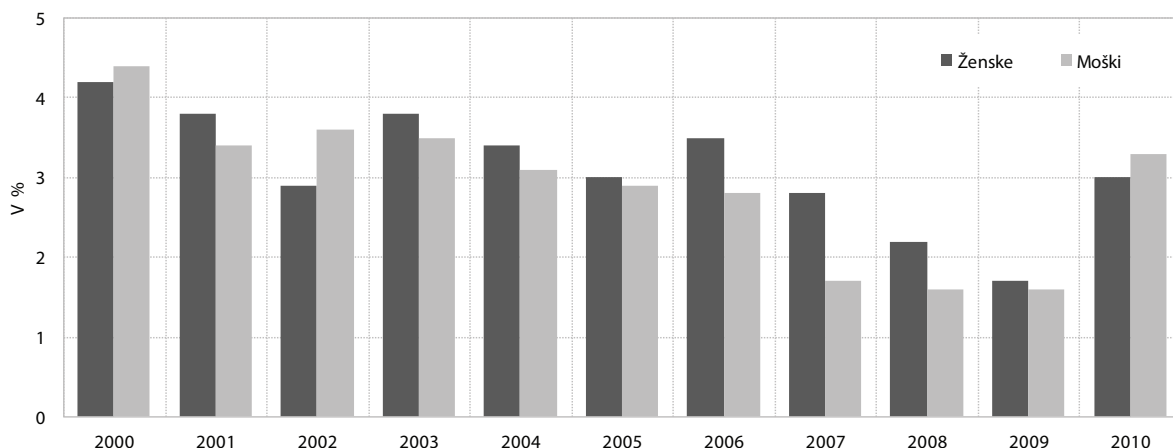
² Stopnja vključenosti v programa APZ merjena kot delež vključenih brezposelnih v programe APZ, je za moške v letu 2009 znašala 54,4 %, za ženske pa 65,2 %.

Tabela: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti 2000–2010¹, države EU

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	4,0	np	3,8	3,1	2,6	2,8	3,8
Avstrija	np	1,2	1,3	1,2	0,8	0,9	1,2
Belgija	3,6	4,2	4,6	3,8	3,3	3,5	4,1
Bolgarija	9,6	6,0	4,8	3,9	2,9	2,8	4,3
Ciper	1,2	1,3	0,9	0,7	0,4	0,4	1,2
Češka	4,3	4,1	4,0	2,9	2,2	1,8	3,0
Danska	0,8	1,2	0,8	0,7	0,5	0,4	1,3
Estonija	6,2	4,3	2,8	2,4	1,4	3,2	8,5
Finska	2,7	2,2	1,9	1,6	1,1	1,2	1,9
Francija	np	3,8	4,0	3,4	3,0	3,2	3,8
Grčija	6,3	5,2	4,9	4,1	3,6	3,7	5,4
Irska	1,7	1,6	1,6	1,4	1,7	2,9	6,4
Italija	6,4	3,9	3,5	2,8	3,2	3,3	4,1
Latvija	8,1	4,3	2,6	1,7	1,7	4,0	8,1
Litva	8,1	4,6	2,6	1,5	0,8	2,8	7,4
Luksemburg	0,5	1,2	1,3	1,3	1,8	1,3	1,5
Madžarska	3,1	3,2	3,4	3,5	3,6	3,9	5,5
Malta	4,0	3,3	2,9	2,3	2,3	3,2	2,9
Nemčija	3,8	5,8	5,5	4,7	4,0	3,4	3,3
Nizozemska	np	2,2	2,0	1,5	1,1	0,9	1,3
Poljska	7,3	10,5	8,1	5,1	2,5	2,3	2,9
portugalska	1,7	3,6	3,8	3,8	3,6	4,0	5,7
Romunija	3,5	4,0	4,0	3,3	2,3	2,3	2,4
Slovaška	10,4	11,7	10,5	8,4	7,3	5,9	9,1
Slovenija	4,3	3,0	3,1	2,2	1,9	1,7	3,2
Švedska	1,4	np	1,1	0,9	0,7	1,0	1,5
Španija	4,7	2,3	1,9	1,7	1,8	3,8	7,2
Združeno kraljestvo	1,5	1,0	1,2	1,3	1,3	1,7	2,6

Vir: Eurostat Portal Page – Labour Market – Employment and Unemployment, 2010.
Opomba: ¹ podatki se nanašajo na drugo četrtletje leta; np – ni podatka.

Slika: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti po spolu v Sloveniji, 2000–2010¹



Vir: Eurostat Portal Page – Labour Market – Employment and Unemployment, 2010.
Opomba: ¹ podatki se nanašajo na drugo četrtletje leta

Začasne zaposlitve

Začasne zaposlitve so pomemben element prilagodljivosti trga dela. Uporaba začasnih zaposlitev omogoča delodajalcem prilagajanje spremembam strukture in obsega povpraševanja. V obdobju gospodarske krize je nepodaljševanje pogodb o zaposlitvi za določen čas pogosto način zmanjševanja števila zaposlenih, kar se je pokazalo v zmanjšanju razširjenosti začasnih zaposlitev v letih 2008 in 2009. Na pogostost uporabe začasnih zaposlitev pa vplivajo tudi togost predpisov o odpuščanju, sezonski značaj proizvodnje in negotovost glede bodočega povpraševanja. V obdobju počasnega oživljanja gospodarske aktivnosti, ko je še vedno prisotna negotovost glede povpraševanja, lahko pričakujemo povečanje razširjenosti začasnih zaposlitev.

Delež začasnih zaposlitev med vsemi zaposlitvami se je v Sloveniji po dveh letih zmanjševanja v letu 2010 ponovno povečal. Z upočasnitvijo in padcem gospodarske aktivnosti v letih 2008 in 2009 se je delež začasnih zaposlitev zmanjšal¹, v letu 2010 pa ponovno povečal na 17,7 % (za 1,3 o. t. glede na drugo četrtnetletje 2009). Večji delež začasno zaposlenih v drugem četrtnetletju 2010 lahko povežemo s povečano previdnostjo delodajalcev v času postopnega okrevanja gospodarske aktivnosti in relativno togimi predpisi na področju odpuščanja².

Delež začasno zaposlenih žensk v skupnem številu zaposlenih žensk se je v zadnjem letu povečal bolj kot delež začasno zaposlenih moških. Delež začasno zaposlenih žensk v skupnem številu zaposlenih žensk (v starostni skupini 15–64 let) je v drugem četrtnetletju 2010 znašal 19,9 % in se je povečal za 2,3 o. t. Delež začasno zaposlenih moških v skupnem številu zaposlenih moških je v drugem četrtnetletju 2010 znašal 15,7 %, kar je 0,3 o. t. več kot v drugem četrtnetletju 2009.

Začasnim zaposlitvam so najbolj izpostavljeni mladi (predvsem ženske), delež tako zaposlenih mladih pa se je v letu 2010 ponovno povečal. Močna starostna segmentacija trga dela je bila prisotna tudi v letu 2010. Do povečane deleža začasno zaposlenih mladih je prišlo predvsem zaradi velikega zmanjšanja celotne delovne aktivnosti mladih³, ki se v segmentu študentskega dela na medletni ravni skoraj ni spremenila. V drugem četrtnetletju 2010 je bilo v starostni skupini 15–24 let

začasno zaposlenih 80 % vseh zaposlenih žensk, kar je 5,8 o. t. več kot v drugem četrtnetletju 2009. Delež začasno zaposlenih moških v tej starostni skupini pa je v drugem četrtnetletju 2010 znašal 57,7 %, kar je 0,9 o. t. manj kot v drugem četrtnetletju 2009.

¹ V času gospodarske krize podjetja pogosto število zaposlenih zmanjšujejo z nepodaljševanjem pogodb za določen čas, in zmanjševanjem povpraševanja po študentskem delu.

² Zadnja sprememba Zakona o delovnih razmerjih na področju odpravnin in odpovednih rokov je bila sprejeta leta 2007, vendar je prinesla le relativno majhno zmanjšanje rigidnosti na tem področju.

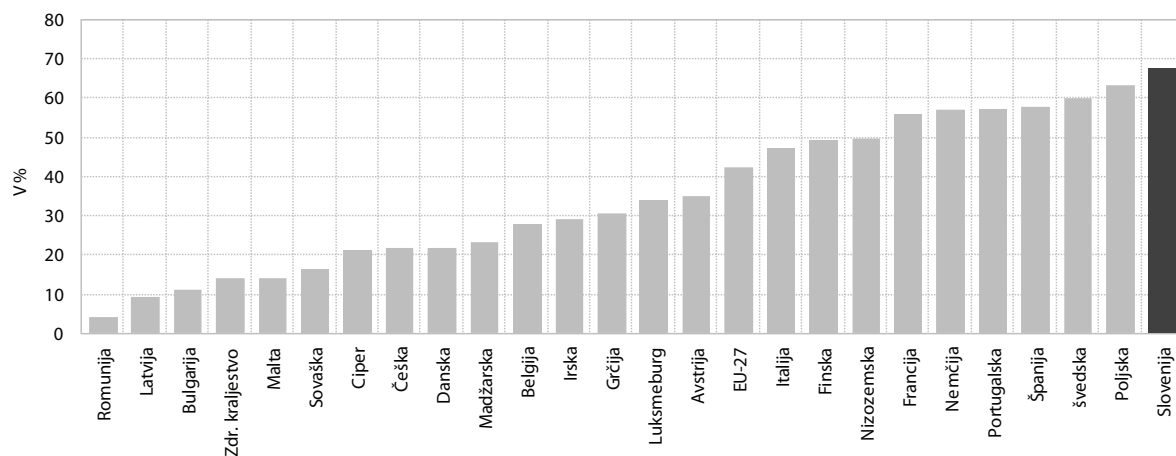
³ Število delovno aktivnih mladih v starostni skupini 15–24 let je bilo v drugem četrtnetletju 2010 za 29,6 % manjše kot v enakem obdobju 2009.

Tabela: Delež začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti v starostni skupini 15–64 let, v %

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	np	13,9	14,4	14,5	14,1	13,4	14,0
Avstrija	8,6	8,8	8,7	8,8	8,7	8,6	8,9
Belgija	9,0	9,1	8,8	8,8	7,7	8,2	7,5
Bolgarija	np	6,3	6,2	5,7	5,1	5,2	4,8
Ciper	10,7	13,9	13,9	12,9	14,4	14,2	14,5
Češka	7,2	8,0	8,1	7,9	7,4	7,4	8,2
Danska	10,2	9,9	9,6	9,0	8,5	9,1	8,6
Estonija	2,3	3,3	3,3	2,3	1,8	2,3	4,2
Finska	17,7	18,1	18,0	17,3	16,9	15,9	16,8
Francija	np	14,3	14,4	14,4	14,3	13,6	15,3
Grčija	13,8	12,1	10,9	11,2	11,6	12,2	12,8
Irska	5,3	2,5	7,5	9,2	8,0	8,1	9,2
Italija	10,1	12,4	13,0	13,4	13,9	12,8	12,9
Latvija	6,7	8,4	7,1	5,3	2,8	3,7	6,7
Litva	3,8	5,1	4,7	3,7	2,7	2,7	2,6
Luksemburg	3,4	5,3	6,1	6,9	7,7	7,4	6,6
Madžarska	6,8	7,2	6,7	7,5	7,8	8,2	9,7
Malta	3,9	4,0	3,8	5,5	4,1	4,8	4,9
Nemčija	12,8	13,8	14,2	14,3	14,7	14,3	14,6
Nizozemska	13,8	15,1	16,1	17,9	18,0	17,9	18,7
Poljska	5,6	25,4	27,1	28,1	26,9	26,5	27,0
Portugalska	19,8	19,5	20,2	22,2	23,3	21,7	23,0
Romunija	2,9	2,6	1,9	1,6	1,3	0,9	1,1
Slovaška	4,0	4,9	5,0	5,3	4,0	4,1	5,7
Slovenija	12,8	16,8	17,9	18,5	16,9	16,4	17,7
Španija	32,4	33,3	34,4	31,9	29,4	25,3	24,9
Švedska	14,3	16,0	17,3	17,7	16,4	15,5	15,8
Združeno kraljestvo	6,6	5,4	5,5	5,7	5,2	5,4	6,1

Vir: Eurostat Portal Page – Labour Market – Employment and Unemployment, 2010.
Opomba: np – ni podatka

Slika: Delež začasnih zaposlitev mladih med zaposlenimi mladimi (starostna skupina 15–24 let), 2010¹



Vir: Eurostat Portal Page – Labour Market – Employment and Unemployment, 2010.
Opomba: ¹ podatek za drugo četrtletje 2010.

Delne zaposlitve

V letu 2010 je v Sloveniji podobno kot v večini drugih držav EU ponovno prišlo do povečanja razširjenosti delnih zaposlitev, ki pa je bilo manjše od povečanja v letu 2009. Skrajševanje delovnega časa je eden izmed možnih načinov prilagajanja manjšemu povpraševanju, ki so ga v času krize z ukrepi spodbujale številne države EU. V večini držav je bilo povečanje deleža delnih zaposlitev v skupnih zaposlitvah v drugem četrtletju 2010 na medletni ravni manjše od povečanja v drugem četrtletju 2009 glede na drugo četrtletje 2008.

V letu 2010 se je v Sloveniji delež delnih zaposlitev v skupnih zaposlitvah povečal. Delež delnih zaposlitev v skupnih zaposlitvah (starostna skupina 15–64 let) v Sloveniji je v drugem četrtletju 2010 znašal 10,5 %, kar je za 1,9 o. t. več kot v enakem obdobju 2009. Pri ženskah se je delež povečal v vseh starostnih skupinah, pri moških pa le v nekaterih. V primerjavi z drugim četrtletjem 2009 je bil delež delno zaposlenih moških (7,5 %) v drugem četrtletju 2010 manjši za 0,7 o. t. predvsem zaradi zmanjšanja deleža delnih zaposlitev v starostni skupini 25–49 let med moškimi za 1,4 o. t., kar je bilo tudi povezano z zmanjšanjem obsega vključenih v subvencioniranja krajšega delovnega časa v letu 2010. Delež delno zaposlenih žensk je v drugem četrtletju leta 2010 znašal 14,1 % (za 2,6 o. t. več kot v enakem obdobju 2009), pri čemer izstopa povečanje razširjenosti med mladimi ženskami (15–24 let) na 53 % (za 7,7 o. t. več).

Delež delno zaposlenih v Sloveniji v letu 2010 še vedno zaostaja za povprečjem EU, vendar to ne velja za delne zaposlitve med mladimi. Skupni delež delnih zaposlitev med vsemi zaposlitvami v Sloveniji (10,5 %) je v drugem četrtletju 2010 zaostajal za povprečnim deležem v EU (18,7 %). Kljub zaostajanju na agregatni ravni pa so predvsem mladi (15–24 let) v Sloveniji precej bolj izpostavljeni delnim zaposlitvam kot v povprečju EU. Podobno kot pri začasnih zaposlitvah lahko to pripišemo predvsem študentskemu delu. Delež delnih zaposlitev med mladimi je v drugem četrtletju 2010 znašal 42,2 %, kar je za 4,7 o. t. več kot v enakem obdobju 2009.

Glede na izobrazbo so delne zaposlitve v Sloveniji podobno kot v drugih državah najbolj razširjene med nizko izobraženimi, vendar so razlike v razširjenosti glede na izobrazbo pri nas precej večje kot v povprečju EU. Delež delno zaposlenih glede na izobrazbo se s povečevanjem izobrazbene ravni zmanjšuje. V Sloveniji je znašal delež delno zaposlenih z nizko izobrazbo v drugem četrtletju 2010 20,9 % zaposlenih z nizko izobrazbo (povečanje za 2,7 o. t. glede na enako obdobje 2009), med srednje izobraženimi je znašal 9,9 % in med visoko izobraženimi 7,0 %. Razlika med razširjenostjo delnih zaposlitev med nizko in visoko izobraženimi je v Sloveniji bistveno večja kot v povprečju EU, kjer je bilo v drugem

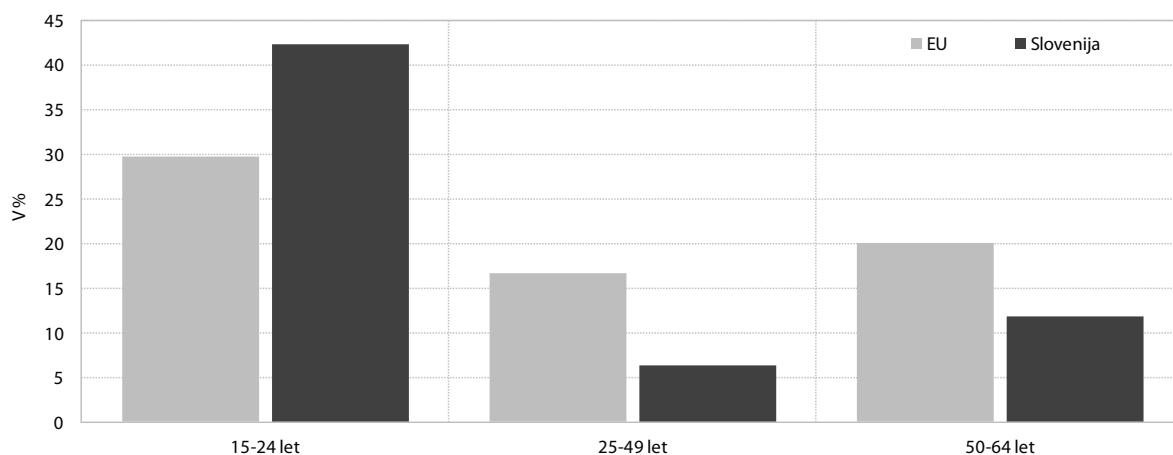
četrtletju 2010 delno zaposlenih 22,5 % nizko izobraženih in 15,6 % visoko izobraženih.

Tabela: Delež delno zaposlenih v skupni zaposlenosti (starostna skupina 15–64 let)¹

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	np	17,4	17,7	17,7	17,7	18,2	18,7
Avstrija	16,0	20,4	21,5	22,0	22,7	24,1	24,5
Belgija	20,6	21,7	22,9	22,5	22,4	23,0	24,1
Bolgarija	np	2,3	1,9	1,7	1,9	2,3	2,2
Ciper	7,6	7,5	6,7	6,1	6,6	7,3	7,8
Češka	4,8	4,3	4,4	4,4	4,3	4,8	5,2
Danska	21,4	21,5	22,9	23,6	23,9	25,1	26,3
Estonija	6,3	6,8	7,1	7,0	5,6	10,7	10,4
Finska	11,9	13,2	13,0	13,0	12,3	12,7	13,6
Francija	np	17,1	17,2	17,2	16,9	17,1	17,6
Grčija	4,4	4,6	5,6	5,5	5,2	5,8	6,1
Irska	16,6	np	16,9	17,6	18,0	20,4	21,6
Italija	8,7	12,6	13,2	13,3	14,4	14,2	14,8
Latvija	10,5	8,9	6,0	6,4	5,7	7,6	8,9
Litva	8,9	6,3	8,6	7,9	6,3	8,2	7,7
Luksemburg	11,2	17,4	17,1	17,5	16,3	17,0	17,8
Madžarska	3,4	4,1	3,9	3,8	4,1	5,2	5,3
Malta	6,1	8,8	9,6	10,7	11,4	11,0	11,1
Nemčija	19,1	23,6	25,4	25,6	25,5	25,5	25,7
Nizozemska	41,0	45,8	45,8	46,3	46,7	47,6	48,4
Poljska	9,3	9,7	9,0	8,5	7,6	7,8	7,8
Portugalska	8,1	8,4	8,1	8,9	8,8	8,6	8,5
Romunija	14,0	9,6	8,6	8,6	8,8	8,6	10,5
Slovaška	1,8	2,3	2,7	2,6	2,1	3,8	4,0
Slovenija	5,3	7,8	8,4	8,8	8,1	9,7	10,5
Španija	8,0	12,6	12,1	11,8	11,9	12,8	13,4
Švedska	21,8	24,3	24,3	24,3	26,1	26,0	25,4
Združeno kraljestvo	24,4	24,6	24,3	24,2	24,2	25,0	25,7

Vir: Eurostat Portal Page – Labour Market – Employment and Unemployment, 2010.
Opombi : ¹ podatki so za drugo četrtletje leta; np – ni podatka.

Slika: Delež delno zaposlenih po starostnih skupinah v Sloveniji in EU, 2010



Vir: Eurostat Portal Page – Labour Market – Employment and Unemployment, 2010.

Izdatki za socialno zaščito

Za prejemke in storitve programov socialne zaščite je bilo v Sloveniji v letu 2008 namenjenih 8.010 mio EUR¹, kar predstavlja 21,6 % BDP. Nominalno je to pomenilo za dobrih 8 %, realno slabe 3 %, v deležu BDP pa za 0,2 o. t. več kot v letu 2007. V obdobju 1996–2008 so sredstva za te namene povprečno letno realno rasla po 3 %. V primerjavi z BDP se je delež izdatkov za socialno zaščito, potem ko je od leta 2000 veskozi padal, v letu 2008, podobno kot v državah EU, rahlo povečal. Ocenjujemo, da se je glede na padec oziroma skromno rast BDP v letih 2009 in 2010 delež nadalje povečal.

Slovenija je po obsegu izdatkov za socialno zaščito po kupni moči na prebivalca leta 2008 dosegla 75 % povprečja EU. Primerjava po kupni moči (v SKM) na prebivalca kaže, da je Slovenija v celotnem obdobju od leta 2000 dosegala približno 3/4 povprečja EU (leta 2000 73 %, leta 2008 pa 75 %). Na nižji obseg izdatkov v primerjavi z EU vpliva tudi dejstvo, da sodi Slovenija med države EU, kjer so socialni prejemki med manj obremenjenimi z davki oziroma prispevki. V Sloveniji so z davki in prispevki obremenjene predvsem bolezni, starševska nadomestila, nadomestila za brezposelnost, v manjši meri pa tudi pokojninski prejemki. Pilotna študija Eurostata² (temelji na podatkih za leto 2005) je pokazala, da je v EU več kot polovica socialnih prejemkov obdavčenih oziroma se zanje plačujejo prispevki. Neto prejemki so v povprečju okoli 93-odstotni, v Sloveniji pa okrog 95-odstotni. Razmere po državah so različne: v nekaterih (na Češkem, Slovaškem, v Bolgariji in Romuniji) skoraj noben socialni prejemek ni obdavčen oziroma se od njih ne plačuje socialnih prispevkov, v najbolj obremenjenih pa so neto prejemki manj kot 90-odstotni (na Nizozemskem, Danskem, Švedskem, Poljskem, Finskem in v Italiji). Slovenija (skupaj z Avstrijo, Nemčijo, Belgijo, Luksemburgom in Grčijo) sodi v skupino držav, kjer je obremenitev z davki in prispevki manj kot 5-odstotna.

Največji delež izdatkov še naprej predstavljajo izdatki za starost ter za področje bolezni in zdravstveno varstvo, najpomembnejši vir sredstev za socialno zaščito pa tudi v letu 2008 predstavljajo prispevki zavarovancev. Skoraj dve petini sredstev sta bili leta 2008 namenjeni področju starost, področju bolezni in zdravstveno varstvo pa slaba tretjina sredstev. Za vsako od naslednjih treh področij: otrok in družina, invalidnosti ter smrt hranitelja družine je bilo namenjenih okoli 8 % celotnih sredstev, najmanj pa za področja brezposelnost, nastanitve in druge oblike socialne izključenosti. Po sredstvih za posamezna področja socialne zaščite,

izraženih v SKM na prebivalca, Slovenija presega povprečje na področju drugih oblik socialne izključenosti (111 % povprečja EU)³, na področju smrti hranitelja družine dosega 90 %, na področju bolezni in zdravstveno varstvo 86 %, na področju otroci in družina 78 % in na področju starost (74 % povprečja EU). Močno pa zaostajamo na področju brezposelnost (29 % povprečja EU) in najbolj na področju nastanitve (2 % povprečja EU). Prispevki zavarovancev so v strukturi celotnih virov za socialno zaščito kar dvakrat višji kot v EU. V EU so na prvem mestu sredstva države z 38,2 %, na drugem mestu sredstva delodajalcev, zaposleni v strukturi prispevajo najmanj. V Sloveniji so na prvem mestu prispevki zaposlenih, drugo mesto pa si delijo prispevki delodajalcev in države (glej sliko).

Administrativni stroški, ki nastanejo pri izvajanju storitev in distribuciji prejemkov socialne zaščite, so v Sloveniji nizki. V letu 2008 so znašali 1,96 % vseh izdatkov in so se v primerjavi z letom prej še rahlo znižali. V EU so ti stroški višji (3,01 %), kar pomeni, da je delež stroška delitve teh sredstev v Sloveniji znatno nižji, organiziranost pa očitno racionalna.

¹ Merjeno po metodologiji ESSPROS

² Net expenditure on social protection benefit; Statistics in focus.

³ Slovenija na tem področju prikazuje izdatke namenjene revnim, ki so v drugih državah po vsej verjetnosti prikazani na drugih področjih, kot npr. na področju otrok in družina, nastanitve, itd.

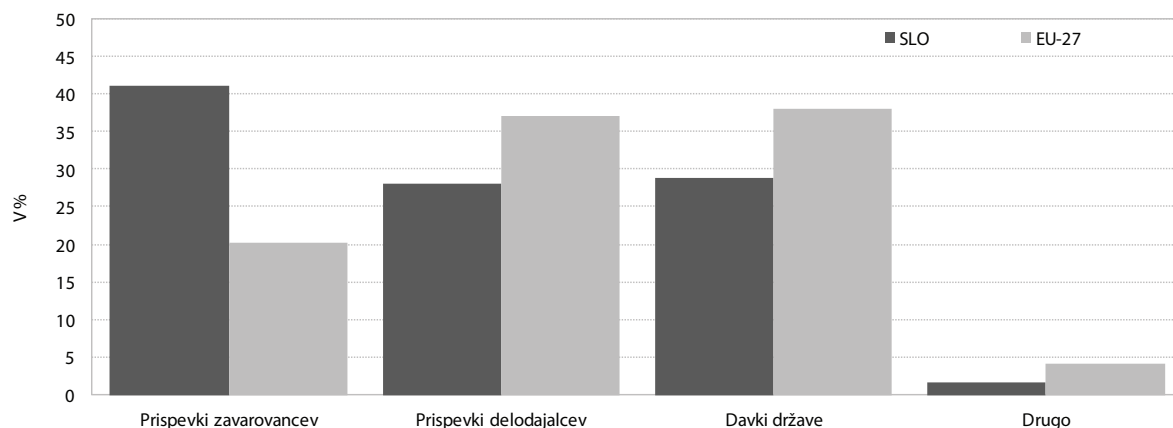
Tabela: Izdatki za socialno zaščito v Sloveniji in državah EU, v % BDP in v SKM na prebivalca

	V % BDP					Na prebivalca v SKM, EU-27 = 100				
	2000	2005	2006	2007	2008	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	26,4	27,1	26,9(p)	25,7(p)	26,4(p)	100	100	100	100	100
EU-25	26,5	27,2	26,9(p)	25,9(p)	26,5(p)					
Avstrija	28,4	28,9	28,4	27,9	28,2	141	133	133	133	137
Belgija	26,2	29,6	30,2	26,8	28,3	125	131	137	120	124
Bolgarija	10,2	15,1	14,2	14,1	15,5	11	20	20	22	25
Ciper	14,8	18,4	18,4	18,1	18,4	50	62	62	66	67
Češka	19,5	19,2	18,7	18,6	18,7	50	42	54	58	57
Danska	28,9	30,2	29,2	28,8	29,7	144	138	136	135	135
Estonija	13,9	12,6	12,1	12,3	15,1	24	29	30	33	39
Finska	25,1	26,7	26,4	25,4	26,3	111	113	113	116	117
Francija	29,5	31,4	30,7	30,5	30,8	129	128	125	128	126
Grčija	23,5	24,6	24,6	24,5	26	75	83	85	88	92
Irska	13,9	18,1	18,4	18,9	22,1	69	96	100	108	113
Italija	24,7	26,4	26,6	26,7	27,8	109	102	104	107	107
Latvija	15,4	12,7	12,6	11,2	12,6	21	23	24	24	27
Litva	15,8	13,3	13,4	14,5	16,2	24	26	28	33	38
Luksemburg	19,6	21,7	20,4	19,3	20,1	182	203	207	206	213
Madžarska	19,5	21,9	22,4	22,4	22,7	41	51	53	54	56
Malta	16,9	18,5	18,1	18	18,9	55	53	52	54	55
Nemčija	29,3	29,7	28,7	27,7	27,8	131	128	125	124	121
Nizozemska	26,4	27,9	28,8	28,3	28,4	134	134	141	146	145
Poljska	19,7	19,7	19,4	18,1	18,6	36	37	38	38	40
Portugalska	20,7	24,6	24,6	24	24,3	64	72	72	73	73
Romunija	13	13,4	12,8	13,6	14,3	13	17	18	22	26
Slovaška	19,4	16,5	16,3	16	16	37	37	39	42	44
Slovenija	24,2	23	22,7	21,4	21,6	73	74	74	73	75
Španija	20,3	20,9	20,9	21	22,7	75	79	81	86	89
Švedska	30	31,1	30,3	29,1	29,4	145	140	139	141	137
Zdr. kraljestvo	26,4	26,3	26	23,3	23,7	119	118	117	106	104

Vir: Eurostat Portal Page – Total expenditure on social protection (ESSPROS), 2011 in Total expenditure on social protection per head of population, PPS (ESSPROS), 2011.; preračuni UMAR.

Opombe: SKM – standard kupne moči; p – predhodni podatek; np – ni podatka. Podatki za Slovenijo, razen za leta 2005, 2006 in 2007, ne vsebujejo podatkov o nastanitvah.

Slika: Viri sredstev za socialno zaščito, SLO, EU-27, 2008, struktura, v %



Vir: Eurostat Portal Page – Social protection receipts by type (ESSPROS), 2011

Izdatki za zdravstvo

Celotni izdatki za zdravstvo so v letu 2009 dosegli 9,2 % BDP in v letu 2010 8,9 % BDP¹. Javni izdatki so znašali v letu 2009 6,6 % BDP, kar je bilo kar za 0,6 o. t. več kot v letu 2008 (na kar je vplival tako padec BDP kot realna rast izdatkov), zasebni pa 2,6 % BDP. V letu 2010 so se javni izdatki znižali na 6,4 % BDP, zasebni pa so ostali na ravni 2,6 % BDP. V zadnjih dveh letih so se v Sloveniji zaradi nizke rasti prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje (OZZ) močno zaostriili pogoji javnega financiranja zdravstva. Poleg gospodarske krize je k težavam v veliki meri prispeval tudi visok dvig plač zaposlenih v zdravstvu, zaradi česar je bila kljub ukrepom za zagotovitev vzdržnosti sistema OZZ v letu 2009 zabeležena 3,1-odstotna realna rast javnih izdatkov za zdravstvo. Po umiritvi rasti plač in dodatnimi ukrepi pa so se skupni javni izdatki za zdravstvo v letu 2010 po prvi oceni realno znižali za 3,4%². V letih 2009 in 2010 se je nadaljevala rast zasebnih izdatkov za zdravstvo. Ti so v letu 2010 po oceni znašali že 28,8 % celotnih izdatkov za zdravstvo. Bistveni razlog njihove rasti je bil v ukrepu znižanja deleža kritja nekaterih zdravstvenih storitev iz OZZ in s tem prenosom dela stroškov na dopolnilno zdravstveno zavarovanje.

Slovenija je bila do leta 2008 med državami EU z relativno najnižjo rastjo izdatkov za zdravstvo glede na rast BDP. Po izračunu OECD je v obdobju 1998–2008 realna rast celotnih izdatkov za zdravstvo na prebivalca v vseh državah EU (z izjemo Estonije) prehitela realno rast BDP na prebivalca, in sicer letno v povprečju za 1,6 o. t., v Sloveniji pa le za 0,6 o. t. V večini držav EU so se v tem obdobju bolj povečali javni kot zasebni izdatki. Javni izdatki za zdravstvo kot delež v BDP so v povprečju EU od leta 2000 do leta 2008 porasli od 5,3 % na 6,2 % BDP. Nasprotno so se v Sloveniji v tem obdobju bistveno bolj kot javni povečali zasebni izdatki. Delež javnih izdatkov za zdravstvo v BDP (glej tabelo) je bil celo malenkost manjši, delež zasebnih pa se je povečal.

V Sloveniji je višina javnih izdatkov za zdravstvo povseh mednarodno primerljivih kazalnikov podpovprečna. Slovenija je v letu 2008 za zdravstvo porabila 8,3 % BDP, kar je bilo enako povprečju EU. Kljub temu, da so javni izdatki za zdravstvo v letu 2008 porasli bistveno bolj kot v preteklem obdobju (realno so se povečali za 9,7 %), pa so po vseh kazalnikih ostali podpovprečni; tako je delež javnih izdatkov v razmerju do BDP v letu 2008 znašal 6,0 % (EU: 6,2 %), v strukturi celotnih izdatkov za zdravstvo so javni izdatki znašali 71,9 % (EU: 73,6 %) in v celotnih javno-finančnih izdatkih 13,8 % (EU: 14,4 %).

Nasprotno je delež zasebnih izdatkov v razmerju do BDP v Sloveniji v letu 2008 dosegel 2,3 % BDP (EU: 2,1 %), njihov delež v celotnih izdatkih pa se je povzpел že na 28,1 %. Na to je vplivalo povečanje doplačil iz naslova dopolnilnih zdravstvenih zavarovanj, rast izdatkov iz žepa gospodinjstev in visoka rast zasebnih investicij v zdravstvu. V strukturi zasebnih izdatkov so tako v letu 2008 predstavljali 44,0 % izdatki prostovoljnih zavarovanj, 45,2 % izdatki gospodinjstev iz žepa ter kar 10,7 % izdatki zasebnih družb in samostojnih podjetnikov v zdravstvu.

Delež izdatkov iz žepa v potrošnji gospodinjstev se je v zadnjih letih najbolj povečal gospodinjstvom v najnižjem dohodkovnem razredu. V primerjavi z državami EU je delež izdatkov iz žepa v Sloveniji še vedno relativno nizek, tako glede na celotne izdatke za zdravje (SLO: 12,7 %; EU: 20,0 %) kot tudi v celotni potrošnji gospodinjstev (SLO: 2,0 %, OECD: 3,0 %). Po podatkih ankete o potrošnji gospodinjstev pa je v letu 2008 delež izdatkov za zdravje relativno največje breme predstavljal za gospodinjstva z najnižjimi dohodki, ki so za zdravje v povprečju porabila 2,8 % vseh izdatkov (1,5 % v letu 2005), medtem ko je v celotni porabi premožnejših gospodinjstev delež izdatkov za zdravje znašal 1,5 %. Največ izdatkov iz žepa porabimo za zdravila (23 %), za medicinsko-tehnične pripomočke (20 %), razne storitve drugih zdravstvenih delavcev (fizioterapija) in alternativne medicine (17 %), zobozdravstvene storitve (14 %) in specialistične ambulantne storitve (9 %). Najbolj pa so se v obdobju 2003–2008 povečali izdatki iz žepa za storitve specialistične ambulantne dejavnosti, rehabilitacije, dolgotrajne zdravstvene oskrbe, diagnostična slikanja ter tudi za storitve in diagnostiko v osnovni dejavnosti.

¹ Vsi podatki za leti 2009 in 2010 so ocena ZZZS (Poslovno poročilo ZZZS za leto 2010).

² Izdatki ZZZS za zdravstvo so se realno znižali za 2,3 % (celotni odhodki ZZZS, vključno z nadomestili za bolniški stalež, pa za 1,4 %), zelo visok pa je bil v letu 2010 padec izdatkov iz državnega proračuna za investicije, ki so se realno skoraj prepolovile.

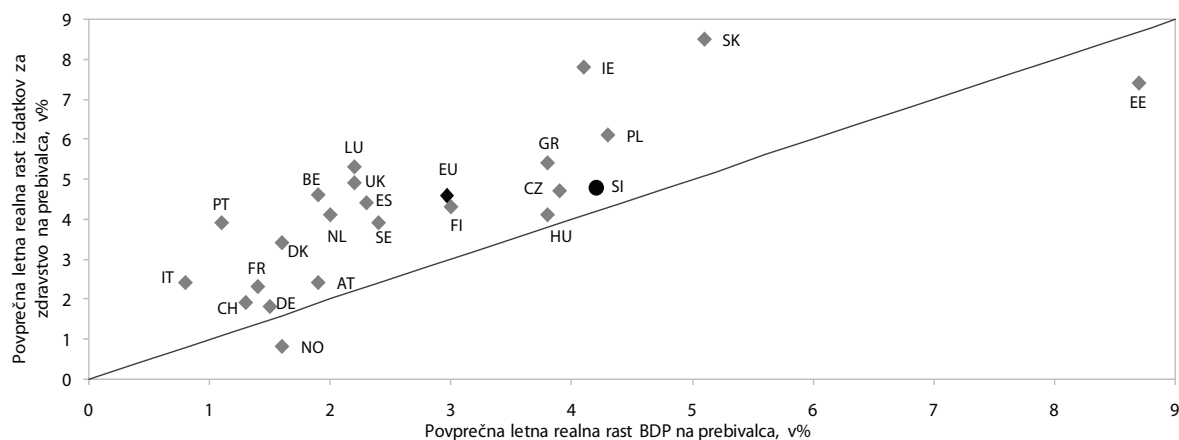
Tabela: Izdatki za zdravstvo v EU-27, 2000 in 2008

	Celotni izdatki za zdravstvo, v % BDP ²		Javni izdatki za zdravstvo, v % BDP ²		Zasebni izdatki, delež v celotnih izdatkih, v %		Javni izdatki za zdravstvo, % v izdatkih sektorja država	
	2000	2008	2000	2008	2000	2008	2000	2008
EU-27	7,3	8,3	5,3	6,2	27,1	26,5	12,0	13,7
Avstrija	9,9	10,5	7,6	8,1	23,2	23,1	15,8	15,8
Belgija	9,0	10,2	6,6	7,4	23,0	25,3	12,8	14,8
Bolgarija	6,1	7,3	3,7	4,2	39,1	42,2	7,7	12,5
Ciper	5,7	5,8	2,4	2,5	58,3	57,9	7,1	7,0
Češka	6,5	7,1	5,9	5,9	9,7	17,5	13,7	16,8
Danska	8,3	9,9	6,8	8,4	17,6	15,5	12,3	15,0
Estonija	5,3	6,1	4,1	4,8	22,5	20,6	11,8	13,0
Finska	7,2	8,4	5,1	6,2	28,9	25,8	11,9	14,3
Francija	10,1	11,2	8,0	8,7	20,6	22,2	13,8	14,9
Grčija	7,9	9,7	4,7	5,9	40,0	39,7	8,4	10,6
Irska	6,3	8,7	4,6	6,7	24,7	23,1	16,6	18,6
Italija	8,1	9,1	5,8	7,0	27,5	22,8	13,0	14,6
Latvija	6,0	6,5	3,2	3,6	45,6	40,4	10,4	12,5
Litva	6,5	6,6	4,5	4,8	30,3	27,4	10,5	13,3
Luksemburg	5,8	6,8	5,2	5,7	8,4	8,6	10,9	12,0
Madžarska	7,0	7,3	5,0	5,2	29,3	29,0	10,4	9,9
Malta	6,8	7,5	4,9	5,8	27,5	22,6	12,0	12,4
Nemčija	10,3	10,5	8,2	8,1	20,2	23,2	14,7	15,2
Nizozemska	8,0	9,9	5,0	7,4	32,0	16,5	8,4	13,0
Poljska	5,5	7,0	3,9	5,1	30,0	27,7	n.p.	11,7
Portugalska	8,8	10,1	6,4	7,1	27,5	28,5	14,9	14,0
Romunija	5,2	5,4	3,6	4,5	32,3	18,0	11,3	11,2
Slovaška	5,5	7,8	4,9	5,4	10,6	30,4	10,0	19,2
Slovenija	8,3	8,3	6,1	6,0	26,0	28,1	13,8	13,8
Španija	7,2	9,0	5,2	6,5	28,4	27,5	13,4	14,8
Švedska	8,2	9,2	7,0	7,6	15,1	18,1	11,1	13,2
Zdr. Kraljestvo	7,0	8,7	5,6	7,2	20,7	17,4	14,5	15,7

Vir: OECD Health Data 2010, Eurostat, WHO HFA-DB; za Slovenijo za leto 2008: Izdatki za zdravstvo (SURs) 29. 10. 2010.

Opombe: za EU-27 je aritmetično povprečje po izračunu OECD Health at a glance: Europe 2010. Za EU-27 tehtano povprečje po izračunu evropske komisije (Vir: Joint EPC-EC Report on Health Systems; izdatki sektorja država so po metodologiji COFOG (Vir: Eurostat); ²Upoštevana je revizija BDP septembra 2010; np – ni podatka.

Slika: Povprečna letna realna rast izdatkov za zdravstvo in BDP, na prebivalca, 1998–2008



Vir: OECD Health at a glance: Europe 2010.

Opomba: (Estonia (EE): 1999–2007; Luksemburg (LU), Portugalska (PT): 1998–2006; Danska (DK), Grčija (GR): 1998–2007.

Izdatki za dolgotrajno oskrbo

Delež celotnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo¹ je v Sloveniji približno na ravni povprečja EU, bolj pa zaostajamo po izdatkih za dolgotrajno oskrbo na prebivalca.

Delež celotnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo v BDP se je v Sloveniji v letu 2008 (zadnji razpoložljivi podatki) nekoliko zvišal – na 1,08 % BDP (1,02 % v letu 2007). V tem so znašali javni izdatki 0,82 % BDP in zasebni 0,26 % BDP; oziroma v strukturi 63,0 % izdatki za dolgotrajno zdravstveno oskrbo in 37,0 % izdatki za dolgotrajno socialno oskrbo² (glej tabelo). Zaradi začetka recesije se je v letu 2008 delež celotnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo v BDP malenkost zvišal v vseh evropskih državah, za katere razpolagamo s podatki, v povprečju pa je znašal 1,1 % BDP. Ocenjujemo, da je zaradi nižjih rasti ali padca BDP delež v večini držav še porasel v letih 2009 in 2010. Bolj kot po deležu izdatkov za dolgotrajno oskrbo v BDP pa Slovenija zaostaja za razvitejšimi državami EU po izdatkih za te namene na prebivalca. Ti so v letu 2008 znašali 197 EUR (124 EUR javni in 73 EUR zasebni izdatki) oziroma 255 EUR SKM, kar je precej nižje od bolj razvitih evropskih držav (glej sliko). Razlike med državami niso le posledica različnih stopenj razvitosti držav, ampak tudi različnih sistemov dolgotrajne oskrbe, različnega vpliva demografskih dejavnikov ter razlik v življenjskih vzorcih, zlasti različne vloge družine in neformalne oskrbe.

V letu 2008 se je močno okrepila rast javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo, še posebej za zdravstveni del dolgotrajne oskrbe. Rast celotnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo se je leta 2008 okrepila na realno 7,2 % (2,4 % v letu 2007). Potem ko je bila v letih 2006 in 2007 rast javnih izdatkov zelo nizka in so hitro naraščali predvsem zasebni

izdatki, pa se je leta 2008 okrepila rast izdatkov iz javnih virov (na realno 8,2 %). Najbolj so se povečali izdatki za storitve zdravstvene oskrbe v domovih za starejše, ki se pokrivajo iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja (realno za 10,1 %). Glavni vzrok za njihovo povečanje je bilo precejšnje povečanje kapacitet domov za starejše v tem letu in s tem števila uporabnikov te storitve. Delno pa je bilo to tudi posledica odpravljanja plačnih nesorazmerij v javnem sektorju. Relativno visoka je bila v letu 2008 tudi rast izdatkov lokalnih skupnosti za storitve socialne dolgotrajne oskrbe. Tudi sicer občine iz leta v leto pokrivajo višji delež javnih izdatkov za socialni del storitev dolgotrajne oskrbe (60 % v letu 2008). Po drugi strani se je v letu 2008, v primerjavi s preteklima dvema letoma umirila rast zasebnih izdatkov (realno na 4,2 %), in sicer je bila njihova rast nekoliko nižja kot v povprečju preteklega obdobja tako za storitve zdravstvene kot tudi za storitve socialne dolgotrajne oskrbe. V celotnih izdatkih za dolgotrajno oskrbo se je leta 2008 v strukturi po virih financiranja povečal delež javnih izdatkov (na 76,1 %), v strukturi po namenu pa delež izdatkov za storitve zdravstvene dolgotrajne oskrbe (na 63,0 %). V celotnem obdobju 2003–2008 so se izdatki za dolgotrajno oskrbo realno povečali kar za 29,5 % (povprečno letno za 5,3 %). Pri tem skoraj ni bilo razlike v rasti javnih in zasebnih izdatkov, po namenu pa so se bolj povečali zdravstveni kot socialni izdatki.

Dolgotrajni oskrbi na domu je namenjena le dobra četrtna celotnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo, delež pa se je v letu 2008 še nekoliko zmanjšal. Slovenija zaostaja za evropskimi državami predvsem po razvitosti oskrbe na domu, kar se odraža tudi v izdatkih. Po izračunu evropske komisije³ nameni večina držav EU za oskrbo na domu več kot 50 % javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo, praviloma še bistveno več države z razvitejšimi sistemi dolgotrajne oskrbe, medtem ko Slovenija le tretjino. Čeprav v zadnjih letih v Sloveniji število uporabnikov oskrbe na domu v Sloveniji narašča nekoliko hitreje kot število oskrbovancev v institucionalnem varstvu, se je zaradi nižjih izdatkov v oskrbi na domu (ki so posledica nizkega obsega storitev na uporabnika) delež celotnih (javnih in zasebnih) izdatkov za oskrbo na domu v letih 2006–2008 še nekoliko zmanjšal (2006: 27,1 %; 2007: 26,5 %; 2008: 26,1 %).

¹ Dolgotrajna oskrba je organizirana oblika zdravstvene in socialne pomoči osebi, ki potrebuje pomoč druge osebe pri opravljanju temeljnih življenjskih aktivnosti in dnevnih opravil v trajanju več kot 6 mesecev. Na tej definiciji dolgotrajne oskrbe (v nadaljevanju DO) temelji mednarodna metodologija za poenoteno spremljanje izdatkov za DO. Definicijo dolgotrajne oskrbe so konec leta 2005 predlagale tri mednarodne institucije – OECD, Eurostat in WHO.

² **olgotrajna zdravstvena oskrba** je večinoma financirana iz javnih virov (92,6 % v letu 2008). Gre pretežno za sredstva ZZZS, ki so namenjena storitvam zdravstvene oskrbe v domovih za starejše in v posebnih socialnih zavodih, podaljšanemu bolnišničnemu zdravljenju in delu patronažne službe, ki jo izvaja. K dolgotrajni zdravstveni oskrbi spadajo tudi sredstva ZPIZ, ki so namenjena dodatkom za pomoč in postrežbo. Upravičenci do tega dodatka so namreč osebe, ki niso zmožne samostojno opravljati osnovnih vsakodnevnih opravil (ADL). Za **dolgotrajno socialno oskrbo** je slaba polovica (48,0 % v letu 2008) izdatkov pokritih iz javnih virov (iz državnega in občinskih proračunov) ter dobra polovica iz zasebnih virov (52,0 %). Zasebni viri so predvsem doplačila za nastanitev in prehrano v domovih za starejše in drugih oblikah institucionalne oskrbe ter izdatki gospodinjstev za pomoč na domu.

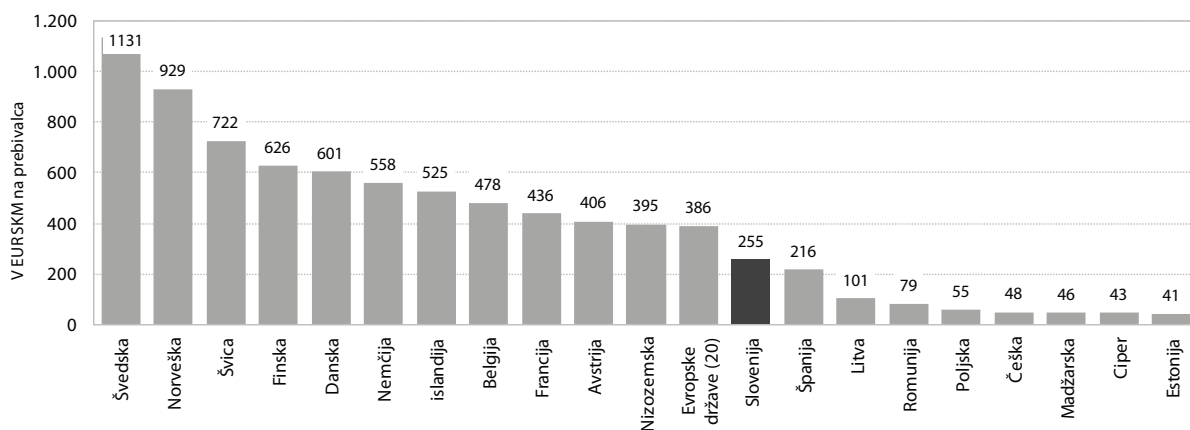
³ Evropska komisija (feb. 2011): Health and long-term care expenditure projections: collection/availability of data. Izračun temelji na podatkih iz Sistema zdravstvenih računov in Espross.

Tabela: Izdatki za dolgotrajno oskrbo po virih sredstev in po namenu, 2003–2008

	V mio EUR			Delež v BDP, v %			Struktura, v %			Realna rast, v %		Povp. letna realna rast, v % 03–08
	2003	2007	2008	2003	2007	2008	2003	2007	2008	08/07	08/03	
Dolgotrajna oskrba	260	354	401	1,04	1,02	1,08	100,0	100,0	100,0	7,2	29,5	5,31
Po virih sredstev:												
javni viri	198	267	305	0,79	0,77	0,82	76,1	75,4	76,1	8,2	29,6	5,32
zasebni viri	62	87	96	0,25	0,25	0,26	23,9	24,6	23,9	4,2	29,3	5,27
Po namenu:												
zdravstvena oskrba	157	218	253	0,62	0,63	0,68	60,3	61,5	63,0	9,8	35,5	6,26
socialna oskrba	103	136	148	0,41	0,39	0,40	39,7	38,5	37,0	3,1	20,5	3,79

Vir: SURS, 2010.

Slika: Izdatki za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji in v nekaterih evropskih državah, v EUR SKM na prebivalca, 2008



Vir: Eurostat Portal Page, 2011. Opomba: Leto 2007 za Norveško, Švico, Finsko, Dansko, Belgijo, Francijo in Nizozemsko.

Indeks človekovega razvoja

Vrednost indeksa človekovega razvoja (HDI) za Slovenijo za leto 2010 znaša 0,828, kar nas uvršča na 29. mesto med 169 državami. HDI je eden od osrednjih zbirnih kazalnikov družbene blaginje, ki vključuje tri dejavnike človekovega blagostanja: zdravje, izobrazbo in dohodek. Indeks je v letu 2010 doživel vrsto sprememb, zato HDI za 2010 ni primerljiv z objavljenimi vrednostmi preteklih let¹.

Slovenija ostaja v skupini držav z zelo visoko stopnjo človekovega razvoja, postopno pa se zvišujejo tudi vrednosti vključenih kazalnikov. Najvišje vrednosti zavzema kazalnik zdravja (pričakovano trajanje življenja ob rojstvu je po podatkih UNDP v letu 2010 znašalo 78,8 leta), najnižje pa kazalnik dohodka. V letu 2010 velja posebej izpostaviti zbirni kazalnik izobrazbe, ki ga sestavlja povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva in pričakovano trajanje šolanja. Po podatkih Unescovega inštituta za statistiko je imelo namreč leta 2010 slovensko prebivalstvo, staro 25 let in več, le 9 let zaključenega šolanja. Ugotavljamo sicer, da je podatek za Slovenijo precej nižji od slovenske ocene². Med državami EU-27 je bila vrednost tega kazalnika v istem letu nižja le na Portugalskem (8,0 leta), medtem ko je bilo povprečje držav članic OECD 11,4 leta. Izobrazbena slika v Sloveniji je drugačna po kazalniku pričakovanega trajanja šolanja, ki predstavlja drugi element indeksa izobrazbe: otroci, ki vstopajo v šolo, naj bi se v povprečju šolali 16,7 leta. Po tem kazalniku presegamo povprečji EU (15,6 leta) in držav OECD (15,9 leta). Med obravnavanimi 169 državami pa sta leta 2010 dosegli najvišjo vrednost Avstralija (20,5 leta) in Nova Zelandija (19,7 leta)³.

V Sloveniji obstajajo neenakosti v razporejenosti osnovnih elementov blaginje med prebivalci, a so te najnižje med obravnavanimi 169 državami. Vrednost slovenskega za neenakost prilagojenega indeksa človekovega razvoja (IHDI), ki meri neenakosti v razporejenosti dohodka, zdravja in izobrazbe med prebivalci v posamezni državi, je v letu 2010 znašala 0,771, kar je 6,9 % manj od vrednosti HDI⁴.

Razporejenost blaginje po spolu je v Sloveniji razmeroma ugodna. Vrednost novega kazalnika, indeksa neenakosti po spolu (GII), ki meri reproduktivno zdravje žensk, stopnje izobrazbe moških in žensk ter stopnje zaposlenosti in politične aktivnosti moških in žensk⁵ je v letu 2010 (podatki iz 2008) znašala 0,293, kar nas uvrsti na 17. mesto med 138 obravnavanimi državami. Vrednost slovenskega GII kaže, da obstajajo razlike v razporejenosti blaginjskih elementov med spoloma in da k temu največ prispevajo nizke stopnje politične zastopanosti žensk. Delež žensk v slovenskem parlamentu (10 % po podatkih UNDP za leto 2008) je namreč nižji od svetovnega povprečja (16,2%), nižji je celo od povprečja držav z najnižjo stopnjo razvitosti (16,6 %) in ostaja občutno nižji tudi od povprečja skandinavskih držav (40,7 %), ki veljajo za vodilne na tem področju. Ker je to eden ključnih kazalnikov enakih možnosti v družbi, je potreben ponoven premislek o strateških ukrepih za doseganje sorazmerne zastopanosti spolov v politiki.

¹ V HDI so bile v letu 2010 vpeljane izboljšave tako v metodologiji preračuna kot v kazalnikih izobrazbe in dohodka (več o tem Ekonomsko ogledalo 2010, 15(11): 28-30). HDI po novih kazalnikih in po novi metodologiji je preračunan za obdobje 5 let od 1980 do 2010, odvisno od razpoložljivosti podatkov.

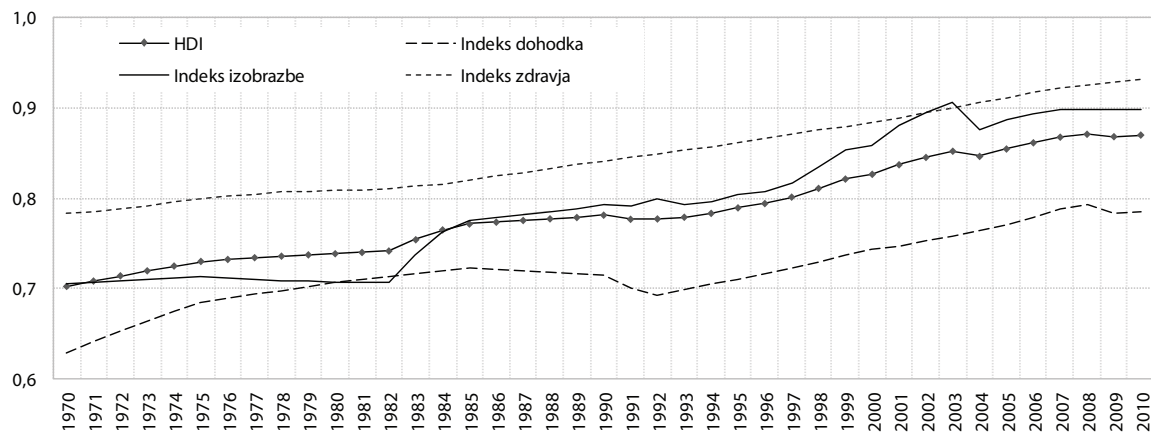
² Če bi pri preračunu HDI upoštevali UMAR oceno o povprečnem številu let šolanja (11,5 let), bi znašal slovenski HDI za leto 2010 0,862 (preračun UMAR), kar je enako vrednosti HDI Hongkonga, ki se je uvrstil na 21. mesto med 169 državami. Glej tudi indikator *Povprečno število let šolanja*.

³ Ta kazalnika ne upoštevata ponavljanja razreda/letnika, osipa ali kakovosti izobraževanja, zato ju je treba dopolnjevati z drugimi kazalniki izobrazbe in izobraževanja.

⁴ IHDI zavzema vrednosti med 0 in 1; višji kot je, manjše so neenakosti znotraj države. IHDI je treba vedno analizirati vzporedno s HDI: kadar v državi ni neenakosti v razporejenosti obravnavanih elementov blaginje, sta njuni vrednosti enaki, z naraščanjem neenakosti pa se razlika med njima povečuje.

⁵ GII je nadomestil po spolu prirejen indeks človekovega razvoja (GDI) in indeks razporejenosti družbene moči po spolu (GEM) in zavzema vrednosti med 0 in 1, a za razliko od HDI pomeni višja vrednost večjo neenakost med spoloma v dostopu do obravnavanih blaginjskih elementov.

Slika: HDI in sestavni elementi, Slovenija, 1970–2010



Vir: UNDP Human Development, 2010.

Opomba: Indeks je za celotno obdobje preračunan po novi metodologiji iz leta 2010 na podlagi kazalnikov iz prejšnjih let (indeks dohodka torej merimo z BDP na prebivalca v dolarski kupni moči, indeks izobrazbe s stopnjo pismenosti in bruto vpisnim količnikom v vse tri ravni izobraževanja, indeks zdravja pa s pričakovanim trajanjem življenja). Te vrednosti torej niso primerljive z vrednostmi, objavljenimi v prejšnjih poročilih.

Minimalna plača

Minimalna plača se je marca 2010 z novim zakonom povečala za 22,9%, vendar je bilo zaradi možnosti postopnega doseganja nove višine v obdobju marec-november njeno dejansko povečanje nižje (glede na februar se je v marcu povečala za 15,7 %, v povprečju obdobja marec-december pa 16,5 %). Zakon o minimalni plači je omogočil postopno približevanje novemu znesku v obdobju do konca 2011¹, že z marcem pa je okoli 60 % prejemnikov minimalne plače prejelo minimalno plačo v najvišjem razredu². Razmerje med povprečno minimalno plačo, izplačano v zasebnem sektorju (678 evrov), in povprečno bruto plačo zasebnega sektorja (1408 evrov) se je v letu 2010 zato povečalo na 48,2 % (v letu 2009 44,2 %). Po podatkih Eurostata je bila leta 2009 Slovenija po doseženem razmerju med minimalno plačo in povprečno bruto plačo zasebnega sektorja v zgornji polovici, z novo višino pa se bo po naši oceni dvignila v sam vrh.

Politika določanja minimalne plače in način usklajevanja se je z novim zakonom približal sistemu, kot je veljal v obdobju do leta 2005. Minimalna plača je določena kot najnižji znesek izplačila za opravljeno delo za polni delovni čas, zato so v njej zajeti vsi dodatki, ki so del plače (dodatek za minulo delo, dodatek za uspešnost, itd.). S 1. januarjem (doslej s 1. avgustom) se uskladi za rast cen življenjskih potrebščin. Mehanizem uskladitve z napovedano inflacijo v tekočem letu je zamenjal mehanizem, ki upošteva doseženo inflacijo v preteklem letu³. Na osnovi dogovora med socialnimi partnerji se lahko dodatno poveča še upoštevanje rasti plač, gospodarske razmere oziroma gospodarsko rast in gibanje zaposlenosti.

Po uveljavitvi novega zakona se je število prejemnikov minimalne plače precej povečalo. Možnost postopnega doseganja nove višine minimalne plače je uporabil manjši delež delodajalcev, kot je bilo pričakovano, saj je po zadnjih podatkih (december 2010) že okoli 73 % zaposlenih prejelo minimalno plačo v najvišjem razponu. Število vseh prejemnikov minimalne plače se je podvojilo, z 19.047 (povprečje leta 2009) na 39.041 (december 2010), delež prejemnikov v vseh zaposlenih se je povečal s 3 % v povprečju leta 2009 na 6,4 % v decembru 2010. Več kot 90 % vseh prejemnikov minimalne plače je v zasebnem sektorju, število prejemnikov pa se je do decembra povečalo z 18.478 na 34.875 (od tega jih 70 %

prejema minimalno plačo v najvišjem razponu), delež prejemnikov v zasebnem sektorju se je povečal s 3,9 % na 7,7 %. Čeprav je bilo povečanje v javnem sektorju več kot sedemkratno (od 551 v povprečju leta 2009 na 4.166 (december), je delež prejemnikov v javnem sektorju bistveno nižji (2,5 %).

Dvig minimalne plače je vplival na povečanje plač predvsem v zasebnem sektorju. Na osnovi gibanj plač ocenjujemo, da je v letni rasti plač dobre 3 o. t. rasti možno pripisati vplivu dviga minimalne plače. Zaradi manjše postopnosti je bil večji del rasti plač zaradi dviga minimalne plače realiziran že v letu 2010.

¹ Postopnost je možna, če bi takojšnje izplačevanje povzročilo velike izgube in ogrozilo obstoj podjetja in je vezano na sporazum s predstavniki delavcev.

² AJPEŠ je zaradi možnosti različnih višin izplačil minimalne plače ločil tri razpone zneskov, na osnovi katerih je zbiral podatke. Najnižji razpon je do 654 evrov, srednji je do 685 evrov in najvišji do 734 evre.

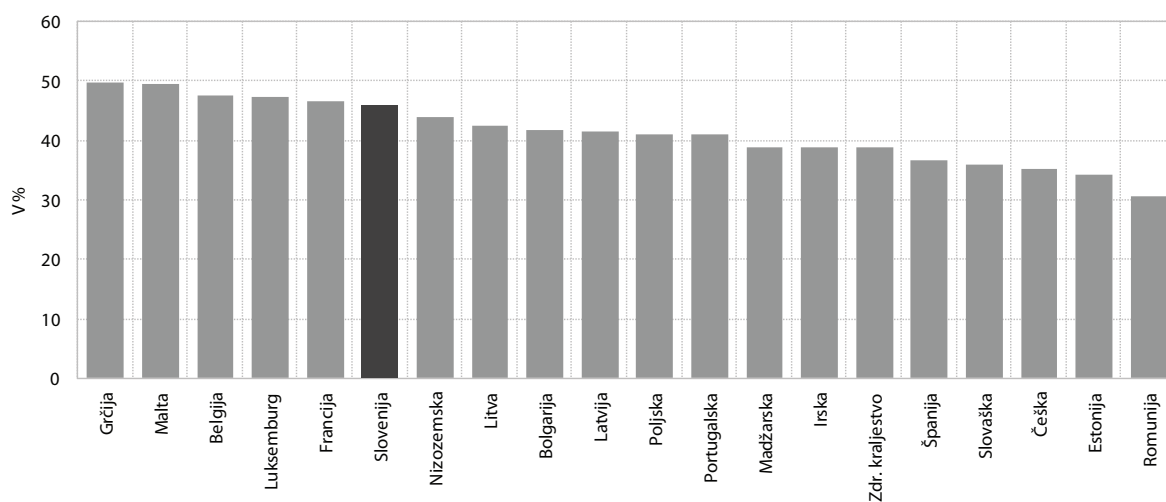
³ Inflacija decembra tekočega leta glede na december preteklega leta.

Tabela: Minimalna bruto plača, povprečna bruto plača in razmerje minimalne bruto plače do povprečne bruto plače, Slovenija, 2000–2010

	Minimalna plača od 2010 dalje v zasebnem sektorju	Nominalna rast minimalne plače	Realna rast minimalne plače	Povprečna bruto plača zasebni sektor	Nominalna rast bruto plače zasebnega sektorja	Realna rast bruto plače zasebnega sektorja	Razmerje minimalne plače do povprečne plače zasebnega sektorja
2000	322			741			43,5
2001	366	13,5	4,7	822	10,9	2,3	44,5
2002	408	11,5	3,7	904	10,0	2,3	45,1
2003	445	9,0	3,2	969	7,1	1,4	45,9
2004	476	7,0	3,3	1.035	6,8	3,1	46,0
2005	499	4,9	2,3	1.080	5,4	2,8	46,2
2006	516	3,3	0,8	1.138	5,4	2,8	45,3
2007	529	2,5	-1,1	1.217	6,9	3,2	43,5
2008	571	8,0	2,2	1.312	7,8	2,0	43,5
2009	593	3,7	2,8	1.339	1,8	0,9	44,2
2010	678	14,5	12,4	1.408	5,2	3,3	48,2

Vir: SURS, SKD 2002 do leta 2008, SKD 2008 od 2009 dalje. Za leto 2010 je različen znesek minimalne plače po dejavnostih in obeh sektorjih

Slika: Razmerje minimalne bruto plače do povprečne bruto plače zasebnega sektorja, članice EU, 2009



Vir: Eurostat. Opomba: zasebni sektor brez kmetijstva in ribištva; za ostale članice EU 27 ni podatkov. Za Belgijo, Grčijo, Francijo, Španijo, Madžarsko, Češko, Romunijo in Estonijo podatek za leto 2008, za Irsko 2007, za Slovaško 2006

Tveganje revščine in materialna prikrajšanost

Stopnja tveganja revščine je bila v letu 2009¹ za 1,0 o. t. nižja kot leto prej; nekaterim, že sicer z revščino močno ogroženim skupinam prebivalstva pa se je položaj poslabšal. Pod pragom tveganja revščine je živel 11,3 % prebivalstva oziroma 223.000 oseb, leta 2008 pa 12,3 %, oz. 241.000 oseb. Še naprej so značilne velike razlike glede na socioekonomske značilnosti². Nekaterim ogroženim skupinam prebivalstva se je v primerjavi s prejšnjim letom položaj poslabšal (brezposelnim osebam, parom s tremi ali več otroki, gospodinjstvom brez delovno aktivnih oseb z vzdrževanimi otroki in enočlanskim gospodinjstvom). Poleg tega se je revščina poglobila. Tako je relativna vrzel tveganja revščine leta 2009 znašala 20,2 %, medtem ko je bila leta 2008 za skoraj odstotno točko nižja. Na zelo nizki ravni pa je dolgotrajna revščina³ (po zadnjih dostopnih podatkih je v letu 2008 znašala 7,7 %), iz česar bi lahko sklepali, da je socialno vključevanje razmeroma učinkovito. K nizki stopnji precej prispevajo socialni transferji, ki tveganje revščine zmanjšujejo za 49 % (v EU-25 le za 36 %), najbolj pri otrocih. V primerjavi z EU (15,9 %) Slovenija še vedno ostaja v skupini držav z najnižjo relativno revščino. Tveganje revščine se je rahlo znižalo tudi v EU-25, vendar Slovenija kljub temu ostaja med državami z relativno najboljšimi rezultati (glej tabelo). Ugodna je tudi primerjava po stopnji dolgotrajne revščine, saj se Slovenija med petnajstimi državami EU, za katere so na voljo podatki, uvršča med države z najnižjimi stopnjami dolgotrajne revščine.

Stopnja materialne prikrajšanosti se je v Sloveniji opazno povečala leta 2008, leta 2009 pa je ostala na približno enaki ravni kot leto prej. V letu 2009 je bila 16,2 % (v letu 2008 pa 16,8 %) in je še vedno nekoliko pod povprečjem EU (17,2 %). Med osebami, ki živijo pod pragom tveganja revščine, je bilo v Sloveniji le 40,9 % oseb tudi materialno prikrajšanih, med osebami, ki živijo nad pragom revščine, pa je bilo takšnih 13 % (glej sliko). Med državami EU obstajajo velike razlike, saj imajo nekatere države z nizko stopnjo tveganja revščine visoko stopnjo materialne prikrajšanosti in nasprotno.

Kazalniki dohodkovne neenakosti za leto 2009 kažejo na njeno znižanje. Ginijev količnik je znašal 22,7 % (leta 2008 23,4 %), kvintilni količnik (80/20), ki kaže razmerje dohodkov med 20 % prebivalstva z najvišjimi dohodki

in 20 % prebivalstva z najnižjimi dohodki, pa je leta 2009 znašal 3,2 (leta 2008 pa 3,4). Ti kazalniki so tako kot stopnja tveganja revščine izračunani na osnovi podatkov za leto 2008. Dohodkovna neenakost se je rahlo znižala tudi v EU-25. Po dohodkovni neenakosti se je Slovenija z najnižjim Ginijevim količnikom in kvintilnim količnikom ponovno uvrstila na prvo mesto med državami EU.

Tudi drugi podatki iz ankete EU SILC kažejo, da se življenjske razmere v letu 2009 niso bistveno spremenile. Ti podatki so npr.: kako lahko gospodinjstva s svojimi prihodki preživijo mesec: (težko ali zelo težko jih preživi 28 %), kolikšno breme gospodinjstvom predstavljajo stanovanjski stroški in posojila: (težko breme predstavljajo 36 % gospodinjstvom), koliko gospodinjstev zaradi finančnih razlogov zamuja pri plačevanju obroka hipotekarnih posojil za stanovanje (11 %) in koliko najemnikov pri plačilu najemnin (23 %), kolikšen delež jih živi v slabih stanovanjskih razmerah, v katerih se soočajo vsaj z eno od naslednjih težav: puščajoča streha, vlaga v bivalnih prostorih, trhli okenski okviri, ali tla (takšnih gospodinjstev je bilo leta 2009 v Sloveniji 31 %). Vrednosti navedenih kazalnikov so v letu 2009 skoraj enake kot v letu 2008.

¹ Podatki temeljijo na dohodkih v letu 2008.

² Npr: tveganje revščine oseb z nizko izobrazbo (manj kot srednja šola) je bilo kar 22,9 odstotno, med visoko izobraženimi (višja in visoka šola) pa zgolj 2,6 odstotno.

³ Stopnja kaže delež prebivalcev, ki tri leta zapored ne dosežejo praga revščine.

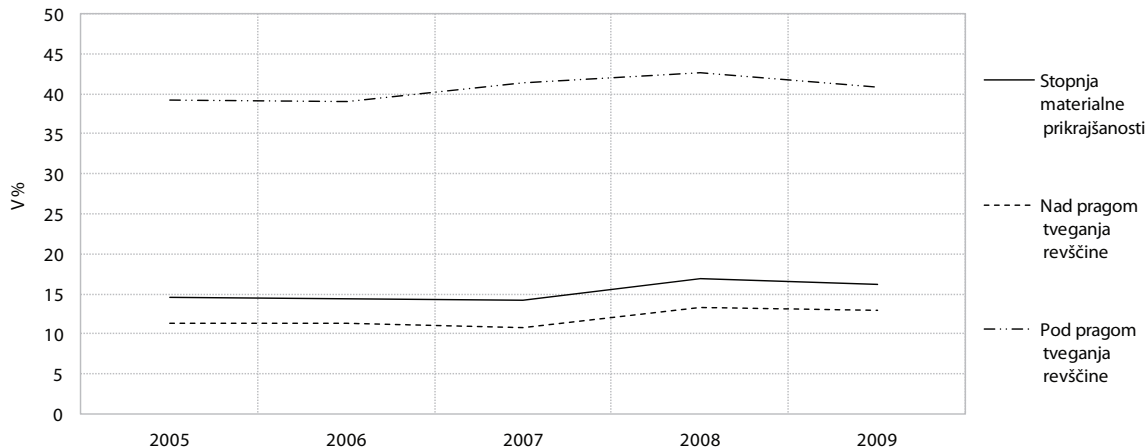
Tabela: Izbrani kazalniki revščine in dohodkovne neenakosti, SLO, EU-25, (dohodki v naravi niso vključeni)

Leto	2000		2005		2006		2007		2008		2009	
Stopnje tveganja revščine:	SLO	EU-25	SLO	EU-25	SLO	EU-25	SLO	EU-25	SLO	EU-25	SLO	EU-25
celotno prebivalstvo (po socialnih transferjih)	13,0	16,0	12,2	15,9	11,6	16,1	11,5	16,2	12,3	16,1	11,3	15,9
pred socialnimi transferji ¹	37,2	23,0	25,9	25,7	24,2	25,9	23,1	25,6	23,0	24,8	22,0	24,9
ženske	18,0	17,0	13,6	16,6	13,0	16,8	12,9	17,1	13,6	17,0	12,8	16,7
moški	12,5	15,0	10,6	15,2	10,3	15,3	10,1	15,4	11,0	15,1	9,8	15,1
otroci, mlajši od 18 let	np	np	12,1	19,2	11,5	19,1	11,3	19,3	11,6	19,5	11,2	19,3
mladi (18 -24 let)	np	np	10,0	19,0	8,9	20,0	9,1	20,0	9,7	20,0	7,7	20,0
stari (65+ let) ²	21,0	17,0	20,4	18,4	20,0	18,5	19,4	18,9	21,3	18,4	20,0	17,3
enostarševske družine ³	17,5	30,0 ⁴	22,0	31,2	22,3	32,4	28,6	33,4	28,8	35,5	28,1	34,0
par z najmanj tremi vzdrževanimi otroki (velika družina)	10,0	np	16,6	24,5	15,2	24,2	15,2	24,2	11,3	24,6	15,7	24,5
gospodinjstva brez delovno aktivnih z vzdrževanimi otroki	np	np	54,2	60,3	59,1	62,2	54,4	63,7	57,0	61,2	60,4	56,0
enočlanska gospodinjstva	36,0	np	44,0	23,4	42,4	23,5	39,2	24,9	41,9	25,4	43,4	25,2
brezposelni	39,5	np	24,9	39,5	32,8	40,9	35,9	42,5	37,6	44,2	43,6	45,1
najemniki stanovanj	16,6	24,0*	25,7	22,8	21,9	22,8	25,7	24,9	25,2	25,4	22,0	25,5
Kazalniki dohodkovne neenakosti:												
Kvintilni količnik 80/20	3,1	4,5	3,4	4,9	3,4	4,8	3,3	4,8	3,4	4,8	3,2	4,8
Ginijev količnik	22,0	29,0	24,1	30,3	23,8	29,9	23,3	30,2	23,4	30,4	22,7	30,2

Vir: SI-STAT podatkovni portal, 2010; Eurostat; SILC, 2010

Opombe: ¹ pokojnine so vštete med dohodek; ² gre za revščino starih oseb, ne glede na to, v kakšnem gospodinjstvu živijo; ³ to statistično pomeni enostarševsko gospodinjstvo z vsaj enim vzdrževanim otrokom; ⁴ podatek za leto 2001; np – ni podatka.

Slika: Stopnje materialne prikrajšanosti, Slovenija 2005–2009, v %



Vir: SURS, Anketa o življenjskih pogojih (EU-SILC).

Zmogljivosti zdravstva

Kljub povečanju v zadnjih letih je v Sloveniji število zdravnikov še vedno nizko. Po ocenah na osnovi potreb, ki so jih v letu 2010 javni zdravstveni zavodi sporočili Zdravniški zbornici Slovenije, v Sloveniji primanjkuje okoli 500 zdravnikov. V letu 2009 se je število zaposlenih zdravnikov povečalo za 45 (v letu 2008 za 40) in doseglo 4915; na 100.000 prebivalcev pa jih je bilo 240,7 (2008: 238,8). V povprečju EU je bilo v letu 2008 zaposlenih 323,7 zdravnikov na 100.000 prebivalcev, Slovenija pa se še naprej uvršča skoraj na rep držav EU (manj zdravnikov imata le Poljska in Romunija). V obdobju 2000–2008 smo zaostanek za povprečjem EU celo nekoliko povečali. V letu 2010 so bili sprejeti nekateri ukrepi za povečanje priliva tujih zdravnikov¹ in povečan vpis na medicinski fakulteti², pozitiven učinek pa bo verjetno imel tudi visok dvig plač zdravnikov v javnem sektorju v zadnjih letih.

Slovenija najbolj zaostaja po številu splošnih zdravnikov. V letu 2009 se je kazalnik števila splošnih zdravnikov na 100.000 prebivalcev sicer povečal bolj kot v preteklih letih in dosegel 54,3 (2008: 50,0), povprečje EU pa je znašalo 85,6. Splošnih zdravnikov v Sloveniji še vedno primanjkuje, predvsem je problematična ustrezna regionalna pokritost in zagotavljanje nekaterih storitev. S prednostnim financiranjem dodatnih timov splošnih zdravnikov ter otroških in šolskih dispanzerjev za območja s podpovprečno preskrbljenostjo so bili v zadnjih treh letih doseženi minimalni standardi. Pomen zadostne preskrbljenosti zdravstvenega sistema s splošnimi zdravniki je čedalje bolj v ospredju, ne le zaradi zagotavljanja enakosti v dostopu do zdravstvenih storitev, temveč tudi zaradi prizadevanj za večjo stroškovno učinkovitost zdravstvenega sistema. Tako se zaradi nižjih stroškov določene storitve prenašajo s sekundarne na primarno raven; dobra dostopnost do splošnega zdravnika lahko prepreči urgentna stanja, katerih obravnava je bistveno dražja; čedalje bolj pa je poudarjena tudi vloga splošnih zdravnikov kot vratarjev, ki zmanjšujejo obravnave v stroškovno bolj zahtevnih specialističnih ambulantah. Hkrati se obremenitev splošnih zdravnikov povečuje tudi zaradi vse večjega števila kroničnih bolnikov, demografskih sprememb in večjih pričakovanj bolnikov. Med kazalniki, ki odražajo zmožnost primarne ravni, da prevzame navedene

večje obremenitve, je tudi delež splošnih zdravnikov glede na specialiste. Slovenija tudi po tem kazalniku zaostaja za povprečjem EU: v skupnem številu vseh zdravnikov znaša v Sloveniji delež splošnih zdravnikov 20,8 %, v EU pa v povprečju 25,0%. Na splošno pa je v skoraj vseh državah EU v preteklem desetletju hitreje naraščalo število specialistov, delež splošnih zdravnikov pa se je zmanjšal. Za zapolnitev vrzeli v pomanjkanju splošnih zdravnikov v večini držav sprejemajo ukrepe, ki bi pritegnili diplomante medicine v poklic splošnega zdravnika (spremembe v financiranju, nefinančne spodbude), hkrati pa več pristojnosti na primarni ravni prevzemajo diplomirane medicinske sestre. Tudi v Sloveniji so bili v letu 2010 sprejeti nekateri ukrepi za okrepitev primarne zdravstvene dejavnosti in razbremenitev splošnih zdravnikov: (i) uvedba 40 novih učno-mentorskih ambulant, v katerih bodo specializanti splošne medicine že lahko vpisovali svoje bolnike; (ii) uvedba 40 referenčnih ambulant v katerih bodo večje pristojnosti (zlasti pri vodenju kroničnih bolnikov) prevzele diplomirane medicinske sestre in (iii) dodatna sredstva za širitve na primarni ravni.³

¹ Sprejet je bil nov Zakon o priznavanju poklicnih kvalifikacij zdravnik, zdravnik specialist, doktor dentalne medicine in doktor dentalne medicine specialist (Ur. l. RS, št. 107/2010), ki skrajšuje postopek za priznavanje kvalifikacije pridobljene v eni izmed držav, ki ni članica EU; EGS, ali Švicarske konfederacije.

² Dogovorjeno je povečanje vpisa na medicinskih fakultetah v Ljubljani in Mariboru v letu 2011/12 za dodatnih 30 študijskih mest. Po številu diplomatov medicine na 100.000 prebivalcev zaostajamo za povprečjem OECD. V letu 2009 je diplomiralo 162 zdravnikov oziroma 7,9 diplomatov na 100.000 prebivalcev. V povprečju OECD je v letu 2007 ta kazalnik znašal 9,9; v nekaterih državah pa je bistveno višji (Danska 21,7; Avstrija 19,4; Irska 16,5).

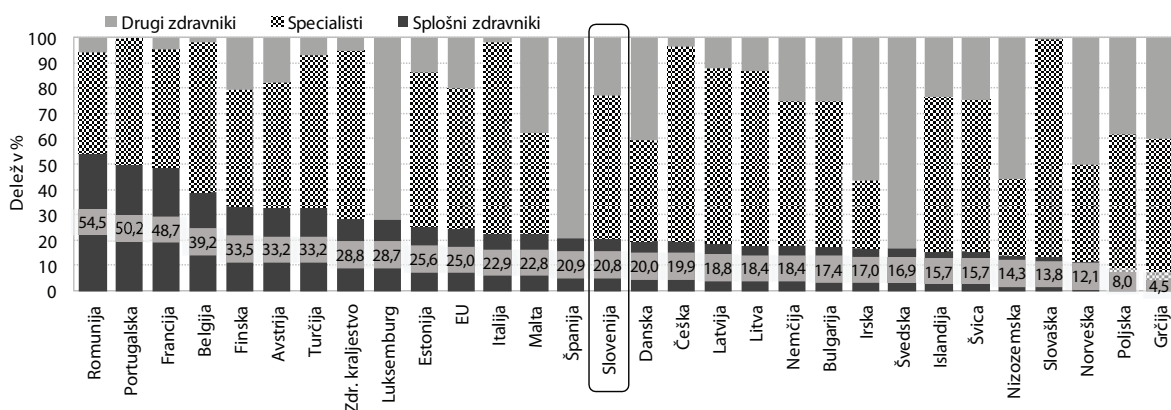
³ Skupno je za navedene ukrepe zagotovljeno v letu 2011 dodatnih 5,2 mio EUR na letni ravni.

Tabela: Človeški viri v zdravstvenem sistemu v Sloveniji¹ in članicah EU

	Zaposleni zdravniki na 100.000 prebivalcev			Splošni zdravniki na 100.000 prebivalcev		Zaposleni zobozdravniki na 100.000 prebivalcev	Zaposlene medicinske sestre na 100.000 prebivalcev		Razmerje med medicinskimi sestrami in zdravniki
	2000	2007	2008	2000	² 2008	³ 2008	⁴ 2000	2008	⁵ 2008
EU-27	293,6	323,5	323,7	83,4	85,6	62,6	695,3	775,2	2,6
Avstrija	384,9	452,5	458,5	134,6	153,0	54,4	728,6	774,0	2,0
Belgija	385,0	401,6	293,2	175,1	117,0	71,9	583,8	659,5	2,2
Bolgarija	337,8	365,3	361,3	np	65,2	82,7	437,0	466,5	1,3
Ciper	258,0	271,5	285,6	37,4	np	93,2	422,5	436,0	1,5
Češka	337,1	354,6	352,7	51,2	71,0	66,6	805,7	774,0	2,2
Danska	290,5	341,0	np	71,9	68,4	83,8	1257,0	1459,3	4,6
Estonija	327,0	326,7	335,0	88,2	105,3	92,3	623,1	670,0	2,0
Finska	249,7	268,3	271,4	37,7	103,0	78,0	1436,0	1547,0	5,7
Francija	327,2	335,0	334,0	161,1	163,0	67,8	688,6	798,9	2,4
Grčija	432,3	556,0	602,0	27,7	27,2	130,8	309,0	364,0	0,6
Irska	222,7	302,8	311,2	48,0	54,2	61,37	1400,5	1615,0	5,0
Italija	416,3	363,5	412,5	83,0	79,0	47,7	np	700,4	1,9
Latvija	288,4	304,5	311,3	40,6	58,0	67,0	479,0	553,2	1,8
Litva	364,0	372,8	370,6	51,9	68,3	65,9	805,3	735,2	2,0
Luksemburg	213,7	282,1	np	74,3	82,0	78,8	863,8	1571,5	4,5
Madžarska	268,5	280,6	309,3	66,0	65,4	50,5	579,2	632,0	2,0
Malta	np	np	303,9	np	77,7	43,8	np	678,3	2,0
Nemčija	325,8	350,5	356,2	106,6	99,2	77,4	939,7	781,2	3,1
Nizozemska	np	np	np	45,5	54,0	50,0	np	np	np
Poljska	222,3	219,1	216,1	8,0	17,4	34,2	553,2	577,0	2,7
Portugalska	263,5	np	np	44,2	np	66,8	353,2	np	1,4
Romunija	192,8	212,3	221,5	np	80,6	55,1	530,1	639,6	2,9
Slovaška	323,9	300,0	np	43,2	36,3	49,9	750,7	631,6	2,0
Slovenija¹	215,0	239,5	238,8	45,7	50,0	59,8	685,0	794,0	3,3
Španija	331,8	368,3	352,2	np	84,0	56,4	658,2	815,8	2,3
Švedska	307,8	356,6	360,0	52,8	60,2	82,7	1031,0	1155,0	3,2
Zdr. kraljestvo	196,2	249,5	257,7	71,1	78,8	50,9	916,0	1005,0	3,9

Vir: Eurostat; OECD Health Data 2010, WHO HFA-DB. Vir za povprečja EU-27 za zdravnike, splošne zdravnike, zobozdravnike in sestre je WHO HFA-DB (metodologije poročanja podatkov so bile za navedene kategorije v letu 2007 za Eurostat, WHO in OECD poenotene). Vir za povprečje EU za razmerje med medicinskimi sestrami in zdravniki je OECD. Opombe: ¹ Za leto 2009 so kazalniki za Slovenijo navedeni v besedilu, v tabeli pa so podatki za leto 2008, ker so to zadnji razpoložljivi podatki za države EU; ² Leto 2007: BG, DK, EE, LU, ES in leto 2006: DE, RO, SK, SE; ³ Leto 2007: DK, FI, LU, SK, SE; ⁴ Leto 2007: BG, DK, ES, LU, ES; ⁵ Leto 2007: AT, BG, DK, IT, LT, LV, LU, MT, DE, PT, SK, SE

Slika: Splošni zdravniki, specialisti in drugi zdravniki, delež v skupnem številu zdravnikov, 2008



Vir: OECD Health at a glance: Europe 2010.

Zadovoljstvo z življenjem

Zadovoljstvo z življenjem je sintetični, večplastni kazalnik kakovosti življenja oziroma osebne blaginje. V zadnjih letih postaja vse pomembnejši kazalnik za oblikovanje politik, ki kaže, kako ljudje ocenjujejo življenjske razmere. Različne raziskave merijo zadovoljstvo z življenjem z eno od različic vprašanja, kako so ljudje zadovoljni s svojim življenjem. V Sloveniji longitudinalno merimo zadovoljstvo z življenjem v Sloveniji s pomočjo raziskav Slovensko javno mnenje in Politbarometer v izvedbi CJMMK, evropsko primerljive podatke pa črpamo iz Evropske družboslovne raziskave, raziskav Evropske fundacije za izboljšanje delovnih in življenjskih podatkov ter raziskav Evropske komisije v okviru Eurobarometra. Evropske raziskave se med seboj razlikujejo po naboru držav, času raziskav in tudi naboru možnih odgovorov, zato neposredne primerjave niso možne. Primerjamo lahko le trende in umestitve. Večina mednarodnih raziskav se izvaja v daljših časovnih obdobjih, v primerjavi z raziskavo Eurobarometer, ki ta kazalnik vključuje v raziskavo dvakrat letno¹. Glede na to, da za leti 2009 in 2010 ni na razpolago podatkov drugih mednarodnih raziskav, v nadaljevanju prikazujemo gibanje zadovoljstva na podlagi podatkov Eurobarometra.

Junija 2010 je bila Slovenija po podatkih Eurobarometra na 10. mestu med državami EU, s 85 % zadovoljnih ljudi (skupaj zelo zadovoljni in zadovoljni). V primerjavi z letom 2009 se je zadovoljstvo znižalo za 1 o. t. Delež zadovoljnih v Sloveniji iz junija 2010 je nižji od sedemletnega povprečja² (88 %) in tudi od deleža zadovoljnih ljudi v letu 2004 (90 %), odkar so na voljo podatki. Čeprav je še vedno relativno visok, je to najnižji delež, ki ga je Slovenija zabeležila od leta 2004 oziroma je bil doslej takšen delež zabeležen samo še oktobra 2008. Podrobnejši pregled kaže, da se od leta 2004 v Sloveniji zmanjšuje število zelo zadovoljnih in večja števila nezadovoljnih, kar je ob manjših nihanjih v preteklih letih značilno zlasti za obdobje od oktobra 2008 dalje. Deleža zadovoljnih in zelo nezadovoljnih sta skozi celotno obdobje merjenja razmeroma stabilna.

Slovenija ima najvišji delež zadovoljnih ljudi v primerjavi z novimi članicami EU in višji od nekaterih starih članic (Nemčije, Francije, Španije, Portugalske in Grčije), karustrezatudiugotovitvamdrugihmednarodnih raziskav. Največ zadovoljnih ljudi je v Skandinavskih državah, severnih državah EU (Nizozemska, Belgija, UK,

Irska) in Avstriji, ki je tik pred Slovenijo. Po letu 2007 so vse države EU, razen Finske, zabeležile padec deleža zadovoljnih ljudi. Samo nekatere med njimi pa se po letu 2007 (zadnje leto pred gospodarsko krizo) še niso obrnile v pozitivno smer. Nekatere so junija 2010 že imele višji odstotek zadovoljnih ljudi od sedemletnega povprečja.

¹ V okviru Eurobarometra merijo zadovoljstvo z življenjem z vprašanjem: Na splošno, kako zadovoljni ste z življenjem, ki ga živite? in možnimi odgovori: zelo zadovoljen, zadovoljen, nezadovoljen in zelo nezadovoljen za vse članice od vstopa v Evropsko Unijo dalje. Za Slovenijo imamo tako podatke od leta 2004.

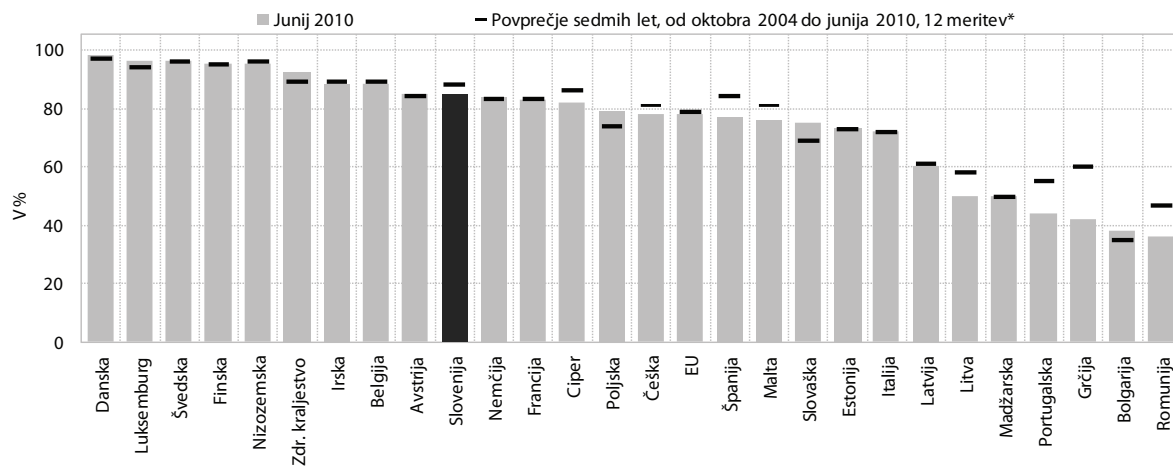
² Sedemletno povprečje je izračunano na podlagi 12 meritev zadnjih 7 let (od oktobra 2004, leta, ko se je priključila EU).

Tabela: Zadovoljstvo z življenjem v Sloveniji, delež oseb v %

	Zelo zadovoljni	Zadovoljni	Nezadovoljni	Zelo nezadovoljni	Ne vem
okt.04	27	63	8	1	0
jun.05	22	68	8	2	0
okt.05	25	62	13	1	0
apr.06	23	64	12	1	0
sep.06	27	62	9	1	0
maj.07	24	67	9	0	0
okt.07	27	60	11	2	0
apr.08	24	65	9	2	0
okt.08	27	58	12	3	0
jun.09	22	64	12	2	0
nov.09	21	65	12	2	0
jun.10	21	64	13	2	0

Vir: Eurobarometer, 2010.

Slika: Zadovoljstvo z življenjem (skupaj zelo zadovoljni in zadovoljni)



Vir: Eurobarometer, 2010; preračuni UMAR.

Opomba: * Sedemletno povprečje je izračunano na podlagi 12 meritev zadnjih 7 let (od oktobra 2004, leta, ko se je priključila EU).

5. PRIORITETA:

Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

- Emisije toplogrednih plinov
- Emisijsko intenzivne industrije
- Energetska intenzivnost
- Obnovljivi viri energije
- Delež cestnega prometa v blagovnem prometu
- Okoljski davki in implicitna davčna stopnja na rabo energije
- Intenzivnost kmetovanja
- Intenzivnost poseka lesa
- Koeficient starostne odvisnosti
- Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov
- Stopnja rodnosti
- Selitveni koeficient
- Regionalne razlike v BDP na prebivalca
- Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti
- Knjižna proizvodnja in splošne knjižnice

Emisije toplogrednih plinov

V letu 2008 so bili izpusti toplogrednih plinov v Sloveniji precej višji od ciljev, določenih s Kjotskim protokolom, bolj oddaljenih je bilo le pet članic EU. Z ratifikacijo Kjotskega protokola je Slovenija prevzela obveznost, da izpuste toplogrednih plinov (TGP) v obdobju 2008–2012 v povprečju zmanjša za 8 %¹ glede na izhodiščne emisije iz leta 1986. V letu 2008 so bile emisije TGP v Sloveniji za 5,2 % višje od izhodiščnega leta, pri doseganju ciljev pa je bilo manj uspešnih le pet držav EU². Z izjemo Slovenije so izpuste v tem obdobju najbolj znižale ravno nove članice, kar je večinoma odraz obsežnejšega gospodarskega prestrukturiranja v začetku 90. let. Na enoto BDP v SKM smo v Sloveniji v letu 2000 ustvarili 13,3 % več emisij kot v povprečju EU, v letu 2008 pa 16,7 %.

V letu 2009 je prišlo do znižanja emisij, kar je predvsem posledica padca gospodarske aktivnosti, zniževanje emisijske intenzivnosti slovenskega gospodarstva pa se je v zadnjih dveh letih precej upočasnilo. Potem ko so emisije TGP v Sloveniji v letu 2008 dosegle vrh, so se po podatkih ARSO v letu 2009 znižale za 9,1 % in bile za 4,4 % nižje glede na izhodiščno leto³. K znižanju so prispevale vse kategorije, z izjemo kmetijstva⁴, največji prispevek pa so imeli nižji izpusti zaradi manjše rabe goriv v prometu. Ti so se zmanjšali za 13,3 %, kar je bila predvsem posledica precejšnjega znižanja zunanjetrgovinskih tokov in s tem blagovnega prometa, dodaten dejavnik pa je bilo tudi občutno povišanje trošarinskih stopenj na gorivo v letu 2009. Kljub opaznemu znižanju v letu 2009 so bile emisije iz prometa kar za 162 % višje kot v izhodiščnem letu in so predstavljale 27,6 % vseh nastalih emisij v Sloveniji. Višji je bil le delež emisij energetskega sektorja (31,5 %), ki so v pretežni meri posledica izpustov iz termoelektrarn. Ob znižanju proizvodnje v termoelektrarnah so se emisije energetskega sektorja v letu 2009 znižale za 4,7 %, v primerjavi z izhodiščnim letom pa so bile nižje za slabih 10 %. Zaradi izrazitega padca obsega proizvodnje predelovalnih dejavnosti so

se močno znižali tudi izpusti iz industrije (izpusti zaradi rabe goriv za 16,8 %, izpusti iz proizvodnih procesov za 29,9 %). Znižanje emisij v letu 2009 je tako predvsem odraz nižje gospodarske aktivnosti, medtem ko je bilo znižanje emisijske intenzivnosti gospodarstva ponovno majhno (1,1 %). To pomeni, da v obdobju 2007–2009 ni prišlo do večjega razmika (ang. decoupling) med rastjo emisij in gospodarsko rastjo, kar je eden izmed osrednjih ciljev trajnostnega razvoja.

Za izpolnitev ciljev EU 2020 bo treba znižati emisijsko intenzivnost in zajezi predvsem izpuste iz razpršenih virov. V okviru podnebno-energetskega paketa si je EU zadala cilj vsaj 20-odstotnega znižanja emisij TGP do leta 2020, kar je hkrati tudi del Strategije EU 2020. Za zavezanca, ki so vključeni v Evropski sistem trgovanja z izpusti (EU ETS), je cilj določen za EU kot celoto (znižanje za 21 % do leta 2020 glede na leto 2005) in bo z letom 2013 prešel iz pristojnosti posameznih držav⁵. V shemo EU ETS so vključena zlasti velika energetska in industrijska podjetja, katerih izpusti so v letu 2009 v Sloveniji predstavljali približno 40 % vseh izpustov in so se glede na leto 2005 po naših izračunih znižali za 7,5 %. Pri izpustih iz sektorjev, ki niso vključeni v sistem trgovanja z emisijami (promet, stavbe, kmetijstvo in odpadki), so cilji določeni za vsako državo posebej, pri čemer je Sloveniji dovoljeno povišanje izpustov za 4 %. V letu 2008 so bili ti izpusti še precej nad dovoljenim povišanjem, v letu 2009 pa, zlasti zaradi posledic gospodarske krize, pod dovoljeno ravno povišanja izpustov (2,5 % pod ravno iz leta 2005). V prihodnje bo tako potrebna večja osredotočenost države na ukrepe s teh področij, njihova učinkovitost pa bo močno pogojena z uspešnostjo zajezi emisij iz prometa.

¹ V primeru, da bo Slovenija dokazala ustrezno gospodarjenje z gozdovi, lahko pri doseganju kjotske obveznosti upoštevamo še ponore v višini 1,32 Mt CO₂ ekv. iz naslova povečanja lesnih zalog, kar predstavlja 6,5 % vseh izpustov v izhodiščnem letu. Poleg tega imajo države možnost del zahtevanih znižanj, ki jih ne bi dosegle doma, dokupiti v drugih državah članicah preko t.i. prožnih mehanizmov.

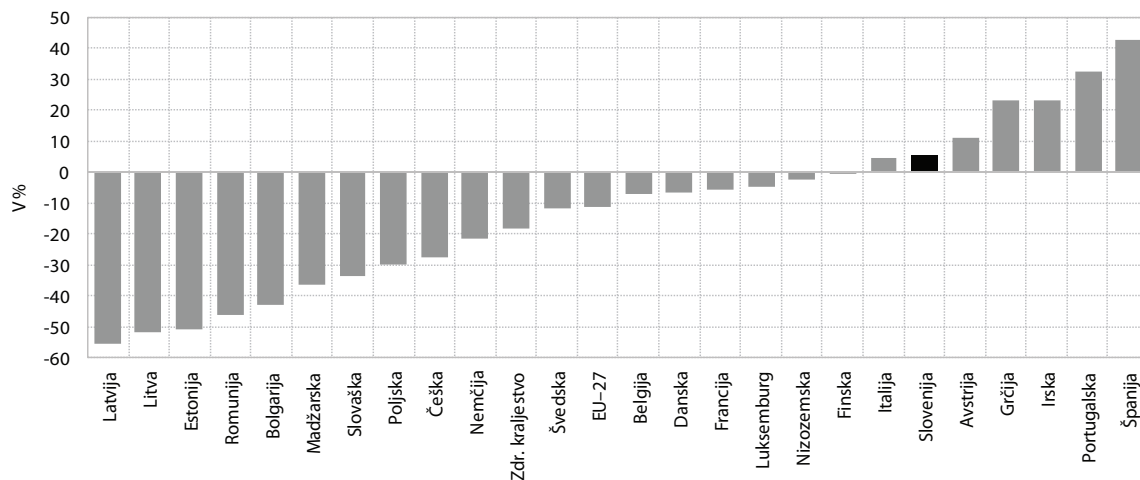
² Po podatkih EEA je bilo dlje od kjotskih ciljev, ki se med državami razlikujejo, le 5 držav članic EU. Če upoštevamo tudi načrtovane prožne mehanizme in ponore, pa se je v letu 2008 glede na zastavljene cilje slabše od Slovenije uvrstilo 6 članic EU.

³ V povprečju 2008–2009 so bili izpusti za 0,8 % višji od izhodiščnega leta Kjotskega protokola (brez upoštevanja ponorov).

⁴ Tudi sicer so emisije iz kmetijstva manj odvisne od gospodarskega cikla. Glej tudi Poglavlje 5.1. Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike.

⁵ Emisijski kuponi se trenutno delijo na podlagi državnih razdelitvenih načrtov, ki morajo odražati kjotske cilje držav članic. Trenutno je v teku drugo trgovalno obdobje (2008–2012), s pričetkom tretjega (2013–2020) pa bodo stopile v veljavo spremembe, med drugim tudi to, da se bo omejeval emisij določala na ravni EU in ne več skozi razdelitvene načrte posameznih držav članic.

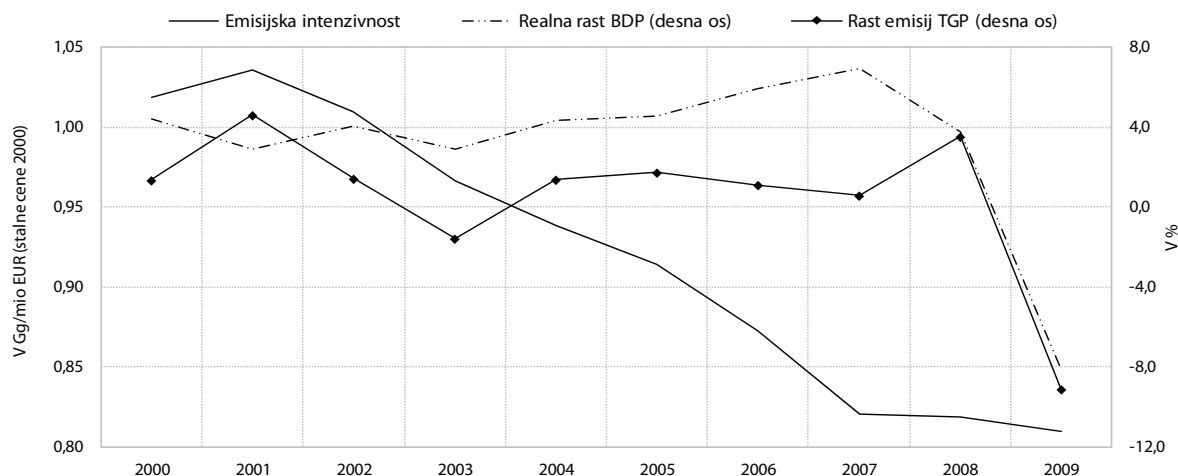
Slika: Emisije toplogrednih plinov¹ glede na izhodiščno leto Kjotskega Protokola, 2008



Vir: UNFCCC, 2010.

Opomba: ¹Ne vključujejo emisij zaradi rabe tal in ponorov ter emisij pri letalstvu in pomorstvu.

Slika: Emisijska intenzivnost¹, Slovenija



Vir: UNFCCC, ARSO, SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2011.

Opomba: ¹Brez emisij zaradi rabe tal in ponorov ter emisij pri letalstvu in pomorstvu.

Emisijsko intenzivne industrije

Pod vplivom gospodarske krize je bilo v letu 2009 znižanje obsega emisijsko intenzivne proizvodnje kar 18,6-odstotno, v letu 2010 pa je bila rast obsega te proizvodnje 10,2-odstotna in je po dveh letih ponovno presegala rast v ostalih panogah (6,4 %). Skupni obseg proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij je v Sloveniji od leta 1999 pa vse do začetka gospodarske krize naraščal hitreje od ostalih panog predelovalnih dejavnosti. V letu 2008 je bilo prehitevanje prekinjeno, saj se je obseg emisijsko intenzivne proizvodnje, predvsem zaradi nižje proizvodnje aluminija, zmanjšal, medtem ko se je proizvodnja ostalih panog povečala. Krčenje obsega proizvodnje v emisijsko intenzivnih industrijah se je v letu 2009 poglobilo, podobno pa se je zmanjšala proizvodnja tudi v ostalih panogah. Delež dodane vrednosti (DV) emisijsko intenzivnih industrij v celotnih predelovalnih dejavnostih se v letu 2009 glede na predhodno leto ni bistveno spremenil in je znašal 22,8 %. V Sloveniji je delež emisijsko intenzivnih panog v ustvarjeni DV predelovalnih dejavnosti med najvišjimi v EU (glej sliko). Zato je pomen teh panog tako z vidika ustvarjanja dodane vrednosti kot z vidika izvozne konkurenčnosti gospodarstva v Sloveniji višji kot v večini ostalih držav EU¹. S splošnim dvigom obsega proizvodnje v letu 2010, se je ta po dveh letih ponovno bolj povišal v emisijsko intenzivnih panogah².

V letu 2009 se je nadaljevalo zmanjševanje energetske intenzivnosti v predelovalnih dejavnostih, padec pa je bil po triletnem obdobju intenzivnega zmanjševanja nekoliko skromnejši. Dekompozicijska³ analiza porabe energije kaže, da je bilo znižanje v letu 2009 v pretežni meri (okoli 94 %) posledica nižjega obsega proizvodnje. Negativen prispevek tega dejavnika je v letu nizke proizvodne aktivnosti pričakovan (v obdobju 2004–2008 je bil ta prispevek pozitiven). K znižanju energetske porabe v letu 2009 je tako kot v letih 2007 in 2008 prispeval tudi strukturni učinek. Pri tem gre za znižanje deleža DV dejavnosti, ki na enoto dodane vrednosti

porabijo več energije in je bilo v obdobju 2007–2009 predvsem posledica nizke aktivnosti v proizvodnji drugih nekovinskih mineralnih izdelkov. Z izjemo leta 2005 je v obdobju 2004–2008 k znižanju energetske porabe prispevalo tudi zniževanje energetske intenzivnosti znotraj posameznih panog, ki je glavni kazalnik kakovostnih sprememb. V letu 2009 pa so se ugodna gibanja prekinila, saj je bilo zmanjšanje energetske intenzivnosti nekaterih podpodročij (predvsem proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov) premajhno, da bi izničilo porast energetske intenzivnosti ostalih⁴. Glede na to, da je zmanjševanje energetske intenzivnosti v predelovalnih dejavnostih v večini primerov vezano na zamenjavo uporabljene tehnologije z bolj učinkovito, za kar so potrebna investicijska vlaganja, gibanja v letu 2009 povezujemo tudi z zoženimi možnostmi tovrstnih investicij v razmerah finančne in gospodarske krize, poleg tega pa je treba upoštevati, da je del energetske porabe fiksnega značaja. Raba končne energije⁵ (energetska poraba v TJ) na enoto dodane vrednosti, ki na skupni ravni predelovalnih dejavnosti združuje tako učinek energetske intenzivnosti posameznih panog kakor tudi učinek strukture, se je z izjemo leta 2005 zniževala. Izboljšanje je bilo večje predvsem v letih 2007 in 2008, v letu 2009 pa se je umirilo na raven iz predhodnega obdobja (1,3 %).

¹ V letu 2008 so te panoge v Sloveniji ustvarile 22,5 % (v EU 18,6 %) skupne bruto dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti, poleg tega pa je višji tudi delež predelovalnih dejavnosti v skupni dodani vrednosti gospodarstva. Glede na povprečje EU je v Sloveniji predvsem visok delež kemične industrije in pa tudi proizvodnje nekovin.

² Izjema je proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (apno, cement ipd.), kjer se pod vplivom nizkega povpraševanja gradbenega sektorja nadaljuje skromna proizvodna aktivnost.

³ Emisije TGP v industriji nastajajo pri samem proizvodnem procesu (t.i. procesne emisije) ali kot posledica rabe goriv. V tem delu se osredotočamo na slednje, ki tudi sicer predstavljajo večji del emisij iz industrije. Spremembo končne rabe energije (energetska poraba v TJ) v predelovalnih dejavnostih smo razčlenili na tri sklope dejavnikov: spremembo obsega proizvodnje, strukture predelovalnih dejavnosti ter spremembo energetske intenzivnosti znotraj posameznih panog.

⁴ Med 14 panogami predelovalnih dejavnosti, se je energetska intenzivnost v letu 2009 znižala petim, v letu 2008 devetim, v letu 2007 13 panogam itn.

⁵ Energetska poraba po dejavnostih, v TJ (SURS).

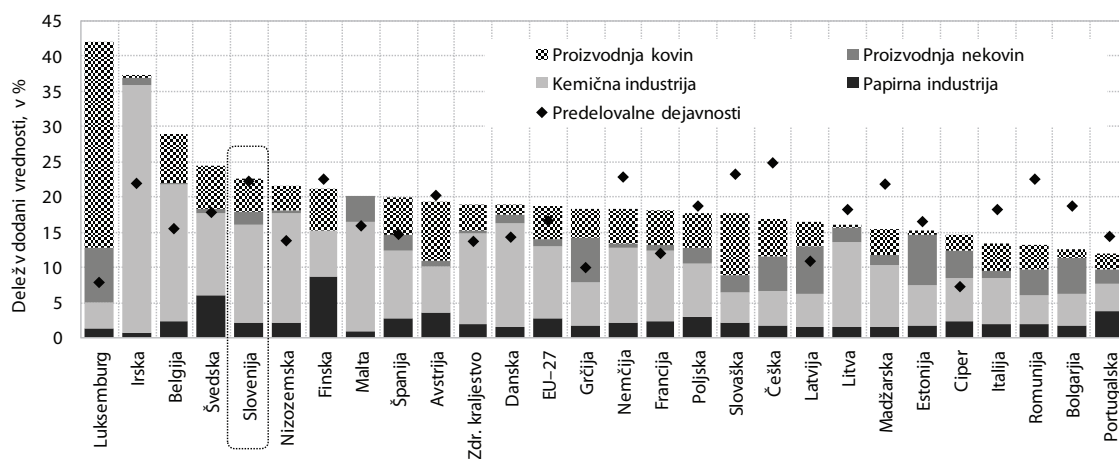
Tabela: Indeksi rasti obsega proizvodnje in dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih in emisijsko intenzivnih industrijah

Indeksi realne rasti	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dodana vrednost predelovalnih dejavnosti	109,7	104,3	107,3	107,8	100,1	83,3	108
Proizvodnja predelovalnih dejavnosti	107,1	104	106,2	108,5	102,6	81,8	107,1
Proizvodnja v emisijsko intenzivnih industrijah	108,2	104,2	112,1	114,3	97,6	81,4	110,2
Proizv. vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih	105,1	102,5	99	98,5	89,8	90,5	101,7
Proizv. kemikalij, kemičnih izd., umetnih vlaken	110,4	107,6	113	121,7	107,9	85,7	114,7
Proizv. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	96,4	93,1	106,2	105,8	102,5	74,3	98,6
Proizvodnja kovin	111,9	103,2	119,6	106,7	68,6	70,1	109,5
Proizvodnja pred. dej. brez emisijsko intenzivnih industrij	106,8	103,9	104,8	107,1	103,8	81,9	106,4

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi ter Rudarstvo in predelovalne dejavnosti (SURS), 2010; preračuni UMAR.

Opomba: Indeksi industrijske proizvodnje so do vključno leta 2004 izračunani iz količinskih podatkov, od leta 2005 pa iz vrednostnih podatkov.

Slika: Delež emisijsko intenzivnih panog v predelovalnih dejavnostih in delež predelovalnih dejavnosti v dodani vrednosti gospodarstva, države EU, 2008



Vir: Eurostat; preračuni UMAR.

Energetska intenzivnost

Slovenija se je po energetske intenzivnosti leta 2008 uvrstila slabše od večine EU držav, gibanja v letu 2009 pa so bila nekoliko ugodnejša. Slovenija se je po

energetski intenzivnosti, izračunani kot poraba energije na enoto BDP v SKM¹, v letu 2000 uvrstila na 15. mesto med državami EU, v letu 2008 pa tri mesta slabše. Po tem kazalniku je bila slovenska energetska intenzivnost leta 2008 za 16,4 % višja od povprečne v EU (v letu 2000 13,3 %). Razlike med državami so posledica same strukture gospodarstva (odvisno od deleža storitvenih dejavnosti ali energetske intenzivne industrije), pa tudi različne energetske učinkovitosti znotraj istih panog. Na splošno velja, da so nove države članice energetske intenzivnejše od starih, a se razlike do povprečja EU z leti zmanjšujejo in podobno je bilo v preteklih letih tudi v Sloveniji. V večini držav EU se je leta 2008 nadaljevalo zniževanje energetske intenzivnosti² (v povprečju za 1,2 %), v Sloveniji pa se je zvišala za 2,0 % (slabše le še na Irskem). V kriznem letu 2009 se je nato v Sloveniji gospodarska aktivnost znižala za 8,1 %, poraba energije pa se je zmanjšala še malo bolj, za 9,8 %. Tako se je energetska intenzivnost znižala za 1,8 % in dosegla raven iz leta 2007. Za leto 2010 ocenjujemo, da do večje spremembe energetske intenzivnosti ni prišlo, saj sta se tako BDP kot poraba energije zvišala za okoli 1 %.

V obdobju 2000–2008 je bila v Sloveniji zabeležena nadpovprečno visoka rast rabe energije, zlasti v cestnem prometu. Celotna raba energije se je v Sloveniji povečevala za 2,4 % letno, medtem ko je bila povprečna letna rast rabe energije v EU precej nižja, 0,5 %³. Sicer je tudi v EU pritisk k povečanju rabe energije prihajal s področja cestnega prometa, a je bil precej manj izrazit kot v Sloveniji. Tako se je v obravnavanem obdobju končna raba energije v cestnem prometu v EU povprečno letno povečala za 1,1 %, v Sloveniji pa kar za 5,9 %. K temu so veliko prispevale v tem obdobju relativno nizke cene pogonskih goriv, ki so bile nižje tudi od sosednjih držav in se je z gorivom pri nas oskrboval tudi naraščajoči tranzitni cestni promet.

V kriznem letu 2009 se je razen hidroenergije znižala raba vseh energentov. K znižanju celotne primarne rabe

energije so največ (49 %) prispevala tekoča goriva zaradi zmanjšanja cestnih, predvsem blagovnih, prevozov. Zaradi rednega letnega remonta nuklearke⁴ je k znižanju pomembno prispevala manjša raba nuklearne energije, in sicer za 18 %. Neto izvoz elektrike, ki je bil v veliki meri posledica večje proizvodnje hidroenergije in zmanjšane skupne rabe elektrike, je k znižanju prispeval 17 %, dodatnih 14 % pa so prispevala še trdna goriva.

Poleg visoke rabe energije v cestnem prometu k visoki energetske intenzivnosti Slovenije prispeva tudi poudarjeno industrijska struktura gospodarstva.

Slovenija se v EU uvršča med države z visokim deležem predelovalnih dejavnosti v celotni dodani vrednosti gospodarstva (v letu 2008 22,1 %, v EU 16,5 %; v kriznem letu 2009 v Sloveniji znižanje deleža na 19,6 %, v EU na 14,8 %). Slovenija po porabi celotne energije na prebivalca nekoliko presega povprečje EU, za 6,1 % (v 2008), po splošni razvitosti (BDP na prebivalca) pa zaostaja za več kot 30 % (v letu 2008 za 30,9 % in poslabšanje v 2009 na 34,1 %). Z razvojem gospodarstva sovпада višanje deleža energetske intenzivne industrijske strukture, tako da v prihodnje pričakujemo nadaljevanje trenda zniževanja energetske intenzivnosti. Izrazitejša spremembe pa bodo odvisne od hitrosti tehnološkega razvoja in širokega nabora ukrepov, ki spodbujajo učinkovito rabo energije.

¹ Zaradi večje metodološke ustreznosti smo v letošnjem Poročilu o razvoju pri mednarodni primerjavi energetske intenzivnosti v izračunu upoštevali BDP v SKM.

² Pri medčasovni primerjavi upoštevamo kazalnik porabe primarne energije na enoto ustvarjenega BDP v stalnih cenah. Zaradi zagotavljanja mednarodne primerljivosti je vir podatkov do leta 2008 (zadnji razpoložljivi podatki) Eurostat, izračuni za Slovenijo za leto 2009 pa temeljijo na podatkih SURS. Podatki SURS in Eurostata se tudi sicer nekoliko razlikujejo.

³ Ob tem je treba tudi upoštevati, da se je v obdobju 2000–2008 BDP (v stalnih cenah in tečajih leta 2000) v EU povprečno letno krepil za 2,0 %, v Sloveniji pa precej bolj, za 4,4 %.

⁴ Leto brez rednega remonta nuklearke nastopi vsako tretje leto.

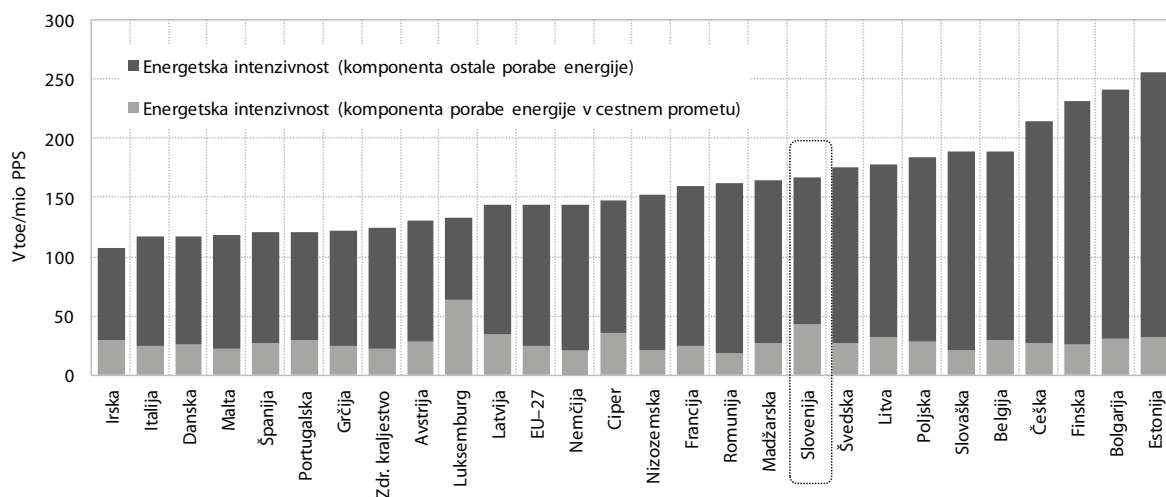
Tabela: Energetska intenzivnost (poraba primarne energije na enoto BDP), v toe/mio EURcene 2000, tečaj 2000

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
EU	208,5	187,3	181,3	175,7	169,1	167,1
Avstrija	151,1	140,3	154,0	147,6	140,8	138,1
Belgija	250,8	243,7	224,1	215,5	198,7	199,8
Bolgarija	1633,4	1362,4	1129,3	1091,0	1011,7	944,2
Ciper	236,1	237,1	208,9	212,1	210,7	213,4
Češka	727,4	659,1	601,2	587,6	552,4	525,3
Danska	134,5	112,5	106,5	110,1	105,7	103,1
Estonija	1237,2	812,7	617,0	548,4	571,2	570,5
Finska	278,3	246,3	231,4	241,3	228,1	217,8
Francija	191,6	179,1	176,5	170,7	165,0	166,7
Grčija	208,1	204,6	186,1	179,0	171,4	170,0
Irska	164,0	137,0	110,6	107,7	103,9	106,5
Italija	150,0	146,6	151,4	147,3	143,8	142,6
Latvija	706,7	441,0	356,7	327,3	306,5	308,7
Litva	870,7	571,2	478,3	434,0	428,1	417,5
Luksemburg	204,5	165,3	179,6	170,1	157,8	154,6
Madžarska	611,5	487,5	443,9	424,0	407,5	401,4
Malta	267,0	191,3	212,1	194,8	197,8	194,9
Nemčija	182,3	166,0	163,4	159,2	152,0	151,1
Nizozemska	218,1	184,8	184,8	174,6	178,9	171,6
Poljska	700,3	488,7	432,1	427,0	398,8	383,5
Portugalska	198,1	197,5	204,5	188,9	189,2	181,5
Romunija	1095,8	913,4	730,9	703,4	657,3	614,6
Slovaška	951,4	796,4	680,7	620,1	538,2	519,7
Slovenija	352,5	299,2	283,5	269,6	252,4	257,5
Španija	199,7	196,2	195,4	187,1	183,9	176,4
Švedska	222,9	177,4	168,7	157,7	152,1	152,1
Združeno kraljestvo	161,4	144,5	128,4	122,9	115,2	113,7

Vir: Eurostat Portal Page – Structural indicators, 2011.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Energetska intenzivnost (izračunana z BDP v PPS) v državah EU v letu 2008



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2011; izračuni UMAR.

Obnovljivi viri energije

Slovenija v zadnjih letih v nasprotju z EU ni konstantno povečevala deleža rabe obnovljivih virov energije (OVE), večji dvig je bil leta 2009, ko se je zaradi krize zmanjšala raba vseh vrst energije, razen hidroenergije.

Čeprav je delež OVE v celotni porabi energije v Sloveniji še vedno višji kot v EU, se razlika zmanjšuje. V EU delež trendno narašča, pri nas pa ob počasni gradnji novih kapacitet predvsem niha v odvisnosti od spremenljive vodnatosti rek. Po podatkih Eurostat je delež OVE v letu 2008 v Sloveniji znašal 11,0 %, v EU pa 8,4 %. Po podatkih SURS so v letu 2009 nadpovprečni vodostaji rek povečali proizvodnjo in s tem rabo hidroenergije za 17,4 % in kljub znižanju rabe biomase za 3,7 %, se je tako raba OVE povišala za 4,7 %. Ob znižanju rabe celotne energije zaradi krize za 9,8 % se je delež OVE povišal na 12,9 %. Ocenjujemo, da se je v letu 2010 ob šibki gospodarski rasti poraba energije v Sloveniji malo povišala. Ker je raba hidroenergije ostala zelo visoka, se je delež OVE sicer znižal, a je bil še vedno višji od ciljnih 12 %¹.

V Sloveniji k rasti rabe OVE največ, še vedno več kot 80 %, prispevata tradicionalna vira, les in hidroenergija, v EU pa povišana raba biogoriv. Raba posameznih OVE je v državah EU zelo različna, odvisno tudi od naravnih danosti. Slovenski 40,6-odstotni delež hidroenergije je bil v letu 2008² najvišji med vsemi državami EU. Les (in lesni odpadki) je po deležu najpomembnejši OVE v dvajsetih državah EU in tudi v Sloveniji, najvišje deleže lesa pa imajo baltske države (Estonija kar 97,7 %). Visoke deleže »netradicionalnih« OVE izkazujejo predvsem države, kjer je raba vseh OVE glede na celotno rabo energije nizka³. Raba OVE se je v letu 2008 v Sloveniji povečala za 15,6 %. K rasti je največ, 55,7 % prispevala raba hidroenergije, raba lesa in lesnih odpadkov 34,8 %, biogoriva 7,8 %, bioplina pa 1,7 %⁴. V EU se je v letu 2008 raba OVE povečala za 5,6 %, k čemur so največ (29,7 %) prispevala biogoriva⁵.

¹ Bela knjiga o obnovljivih virih energije (COM(1997) 599), »Energijska prihodnost: obnovljivi viri energije« iz leta 1997 omenjeni cilj za leto 2010 določa za države EU, ki ga je ob pridruževanju prevzela tudi Slovenija in je naveden tudi v Resoluciji o nacionalnem energetskega programu (ReNEP) iz leta 2004.

² Zadnji mednarodno primerljivi podatki so dostopni za leto 2008.

³ Države Beneluksa in Danska (izjema z visokim deležem vseh OVE) v energetske namene rabijo veliko trdnih komunalnih odpadkov (največ Nizozemska), v Luksemburgu je visok delež biogoriv, v Združenem kraljestvu pa delež bioplina. Pri rabi vetrne energije po deležih prednjačita Irska in Španija, geotermalna energija je pomembnejši energetski vir le v Italiji, medtem ko relativno največ sončne energije izkoristijo na Cipru in v Grčiji.

⁴ SURS ostalih OVE ne zajema, po oceni MOP naj bi bil delež geotermalne energije 2,4 %, solarno termične pa 0,9 % v vseh OVE.

⁵ Les in lesni odpadki 20,4 %, hidroenergija 18,6 %, vetrna energija 15,0 % in sončna energija 5,8 %, preostalo desetino pa še trdni komunalni odpadki, bioplin in geotermalna energija.

Delež OVE se je v letu 2009 zaradi ugodnih hidroloških razmer in znižanja porabe močno povečal tudi v porabi električne energije, za leto 2010 pa ocenjujemo, da je bil delež zelo blizu ciljnim 33,6 %. V letu 2008 so v EU iz OVE proizvedli 16,7 % porabljene elektrike, v Sloveniji pa 29,1 %. V letu 2009 se je delež v Sloveniji povišal na 36,8 % (poraba elektrike -11,8 %, hidroenergija 17,4 %). Po podatkih ELES se je v letu 2010 proizvodnja hidroelektrarn znižala za 0,7 %, poraba elektrike pa povečala za 8,1 %. Tako se je delež OVE znižal za nekaj odstotnih točk in ni veliko odstopal od ciljnih 33,6 % (ReNEP, 2004).

Za Slovenijo je določeno, da mora v okviru ciljev EU do leta 2020 doseči najmanj 25-odstotni delež OVE v končni bruto rabi energije (EU-27: 20 %)⁶. Na podlagi tega je vlada julija 2010 sprejela Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010–2020 (AN OVE), ki podrobneje določa sektorske cilje in ukrepe za njihovo doseganje. Glede na to, da je delež OVE v Sloveniji v letu 2008 znašal 15,1 % in se v njegovem izračunu upošteva normalizirana hidrologija (ob nadpovprečni vodnatosti rek ni delež nič višji), bo cilj težko dosegljiv brez močnega povečanja spodbud za učinkovito rabo in OVE. V letu 2010 uveljavljena shema za spodbujanje proizvodnje električne energije iz OVE naj bi prispevala k njeni večji rabi, saj se je prispevek v ceni električne energije skoraj podvojil.

Najbolj, za 96,9 % se je v okviru sončne energije povišala raba fotovoltaike in pri biogorivih za 53,5 % raba bioetanola, a sta deleža porabe obeh omenjenih virov v OVE še zelo nizka.

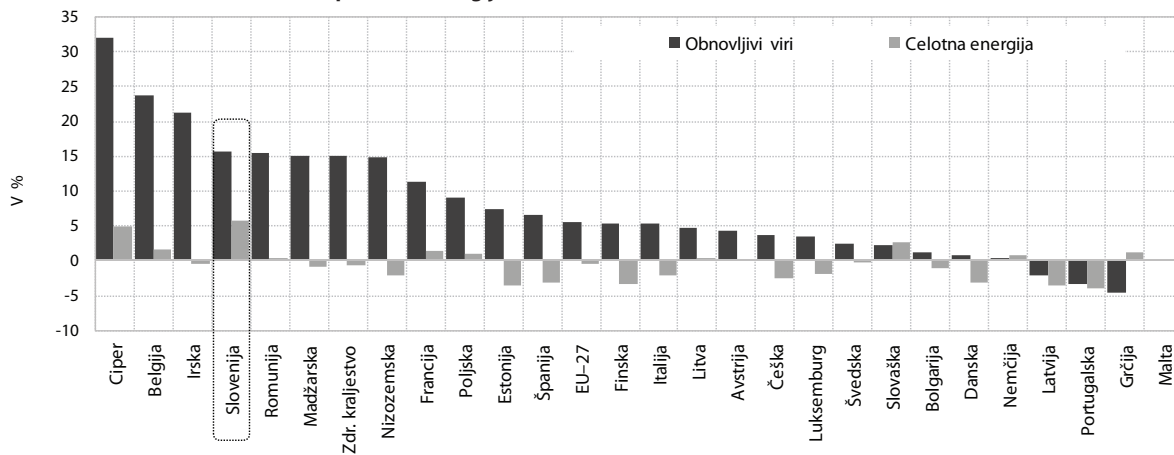
⁶ Direktiva/28/ES. Nasprotno merilom ustrezne porazdelitve in upoštevanja različnih izhodišč in potencialov držav članic, pa ta Direktiva določa tudi obvezni 10-odstotni delež OVE v prometu v vsaki državi članici.

Tabela: Delež rabe obnovljivih virov v celotni rabi primarne energije, v %

	1995		2000	2005	2006	2007
EU	5,1	5,7	6,6	7,1	7,9	8,4
Avstrija	21,8	22,8	21,1	22,2	24,3	25,3
Belgija	1,3	1,3	2,4	2,9	3,1	3,7
Bolgarija	1,6	4,2	5,6	5,5	4,8	4,9
Ciper	2,1	1,8	1,9	1,9	2,4	3,0
Češka	1,4	1,5	4,1	4,3	4,7	5,0
Danska	7,6	10,9	16,4	15,6	17,4	18,1
Estonija	8,7	10,2	10,6	9,8	9,9	11,0
Finska	21,1	23,8	23,4	23,0	23,1	25,2
Francija	7,5	6,5	5,9	6,2	6,7	7,4
Grčija	5,3	5,0	5,2	5,7	5,3	5,0
Irska	1,4	1,6	2,4	2,7	2,9	3,6
Italija	4,8	5,2	6,4	7,0	7,3	7,8
Latvija	27,2	31,8	33,0	31,0	29,7	30,1
Litva	5,7	9,2	8,8	9,3	8,9	9,3
Luksemburg	1,4	1,6	1,6	1,7	2,5	2,7
Madžarska	2,4	2,1	4,4	4,8	5,3	6,1
Nemčija	1,9	2,8	5,1	6,0	8,6	8,6
Nizozemska	1,5	2,4	3,4	3,6	3,6	4,2
Poljska	3,9	4,2	4,8	5,1	5,3	5,7
Portugalska	16,2	15,3	13,2	17,1	17,6	17,8
Romunija	5,9	10,9	12,6	11,7	11,7	13,5
Slovaška	2,8	2,8	4,3	4,6	5,5	5,5
Slovenija	9,4	12,3	10,6	10,5	10,0	11,0
Španija	5,4	5,7	6,0	6,5	7,0	7,7
Švedska	26,0	31,6	29,5	29,5	31,2	32,1
Združeno kraljestvo	0,9	1,1	1,8	1,9	2,2	2,6

Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2011.
Opomba: np – ni podatka, Za Malto ni podatkov.

Slika: Rast rabe OVE in celotne rabe primarne energije v državah EU v letu 2008



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2011; izračuni UMAR.

Delež cestnega prometa v blagovnem prometu

Delež cestnih blagovnih prevozov v Sloveniji se povečuje hitreje in je že nekaj let višji kot v EU, okrepil pa se je tudi v kriznem letu 2009. Delež cestnega blagovnega prometa¹ (v celotnem cestnem, železniškem in notranjem vodnem blagovnem prometu; merjeno v tonskih kilometrih) je bil leta 2000 v Sloveniji še malo nižji kot v EU, a se je v naslednjih letih povečeval hitreje in je v letu 2005 presegel povprečje EU. Cestni blagovni promet v Sloveniji je v letu 2008 dosegel najvišjo rast med vsemi državami EU, 18,4 % (v EU znižanje za 1,8 %), v kriznem letu 2009 pa se je znižal manj kot v večini držav EU, in sicer za 9,2 % (v povprečju EU za 10,1 %). Tako se je delež cestnega v skupnem blagovnem prometu v Sloveniji z 82,2 % v letu 2008 povišal na visokih 84,0 % v letu 2009 (v EU s 76,2 % na 77,5 %)². K zviševanju deleža v EU je največ prispevala hitra rast obsega cestnega blagovnega prometa v večjem delu vzhodnoevropskih držav (gl. tudi sliko).

Zaradi ugodne lege je obseg cestnega blagovnega prometa na prebivalca v Sloveniji med najvišjimi v EU, nadpovprečen pa je tudi železniški blagovni promet. V Sloveniji registrirani avtoprevozniki so še v letu 2003 prevozili približno toliko tonskih kilometrov na prebivalca kot povprečni prevozniki EU, v letu 2009 pa že več kot dvakrat toliko (za 114 % več; več le še prevozniki s sedežem v Luksemburgu). Tako hiter razvoj dejavnosti pripisujemo predvsem ugodni legi Slovenije na križišču V. in X. evropskega koridorja, kjer se je promet z zadnjima širitvama EU močno povečal. Z vstopom v EU so se za slovenske prevoznike pri prevozu po državah EU znižale tudi administrativne ovire (dovolilnice, kabotaža³), v Sloveniji pa smo imeli v tistem času tudi relativno nizke cene motornih goriv in cestnin za tovorna vozila. V Sloveniji kot majhni srednjeevropski državi je pričakovano velik delež mednarodnega in nižji delež notranjega blagovnega prometa (85 % in 15 % v letu 2009). To pomeni, da slovenski prevozniki velik del prevozov opravijo z vožnjami po drugih državah. Poleg visoko nadpovprečnega obsega cestnega blagovnega prometa je v Sloveniji precej visok tudi obseg železniškega blagovnega prometa na prebivalca (v letu 2009 je bil za 89 % višji od povprečja EU).

Z vidika trajnostne prometne politike so neugodni trendi prisotni že vrsto let, vidnega napredka pri modernizaciji železniške infrastrukture pa še ni bilo.

V Sloveniji je bil leta 2009 obseg cestnega blagovnega prometa za dobro petino višji kot leta 2006⁴, obseg železniškega pa za šestino nižji⁵. Gre torej za preusmeritev blagovnega prevoza z železnic na ceste. Gospodarska kriza v letu 2009, ki je močno znižala zunanjetrgovinske tokove, je precej bolj vplivala na znižanje železniškega blagovnega kot cestnega prevoza tako v Sloveniji (-20,0 % oz. -9,2 %) kot v EU (-17,4 % in -10,1 %). Na ravni EU je bil leta 2009 glede na leto 2006 obseg železniškega blagovnega prometa za približno tak odstotek nižji kot v Sloveniji (za 17,0 %), vendar je bil, za razliko od Slovenije, v EU nižji tudi obseg cestnega blagovnega prometa (za 8,5 %). Prevoz blaga po železnici (in po vodi) je z vidika trajnostnega razvoja sprejemljivejši, zato ga je smiselno spodbujati in tako zavirati trend naraščanja cestnega tovarnega prometa. Hitrejše posodabljanje železniške infrastrukture, kar je slovenska investicijska prioriteta⁶ v tem desetletju, in s tem tudi boljša povezanost s koprskim pristaniščem, bi gotovo povečala atraktivnost železniških prevozov, kjer pa programi zamujajo. Ker je z liberalizacijo blagovnega železniškega trga že prišlo do povečane konkurence tujih prevoznikov, je zelo pomembno uspešno prestrukturiranje glavnega slovenskega železniškega prevoznika in posodobitev železniške infrastrukture.

¹ Podatki za cestni blagovni promet se nanašajo na domače prevoznike (obseg prevozov v državi registriranih cestnih tovornih vozil), ki opravljajo prevoze doma in v drugih državah, podatki o železniškem blagovnem prometu pa na prevoze na teritoriju države, ne glede na poreklo prevoznika.

² V izračunih so upoštevani podatki za železniški blagovni promet, zbrani s podrobnim in poenostavljenim načinom zbiranja podatkov; slednji zajame podjetja, ki opravijo manj kot 500 mio tkm prevozov letno.

³ Opravljanje prevoza znotraj neke druge države.

⁴ Od tega leta na voljo podatki za vse države EU-27.

⁵ Cestni blagovni promet je bil višji za 21,9 %, železniški pa nižji za 16,5 %.

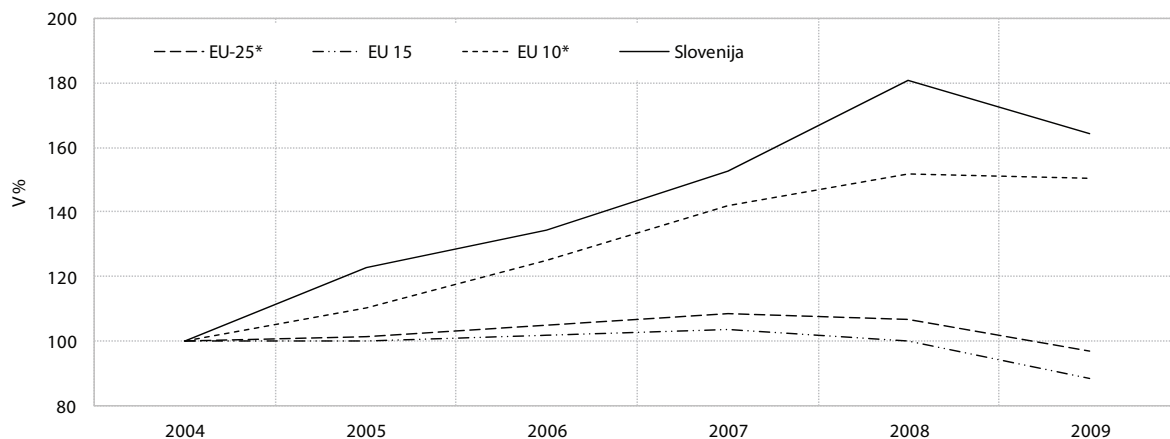
⁶ Za investicije na področju železniške infrastrukture je iz naslova Kohezijskega sklada v obdobju 2007-2013 predvidenih 450 milijonov evrov, pri čemer do konca leta 2009 na tem področju ni bil potrjen noben projekt (Letno poročilo o izvajanju OP ROPi za obdobje 2007-2013).

Tabela: Delež cestnega v skupnem blagovnem prometu (merjeno v tkm), v %

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	73,7	76,4	76,2	76,2	76,2	77,5
Avstrija	64,8	64,1	63,2	60,9	58,6	59,5
Belgija	77,4	72,4	71,1	69,7	68,5	72,9
Bolgarija	52,3	70,8	69,0	70,0	66,9	67,4
Ciper	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Češka	68,0	74,4	76,1	74,7	76,7	77,8
Danska	92,1	92,2	91,8	92,2	91,3	90,8
Estonija	37,3	35,4	34,7	43,2	55,3	47,3
Finska	75,8	76,5	72,8	73,9	73,3	np
Francija	76,0	80,5	80,9	80,9	80,7	81,0
Grčija	np	97,5	98,1	97,1	97,3	97,8
Irska	96,2	98,3	98,8	99,3	99,4	99,4
Italija	89,0	90,3	88,5	87,6	88,3	91,0
Latvija	26,5	29,8	39,0	41,9	38,7	30,2
Litva	46,6	56,1	58,4	58,5	58,0	59,9
Luksemburg	87,8	92,3	91,5	93,8	94,2	94,6
Madžarska	68,1	69,2	71,6	74,5	74,7	78,8
Malta	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nemčija	65,3	66,0	65,9	65,7	65,5	67,0
Nizozemska	63,4	63,6	63,1	59,4	59,9	63,4
Poljska	56,9	69,0	70,4	73,5	75,9	80,5
Portugalska	92,5	94,6	94,9	94,7	93,9	94,3
Romunija	42,9	67,3	70,5	71,3	70,2	60,0
Slovaška	53,0	70,3	68,8	71,8	73,8	77,9
Slovenija	71,9	77,3	78,2	79,2	82,2	84,0
Španija	92,8	95,2	95,4	95,9	95,9	96,6
Švedska	63,9	64,0	64,2	63,6	64,7	62,5
Združeno kraljestvo	90,0	87,8	85,8	86,6	86,5	86,7

Vir: Eurostat Portal Page – Structural indicators, 2010; SI-STAT podatkovni portal, 2010.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Obseg cestnega blagovnega prometa (merjeno v tkm) v Sloveniji in EU v obdobju 2004–2009



Vir: Eurostat Portal Page – Transport, 2011.
Opomba: *brez Malte.

Okoljski davki in implicitna davčna stopnja na rabo energije

Slovenija ima relativno visoke prihodke iz okoljskih dajatev, kar je delno tudi posledica višje energetske rabe. V letu 2008 so prihodki od davkov na obremenjevanje okolja v Sloveniji predstavljali 3,0 % BDP, v povprečju EU pa 2,4 %¹, pri čemer v večini držav največji delež okoljskih davkov predstavljajo davki na energijo (Slovenija: 78,7 %², EU: 72,1 %). Delež prihodkov iz okoljskih davkov v BDP ne odraža nujno dejanske slike okoljske politike. Visok delež prihodkov iz davkov na energijo je lahko tudi odraz večje rabe energije na enoto ustvarjenega BDP, kar npr. vpliva na visoke prihodke iz tega naslova v Bolgariji, do neke mere pa to velja tudi za Slovenijo³. Kazalnik, ki to pomanjkljivost odpravlja, je implicitna davčna stopnja na rabo energije. Ta je v letu 2008 v Sloveniji znašala 121,7 EUR/TOE⁴, kar je nekoliko pod povprečjem držav EU. Prilivi od davkov na onesnaževanje so v EU relativno nizki, delež davkov na promet pa je med državami zelo različen⁵. V Sloveniji so, kljub nadpovprečnemu obsegu prometa, ki se med drugim kaže z razsežnostjo avtoprevozniške dejavnosti in številom osebnih vozil na prebivalca⁶, relativno nizki. Približno polovico prihodkov iz teh davkov⁷ predstavljajo pristojbine za registracijo vozil fizičnih oseb, nekoliko manj pa prihodki iz davka od novih motornih vozil, ki so se po naših ocenah v letu 2009 občutno znižali. Od marca 2010 je ta davčna stopnja v Sloveniji vezana na izpuste CO₂⁸ z namenom spodbujanja nakupa vozil z manjšimi vplivi na okolje.

Zaradi povišanja trošarin so se okoljski davki v letu 2009 občutno povišali. Okoljski davki so eden pomembnejših tržnih instrumentov okoljske politike, ki omogočajo internalizacijo negativnih zunanjih stroškov aktivnosti, ki jih povzročajo. V Sloveniji približno tri četrtine okoljskih davkov predstavljajo trošarine na

pogonska goriva, ki zasledujejo tudi druge, neokoljske, cilje. Relativno nizke trošarinske stopnje v letih visoke gospodarske aktivnosti so bile v precejšnji meri posledica blaženja vpliva naraščajočih cen nafte na inflacijo. Trošarinske stopnje na pogonska goriva so se v letu 2008 znižale vse do minimalne dovoljene ravni⁹, a so se zaradi visoke rasti rabe goriv davčni prilivi iz tega naslova povišali. V letu 2009 so se ob nižji povprečni ceni nafte na svetovnih trgih in ob povečanju potreb po javnofinančnih prihodkih trošarine na bencin in dizelsko gorivo močno povišale, na 30 % oz. 43 % nad minimalno raven, kar je v povprečju leta pomenilo 0,466 oz. 0,431 EUR/liter¹⁰. Kljub nižji količinski prodaji goriva so se prilivi iz tega naslova nadalje povišali, in sicer za dobrih 20 %¹¹. To je več kot nadomestilo znižanje prilivov večine ostalih okoljskih davkov, kar je ob hkratnem znižanju BDP po naši oceni privedlo do povišanja okoljskih davkov na približno 3,6 % BDP. Zaradi zgoraj omenjenih sprememb v trošarinski politiki Slovenije ocenjujemo, da se je implicitna davčna stopnja na rabo energije v letu 2009 močno povišala, in sicer na okoli 159 EUR/TOE.

¹ Zadnji mednarodno primerljivi podatki.

² Za leto 2009 ocenjujemo, da se je delež davkov na energijo v vseh okoljskih davkih v Sloveniji povišal na 84 %.

³ Glej indikator *Energetska intenzivnost*.

⁴ Tisoč ton naftnih ekvivalentov (ang. Thousands tons of oil equivalent).

⁵ Davki na promet se nanašajo predvsem na lastništvo in uporabo prometnih sredstev, stopnje teh davkov pa lahko pomembno vplivajo na število vozil in strukturo voznega parka v posamezni državi (OECD, 2010).

⁶ V letu 2009 je bilo v Sloveniji 521 osebnih avtomobilov/1000 prebivalcev, v EU pa 473. Več osebnih vozil na 1000 prebivalcev kot v Sloveniji imajo v Luksemburgu, Italiji, na Cipru, Malti in v Avstriji (Eurostat).

⁷ Sredstva od prodaje vinjet niso davčni prihodek.

⁸ Uradni list RS, št. 9/2010.

⁹ Direktiva 2003/96/EC.

¹⁰ Raba dizla povzroča večje negativne učinke na okolje predvsem zaradi večjih emisij NO_x in trdnih delcev (OECD, 2010), kljub temu pa je trošarinska stopnja na rabo dizla nižja.

¹¹ Ocena UMAR na podlagi podatkov SURS.

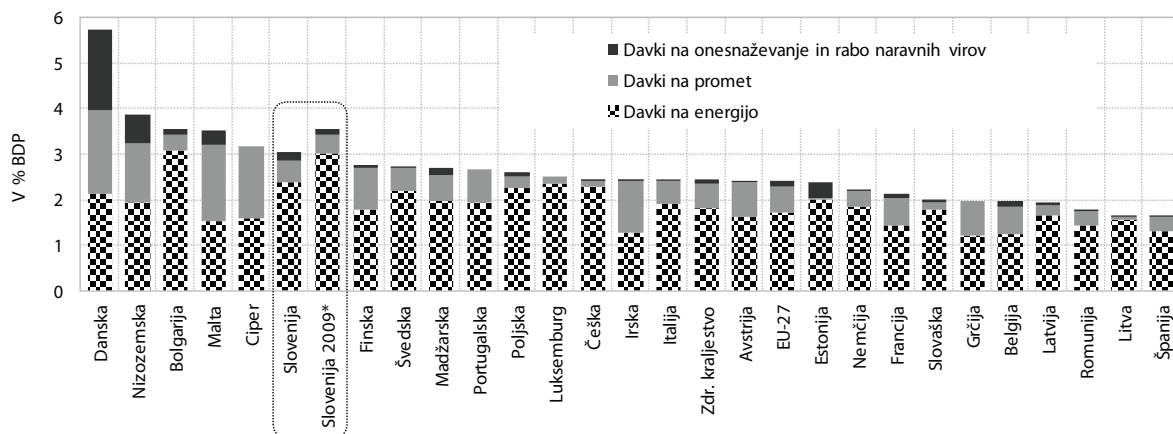
Tabela: Implicitna davčna stopnja na rabo energije¹, v EUR/TOE, 2008

	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	171,7	165,3	164,3	164,9	158,2
Avstrija	141,8	149,5	141,3	150,2	150,2
Belgija	92,4	106,9	103	112,3	97,1
Bolgarija	36,4	52,6	52,8	65,2	71,7
Češka	55,2	93,5	99,4	108,5	127,1
Nemčija	192,7	206,6	202	203,5	193,8
Danska	300,8	290,3	279,8	272,6	267,8
Estonija	32,2	65,4	68,8	70,5	71,5
Španija	137,8	119,3	119,8	117,7	114,6
Finska	108,7	111,7	105,1	102,7	114,5
Francija	173,2	163	163,3	160,7	np
Grčija	117,3	100,3	96,3	102	np
Madžarska	79,7	86,8	85,6	97,8	98
Irska	140,5	154,7	150,7	153,2	153,1
Italija	248,7	208	210,1	200,2	187,4
Litva	58	78,3	74,5	77,4	78,5
Luksemburg	164,3	177,7	168,5	167,6	173,3
Latvija	48,3	55,1	52,9	49,8	48,4
Nizozemska	154,4	182,2	193,1	177,5	189,8
Poljska	58,9	84,2	87,6	101,3	108
Portugalska	111,8	148,8	148,1	149,1	143,4
Romunija	58,2	24,7	26,2	32,2	26,2
Slovenija	118,3	114,5	113,7	123,9	121,7
Slovaška	42,4	65	67,8	77,3	84,6
Švedska	182	196,9	199,6	196,6	190,1
Zdr. kraljestvo	249,5	212,5	210,9	218	180,2

Vir: Eurostat Portal Page – Sustainable Development Indicators, 2011.

Opomba: ¹ Prihodki iz obdavčitve energije (deflacinirani) glede na porabljeno končno energijo; np – ni podatka.

Slika: Prihodki iz okoljskih davkov, 2008



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2011.

Opomba: * Ocena UMAR.

Intenzivnost kmetovanja

Poraba vseh mineralnih in v tem tudi NPK gnojil¹ se je v letu 2009 ponovno znižala. V kmetijski pridelavi je bilo v letu 2009 porabljenih za 11,8 % manj mineralnih in v tem za 14,0 % manj NPK gnojil kot v letu prej. Preračunano na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU), ki so se tudi v letu 2009 znižala, je to pomenilo 94,8 kg NPK gnojil na hektar². To je za 9,6 % manj kot v letu prej in najmanj v opazovanem obdobju po letu 1995. Poraba na enoto KZU se je v tem obdobju znižala že za blizu 30 %, po zadnjih primerljivih podatkih za leto 2007 pa je bila kljub temu v primerjavi s povprečjem EU in vsemi tremi sosednjimi državami članicami razmeroma visoka (Slovenija 115,6 kg/ha, EU 103,9 kg/ha, Italija 98,2 kg/ha, Avstrija 46,8 kg/ha, Madžarska 93,6 kg/ha)³.

Prodaja pesticidov se je v letu 2009 po zvišanju v letu prej zopet znižala. Skupna količina aktivnih snovi prodanih pesticidov se je v letu 2009 znižala za 4,5 %, v primerjavi z letom 2000 pa je bila nižja za več kot petino. Neposredna primerjava med državami ni smiselna⁴, groba primerjava porabe na enoto zemljišč pa pokaže, da je primerljiva z državami s podobno strukturo gojenih rastlin in podobnimi pridelovalnimi razmerami. V Avstriji je nižja, na Madžarskem in predvsem v Italiji pa višja.

Nekateri kazalniki ekološke učinkovitosti kmetijstva, kot so povprečni pridelki na enoto površine ali dosežena mlečnost na žival, kažejo, da se ta v letu 2009 v povprečju ni izboljšala. Količina dveh najpomembnejših poljščin na enoto površine, ki je precej odvisna tudi od vremenskih razmer, se je pri pšenici znižala (za 11,1 %), pri koruzi pa se je zvišala (za 6,8 %). Pri obeh kulturah je precej pod povprečjem EU-15, relativno nizka raven pridelave pa z vidika izkoriščenosti zemlje ni optimalna. Razmeroma visoka pa je obremenjenost okolja zaradi živinoreje, merjena s številom živine na enoto površine. Izpusti toplogrednih plinov so kljub trendnemu zniževanju, kar je predvsem posledica izboljšanja učinkovitosti govedoreje⁵, še vedno relativno visoki. Učinkovitost reje je s tem prenizka. Povprečna mlečnost na žival, ki je precej nižja kot v povprečju EU in v vseh sosednjih državah članicah, se je v letu 2009 še znižala (za 1,8 %). Ker so izpusti toplogrednih plinov

na enoto mleka (ali mesa) pri nizki mlečnosti (ali počasni rasti) precej višji kot pri visoki, bi bilo z vidika ekološke učinkovitosti smiselno intenzivnost prireje povečevati.

Površine ekološkega in integriranega kmetovanja so se v letu 2009 prvič znižale. Skupne površine, ki so bile v letu 2009 vključene v kontrolo sonaravne (integrirane in ekološke) pridelave, so se znižale za 0,7 %, in sicer integrirano obdelane površine za 0,2 %, površine z ekološko obdelavo, ki je eden od najbolj učinkovitih načinov trajnostne kmetijske rabe naravnih virov, pa za 1,5 %. Število kmetijskih gospodarstev z ekološkim kmetovanjem se je sicer tudi v letu 2009 nekoliko povišalo, vendar pa se je prvič znižalo število tistih gospodarstev, ki so v preusmeritvi in pomenijo potencial za nadaljnji razvoj te vrste obdelovanja. Cilja iz Programa razvoja podeželja za obdobje 2007–2013 (64 tisoč hektarjev do leta 2013) in Akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva (20 % KZU do leta 2015) sta po uspešnem razvoju v začetnem obdobju postala že nedosegljiva. V letu 2009 je bilo v ekološki obdelavi manj kot 29,4 tisoč hektarjev površin, kar je predstavljalo le 6,3 % KZU.

¹ NPK gnojila so mineralna gnojila s tremi najpomembnejšimi rastlinskimi hranili: dušikom, fosforjem in kalijem.

² Površina kmetijskih zemljišč v uporabi se je v letu 2009 znižala za 4,9 %, s 492.424 ha na 468.496 ha.

³ Primerjava s sosednjimi državami kot državami s približno podobnimi pogoji za kmetijsko pridelavo.

⁴ Podatek o količini predstavlja seštevek aktivnih snovi z zelo različnimi stopnjami toksičnosti. V Sloveniji je v uporabi precejšen delež starejših vrst pesticidov, ki so biološko šibkejši in se uporabljajo v večjih količinah, za okolje pa so manj obremenjujoči.

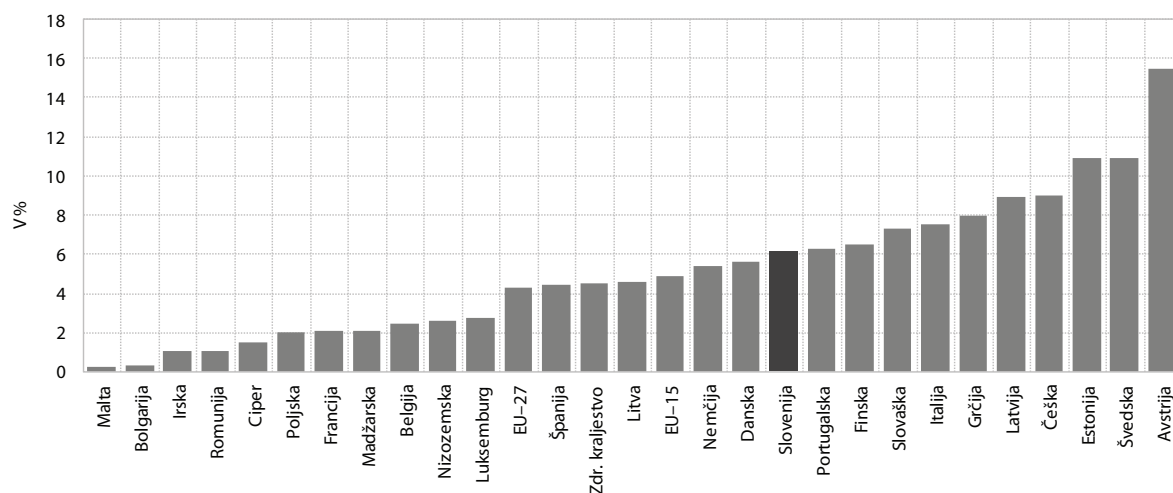
⁵ Po podatkih Kmetijskega inštituta Slovenije.

Tabela: Nekateri kazalniki intenzivnosti kmetovanja v Sloveniji v obdobju 1995–2008

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Poraba NPK gnojil							
Poraba na enoto KZU, v kg/ha	134,6	146,6	115,3	119,6	115,6	104,9	94,8
Prodaja pesticidov							
Prodaja skupaj, v aktivni snovi, v tisoč t	np	1,47	1,38	1,28	1,16	1,22	1,16
Intenzivnost pridelave oz. prireje							
Povprečni pridelek pšenice, v t/ha	4,2	4,2	4,7	4,2	4,2	4,5	4,0
Povprečni pridelek koruze, v t/ha	6,3	5,9	8,3	6,9	7,5	7,3	7,8
Število GVŽ na enoto KZU, v št./ha	np	1	0,9	np	0,9	np	np
Povprečna mlečnost na žival, v t/kravo	np	4,5	4,9	5,3	5,9	5,6	5,5
Sonaravna pridelava							
Ekološko obdelane površine v kontroli, v tisoč ha	-	5,4	23,2	26,8	29,3	29,8	29,4
Število ekoloških kmetij v kontroli, v tisoč	-	0,6	1,7	1,9	2,0	2,1	2,1
Integrirano obdelane površine v kontroli, v tisoč ha	-	-	44,6	49,9	56,9	57,6	57,5
Število integriranih kmetij v kontroli, v tisoč	-	-	5,5	5,8	6,0	5,9	5,6

Viri: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo, 2011; preračuni UMAR.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež ekološko obdelanih površin v kmetijskih zemljiščih v uporabi v Sloveniji in državah EU, leto 2008



Vir: European Commission. An analysis of the EU organic sector, Junij 2010.

Intenzivnost poseka lesa

Rast površine gozdov v Sloveniji se je v zadnjih letih upočasnjevala. Gozdovi so ob koncu leta 2009 pokrivali 1.186 tisoč hektarjev, kar je bilo za 0,1 % več kot v letu prej in je pomenilo skoraj 60–odstotno pokritost celotnega ozemlja¹. Gozdnatost, ki se je v zadnjem stoletju hitro povečevala, je v Evropi večja le še na Finskem in Švedskem. Program razvoja gozdov v Sloveniji predvideva, da se njihov delež v površini ne bo več povečeval. Gozdovi so s stališča klimatskih, vodovarstvenih in drugih ekoloških pogojev sicer dobrodošli, a se povečuje predvsem tam, kjer je gozdov že zdaj veliko, na drugi strani pa v predelih z intenzivnim kmetijstvom in še posebej v primestnih predelih prihaja do krčenja (Rezolucija o nacionalnem gozdnem programu).

Skupni posek lesa se je v letu 2009 zmanjšal, vzrok pa je nižja sanacija gozdov. Skupni posek lesa, ki se z leti povečuje, se je v letu 2009 znižal za 1,6 %. Kljub znižanju je bil to tretji najvišji posek v opazovanem obdobju. Kot običajno je bila večina poseka negovalne in sanitarne narave, medtem ko sta bila posek zaradi krčitve gozda in posek za gozdno infrastrukturo razmeroma nizka (gl. tabelo). Posek sanitarne narave se je znižal za 17,7 %, a je vseeno ostal razmeroma visok. Vse ostale vrste poseka pa so se zvišale. Negovalni posek, ki je za razvoj gozdov nujen in zato najobsežnejši, se je povečal za 18,8 %, a je njegov delež v skupnem poseku ostal razmeroma skromen (okoli 65–odstoten, v letu 2000 okoli 71–odstoten). Posek zaradi krčitve gozdov se je povečal za 21 %, posek za gozdno infrastrukturo pa za 5 %. Nezakoniti posegi v gozd so bili sicer v preteklih letih razmeroma nizki, vendar so se v letu 2009 precej povečali, njihov delež v skupnem poseku pa se je z 1,4 % zvišal na 2,2 %.

Intenzivnost poseka lesa, ki je bila v vsem opazovanem obdobju razmeroma nizka, se je v letu 2009 še poslabšala in precej zaostajala z načrti. Ob 1,5–odstotni rasti prirastka lesa in 1,6–odstotnem nižjem poseku lesa se je njegova intenzivnost poslabšala za 1,3 o. t. in znašala 42,3 %. Posek lesa je bil tudi v letu 2009 nižji od možnega po gozdnogospodarskih načrtih in se je s 70 % znižal na 66 % od možnega. Posek v državnih gozdovih je bil podobno kot v vseh analiziranih letih opravljen približno v višini načrtovanega, v zasebnih gozdovih, ki obsegajo skoraj tri četrtine vseh gozdov, pa ne, ker ga ovira razdrobljena posest². Večji posek tega obnovljivega

naravnega vira bi bil v Sloveniji smiseln. Količina lesa, ki jo je mogoče posekati, se zaradi naraščanja lesne zaloge povečuje in se bo povečevala tudi v prihodnje. Dovoljena intenzivnost poseka lesa bi se do leta 2040 po opravljeni simulaciji Zavoda za gozdove lahko povečala na približno 90 %, torej za več kot polovico. V Sloveniji je med najnižjimi v EU in je v letu 2005 za povprečjem EU zaostajala kar za 17 o. t.³

Primerno izkoriščanje gozdov predstavlja dober razvojni potencial, a ostaja na razmeroma nizki ravni. Obseg pridobljenih gozdnih sortimentov se je v letu 2009 po povišanju v letu prej, zmanjšal za 2,0 %. Pri tem se je poslabšala tudi njegova struktura: za več kot desetino se je zmanjšal obseg hlodovine za žago in furnir, torej lesa, ki je primeren za doseganje visoke dodane vrednosti, obseg vseh ostalih vrst lesa, to je za celulozo in plošče, drugega industrijskega lesa ter lesa za kurjavo, pa se je povečal. Skupni obseg, ki se je znižal razmeroma malo (v EU se je v povprečju znižal za 5,6 %; gl. Sliko), je glede na možnosti preskromen, hkrati pa tudi njegova struktura ni optimalna. Medtem ko sta industrijski predelavi v Sloveniji v zadnjih nekaj letih namenjenega le okoli dve tretjini pridobljenega lesa (tretjina pa za kurjavo), ga je v povprečju EU okoli štiri petine (in petina za kurjavo). V letu 2009 se je poleg tega ponovno povečal izvoz lesa, za skoraj 6 % (v tem pa najbolj ravno izvoz hlodovine, za 10,8 %), nasprotno pa se je znižal izvoz izdelkov iz lesa. Izvoz surovine pomeni manjšo dodano vrednost in neizkoriščeno razvojno možnost.

¹ Podatki Zavoda za gozdove in SURS. Po podatkih iz projekta MKGP o rabi zemljišč iz začetka leta 2010 je bila v Sloveniji površina gozda večja kot to prikazuje statistika, in se je glede na leto prej zmanjšala (1.214 tisoč hektarjev, za 0,6 % manj kot v letu prej).

² Pri tem je treba omeniti, da nekatere analize (Krajnc, Piškur, 2006) kažejo na to, da je posek v zasebnih gozdovih podcenjen. Na podlagi analize meritev na stalnih vzorčnih ploskvah sklepajo, da je v zasebnih gozdovih precej več tudi nedovoljenega poseka.

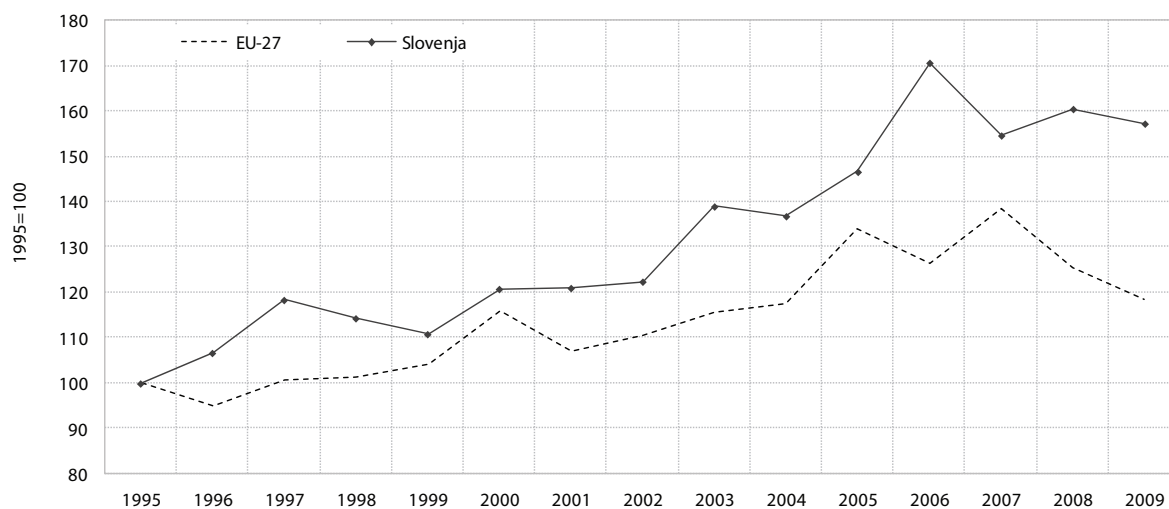
³ Glej Poročilo o razvoju 2009.

Tabela: Površina gozda, prirastek, zaloga in posek lesa ter njegova intenzivnost v Sloveniji

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Površina gozda, v tisoč ha	1.098	1.134	1.169	1.174	1.183	1.185	1.186
Letni prirastek, v tisoč m ³	5.995	6.872	7.569	7.652	7.822	7.869	7.985
Lesna zaloga, v tisoč m ³	228.493	262.795	300.795	307.689	318.107	322.195	327.459
Letni posek lesa, v tisoč m ³	2.092	2.609	3.253	3.718	3.242	3.427	3.374
nega	1.325	1.849	1.873	2.288	1.966	2.100	2.196
obnova	12	19	17	18	13	9	12
varstvo - sanacija	589	553	1.212	1.224	1.080	1.128	929
za infrastrukturo	15	40	49	50	48	61	64
krčitve	35	53	65	86	87	68	82
brez odobritve	113	91	35	49	38	48	74
drugo	2	3	2	1	9	12	16
Intenzivnost poseka ¹ , v %	34,9	38,0	43,0	48,6	41,4	43,6	42,3

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2010 (SURS), 2010; Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2009, 2010.
Opombe: ¹Razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa.

Slika: Rast proizvodnje okroglega lesa v Sloveniji in EU, 1995–2009



Vir: Eurostat Portal Page – Statistics – Agriculture and Fisheries – Forestry, 2011.

Koeficient starostne odvisnosti

Starostna odvisnost prebivalstva¹ Slovenije se je v letu 2010 še nadalje povečala. Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva se je v letu 2010 povečal za nadaljnje 0,2 o. t. in je naraščal v celotnem analiziranem obdobju od leta 1995. Koeficient skupne starostne odvisnosti prebivalstva pa se je zaradi zmanjševanja števila otrok nižal do leta 2004, od takrat naprej pa se povečuje. Tako je leta 2010 v Sloveniji prišlo na 100 delovno sposobnih prebivalcev 23,9 starih prebivalcev (kar je 3,9 več kot leta 2000) in 20,3 otrok (0,2 več kot leta 2009 oziroma 2,4 manj kot leta 2000). Skupni koeficient starostne odvisnosti je bil 44,2 (0,4 več kot leto prej oziroma 1,6 več kot leta 2000).

Koeficient skupne starostne odvisnosti se povečuje, ker se zmanjšuje delež delovno sposobnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu. Pri tem se zaradi povečanega števila rojstev² od leta 2004 dalje že drugo leto povečuje delež otrok v celotnem prebivalstvu, v letu 2010 celo bolj, kot se je povečal delež starega prebivalstva. Delež delovno sposobnega prebivalstva se je do leta 2003 sicer povečeval (z 69,2 % leta 1995 na 70,4 %), leta 2005 pa se je, kljub visokemu selitvenemu prirastu³, ki sicer povečuje obseg tega prebivalstva, začel zmanjševati in se do leta 2010 zmanjšal na 69,3 %⁴. Delež otrok se je v obdobju od leta 1995 do leta 2008 zmanjšal z 18,4 % na 13,9 %⁵, do leta 2010 pa se je povečal na 14,1 %⁶. Delež starega prebivalstva pa se je v letu 2010 nadalje povečal (na 16,6 %, kar je 2,6 odstotne točke več kot leta 2000). Leta 2003 je bilo število prebivalcev v starosti 65 let in več prvič večje od števila otrok. Indeks staranja, ki je razmerje med tema dvema starostnima skupinama prebivalcev,

je presegel 100. Do leta 2009 se je povečal na 118,0, v letu 2010 pa se je zaradi večjega porasta števila otrok v primerjavi s porastom starega prebivalstva celo nekoliko znižal (na 117,4).

Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva je v Sloveniji še vedno nižji kot v povprečju EU, vendar se razlika zmanjšuje. V večini večjih držav članic EU je pričakovano trajanje življenja daljše kot v Sloveniji⁷, zato je tudi delež starega prebivalstva v celotnem prebivalstvu v povprečju EU višji kot v Sloveniji. Hkrati so problemi z nizkim deležem otrok in delovno sposobnega prebivalstva (kljub visokemu selitvenemu prirastu) podobni. Zato je povprečni koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva v EU višji kot v Sloveniji, vendar se razlika manjša: leta 2009 je bil 25,6 %, kar je 2,0 odstotne točke več kot v Sloveniji. Najvišji je še naprej v Nemčiji, Italiji in Grčiji, ki imajo tudi najvišje deleže starega prebivalstva.

¹ Starostno odvisnost prebivalstva merimo s tremi koeficienti: a) koeficientom starostne odvisnosti starega prebivalstva, to je razmerjem med prebivalstvom v starosti 65 let in več ter delovno sposobnim prebivalstvom (ki je mednarodno primerljivo opredeljeno kot prebivalstvo v starosti 15–64 let), b) koeficientom starostne odvisnosti mladega prebivalstva, to je razmerjem med prebivalstvom v starosti 0–14 let in delovno sposobnim prebivalstvom, in c) skupnim koeficientom starostne odvisnosti, to je razmerjem med mladim in starim ter delovno sposobnim prebivalstvom.

² Glej indikator *Stopnja rodnosti*.

³ Glej indikator *Selitveni koeficient*.

⁴ Delno je na to zmanjšanje vplivala tudi sprememba v statistični definiciji stalnega prebivalstva v letu 2008, ki izključuje osebe, ki so bile prisotne v Sloveniji oziroma odsotne iz Slovenije manj kot eno leto. Vpliv spremenjene definicije prebivalstva pa ni velik. V letu 2008, za katero imamo podatke po obeh definicijah, je bil delež delovno sposobnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu 70,0 %, po novi definiciji, ki izključuje začasno prisotne tujce, pa 69,7 %.

⁵ Po spremenjeni definiciji prebivalstva, ki ne vključuje začasno prisotnih tujcev (glej prejšnjo opombo), na 13,9 %.

⁶ Po spremenjeni definiciji prebivalstva, ki ne vključuje začasno prisotnih tujcev.

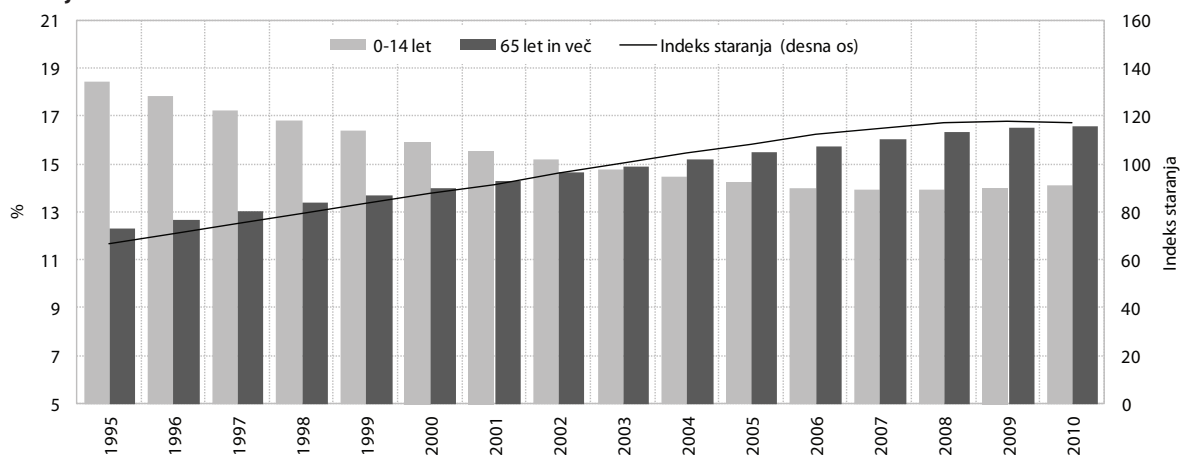
⁷ Glej indikator *Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov*.

Tabela: Koeфициent starostne odvisnosti prebivalstva v starosti 65 let in več v državah članicah EU, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	21,9	23,2	24,7	24,9	25,2	25,4	25,6	np
Avstrija	22,5	22,9	23,5	24,3	25,0	25,4	25,7	26,1
Belgija	23,8	25,5	26,3	26,2	25,9	25,8	25,9	26,0
Bolgarija	np	23,8	24,8	24,9	24,9	25,0	25,2	25,4
Ciper	17,2	17,0	17,3	17,3	17,6	17,8	18,2	18,6
Češka	19,3	19,8	19,8	20,0	20,2	20,5	20,9	21,6
Danska	22,7	22,2	22,7	22,9	23,2	23,6	24,1	24,9
Estonija	20,2	22,4	24,3	24,5	25,1	25,3	25,2	25,2
Finska	21,1	22,2	23,8	24,0	24,8	24,8	25,2	25,6
Francija	23,0	24,3	25,1	24,9	25,1	25,2	25,4	25,7
Grčija	22,2	24,2	26,8	27,6	27,6	27,8	27,9	28,4
Irska	17,8	16,8	16,4	16,3	15,8	15,9	16,2	16,8
Italija	24,0	26,8	29,3	29,8	30,2	30,4	30,6	30,8
Latvija	20,5	22,1	24,1	24,4	24,8	24,9	25,1	25,2
Litva	18,5	20,8	22,3	22,5	22,7	23,0	23,2	23,3
Luksemburg	20,6	21,4	20,9	20,8	20,7	20,6	20,5	20,4
Madžarska	20,9	22,0	22,7	22,9	23,2	23,5	23,8	24,2
Malta	16,3	17,9	19,3	19,8	19,8	19,8	20,1	21,3
Nemčija	22,5	23,9	27,8	28,9	29,9	30,4	30,9	31,4
Nizozemska	19,3	20,0	20,8	21,1	21,5	21,8	22,3	22,8
Poljska	16,6	17,6	18,7	18,9	19,0	18,9	18,9	19,0
Portugalska	21,9	23,7	25,2	25,4	25,6	25,9	26,3	26,7
Romunija	18,0	19,3	21,1	21,2	21,3	21,3	21,3	21,4
Slovaška	16,3	16,6	16,3	16,4	16,5	16,6	16,7	16,9
Slovenija	17,4	19,8	21,8	22,2	22,7	23,3	23,6	23,8
Španija	22,2	24,5	24,4	24,3	24,2	24,1	24,3	24,7
Švedska	27,4	26,9	26,5	26,4	26,4	26,7	27,1	27,7
Združeno kraljestvo	24,5	24,3	24,3	24,2	24,1	24,3	24,6	np

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Population, 2010.
Opomba: np – ni podatka

Slika: Staro (65 let in več) in mlado (0–14 let) prebivalstvo v % od vsega prebivalstva ter razmerje med njima (indeks staranja), Slovenija



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Population, 2010.

Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov

Pričakovano trajanje življenja¹ moških se je v letu 2009 v Sloveniji še naprej podaljšalo, pričakovano trajanje življenja žensk pa je ostalo skoraj nespremenjeno.

Pričakovano trajanje življenja se v Sloveniji neprekinjeno podaljšuje od leta 1994, po krajšem zastoju v začetnem obdobju tranzicije. V letu 2009 je doseglo ob rojstvu pri moških 75,8 leta (0,4 leta več kot leto prej, oziroma 3,9 leta več kot leta 2000), pri ženskah pa je ostalo približno enako kot leto prej, 82,3 leta (0,05 leta več kot leta 2008 oziroma 3,2 leta več kot leta 2000). Razlika med spoloma se je od leta 2004 zmanjševala in je v letu 2009 znašala 6,5 leta. Umrljivost moških se torej v zadnjih letih upočasnjuje hitreje od umrljivosti žensk. V letu 2009 se je pri moških umrljivost zmanjšala v večini petletnih starostnih skupin, povečala pa se je v starosti 25–34 in 65–69 let, pri ženskah pa se je pomembneje zmanjšala le pri otrocih in v starosti 25–34 let. Pričakovano trajanje življenja se še naprej povečuje tudi v večini držav članic EU. V Sloveniji je bilo tudi v letu 2009 (v povprečju glede na spol) nižje kot v večini starih članic (z izjemo Danske) in višje kot v večini novih članic (z izjemo Cipra in Malte). Pri moških ima višje pričakovano trajanje življenja kot Slovenija 17 držav članic EU, pri ženskah pa le 11.

V letu 2009 je umrljivost dojenčkov v Sloveniji ostala enaka kot leto prej, ko je dosegla do sedaj najnižjo raven². Umrljivost dojenčkov ima v Sloveniji že vrsto let tendenco zniževanja; od leta 1980, ko je umrlo še 15,3 dojenčkov do dopolnjenega prvega leta starosti na 1.000 živorojenih, se je v drugi polovici devetdesetih let zmanjšala na 4,5–5,5. V letu 2009 sta umrla le še 2,4 dojenčka na 1.000 živorojenih, kar je enako kot leto prej. Slovenija je imela po tem kazalcu najnižjo stopnjo med vsemi članicami EU (glej sliko). Specifični preventivni ukrepi na področju prenatalnega in neonatalnega zdravstvenega varstva, ki v razvitejših državah poleg splošne družbene blaginje vplivajo na zniževanje umrljivosti dojenčkov, ostajajo v Sloveniji torej še naprej na visoki ravni.

¹ Pričakovano trajanje življenja je sintetični kazalec umrljivosti, ki pove, koliko let življenja lahko še pričakuje oseba določene starosti v posameznem koledarskem letu, če bi do konca njenega življenja veljale starostno-spolno specifične stopnje umrljivosti, kot so veljale v obravnavanem koledarskem letu. V pogojih, ko se stopnje umrljivosti znižujejo, je dejansko trajanje življenja praviloma daljše od pričakovanega (in obratno).

² SURS je objavil nov podatek o umrljivosti dojenčkov v letu 2008, ki je zaradi spremenjene definicije prebivalstva za 0,4 nižji od podatka, objavljenega pred enim letom.

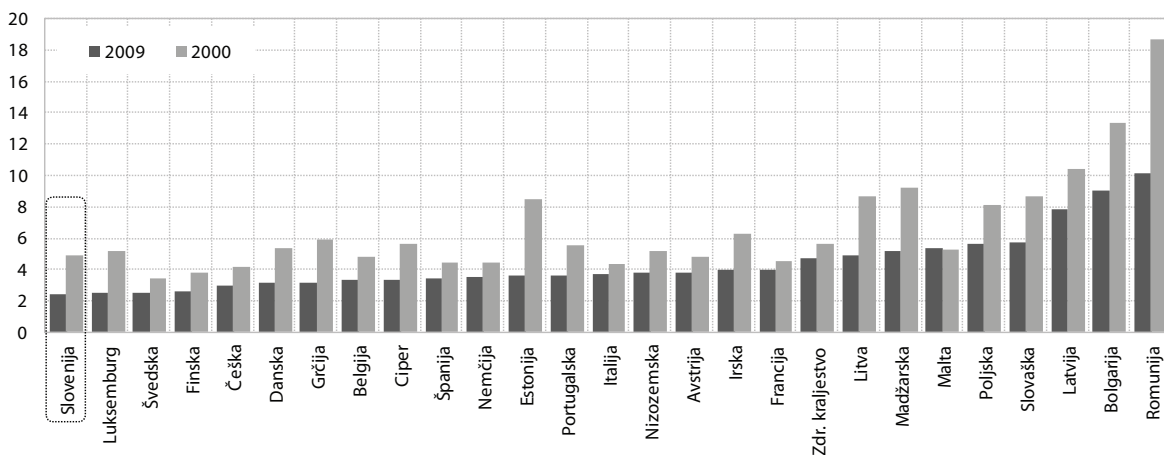
Tabela: Pričakovano trajanje življenja v Sloveniji in v državah članicah EU, 1995–2009

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	np	np	77,9	78,34	78,54	np	np
Avstrija	76,9	78,4	79,6	80,1	80,4	80,6	80,5
Belgija	77,0	77,9	79,1	79,5	79,9	np	np
Bolgarija	71,0	71,6	72,5	72,7	73,0	73,3	73,7
Ciper	np	77,7	78,9	80,3	80,1	80,8	81,1
Češka	73,3	75,1	76,1	76,8	77,0	77,3	77,4
Danska	75,3	76,9	78,3	78,4	78,4	78,8	79,0
Estonija	67,8	70,8	72,8	73,1	73,1	74,3	75,2
Finska	76,7	77,8	79,1	79,6	79,6	79,9	80,1
Francija	78,1	79,2	80,3	80,9	81,3	81,4	81,6
Grčija	77,5	78,0	79,2	79,6	79,4	80,0	80,2
Irska	75,5	76,6	79,6	79,8	79,8	79,9	79,9
Italija	78,4	79,9	80,9	81,5	81,6	np	np
Latvija	np	np	71,0	70,9	71,2	72,5	73,3
Litva	69,1	72,2	71,3	71,1	70,9	72,0	73,2
Luksemburg	76,8	78,0	79,6	79,4	79,5	80,7	80,8
Madžarska	70,0	71,9	73,0	73,5	73,6	74,2	74,4
Malta	77,2	78,4	79,4	79,5	79,9	79,7	80,3
Nemčija	76,7	78,3	79,4	79,9	80,1	80,2	80,3
Nizozemska	77,6	78,2	79,6	80,0	80,4	80,5	80,9
Poljska	72,0	73,8	75,1	75,3	75,4	75,6	75,9
Portugalska	75,4	76,7	78,2	78,9	79,1	79,4	79,6
Romunija	69,3	71,2	72,1	72,7	73,2	73,4	73,6
Slovaška	72,4	73,3	74,1	74,5	74,6	74,9	75,3
Slovenija	74,7	76,2	77,5	78,3	78,4	79,1	79,4
Španija	78,1	79,4	80,3	81,1	81,1	81,4	81,8
Švedska	79,0	79,8	80,7	81,0	81,1	81,3	81,5
Združeno kraljestvo	76,7	78,0	79,3	79,6	79,8	79,9	np

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Population, 2010.

Opomba: np – ni podatka

Slika: Umrljivost dojenčkov na 1.000 živorojenih v Sloveniji in v EU, 2000 in 2009



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Population, 2010.

Stopnja rodnosti

Tudi v letu 2009 se je število rojstev v Sloveniji nekoliko povečalo, stopnja celotne rodnosti pa je ostala nespremenjena. Rojenih je bilo 21.856 otrok, 39 več kot leto prej, stopnja celotne rodnosti¹ pa je ostala nespremenjena, to je 1,53. Nekoliko se je povečalo število drugo, tretje in kasneje rojenih otrok, prvorojencev pa je bilo 66 manj kot leto prej. Kot kažejo razpoložljivi podatki, je število rojstev v Sloveniji v prvih treh četrtletjih 2010 ostalo na enaki ravni kot leto prej. Z izjemo leta 2000 se je stopnja celotne rodnosti v Sloveniji do leta 2003 neprekinjeno zniževala že od leta 1980 dalje, ko je z 2,11 zadnjič dosegla raven, ki še zagotavlja nezmanjšano obnavljanje generacij. Najnižjo raven je dosegla leta 2003, in sicer 1,20, od takrat pa se je počasi povečevala.

V letu 2009 je bila stopnja rodnosti v Sloveniji že blizu ravni povprečja EU. Rodnost se počasi zvišuje tudi v EU kot celoti, a se je v zadnjih letih v Sloveniji zviševala nekoliko bolj. Leta 2009 je imelo podobno stopnjo celotne rodnosti kot Slovenija (med 1,5 in 1,6) 6 držav članic. Zmanjšuje se število držav članic, katerih rodnost je nižja od 1,5, med katerimi je bila v letu 2009 najnižja zabeležena v Latviji, na Madžarskem in na Portugalskem. Višjo stopnjo celotne rodnosti od 1,6 pa ima že nekaj let okrog 9 držav članic, najvišjo (že na ravni enostavne reprodukcije) imata Irska in Francija.

Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok se v letu 2009 v Sloveniji ni povečala. Ostala je na ravni 30,1 leta, tako kot leto prej. Povečala (za 0,1) pa se je še naprej povprečna starost žensk ob rojstvu prvega otroka (na 28,5 leta). Upadanje stopenj rodnosti žensk, mlajših od 26 let, ki traja že več kot 25 let, a se upočasnjuje, se je večinoma nadaljevalo tudi v letu 2009. V letu 2009 so se pomembno zmanjšale stopnje rodnosti v starosti od 28. do 31. leta. Rodnost žensk, starejših od 27 let (še posebej v starosti 31–36 let), ima namreč tendenco naraščanja vse od leta 1990 dalje, s čimer sta se neprekinjeno povečevali tudi obe povprečni starosti žensk ob rojstvu otrok in ob rojstvu prvega otroka. Slovenija se tako že uvršča med države z visoko povprečno starostjo žensk ob rojstvu otrok.

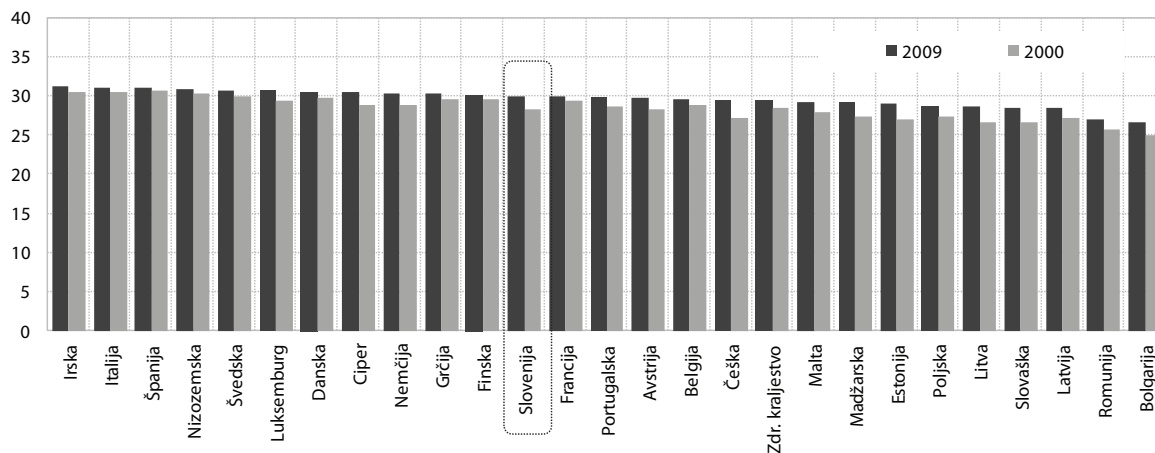
¹ Stopnja celotne rodnosti je vsota starostno specifičnih koeficientov rodnosti v koledarskem letu. Kaže število živorojenih, ki bi jih v povprečju rodila posamezna ženska, če bi v celotni njeni rodni dobi veljale enake starostno specifične stopnje rodnosti, kot so bile izmerjene v obravnavanem koledarskem letu.

Tabela: Stopnja celotne rodosti v državah EU, 1995–2009

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	np	np	1,51	1,54	1,56	1,60	np
Avstrija	1,42	1,36	1,41	1,41	1,38	1,41	1,39
Belgija	1,56	1,67	1,76	1,80	1,82	1,86	1,84
Bolgarija	1,23	1,26	1,32	1,38	1,42	1,48	1,57
Ciper	2,03	1,64	1,42	1,45	1,39	1,46	1,51
Češka	1,28	1,14	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49
Danska	1,8	1,77	1,80	1,85	1,84	1,89	1,84
Estonija	1,38	1,38	1,50	1,55	1,63	1,65	1,62
Finska	1,81	1,73	1,80	1,84	1,83	1,85	1,86
Francija	1,71	1,89	1,94	2,00	1,98	2,01	2,00
Grčija	1,31	1,26	1,33	1,40	1,41	1,51	1,52
Irska	1,84	1,89	1,87	1,93	2,01	2,10	2,07
Italija	1,19	1,26	1,32	1,35	1,37	1,42	np
Latvija	1,27	np	1,31	1,35	1,41	1,44	1,31
Litva	1,55	1,39	1,27	1,31	1,35	1,47	1,55
Luksemburg	1,7	1,76	1,63	1,65	1,61	1,61	1,59
Madžarska	1,57	1,32	1,31	1,34	1,32	1,35	1,32
Malta	np	1,70	1,38	1,39	1,37	1,44	1,44
Nemčija	1,25	1,38	1,34	1,33	1,37	1,38	1,36
Nizozemska	1,53	1,72	1,71	1,72	1,72	1,77	1,79
Poljska	1,62	1,35	1,24	1,27	1,31	1,39	1,40
Portugalska	1,41	1,55	1,40	1,36	1,33	1,37	1,32
Romunija	1,41	1,31	1,32	1,32	1,30	1,35	1,38
Slovaška	1,52	1,30	1,25	1,24	1,25	1,32	1,41
Slovenija	1,29	1,26	1,26	1,31	1,38	1,53	1,53
Španija	1,17	1,23	1,35	1,38	1,40	1,46	1,40
Švedska	1,73	1,54	1,77	1,85	1,88	1,91	1,94
Združeno kraljestvo	1,71	1,64	1,78	1,84	1,90	1,96	np

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Population, 2010.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Povprečna starost žensk ob porodu v nekaterih članicah EU, 2000¹ in 2009²



Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Population, 2010.
Opombi: ¹ Litva: 2002; ² Italija in Združeno kraljestvo: 2008, Belgija: 2007

Selitveni koeficient

Selitveni koeficient¹ se je v letu 2009 v Sloveniji sicer znižal, vendar je ostal med najvišjimi v EU, v prvih treh četrtletjih 2010 pa je postal negativen. Potem ko je v letu 2008 dosegel do sedaj najvišjo raven (9,2 na 1.000 prebivalcev²), se je selitveni koeficient v Sloveniji v letu 2009 znižal na 5,6 na 1.000 prebivalcev, kar je bilo še vedno med najvišjimi v EU (na tretjem mestu za Luksemburgom in Švedsko). V obdobju 1995–2004 je bil v povprečju nizek, po vstopu Slovenije v EU pa se je precej povečal (glej Tabelo). Pri tem se je število priselitev v Slovenijo, ki se je v obdobju 1995–2000 gibalo v povprečju okrog 6.500 letno, od leta 2000 dalje stalno povečevalo. Leta 2004 je skupaj s sezonskimi migranti že preseglo 10.000 in se do leta 2008 povečalo na 43.815 (od česar je bilo 13.115 sezonskih migrantov). V letu 2009 se je število priselitev (brez sezonskih migrantov) znižalo le za 397, precej bolj pa se je povečalo število odselitev. Teh je bilo v obdobju 1995–2000 v povprečju okoli 4.100 letno, do leta 2009 pa se je njihovo število povečalo na 18.788³. Selitveni prirast, ki je od leta 1995 trendno naraščal in v letu 2008 dosegel najvišjo vrednost, se je v letu 2009 zmanjšal na 11.508 (brez sezonskih migrantov), v prvih treh četrtletjih 2010 pa je po začasnih podatkih postal celo negativen (-427), s čimer je postal negativen tudi selitveni koeficient. Odselitev iz Slovenije je sicer manj kot leto prej, a precej manj je tudi priselitev v Slovenijo.

Zmanjšanje selitvenega koeficienta v letih 2009 in 2010 je posledica gospodarske krize in zaostrenih pogojev za pridobitev dovoljenj za bivanje. Pospešeno priseljevanje v obdobju 2004–2008 je bilo v veliki meri posledica gospodarske konjunkturo po vstopu Slovenije v EU. Podjetja so v tem času vse pogostejše najemala tuje delavce, zlasti gradbene, tako da se je število v Sloveniji zaposlenih tujcev v tem obdobju podvojilo. V letu 2008 pa se je priseljevanje povečalo tudi zaradi pristopa Slovenije k Schengenskemu sporazumu. Pri tem je prihajalo tudi do zlorab, saj so tujci z dovoljenji za prebivanje v Republiki Sloveniji odhajali v druge države pogodbenice Schengenskega sporazuma in tam delali, zaprosili za azil ali se prijavili kot iskalci zaposlitve. Razlogi za zmanjšanje selitvenega prirasta, ki se je začelo v drugem četrtletju 2009 in se še pospešilo v letu 2010, so bili tako, poleg poslabšanih gospodarskih razmer, ki so zaustavile zaposlovanje tujcev, tudi zaostreni pogoji pridobivanja dovoljenj za bivanje tujcev v Republiki Sloveniji, ki jih je v tem času sprejela Vlada RS.

Večina priseljenih je še naprej iz držav naslednic nekdanje SFRJ, njihova izobrazbena raven pa odraža strukturo povpraševanja po tuji delovni sili. Število priseljenih v Slovenijo presega število odseljenih le pri tujcih, selitveni prirast državljanov RS pa je že vse od leta 2000 dalje rahlo negativen⁴. Največ priseljenih je iz Bosne in Hercegovine. Priselitev iz drugih držav članic EU v Slovenijo pa je malo. Med priseljenimi tujci je bilo v letih 2007–2009 okoli 70 % delovno aktivnih, od tega več kot polovica v gradbeništvu. Med njimi prevladujejo tisti z nižjo izobrazbo (leta 2009 49,2 %), katerih delež se sicer zmanjšuje v korist srednje izobraženih, višjo ali visoko izobrazbo pa ima manj kot 4 % priseljenih (leta 2009 3,2).

¹ To je razmerje med selitvenim prirastom in povprečnim številom prebivalcev v koledarskem letu; selitveni prirast pa je razlika med številom priseljenih in odseljenih v koledarskem letu.

² Po novi definiciji selitev: z letom 2008 je SURS prešel na novo definicijo stalnih selitev, ki izključuje selivce, ki so prisotni v državi ali odsotni iz nje manj kot eno leto. Po stari definiciji, ki je vključevala tudi sezonske migrante, je bil selitveni koeficient v letu 2008 višji, 13,9 na 1.000 prebivalcev.

³ Po novi definiciji.

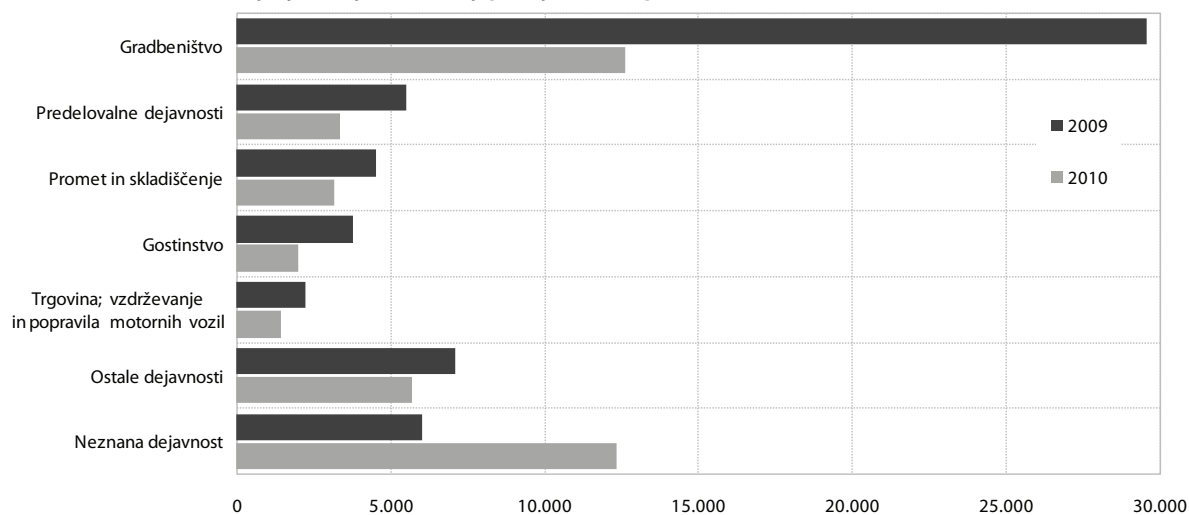
⁴ Povprečni selitveni koeficient državljanov v obdobju 2000–2009 je bil -0,4 na 1000 prebivalcev.

Tabela: Selitveni prirast (s statističnimi popravki), število oseb na 1.000 prebivalcev

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	1,4	1,5	3,1	3,7	3,9	2,9	1,7
Avstrija	0,3	2,2	6,1	3	4,1	4,1	2,5
Belgija	0,2	1,3	4,7	4,9	5,5	5,6	5,1
Bolgarija	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-2,1
Ciper	9,2	5,7	19	11,2	9,4	4,5	2,3
Češka	1,0	0,6	3,5	3,4	8,1	6,9	2,7
Danska	5,5	1,9	1,2	1,9	3,7	4,6	2,8
Estonija	-10,8	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Finska	0,8	0,5	1,7	2	2,6	2,9	2,7
Francija	np	2,7	-0,7	5,4	1,1	1,2	1,1
Grčija	7,3	2,7	3,6	3,6	3,6	3,2	3,1
Irska	1,6	8,4	15,8	15,4	10,6	0,4	-6,2
Italija	0,5	0,9	5,2	6,4	8,4	7,3	5,3
Latvija	-5,5	-2,3	-0,2	-1,1	-0,3	-1,1	-2,1
Litva	-6,5	-5,8	-2,6	-1,4	-1,6	-2,3	-4,6
Luksemburg	10,6	7,9	13,1	11,3	12,5	15,8	13,2
Madžarska	1,7	1,6	1,7	2,1	1,4	1,6	1,7
Malta	0,2	2,3	4,0	5,3	4,2	5,9	-3,8
Nemčija	4,9	2,0	1,0	0,3	0,5	-0,7	-0,1
Nizozemska	1,0	3,6	-1,4	-1,6	-0,1	1,9	2,3
Poljska	-0,5	-10,7	-0,3	-0,9	-0,5	-0,4	0,0
Portugalska	2,2	4,6	3,6	2,5	1,8	0,9	1,4
Romunija	-0,9	-0,2	-0,3	-0,3	0,0	0,1	-0,1
Slovaška	0,5	-4,1	0,6	0,7	1,3	1,3	0,8
Slovenija	0,4	1,4	3,2	3,1	7,1	9,2	5,6
Španija	1,8	9,7	14,8	13,7	15,6	9,2	1,1
Švedska	1,3	2,7	3,0	5,6	5,9	6,0	6,7
Združeno kraljestvo	1,1	2,4	3,8	3,2	3,5	3,1	3,0

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Demography, 2010.

Slika: Izdana delovna dovoljenja za tujce v Sloveniji po dejavnosti zaposlitve, 2009 in 2010



Vir: ZRSZ, Trg dela v številkah, 2010; dostopno na <http://www.ess.gov>.

Regionalne razlike v BDP na prebivalca

V letu 2008 je razkorak do slovenskega povprečja v BDP na prebivalca najbolj znižala spodnjeposavska regija, zaostajanje drugih ekonomsko šibkejših regij za slovenskim povprečjem se nadaljuje. V letu 2008 (zadnji razpoložljivi podatki) je bil BDP na prebivalca še vedno najvišji v osrednjeslovenski regiji (slovensko povprečje presega za okoli 40 %), najnižji pa v pomurski (65 % slovenskega povprečja) in zasavski regiji (65,3 %). Edina regija, ki tudi že vrsto let nekoliko presega slovensko povprečje, je obalno-kraška (za 6 % v letu 2008). Glede na leto 2007 je najbolj zmanjšala zaostajanje za slovenskim povprečjem spodnjeposavska regija (za 2,2 odstotne točke). Sicer se je v večini regij BDP na prebivalca glede na slovensko povprečje zmanjšal, najbolj v osrednjeslovenski regiji (-2,1 o. t.). Nadaljevalo se je povečevanje razkoraka do slovenskega povprečja ekonomsko šibkejših regij, najbolj v notranjsko-kraški in zasavski regiji. Slednja je tudi najbolj zaostala za slovenskim povprečjem glede na leto 2000 (za 14 o. t.) in izgubila največ delovnih mest (12,3 %) v tem obdobju.

V letu 2008 se je v vseh regijah nadaljevalo približevanje evropskemu povprečju. V letu 2008 so zaostajanje za evropskim povprečjem, za razliko od zaostajanja za slovenskim, zmanjšale vse regije. Po letu 2000 je najbolj dinamična rast značilna za osrednjeslovensko regijo, ki je v letu 2008 v primerjavi z letom 2000 povečala BDP na prebivalca glede na evropsko povprečje kar za 18,4 o. t. Edino zasavsko regijo je v tem obdobju povečala svoj zaostanek do evropskega povprečja (za 3,8 o. t.). Osrednjeslovenska regija je tudi edina med statistični regijami na ravni NUTS 3, ki presega povprečje EU v vseh letih od leta 2000 (v letu 2008 po naših izračunih za 28,6 %). Z vidika kohezijske politike je pomembno povprečje BDP na prebivalca v zadnjih treh letih v kohezijskih regijah (NUTS 2). To je v obdobju 2006–2008 v Vzhodni Sloveniji doseglo 73,4 % evropskega povprečja, kar je pod mejo upravičenosti do sredstev kohezijske politike.

Razmerje BDP na prebivalca med regijama z dvema skrajnima vrednostima je bilo relativno nizko in na isti ravni kot leta 2007. Osrednjeslovenska regija je imela v letu 2008 2,2-krat višji BDP na prebivalca kot ekonomsko najšibkejša pomurska regija, kar je toliko kot leto prej in nekoliko več kot leta 2000, ko je bila osrednjeslovenska regija dvakrat višje. Glede na različno kupno moč v regijah pa je dejansko razmerje verjetno še manjše. Razmerje med regijama s skrajnima vrednostima na NUTS 3 ravni je v Sloveniji med manjšimi. Precej večja so v večini držav EU; v letu 2007 je bilo najvišje v Združenem kraljestvu (9,1) in najnižje na Malti (1,3). V pretežni meri so posledica bolj dinamične rasti v regijah, kjer so obenem prestolnice držav, kar velja tudi za Slovenijo.

Regionalne razlike v BDP na prebivalca so se v letu 2008 malenkost zmanjšale. Po relativni razpršenosti BDP na prebivalca, ki je tudi eden od načinov za merjenje regionalnih razlik, so te razlike v Sloveniji že od leta 2003 dokaj stabilne, v primerjavi z razlikami v drugih državah EU (na NUTS 3) pa so med manjšimi. Najmanjša disperzija v letu 2007 je bila večinoma v nordijskih državah, najvišja pa v novih državah članicah EU, med katerimi ima Slovenija najmanjšo razpršenost. Po naših izračunih se je v letu 2008 razpršenost BDP na prebivalca v Sloveniji zmanjšala za 0,5 o. t., na 21,9 %. Glede na leto 2000 pa do konvergence med regijami v BDP na prebivalca ni prišlo, saj je bila disperzija v letu 2008 višja za 2,4 o. t.² V EU kot celoti se razlike med NUTS-3 regijami zmanjšujejo, bolj podroben pregled pa kaže, da prihaja do konvergence predvsem znotraj držav EU-15, v novih državah članicah, pa se večinoma povečujejo.

¹ $RD_{Rt} = 100 / \left(\frac{P_{Rt}}{P_{Rt}} \right) ; \left(\frac{BDP_{Rt}}{BDP_{Rt}} \right) - 1$; pri čemer je t = leto, P_t = prebivalstvo regije, P_R = prebivalstvo Slovenije, BDP_t = BDP na prebivalca regije, BDP_R = BDP na prebivalca Slovenije, izraženo v odstotkih.

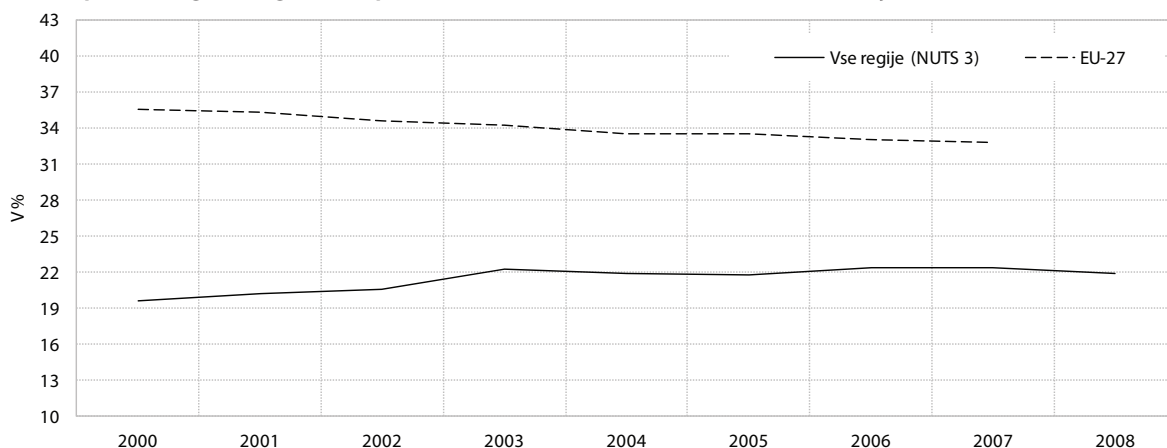
² Če iz izračuna izvezemo ekonomsko najmočnejšo osrednjeslovensko regijo, so medregionalne razlike za skoraj 9 o. t. nižje, med leti pa se gibljejo podobno.

Tabela: Bruto domači proizvod na prebivalca, indeksi, SLO=100

Kohezijska regija / Statistična regija	1995	2000	2005	2006	2007	2008	Struktura BDV 2008, v %
Slovenija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Zahodna Slovenija	118,9	118,5	120,0	120,4	120,4	119,5	55,7
Obalno-kraška	108,5	105,4	101,8	102,3	104,0	106,0	5,6
Goriška	99,3	99,0	96,3	96,3	96,4	95,9	5,6
Gorenjska	89,2	87,6	85,3	84,3	84,7	84,0	8,3
Osrednjeslovenska	138,0	138,5	143,4	144,3	143,7	141,6	36,1
Vzhodna Slovenija	84,2	84,4	82,9	82,5	82,4	82,9	44,3
Notranjsko-kraška	78,7	80,5	76,0	74,8	75,4	74,1	1,9
Jugovzhodna Slovenija	88,7	91,7	92,7	92,9	93,1	92,9	6,4
Spodnjeposavska	80,9	85,0	82,5	80,8	80,2	82,4	2,8
Zasavska	84,8	79,3	69,7	68,1	66,1	65,3	1,4
Savinjska	93,0	90,6	89,6	88,9	87,9	89,7	11,5
Koroška	79,6	82,7	78,7	76,7	76,9	76,5	2,8
Podravska	81,6	83,7	83,5	84,2	85,1	85,3	13,5
Pomurska	74,9	69,6	66,8	65,7	65,2	65,0	3,9

Vir: SI – STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Regionalni bruto domači proizvod, 2010.
Opomba: BDV – bruto dodana vrednost.

Slika: Razpršenost regionalnega BDP na prebivalca v SKM na NUTS 3 ravni v EU-27 in v Sloveniji, v %



Vir: SI-STAT podatkovni portal, 2010.

Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti

Število brezposelnih se je v letu 2010 povečalo predvsem v regijah s podpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti. Število brezposelnih je bilo v povprečju leta 2010 za 16,4 % (14.151 oseb) višje kot v povprečju leta 2009. Najbolj se je povečalo v osrednjeslovenski (za 25,2 %) in najmanj v zasavski regiji (za 5,6 %). V obdobju gospodarske krize se je število brezposelnih nadpovprečno povečalo v goriški, gorenjski, osrednjeslovenski in notranjsko-kraški regiji (regije s sicer podpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti) in v koroški regiji, kjer je stopnja nadpovprečna že od leta 2002.

V letu 2010 se je stopnja registrirane brezposelnosti povečala v vseh regijah, najbolj v pomurski. Podobno kot v preteklih letih so tudi v letu 2010 nadpovprečno stopnjo beležile regije vzhodne Slovenije¹, med katerimi je imela najvišjo pomurska (19 %). Najnižjo stopnjo je izkazovala obalno-kraška (9 %) v kohezijski regiji zahodna Slovenija. Stopnja se je najbolj povečala v pomurski in koroški regiji (za 3,1 oz. 2,2 o. t.). Po letu 2000 in vse do oktobra 2008 se je stopnja registrirane brezposelnosti v regijah trendno zmanjševala, zato je imela večina regij leta 2010, kljub porastu brezposelnosti zaradi posledic finančne in gospodarske krize, še vedno nižjo stopnjo registrirane brezposelnosti kot v začetku desetletja (leta 2000).

Po letu 2008 so se razlike med regijami v stopnji registrirane brezposelnosti povečale. Mera absolutne razpršenosti², s katero merimo regionalne razlike, je v letu 2010 znašala 2,4 (za 0,5 več kot leta 2008 – glej sliko). Največje regionalne razlike so bile v letu 2003, po tem letu pa so postopoma padale vse do leta 2008. V letih 2009 in 2010 so regionalne razlike zopet narasle, ob tem ko se je stopnja brezposelnosti povišala v vseh regijah. Povišanje je bilo večje (merjeno v o. t.) v regijah z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti, kar je privedlo do povečanja medregionalnih razlik. Podobno se je nekoliko povečalo tudi razmerje v stopnji

registrirane brezposelnosti med regijo z najvišjo in najnižjo vrednostjo – na 2,4 (2,3 leta 2009 in 3,1 leta 2000).

V letu 2010 se je v regijah najbolj povečalo število dolgotrajno brezposelnih, brezposelnih z najmanj višjo izobrazbo in brezposelnih zaradi stečajev podjetij. Medtem ko je prvo leto krize najbolj prizadelo moške, mlade in iskalce zaposlitve z nizko stopnjo izobrazbe, je v letu 2010 naraščalo predvsem število dolgotrajno brezposelnih, brezposelnih z najmanj višjo izobrazbo, glede na vzrok brezposelnosti pa tistih, ki so ostali brez dela zaradi stečajev podjetij. Število dolgotrajno brezposelnih se je močno povečalo v vseh regijah, največji delež – okoli polovice vseh brezposelnih v regiji je značilen za jugovzhodno Slovenijo. V gorenjski regiji se je najbolj povišal delež brezposelnih z najmanj višjo izobrazbo (skoraj za 40 %), kjer je takšnih okoli 12 %. Največje povečanje števila brezposelnih zaradi stečajev podjetij pa so beležile jugovzhodna Slovenija, koroška in pomurska regija.

¹ Kohezijska regija Vzhodna Slovenija.

² Zaradi večje metodološke ustreznosti smo z letošnjim Poročilom o razvoju za analizo medregionalnih razlik v brezposelnosti začeli uporabljati mero absolutne razpršenosti (disperzije):

$$AD_{Rt} = \sqrt{\frac{A_{Rt}}{A_{Rt}}} ; SB_{Rt} - SB_{Rt} ;$$

namesto relativne razpršenosti (disperzije):

$$RD_{Rt} = \sqrt{\frac{A_{Rt}}{A_{Rt}}} ; \left(\frac{SB_{Rt}}{SB_{Rt}} \right) - 1 ;$$

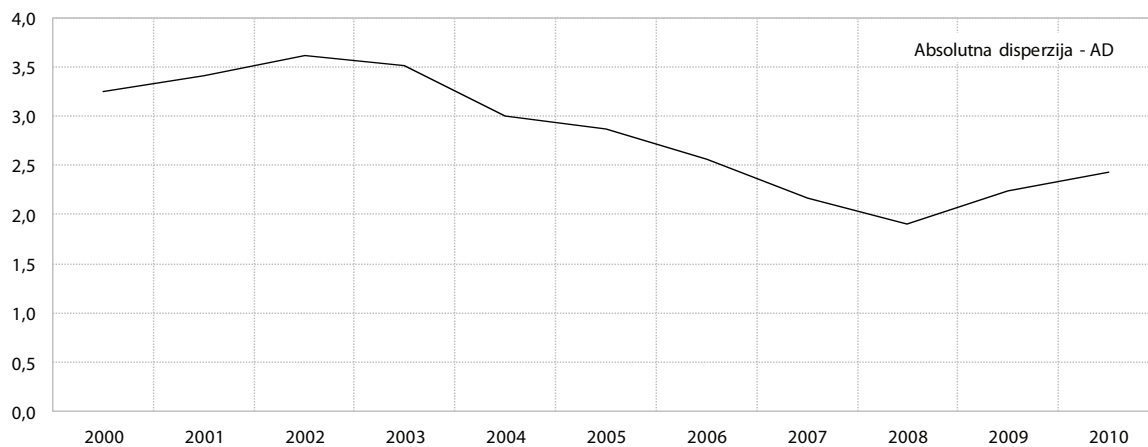
pri čemer je t = leto, A_t = aktivno prebivalstvo regije, A_R = aktivno prebivalstvo Slovenije, SB_t = stopnja registrirane brezposelnosti regije, SB_R = stopnja registrirane brezposelnosti Slovenije.

Tabela: Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah, v %

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SLOVENIJA	11,8	10,2	9,4	7,7	6,7	9,1	10,7
Osrednjeslovenska	8,8	7,6	7,2	5,9	5,0	6,8	8,5
Obalno-kraška	8,8	7,5	7,2	6,3	5,2	6,9	7,9
Gorenjska	9,7	7,3	6,4	4,9	4,4	6,9	8,1
Goriška	5,9	6,5	6,2	4,9	4,3	7,1	8,6
Savinjska	13,1	12,7	11,6	9,4	8,0	10,3	11,8
Jugovzhodna Slovenija	10,4	8,8	8,6	7,0	6,3	8,9	10,0
Pomurska	16,7	17,1	15,7	13,4	12,2	15,9	19,0
Notranjsko-kraška	10,4	7,9	7,0	5,4	4,9	7,1	8,5
Podravska	18,1	13,5	12,7	10,4	9,1	11,9	13,5
Koroška	9,9	10,6	10,1	8,1	7,3	10,9	13,1
Spodnjeposavska	13,4	11,5	10,5	8,9	7,7	10,2	12,2
Zasavska	14,9	13,8	12,0	9,7	8,2	11,0	11,9

Vir: SURS, 2010.

Slika: Razpršenost registrirane stopnje brezposelnosti na NUTS 3 ravni, Slovenija, 2000–2010



Vir: SURS, 2011, preračuni UMAR.

Knjižna proizvodnja in splošne knjižnice

Ugodna gibanja na področju knjižne proizvodnje so se v letu 2009 sicer nekoliko prekinila, kljub temu pa se še naprej povečuje število izdanih naslovov na področju leposlovja. Število naslovov izdanih knjig in brošur¹ se je po večletnem naraščanju v letu 2009 zmanjšalo za 3,4 %, in sicer na 6.139. V primerjavi z letom 2000 pa je bilo veliko večje (za 56,7 %). Znotraj področja knjig in brošur pa se je na področju leposlovja rast števila izdanih naslovov del iz zadnjih let nadaljevala tudi v letu 2009. Tega leta je bilo izdanih 1.473 naslovov leposlovja, kar je dobrih dvakrat več kot leta 2000. Na področju leposlovja se je glede na knjižno zvrst v letu 2009 v relativnem smislu najbolj povečalo število izdanih naslovov kratke proze za otroke in mladino, v absolutnem smislu pa število romanov. Glede na državo izvora se je povečalo število izdanih naslovov tuje, še bolj pa slovenske književnosti.

Rast števila enot knjižničnega gradiva² v splošnih knjižnicah je bila v letu 2008 največja v obdobju 2000–2008. Število enot knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah je kazalnik ponudbe knjižnic in dostopnosti knjižnega, avdiovizualnega, slikovnega gradiva ipd. prebivalcem. Ponudba splošnih knjižnic se v zadnjih letih povečuje. Število enot knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah se je v letu 2008 povečalo za 8,9 % in je znašalo 10,249 mio enot. Rast knjižničnega gradiva se je tega leta v primerjavi s preteklimi leti celo nekoliko pospešila. Ob povečevanju števila enot knjižničnega gradiva se povečuje tudi število enot na prebivalca³. V letu 2008 je znašalo 5,1 in se je v primerjavi z letom 2007 povečalo za 0,4.

Obisk splošnih knjižnic se povečuje, s čimer se nadaljujejo ugodna gibanja iz preteklih let. V letu 2008 je bilo v splošne knjižnice včlanjenih 25,0 % prebivalstva, kar je za 1,0 o. t. manj kot leto pred tem. Včlanjenost v knjižnice se je tako zmanjšala že drugo leto zapored, a je presegala raven iz leta 2000. Še vedno pa se, podobno kot v preteklih letih povečuje obisk splošnih knjižnic. Ta se je v letu 2008 povečal za 4,7 %, povprečno število obiskov na prebivalca pa je znašalo 5,0 na leto⁴. Povprečno število

izposojenih enot knjižničnega gradiva na prebivalca se je v letu 2008 ohranilo na ravni predhodnega leta, kar je hkrati največ v obdobju 2000–2008. Rast števila izposojenih enot knjižničnega gradiva na prebivalca v obdobju 2000–2008 je povezana tudi s povečanjem ponudbe gradiva v splošnih knjižnicah.

¹ Brošura ima od 5 do 48 strani, knjiga pa 49 in več strani.

² Knjižnično gradivo je vse gradivo, ki je strokovno obdelano (inventarizirano, katalogizirano, klasificirano) in je na voljo uporabnikom. Knjižnično gradivo zajema knjižno gradivo (knjige in brošure ter serijske publikacije), neknjižno gradivo (avdiovizualno gradivo, mikrooblike, kartografsko gradivo, slikovno gradivo ipd), standarde in patente. V splošnih knjižnicah med knjižničnim gradivom v obdobju 2000–2008 ni bilo standardov in patentov.

³ Število prebivalstva po stanju 30.6. oziroma 1.7.

⁴ Povečanje povprečnega števila obiskov knjižnice na prebivalca je ob zmanjšanju včlanjenosti prebivalstva v splošne knjižnice povezano s povečanjem pogostosti obiskov članov knjižnic (povprečnega števila obiskov na člana knjižnice).

Tabela : Knjižnično gradivo¹, včlanjenost in izposoja v splošnih knjižnicah, Slovenija, 1995–2008

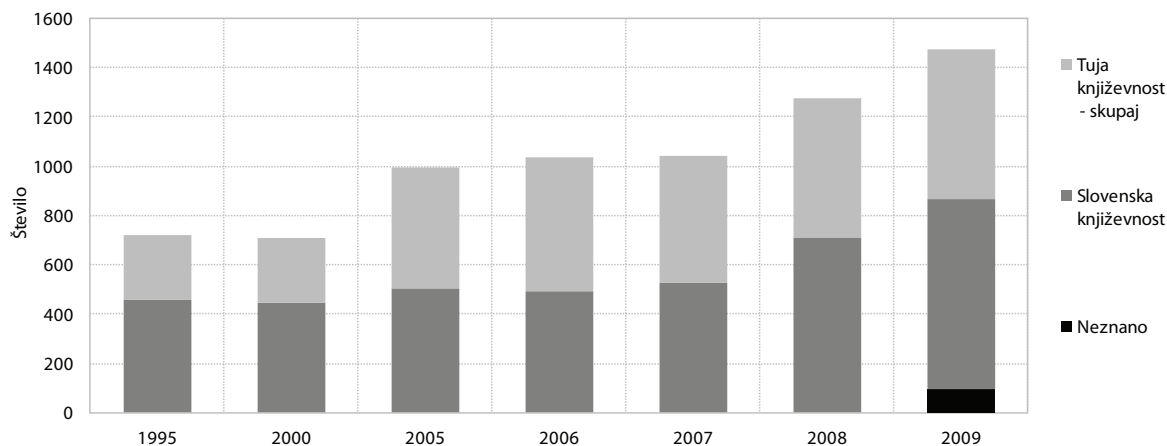
	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Število enot knjižničnega gradiva, v 1000	6.323	7.383	8.588	9.054	9.415	10.249
Delež prebivalstva ² , včlanjenega v knjižnico, v %	21,5	24,7	25,7	26,8	26,0	25,0
Povprečno število izposojenih enot knjižničnega gradiva na prebivalca	6,4	9,7	10,4	12,4	12,7	12,7

Vir: NUK, 2010.

Opomba: ¹ Knjižnično gradivo je vse gradivo, ki je strokovno obdelano (inventarizirano, katalogizirano, klasificirano) in je na voljo uporabnikom. Knjižnično gradivo zajema knjižno gradivo (knjige in brošure ter serijske publikacije), neknjižno gradivo (avdiovizualno gradivo, mikrooblike, kartografsko gradivo, slikovno gradivo ipd), standarde in patente.

² Število prebivalstva po stanju 30.6. oziroma 1. 7.

Slika: Število izdanih naslovov del¹ na področju leposlovja, glede na državo izvora, 1995, 2000, 2005–2009



Vir: IZUM, NUK, SURS, 2010.

Opomba: ¹ Knjige in brošure.

Literatura in viri

- Alicante News. (2010). 9 – 2010 – Alicante News. European Trade Marks nad Designs Newsletter. Alicante: OHIM. Pridobljeno na <http://oami.europa.eu>
- Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015. (2005). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- An Analysis of the EU organic sector. (2010). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://www.organic-world.net>.
- An Integrated Industrial Policy for the Globalisation Era - Putting Competitiveness and Sustainability at Centre Stage. COM (2010) 614. Brussels: European Commission.
- Analiza poslovnega okolja za delovanje podjetij s tujim kapitalom v Sloveniji: Glavne ugotovitve ankete med podjetji s tujim kapitalom v letu 2009. IER-JAPTI 2009. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Analiza poslovnega okolja za delovanje podjetij s tujim kapitalom v Sloveniji: Glavne ugotovitve ankete med podjetji s tujim kapitalom v letu 2010. IER – JAPTI 2010. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Analiza prijav in vpisanih v višje strokovno izobraževanje v Republiki Sloveniji v študijskem letu 2010/2011. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Analiza prijave in vpisa, študijsko leto 2006/2007, 2007/2008, 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011. (2007–2011). Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Bilten. Evrosistem. (februar 2011). Ljubljana: Banka Slovenije.
- Bilten javnih financ. (2010). Št. 12. Ljubljana: Ministrstvo za finance. Pridobljeno na <http://www.mf.gov.si>
- Bosma, N. et al. (2011). Global Entrepreneurship Monitor 2010. Global Report. Babson College, Universidad del Desarrollo and London Business School. Pridobljeno na <http://www.gemconsortium.org/>
- Broader Macroeconomic Surveillance – A Review of Competitiveness Developments in the Euro Area. (2008). Note for the Eurogroup Working Group. Brussels: European Commission Directorate General for Economic and Financial Affairs.
- Bučar, M. et al. (2010). National System of Innovation in Slovenia. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Centralna podatkovna zbirka - govedo. (2011). Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije, Govedorejska služba Slovenije. Pridobljeno na <https://www.govedo.si>.
- Četrtna poročila APEK, (razl. št. v letih 2006–2010). Ljubljana: Agencija za pošto in elektronske komunikacije.
- Demografska prihodnost Evrope, kako spremeniti izziv v priložnost. Poročilo Komisije./* KOM/2006/0571 končno */. (2011). Brusel: Evropska komisija. Pridobljeno na <http://eur-lex.europa.eu>.
- Deseto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2005, 2006 in 2007). (2008). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Dixon, R. (2007). Unemployment Rate Dispersion within Australian Cities. Research paper no. 980. Melbourne, Victoria: Department of Economics, The University of Melbourne. Pridobljeno na: <http://www.economics.unimelb.edu.au/SITE/research/workingpapers/wp07/980.pdf>, marec 2011.
- Doing Business (2010). Washington: The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank.
- Dvanajsto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2007, 2008 in 2009). (2011). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Education at a glance 2002. OECD Indicators. (2002). Paris: OECD.
- Education at a glance 2009. OECD Indicators. (2009). Paris: OECD.
- Education at a glance 2010. OECD Indicators. (2010). Paris: OECD.
- Ekonomsko ogledalo. (februar 2009). Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno na <http://www.umar.gov.si>
- Elektronske novice. Porast nacionalnih patentnih prijav ter prijav za modele in znamke. (2011). Objavljeno 10. 01. 2011. Ljubljana: Urad RS za intelektualno lastnino. Pridobljeno na <http://www.uil-sipo.si>
- Energy and climate change – Elements of the final compromise. Presidency conclusion. Brussels: European Commission, 11–12 December 2008. Pridobljeno na: <http://www.consilium.europa.eu>.
- Enterprise and Industry DG. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EPO Annual Report 2009. (2010). Munich: European Patent Office. Pridobljeno na <http://www.epo.org>
- Erawatch. (2011). Erawatch Country Reports 2010: Slovenia. Brussels: European Commission.
- EU industrial structure (2009). Performance and competitiveness. Analysis and evaluation. Brussels: European Commission.
- Eurobarometer interactive search system. Public opinion. Brussels: European Commission. Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/step1.cfm
- Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. (2010). Brussels: European Commission.
- European Innovation Scoreboard 2009. (2010). Brussels: European Commission.
- European industry in a changing world. Updated sectoral overview 2009. Commission staff working document. Brussels: European Commission.
- European Environment Agency – Datasets (2011). Copenhagen: The European Environment Agency. Pridobljeno na <http://www.eea.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries - Agriculture. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries – Agri-environmental Indicators. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries – Food: from farm to fork. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries - Forestry. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Balance of payments – International transactions. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Economy and finance – National accounts. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – National accounts. Final consumption expenditure of households by consumption purpose (COICOP). (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Economy and finance – Prices – Harmonized index of consumer prices. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – E-government on-line availability. (2011). Luxembourg: Eurostat.

Eurostat Portal Page – E-government usage by enterprises. (2011). Luxembourg: Eurostat.

Eurostat Portal Page – E-government usage by individuals by gender. (2011). Luxembourg: Eurostat.

Eurostat Portal Page – Environment and energy – Energy. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Environment and energy – Environment. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – External trade. (2010). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – General and regional statistics – Regional statistics. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – General government expenditure by function – COFOG. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Gini coefficient. Source: SILC. (2010). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Government finance statistics. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Government statistics. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Income quintile share ratio (S80/S20). Source: SILC. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Low wage trap. (2011). Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Material deprivation rate by gender. Source: SILC. (2010). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Population and social condition. Education and training. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Population and social condition. Health. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Population and social condition. Labour market. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Population and social condition. Population. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Population and social conditions. Demography (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Population at-risk-of-poverty or exclusion (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Science and technology. Patent statistics. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Science and technology. Research and development. (2010). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Science and technology. Community innovation survey. (2010). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Social benefits by function. (ESSPROS). (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Social protection receipts by type. (ESSPROS). (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Stock Market Capitalisation. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Structural indicators. Electricity generated from renewable sources. (2010). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Structural indicators. Energy intensity of the economy. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Structural indicators. Road share of inland freight transport. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Sustainable development indicators. Climate change and energy. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

- Eurostat Portal Page – Tax wedge on labour cost (2011). Luxembourg: Eurostat Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page - Total expenditure on social protection per head of population , PPS (ESSPROS). (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page - Total expenditure on social protection, (ESSPROS). (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Transport. Railway transport. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Transport. Road transport. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Transport. Transport, volume and modal split. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Unemployment trap. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Eurostat regional yearbook 2009. (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Faostat Portal Page. (2011). Pridobljeno na <http://faostat.fao.org>.
- Finančni načrt ZZZS za leto 2011. (2010). Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje RS.
- Gradnja stanovanj in stanovanjski sklad, Slovenija, 2009 - končni podatki. Prva objava 29. 9. 2010 (2010). Ljubljana: Statistični urad RS
- Handbook of statistics 2007-08. Trade structure by product and country group. New York, Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.
- Information Technology Outlook (2010). The IT Industry, Recent Developments and Outlook. New York, Geneva: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Innovation Union Scoreboard 2010. (2011). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://www.proinno-europe.eu/metrics>.
- Inovacijska dejavnost v predelovalnih in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2006-2008 – začasni podatki. (2010 a). Prva objava, 27. maj 2010. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Inovacijska dejavnost v predelovalnih in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2006-2008 - končni podatki. (2010 b). Prva objava, 29. september 2010. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- International Trade Statistics by Reporter. (2009). General Trade Data by Country and Product Group. UNCTAD/WTO. UN Comtrade United Nations Statistics Division.
- Interni podatki o dLib (Digitalni knjižnici Slovenije). (2010). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Interni podatki o izvajanju OP ROPI. (2011). Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Ministrstvo za promet, Ministrstvo za finance.
- Interni podatki o prodanih količinah pogonskih goriv. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2008 – začasni podatki, Ljubljana, (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Izdatki in viri financiranja za zdravstvo, Slovenija, 2003-2008. Prva objava 29. 10. 2010 (2010). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Izdatki sektorja država po namenih in vrsti (2010). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije
- Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2006–2009. (2010). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Izdatki za čiste plače zaposlenecv in za nadomestila čistih plač, za druga plačila ter za socialno varnost po letih in mesecih. (2000-2010) Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Izdatki za formalno izobraževanje. (2007). Prva objava 7. 12. 2007. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Izdatki za formalno izobraževanje. (2006). Prva objava 4. 4. 2006. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na: <http://www.stat.si>.
- Izdatki za formalno izobraževanje. (2009). Prva objava 30. 3. 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, 2004. (2007). Prva objava 31. 1. 2007. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Izdatki za formalno-stopenjsko izobraževanje v Sloveniji. (2004). Prva objava 23.12. 2004. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na: <http://www.stat.si>.
- Izpusti toplogrednih plinov. (2011). Ljubljana: Agencija RS za okolje. Pridobljeno na <http://eionet-si.arso.gov.si>.
- Izvajanje pomoči na domu. Analiza stanja v letu 2009. (2010). Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.
- Javni razpis za pridobitev sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj. Razvojni centri slovenskega gospodarstva. Uradni list RS, št. 62/2010.
- Javni razpis za sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih za konkurenčnost in zaposljivost za obdobje 2008-2010. (2008). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje.
- Javni razpis Znanje uresničuje sanje. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Pridobljeno na: http://www.ess.gov.si/files/578/Znanje_uresnicuje_sanje_JavniRazpis.pdf
- Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2009, končni podatki. (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Javno povabilo k prijavi za sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2007/2008, 2008/2009 in 2009/2010. (2009). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije. Pridobljeno na: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/Razpisi/75-javno-povabilo/besedilo_javnega_povabila.pdf

- Katalog ukrepov aktivne politke zaposlovanja. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Zavod RS za zaposlovanje.
- Kazalniki dohodka in revščine, podrobni podatki, Slovenija, 2009 – začasni podatki. (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Kazalniki spodbud za delo, Slovenija, 2009 – končni podatki. (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Kmetijsko okoljski kazalci v Sloveniji. (2011). Projekt Priprava kazalcev s področja kmetijstva in okolja. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje. Pridobljeno na <http://kazalci.arso.gov.si>.
- Konkurenčnost slovenskega gospodarstva: pregled stanja in ukrepi za izboljšanje (2011). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Kraigher, T. (2005). Srednjeročna in dolgoročna projekcije demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent. Delovni zvezek št. 10/2005. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
- Krajnc, N., Piškur, M. (2006). Tokovi okroglega lesa in lesnih ostankov v Sloveniji. Ljubljana: Zbornik gozdarstva in lesarstva, št. 80.
- Kvartalno poročilo o povprečnih cenah nepremičnin na slovenskem trgu za 4. četrtletje 2010. (2011) Ljubljana: Geodetska uprava RS.
- Letno poročilo UIL 2009. (2010). Ljubljana: Urad RS za intelektualno lastnino. Pridobljeno na <http://www.uil-sipo.si>
- Letno poročilo 2009 o izvajanju Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013. (2010). Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. http://www.euskladi.si/publikacije/letna_porocila/download/LP%20OP%20RCV%202009.pdf.
- Letno poročilo 2009 o izvajanju Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007 – 2013. (2010). Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.
- Letno poročilo 2009. (2009). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Pridobljeno na: http://www.ess.gov.si/files/886/letno_porocilo_zrsz_%202009.pdf
- Letno poročilo ZPIZ za leta od 2000 do 2010. Ljubljana: ZPIZ.
- Letno poročilo ZZZS za leto 2010. Delovno gradivo. (2011). Ljubljana: ZZZS.
- Mattonetti M. L. (2009). Net expenditure on social protection benefit. *Statistics in focus* 102/2009. Luxembourg: Eurostat.
- Medved, M. (2003). Posestne razmere in pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih. Znanstvena razprava. Gozdarski vestnik: Slovenska strokovna revija za gozdarstvo, št. 61. Ljubljana: Zveza gozdarskih društev Slovenije.
- Mercy J.L., Maigne F., Steinbuka I., Wolf P. (2010). *Multiple dimensions of poverty and social exclusion. The example of the Europe 2020 strategy*. Luxembourg: Eurostat.
- Mesečne informacije. (december 2008, 2009, 2010). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Pridobljeno na <http://www.ess.gov.si/>
- Neenakosti v zdravju v Sloveniji. (2011). Ljubljana: WHO Regionalni urad za Evropo, Inštitut za varovanje zdravje RS, Center za zdravje in razvoj Murska sobota, Ministrstvo za zdravje RS.
- Neposredne naložbe 2009. (2010). Ljubljana: Banka Slovenije.
- Objava minimalne plače. Uradni list RS, št. v letih 2000-2011.
- OECD Economic Review: Slovenia 2010. (2011). Paris: OECD.
- OECD Economic Surveys: Slovenija 2011. (2011). Paris: OECD.
- OECD Green Growth Strategy. Taxation, Innovation and the Environment. (2010). Paris: OECD.
- OECD Health at a glance: Europe 2010. (2010). Paris: OECD. Pridobljeno na: http://dx.doi.org/10.1787/health_glance-2010-en.
- OECD Health Data 2010. Database. (2010). Paris: OECD.
- OECD Reviews of labour market and social policies-Slovenia.(2009). Paris: OECD.
- OHIM Web Page. (2011). Alicante: OHIM. Pridobljeno 3. marca 2011 na <http://oami.europa.eu>
- Oil bulletin. European Commission – Energy – Market observatory. (2011). Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/>.
- Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007 – 2013. (2007). Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.
- PISA 2009 Database. Results: Overcoming Social Background. (2010). Paris: OECD.
- Podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb za leto 2009. (2010). Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Podatki o bruto izplačanih plačah za mesec (2000-2010). Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Podatki o izplačanih minimalnih plačah glede na višino po dejavnostih SKD 2008, interno gradivo (2010). Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2009. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Podatkovni portal Interispo. Pridobljeno na <http://ispo.sigov.si/>, januar 2011.
- Podatkovni portal ZRSZ. Pridobljeno na <http://www.ess.gov.si/>, januar 2011.
- Podjetniška klima v Sloveniji. (2011). Maribor: Interstat.
- Poročilo o izvajanju nalog in realizaciji ciljev programov za odpravo administrativnih ovir in zmanjševanju administrativnih bremen za 25 % do leta 2012 (2011). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
- Poročilo o izvajanju NPK 2008-2011 v letu 2009. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
- Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa: Zakon o delnem povračilu nadomestila plač. Uradni list RS, št. 42/2009.
- Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa: Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa. Uradni list RS, št. 42/2009.

- Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa - Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa. (2010). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Poročilo o okolju v Sloveniji 2009. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.
- Poročilo o sklenjenih oblikah javno-zasebnega partnerstva v Republiki Sloveniji v letu 2009. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2009. (2010). Ljubljana: Javna agencija RS za energijo.
- Poročilo o upravljanju z javnim dolgom Republike Slovenije za leto 2009. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Poročilo Vladi RS o izvajanju Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor. Pridobljeno na <http://www.mop.gov.si/>.
- Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2009. (2010). Ljubljana: Zavod za gozdove.
- Poslovni in finančni načrt Eko sklada, slovenskega okoljskega javnega sklada za leto 2011. (2010). Ljubljana: Eko sklad.
- Pravilnik o izvajanju knjižničnega nadomestila. Uradni list RS, št. 42/2004.
- Pravilnik o spremembah Pravilnika o izvajanju knjižničnega nadomestila. Uradni list RS, št. 14/2009.
- Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah. (2010). Ljubljana: Uradni list RS, št. 52/2010.
- Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2008/09. (2009). Prva objava 7. 5. 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2009/10. (2010). Prva objava 25. 4. 2010. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2010/11. Prva objava 31. 3. 2011. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Pregled postopkov pri sprejemanju Občinskih prostorskih načrtov. Interni podatki. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.
- Prejemniki pokojnin in drugih denarnih dajatev 2000 do 2010. (2000-2010). Ljubljana: ZPIZ.
- Program razvoja gozdov v Sloveniji. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Program stabilnosti, dopolnitev 2009. (2010). Ljubljana: Republika Slovenija.
- Progress Report on the Single European Electronic Communications Market 2009 (15th Report). (2010). Brussels: European Commission.
- Prvi del V. poročila na področju boljše priprave predpisov in odprave administrativnih ovir za leto 2010 (januar 2010 – december 2010). (2011). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
- Prvo letno poročilo o izvajanju ukrepov Zakona o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2015. (2011). Ljubljana: Kabinet predsednika vlade.
- Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2009. (2011). Prva objava, 4. 1. 2011. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Razvojni centri slovenskega gospodarstva (2010). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo. Pridobljeno na <https://www.mg.gov.si>.
- Rebernik, M. et al. (2010). Slovensko podjetništvo v letu krize: GEM Slovenija 2009. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2009). Rast podjetniške aktivnosti v Sloveniji: GEM Slovenija 2008. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2008). Premalo razvojno usmerjenih podjetij: GEM Slovenija 2007. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2007). Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: GEM Slovenija 2006. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2006). Podjetništvo med željami in stvarnostjo: GEM Slovenija 2005. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2005). Podjetništvo na prehodu: GEM Slovenija 2004. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2004 b). Spodbujati in ohraniti razvojne ambicije: GEM Slovenija 2003. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2004 a). The Winding Road to Entrepreneurial Society: GEM Slovenija 2002. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Register emisijskih kuponov. (2010). Ljubljana: Agencija RS za okolje. Pridobljeno na <http://rte.arso.gov.si>.
- Report from the Commission, state Aid Scoreboard (2010). Brussels: European Commission.
- Report on telecoms price developments 1998-2009. (2010). Brussels: European Commission.
- Residential property price indicator. (2011) Frankfurt am Main: European Central Bank. Pridobljeno na <http://sdw.ecb.europa.eu>.
- Resolucija o nacionalnem energetskega programu. Uradni list RS, št. 57/2004.
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu. Uradni list RS, št. 111/2007.
- SI – Stat podatkovni portal - Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje - Gradbeništvo. Statistika gradbenih dovoljenj. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi. Temeljni agregati sektorja država. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje–Nacionalni računi . Bruto domači proizvod, letni podatki. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi. Regionalni bruto domači proizvod. (2011). Ljubljana. Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje - Nacionalni računi. Nefinančni sektorski računi. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje. Anketa o porabi v gospodinjstvih. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje. Kultura in šport. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje. Prebivalstvo. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje. Izobraževanje. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje. Kazalniki dohodka in revščine. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje. Trg dela. (2011). Ljubljana. Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje. Trg dela (2009, 2010). Ljubljana: Statistični urad. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI - Stat podatkovni portal - Demografsko in socialno področje. Anketa o življenjskih pogojih. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Energetika. Energetska bilanca in energetski kazalniki. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI - Stat podatkovni portal - Okolje in naravni viri. Kmetijstvo in ribištvo. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri. Odpadki iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI - Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri. Poraba energentov in zaloge v rudarstvu, predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Transport. Registrirana cestna vozila. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Transport . Transport po panogah. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- Slovenske knjižnice v številkah, Splošne knjižnice. (2009). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Sodna statistika (št. 1–9, 2010). Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.
- Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2005/2006 in začetek šolskega leta 2006/2007. (2007). Prva objava 24. 4. 2007. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2006/2007 in začetek šolskega leta 2007/2008. (2008). Prva objava 24. 4. 2008. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2007/2008 in začetek šolskega leta 2008/2009. (2009). Prva objava 29. 4. 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- Stanovnik, T. (2011). Dohodkovna neenakost v Sloveniji v obdobju 2005–2009. Interno gradivo. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- State Aid Scoreboard (Autumn 2010). Scoreboard, reports and studies. Brussels: European Commission. Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/studies_reports.html.
- Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. (2002–2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Gradnja stanovanj in stanovanjski sklad, Slovenija, 2009. (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005 – 2008 - končni podatki. (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje. (2001, 2002). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2006/2007 in začetek šolskega leta 2007/2008. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje, konec šolskega leta 2004/2005 in začetek šolskega leta 2005/2006. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje, konec šolskega leta 2005/2006 in začetek šolskega leta 2006/2007. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje. (2006, 2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Indeksi industrijske proizvodnje in zalog v industriji. December 2010. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

- Statistični letopis Republike Slovenije 1997. (1997). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis Republike Slovenije 2005. (2005). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis Republike Slovenije 2010. (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb za leta 1995–2009. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Statistika obveščanja. (2011) Ljubljana: Geodetska uprava RS. Pridobljeno na <http://www.gu.gov.si>.
- Steinbuka, I. (2007). Sponsorship on measuring progress, well being and sustainable development. Luxembourg: Eurostat.
- Steinbuka, I. (2010). Going Beyond GDP and Measuring Poverty. Economic Growth for Better Quality of Life in Europe. Radenci: Statistični dnevi 2010. Pridobljeno na <http://www.stat.si/StatistichniDnevi/Docs/Radenci%202010/Steinbuka%20abstract%20Radenci-Povzetek.pdf>
- Strukturna statistika plač, Slovenija od 2000 do 2009 (2000-2009). Prve statistične objave. Ljubljana: Statistični urad RS.
- Taxation trends in the European Union. (2010). Luxembourg: Eurostat, European Commission.
- Temeljni agregati sektorja država, Slovenija 2006–2010. (2010). Ljubljana: Statistični urad RS.
- The Global Competitiveness Report. Različni letniki. Geneva: World Economic Forum.
- The World Competitiveness Yearbook. Različni letniki. Lausanne: Institute for Management Development.
- Trade and Development Report. (2002). Export dynamism and industrialization. New York, Geneva: Secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development.
- Trade and Development Report. (2009). Current issues in the world economy. New York, Geneva: Secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development.
- Trade and Development Report. (2010). Recent trends in the world economy. New York, Geneva: Secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development.
- Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 1998, 1999 in 2000). (2001). Ljubljana: Ministrstvo za ekonomske zadeve in razvoj.
- Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2010. (2010). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- UNCTAD, World Investment Report. Annex, Tables. <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=5545&lang=1>
- Human Development Report 2010. The real wealth of nations: pathways to human development. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
- United Nations Framework Convention on Climate Change – GHG data. (2011). Bonn: United Nations. Pridobljeno na <http://unfccc.int>.
- Uredba o dopolnitvi Uredbe o dodeljevanju regionalnih spodbud, Uradni list RS, št. 37/2010.
- Uredba o zagotavljanju prihrankov energije pri končnih odjemalcih. Uradni list RS, št. 114/2009.
- WHO European Health for all Database (HFA-DB). 2011.
- Wölfl, A., Wanner, I., Röhn, O., Nicoletti, G. (2010). Product Market Regulation: Extending the analysis beyond OECD countries. Economic Department Working Paper no. 799, ECO/WKP(2010)55. Paris: OECD.
- Zaključna konferenca programa Sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja za šolska leta od 07/08 do 09/10. (2010). Ljubljana: Javni sklad za razvoj kadrov in štipendiranje. Pridobljeno na: <http://www.sklad-kadri.si/si/razpisi-in-objave/novica/n/zakljucna-konferenca-programa-sofinanciranje-solnin-za-zmanjsjevanje-izobrazbenega-primanjkljaja-z/>
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. (2006, 2008, 2009, 2010). Uradni list RS, št. 117/2006, 56/2008, 76/2008, 5/2009, 96/2009, 43/2010.
- Zakon o delnem povračilu nadomestila plač. Uradni list RS, št. 42/2009.
- Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa. Uradni list RS, št. 5/2009, št. 40/2009, št. 57/2009.
- Zakon o določitvi minimalne plače. Uradni list RS, št. 114/2006.
- Zakon o industrijski lastnini. Uradni list RS, št. 102/04.
- Zakon o minimalni plači. Uradni list RS, št.13/2010.
- Zakon o razvojni podpori pomurski regiji v obdobju 2010-2015. Uradni list RS, št. 87/2009.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o davku na motorna vozila. Uradni list RS, št. 9/2010.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju. Uradni list RS, št.108/2009.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o trošarinah. Uradni list RS, št. 41/2009.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o upravljanju kapitalskih naložb Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 18/2011.
- Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor. Uradni list RS, št. 80/2010.
- Zakon o upravljanju kapitalskih naložb Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 38/2010.
- Zhong Xiang Zhang (2001) The Relative Importance of Structural Change and Intensity Change. Why Did the Energy Intensity Fall in China's Industrial Sector in the 1990 ? (2000). Joint Meeting of the Energy Modeling Forum and the International Energy Workshop, Stanford University.
- Žnidaršič, E. (2010). Evropa 2020 – Oblikovanje kazalnikov za spremljanje EU cilja na področju revščine in socialne izključenosti. Radenci: Statistični dnevi 2010.

III. priloga

Izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah SRS

Sintezna ocena razvoja Slovenije, na podlagi izbranih kazalnikov, dopolnjuje ekspertni pristop Poročila o razvoju s kvantitativno analizo. Izračun sintezne ocene omogoča mednarodno primerjavo razvitosti države v času na podlagi izbranih kazalnikov brez subjektivnega vrednotenja posameznih kazalnikov. Poglavitni težavi uporabljenega pristopa sta povezani z naborom vključenih kazalnikov. Nabor je omejen z razpoložljivostjo podatkov, še bolj pa z dejstvom, da s številčno merljivimi kazalniki ni mogoče v celoti zajeti vseh pomembnih razsežnosti in dejavnikov razvoja. Zato je tako dobljeno sintezno oceno smiselno uporabljati le kot dopolnilo drugim metodam ocenjevanja razvoja.

Namen izračuna sintezne ocene razvoja je kvantificirati razvoj po posameznih prioritetah SRS glede na izbrane kazalnike. Za vsako prioriteto imamo namreč na voljo več kazalnikov z različnimi merami, ki med seboj niso direktno primerljivi. Praviloma za kazalnike tudi nimamo vnaprej določene optimalne vrednosti, ki bi omogočila vrednotenje razvoja Slovenije glede na odstopanje od optimalne vrednosti kazalnika. Zato razvoj Slovenije ocenjujemo relativno glede na druge države. V praksi se pogosto uporablja ocenjevanje glede na odstopanje od povprečja pri posameznem kazalniku in (uteženo) seštevajanje doseženih točk po kazalnikih.

Za izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah in sklopih SRS smo uporabili standardizirani zvezni sistem točkovanja¹. To pomeni, da vrednost kazalnika standardiziramo s povprečjem² in standardno deviacijo ter množimo z deset. Da bi omejili vpliv skrajnih vrednosti, točke omejimo na 3 standardne odklone (± 30). Nič točk pri posameznem kazalniku pomeni, da je vrednost kazalnika enaka povprečju EU, 10 točk pa eno standardno deviacijo nad evropskim povprečjem. Da bi dosegli enakomerno pokritje vsebin SRS, pri seštevajanju točk nekatere kazalnike predhodno združimo s povprečenjem doseženih točk pri posameznem kazalniku. Sintezo oceno razvoja smo s pomočjo izbranih kazalnikov izračunali na dveh ravneh: na ravni posameznega sklopa problematike znotraj prioritete in po posameznih prioritetah razvoja. Sinteza ocena razvoja na področju posamezne prioritete je

seštevek točk vseh kazalnikov razvoja te prioritete. Naše ocenjevanje zajema časovno obdobje 2004–2009³ in je prikazano primerjalno z drugimi državami članicami Evropske unije. Izbor kazalnikov (glej Tabelo 1), ki je hkrati tudi definicija razvoja po posameznih prioritetah in sklopih problematike, smo opravili v skladu z zahtevanim kriterijem modela o popolnosti podatkov za analizirano časovno obdobje in nabor primerjanih držav. Zaradi nepopolnih podatkov smo tako iz analize izključili Bolgarijo, Ciper, Malto in Romunijo, zaradi specifičnosti pa še Luksemburg. Pri nekaterih kazalnikih še ni bilo na voljo podatkov za zadnje leto, zato smo manjkajoče vrednosti nadomestili z vrednostmi iz preteklega leta.

Izračunana sintezna ocena razvoja ima vrsto omejitev, kar je treba upoštevati pri njeni razlagi. Prednosti metodologije, ki jo uporabimo za izračun sintezne ocene razvoja, so predvsem vzmanjšanje subjektivnih vrednotenj v metodologiji izračuna. Glavna pomanjkljivost pa je na podatkovni strani, kjer sicer skušamo za vsako prioriteto izbrati kar najbolj primerne kazalnike, vendar smo omejeni z razpoložljivostjo podatkov⁴. Za spremljanje nekaterih področij SRS namreč niso na voljo ustrezni mednarodno primerljivi kazalniki, na oceno razvoja pa vplivamo že s samim izborom kazalnikov in primerjanih držav. Zato izračunana sintezna ocena ne odraža nujno v celoti razvoja na področju posamezne prioritete oz. sklopa znotraj prioritete. Previdnost pri interpretaciji je potrebna tudi zaradi različnega števila kazalnikov pri posameznih prioritetah, v nekaterih primerih tudi njihove kakovosti in pojasnjevalne vrednosti. Pri razlagi je treba upoštevati tudi, da se lahko zaradi narave metode ocena razvoja spreminja tudi zaradi sprememb v ostalih opazovanih državah in ne samo zaradi boljših ali slabših rezultatov v Sloveniji. Ker z izbiro kazalnikov, ki je pogojena tudi z dostopnostjo, določimo definicijo razvoja, ki je lahko za druge države drugačna, je treba uvrstitve drugih držav gledati zgolj kot uvrstitev glede na razvoj s stališča Slovenije. Uporaba sintezne ocene razvoja je torej primerna le z upoštevanjem vseh navedenih omejitev, zato jo uporabljamo le kot dopolnilo ekspertnemu pristopu ocenjevanja uresničevanja SRS.

¹ Zapis z enačbo: $(\text{vrednost kazalnika} - \text{povprečje EU}) / \text{standardna deviacija} * 10$. Gre za nekoliko prilagojeno metodologijo, ki jo je razvila Delovna skupina za izdelavo metodologije spremljanja uresničevanja Lizbonske strategije (Lisbon methodology working group – LIME), ki deluje v okviru Odbora za ekonomsko politiko (Economic Policy Committee – EPC).

² Gre za netehtano povprečje vrednosti kazalnikov za izbrane države.

³ Za vrsto kazalnikov namreč ni na voljo podatkov za leto 2010 za vse države EU.

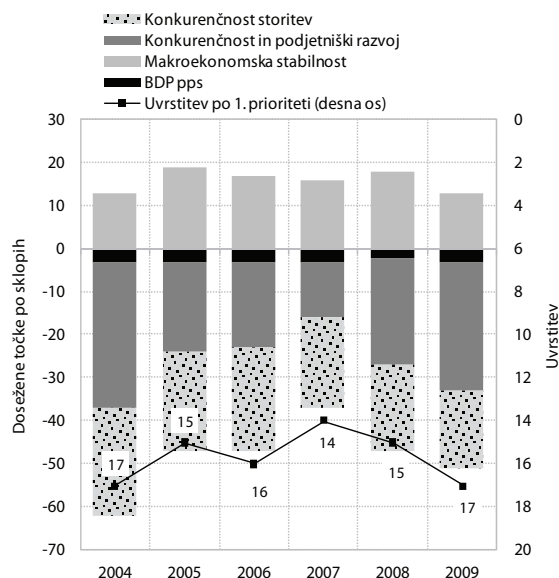
⁴ Z namenom zajeti čim širšo dimenzijo razvoja, smo uporabili tudi nekatere kazalnike, ki sicer ne kažejo nujno na razvoj prioritete, vendar se temu, od dosegljivih podatkov, najbolj približajo.

Tabela: Sintezna ocena razvoja po posameznih prioritetah in sklopih znotraj prioritet ter število točk po posameznih kazalnikih, Slovenija, 2004–2009

		2004	2005	2006	2007	2008	2009
	1. prioriteta	-49	-28	-30	-21	-29	-38
	BDP pps	-3	-3	-3	-3	-2	-3
1	BDP na prebivalca po kupni moči	-3	-3	-3	-3	-2	-3
	Makroekonomska stabilnost	13	19	17	16	18	13
2	Realna rast BDP	2	2	3	8	11	-5
3	Inflacija	-5	0	2	-2	-1	2
4	Ravnovesje sektorja država	0	1	-1	1	2	3
5	Dolg države	9	8	8	8	10	9
6	Plačilnobilančno ravnovesje	-1	1	1	-1	-4	-3
7	Ciklično prilagojeni saldo sektorja država	1	1	-2	-3	-5	2
8	Bruto zunanji dolg	7	6	6	5	5	5
	Konkurenčnost in podjetniški razvoj	-34	-21	-20	-13	-25	-30
9	Produktivnost dela	-4	-4	-4	-4	-4	-5
10	Tržni delež	1	2	3	8	-4	-1
11	Stroški dela na enoto proizvoda	-9	4	3	8	2	-8
12	Delež visokotehnoloških proizvodov v blagovnem izvozu	-5	-6	-6	-5	-4	-3
13	Delež izvoza in uvoza v BDP	5	6	7	8	7	5
14a	Izhodne neposredne tuje investicije	-7	-7	-7	-8	-7	-8
14b	Vhodne neposredne tuje investicije	-8	-10	-10	-7	-6	-7
15a	Tržni deleži v mrežnih dejavnostih - mobilna telefonija	-30	-30	-30	-30	-30	-19
15b	Tržni deleži v mrežnih dejavnostih - električna energija	1	2	1	-11	0	-1
	Konkurenčnost storitev	-25	-23	-24	-21	-20	-18
16	Delež nefinančnih tržnih storitev v BDP	-10	-9	-10	-8	-8	-7
17a	Bilančna vsota bank	-9	-9	-9	-8	-8	-8
17b	Zavarovalne premije	-2	-3	-3	-3	-3	-2
18	Delež ostalih storitev v izvozu dobrin in storitev	-9	-8	-8	-7	-6	-6*
	2. prioriteta	-29	-24	-28	-42	-40	-37
	Izobraževanje in usposabljanje	-5	-2	-5	-14	-17	-17
19	Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo	-5	-5	-4	-2	-5	-5
20	Javni izdatki za izobraževanje	4	4	5	0	0	0
21	Izdatki za izobraž. ustanove na udeleženca	-4	-1	-6	-12	-12*	-12*
	Raziskave in razvoj, inovacije in IKT	-24	-22	-23	-28	-23	-20
22	Bruto domači izdatki za R&D	-1	-1	0	-2	0	1
23	Diplomanti na področju znanosti in tehnologije	-6	-6	-8	-8	-7	-7*
24	Število patentnih prijav na EPO	-4	-4	-5	-5	-4	-4*
25	Izdatki za IKT	-9	-9	-9	-9	-7	-6
26	Raba interneta	-4	-2	-1	-4	-5	-4
	3. prioriteta	-48	-37	-18	-12	-8	-3
	Javnofinančni odhodki	1	-1	1	4	5	5
22a	Javnofinančni odhodki po ekonomski klasifikaciji - izdatki sektorja država	-2	-1	0	2	2	2
27b	Javnofinančni odhodki po ekonomski klasifikaciji - kapitalski transferji in investicije	4	0	1	6	8	7
	Davki in prispevki	-3	-3	-2	-1	0	-1
28a	Ekonomska struktura davkov in prispevkov - skupna obremenitev z davki in prispevki	-1	-1	0	1	1	-1
28b	Ekonomska struktura davkov in prispevkov - davčna obremenitev dela	-5	-4	-4	-2	-1	-1*
	Pomoči in subvencije	-32	-17	-4	-2	-3	-1
29a	Državne pomoči - skupaj	-30	1	2	2	4	6
29b	Državne pomoči za horizontalne namene, kot % pomoči	-22	-25	1	5	1	2
30	Subvencije sektorja država	-6	-5	-5	-5	-5	-5*
	Institucionalna konkurenčnost	-10	-10	-8	-7	-5	-3
30	Institucionalna konkurenčnost	-10	-10	-8	-7	-5	-3
	Učinkovitost pravosodja	-4	-6	-5	-6	-5	-3
31	Pravna država	-4	-6	-5	-6	-5	-3
	4. prioriteta	2	2	-4	9	2	8
	Trg dela	10	8	5	11	13	19
32	Stopnja zaposlenosti	2	2	1	2	2	4
33	Stopnja brezposelnosti	7	6	5	8	11	10
34	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	3	3	1	3	3	7
35a	Razširjenost delnih zaposlitev	-6	-7	-6	-6	-6	-6
35b	Razširjenost začasnih zaposlitev	8	6	7	7	6	7
35c	Delež samozaposlenih	-8	-8	-7	-7	-8	-6
	Socialna zaščita	0	-1	-2	3	-7	-7
36	Izdatki za socialno zaščito	0	-1	-1	-2	-4	-4*
37	Javni in zasebni izdatki za zdravstvo	0	0	-1	5	-3	-3*
	Življenjski pogoji	-8	-5	-7	-5	-4	-4
38	Število zdravnikov in medicinskih sester	-15	-14	-14	-14	-13	-13*
39	Vključenost v izobraževanje	-1	-1	1	0	0	0*
40	Prebivalstvo v gospodinjstvih brez DA članov	8	10	6	9	9	9
	5. prioriteta	-7	-10	-11	1	12	4
	Okoljevarstvena merila	-9	-14	-17	-14	-17	-17
41	Delež cestnega v blagovnem prometu	-1	-2	-2	-3	-4	-5
42	Energetska intenzivnost	1	0	0	0	-2	-2*
43	Obnovljivi viri energije	2	1	0	-1	-1	-1*
44	Delež komunalnih odpadkov, ki se ne odloži	-7	-9	-10	-8	-8	-7
45a	Intenzivnost kmetovanja - delež ekološko obdelanih površin v kontroli	-2*	-1	-1*	0	0	0*
45b	Intenzivnost kmetovanja - poraba NPK gnojil	-6	-3	-5	-4	-2	-2*
45c	Intenzivnost kmetovanja - povprečni pridelek pšenice	4	2	3	4	5	5
45d	Intenzivnost kmetovanja - število glav velike živine na ha	0*	1	1*	1	1*	1*
46	Implicitna davčna stopnja na energijo	-3	-4	-4	-2	-3	-3*
	Trajno obnavljanje prebivalstva	-6	-4	-1	10	26	19
47	Selitveni koeficient	-5	0	0	8	19	13
48	Stopnja rodnosti	-9	-10	-9	-7	-3	-3
49	Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva	5	4	4	3	2	2
50a	Pričakovano trajanje življenja	0	0	1	1	2	2
50b	Umrljivost dojenčkov	7	4	7	10	13	12
	Kultura	8	8	7	5	3	2
51	Potrošnja gospodinjstev za kulturo	8	8	7	5	3	2

Vir: Izračuni UMAR. Opomba: Vrednosti označene z zvezdico so izračuni na podlagi Umarjevih ocen kazalnikov na osnovi podatkov iz preteklih let.

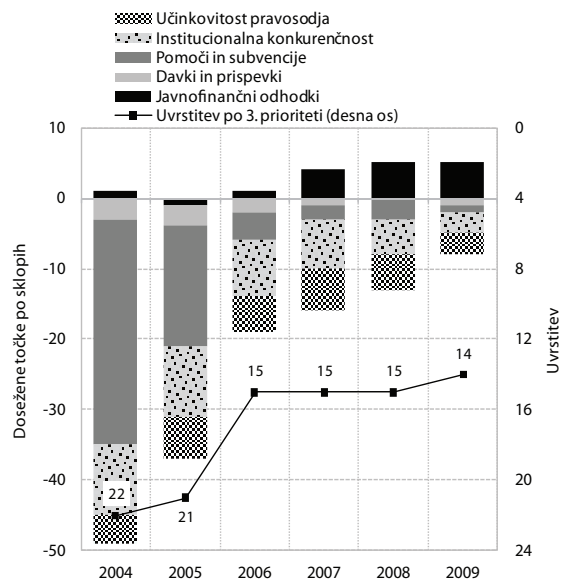
Slika 1: Sintezna ocena razvoja 1. prioritete (Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 1. prioritete med 22 državami EU, 2004–2009



Vir: Izračuni UMAR.

Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

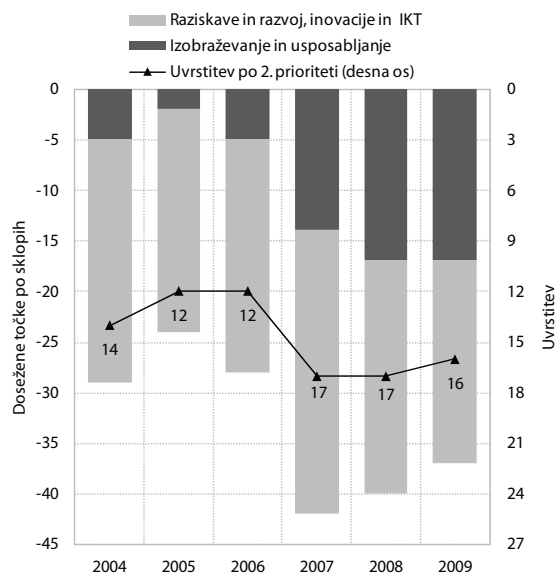
Slika 3: Sintezna ocena razvoja 3. prioritete (Učinkovita in cenejša država) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 3. prioritete med 22 državami EU, 2004–2009



Vir: Izračuni UMAR.

Opombe: Glej Sliko 1.

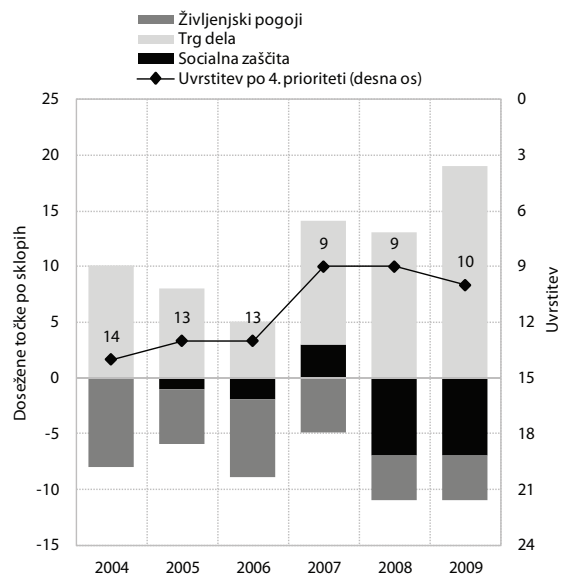
Slika 2: Sintezna ocena razvoja 2. prioritete (Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 2. prioritete med 22 državami EU, 2004–2009



Vir: Izračuni UMAR.

Opombe: Glej Sliko 1.

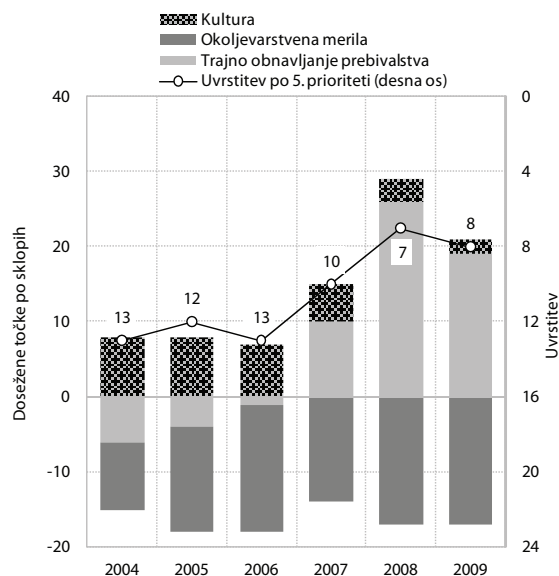
Slika 4: Sintezna ocena razvoja 4. prioritete (Moderna socialna država in večja zaposlenost) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 4. prioritete med 22 državami EU, 2004–2009



Vir: Izračuni UMAR.

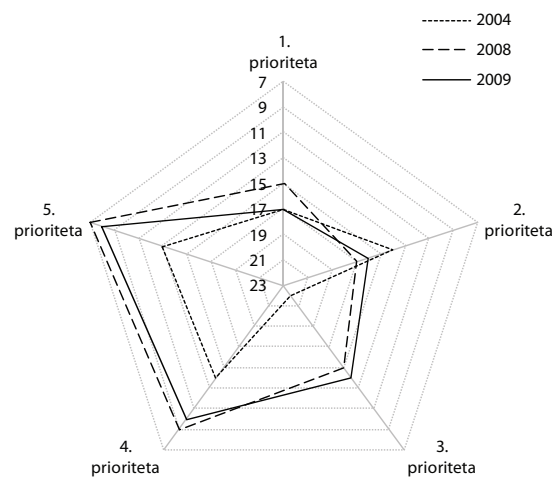
Opombe: Glej Sliko 1.

Slika 5: Sintezna ocena razvoja 5. prioritete (Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 5. prioritete med 22 državami EU, 2004–2008



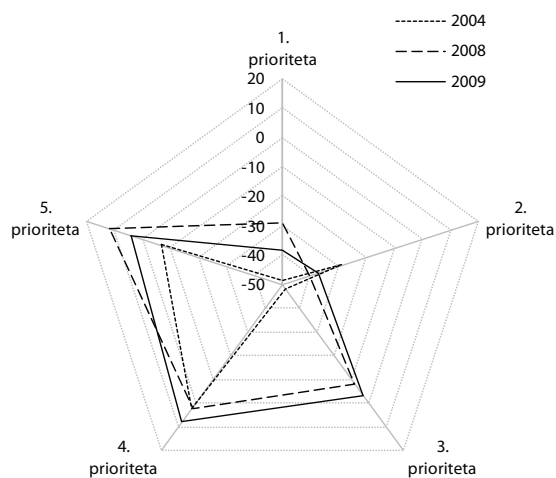
Vir: Izračuni UMAR.
Opombe: Glej Sliko 1.

Slika 7: Uvrstitev Slovenije med 22 državami EU glede razvoja na področju petih prioritet Strategije razvoja Slovenije, 2004, 2008, 2009



Vir: Izračuni UMAR.

Slika 6: Sintezna ocena razvoja po prioritetah Strategije razvoja Slovenije, 2004, 2008, 2009



Vir: Izračuni UMAR.

poročilo o razvoju 2011

